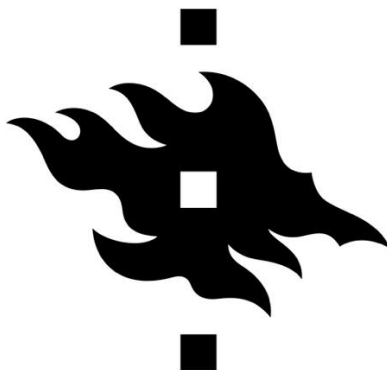

Kielitieteen päivät Språkvetenskapsdagarna Finnish conference of linguistics

Kieli ja vastuullisuus
Språk och ansvarsfullhet
Language and sustainability

12.5.–14.5.2025

Abstraktikirja
Abstraktbok
Book of Abstracts

**HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI**

Sisällysluettelo – Innehållsförteckning – Table of contents

PLENAARIT – PLENARFÖREDRAG – PLENARY LECTURE..... 1

VASTUU KIELESTÄ, VASTUU LUONNOSTA	1
Ilona Herlin	
VASTUUKYSYMYKSIÄ KIELITIETEELLISESSÄ ELÄINTUTKIMUKSESSA.....	2
Rea Peltola	
KIELI – PAIKKA – VASTUULLISUUS: NÄKÖKULMIA TUKHOLMAN SAARISTON KIELIMAISEMAAN	3
Väinö Syrjälä	
MONIKIELISET RESURSSIT KARJALAN KIELEN SANASTON KEHITYKSESSÄ JA SANASTOTYÖSSÄ.....	4
Langnet-plenaristi Susanna Tavi	

POSTERIESITELMÄT – POSTERPRESENTATIONER – POSTERS..... 6

MITÄ HYBRIDIT OVAT? MULTIDIMENSIOANALYYSI VERKOSSA ESIINTYVISTÄ RANSKAN- JA RUOTSINKIELISISTÄ HYBRIDEISTÄ.....	6
Saara Hellström, Erik Henriksson & Veronika Laippala	
PITÄISIKÖ PYÖRÄN ETYMOLOGIA KEKSIÄ UUELLEEN?	6
Niklas Metsäranta	
EVALUATION IN THE TOPIC LANDSCAPE OF THE FINNISH PARLIAMENT.....	7
Anna Ristilä	
KVEENIN KIELEN FONEETTINEN JA PSYKOLINGVISTINEN TUTKIMUS: HANKE-ESITTELY.....	8
Antti Saloranta & Leena Maria Heikkola	
KOTIKIELEN SEURA 1876–2026.....	9
Mari Siirainen, Tiia Winther-Jensen & Ville Eerola	

TYÖPAJAT – WORKSHOPPAR – WORKSHOPS 11

COMPUTATIONAL APPROACHES TO LANGUAGE VARIATION.....	11
Yves Scherrer, Olli Kuparinen, Aleksandra Miletić, Erofilii Psaltaki, Dana Roemling & Janine Siewert	
FINE-TUNED AUTOMATIC SPEECH RECOGNITION MODELS FOR DIALECTOLOGY AND SOCIOLINGUISTICS.	12
Steven Coats	
UNDERSTANDING THE SOCIOLINGUISTIC FOUNDATIONS OF LANGUAGE MODELLING	12
Jack Grieve	
PREDICTING INDIVIDUAL FINNISH SPEAKERS' DIALECTAL BACKGROUND: A MACHINE LEARNING EXPERIMENT	13
Ilmari Ivaska	
RECAP ON VARDIAL DIALECT AND LANGUAGE VARIETY IDENTIFICATION SHARED TASKS 2014–2025.....	14
Tommi Jauhiainen	
REGISTER ALWAYS MATTERS - EVEN ACROSS LANGUAGES! EXAMINING CROSS-LINGUISTIC SIMILARITIES OF REGISTERS USING MULTILINGUAL DEEP LEARNING.....	14
Veronika Laippala, Erik Henriksson & Antti Kanner	
KENTTÄTYÖN VASTUULLISET KÄYTÄNTEET	15
Sami Honkasalo & Eeva Sippola	
THOUGHTS ON INDIGENOUS STUDIES METHODOLOGIES AND THEIR PLACE IN THE CONTEXT OF LINGUISTIC FIELDWORK	16
Héloise Calame	
AINEISTOT, AIKA JA YHTEISÖT KENTTÄTYÖN REUNAehtoina	17
Riho Grünthal	
DESIGNING SUSTAINABLE FIELDWORK FOR THE STUDY AND PRESERVATION OF CREOLE LANGUAGE HERITAGE	18
Jillian Loise Melchor	
ETÄISYYS JA VALTASUHTEET KENTTÄTYÖSSÄ PARAGUAYSSA – KOHTI KESTÄVÄMPIÄ RATKAISUJA.....	19
Roosa Pöllänen	
PUHUTUN VUOROVAIKUTUKSEN AINEISTOT KENTTÄTYÖSSÄ: KOHTI VASTUULLISIA KÄYTÄNTEITÄ	20
Erika Sandman	
KIELI-IDEOLOGIAN KÄSITE JA KÄYTÄNTÖ 2020-LUVUN KOTIMAISESSA KIELENTUTKIMUKSESSA ..	21
Lotta Aarikka, Mia Halonen & Heidi Niemelä	

ARKISUOMIEN KIELI-IDEOLOGIAT KANSSATUTKIMUKSEN KEINAIN.....	22
Kaarina Hippi & Johanna Vaattovaara	
BASKIN KIELEN YLLÄPITÄMINEN SUOMESSA JA BASKIMAASSA: KIELI-IDEOLOGIAT PERHEEN KIELIPOLITIIKAN TAKANA	23
Tuulia Suvanto	
KIELITIEDETTÄ LUKIOLAISILLE – MILLÄ ERI TAVOIN?	24
Jarno Raukko, Heini Arjava & Matti Miestamo	
KIELITIETEEN OLYMPIALAISET (KIOL) – MATALAN KYNNYKSEN TUTUSTUMISTA KIELITIETEESEEN	24
Heini Arjava, Emma Vesakoivu & Ksenia Shagal	
MERKITYKSELLISTÄ JA VAIKUTTAVAA TIETOA? - KIELITieto PERUSOPETUKSEN JA LUKION OPETUSSUUNNITELMIEN PERUSTEISSA	25
Minna Harmanen	
UPPTÄCK SPRÅK – VIRTUAALINEN TIEDEKESKUS KIELESTÄ	26
Tomáš Lehečka	
OSALLISTUVAA SOSIOLINGVISTISTÄ TUTKIMUSTA PÄÄKAUPUNKISEUDUN LUKIOISSA – MIKSI JA MITEN?	27
Heini Lehtonen, Anne Tiermas, Salla-Maaria Suuriniemi, Venla Rantanen & Laura Visapää	
KIELITIEDETTÄ LUKIOLAISILLE KANSAINVÄLISEN JA LAAJA-ALAISEN OSAAMISEN KEINAIN	28
Paula Mattila	
KIELITIEDETTÄ LUKIOLAISILLE TUTKIJAN NÄKÖKULMASTA	29
Silva Nurmio	
RIPAUKSEKSI KIELITIEDETTÄ LUKION KIELTEN TUNNEILLA	30
Sirpa Piispanen	
NÄKÖKULMANA PROSESSI VS. TUOTE: LUKIOLAINEN TUOTTAO OMAA KIELITIEDEELLISTÄ TIETOA KIELITIEDEKURSSIN PROJEKTITÖISSÄ.....	31
Jarno Raukko	
TUTKIVAA OPPIMISTA JA OPPIVAA TUTKIMUSTA – VALTAKUNNALLINEN KIELITIEDE-TET LUKIOLAISILLE	31
Johanna Vaattovaara & Kaarina Hippi	
KOGNITIIVINEN KIELENTUTKIMUS OSANA VASTUULLISTA JA VAIKUTTAVAA KIELENTUTKIMUKSEN KENTTÄÄ	32
Riku Erkkilä, Atte Huhtala, Eveliina Mäntylä, Tapani Möttönen, Katriina Rantala & Maija Surakka	
KOGNITIIVINEN KIELENTUTKIMUS JA VÄHEMMISTÖKIELTEN TUTKIMUS: VAIKUTTAVAA JA VASTUULLISTA?	33
Riku Erkkilä	
OLETUKSISTA TODELLISUUTEEN – VERBAALIEN SUUNTAAMINEN OPETUKSESSA JA KIELEN KÄYTÖSSÄ.....	34
Sanna Nordlund	
MITEN YHDISTÄÄ KOGNITIIVINEN KIELENTUTKIMUS JA KESKUSTELUNANALYYSI AJANKOHTAISTEN ILMIÖIDEN TARKASTELUSSA? ESIMERKKINÄ KIRJOITETUN VUOROVAIKUTUKSEN TUTKIMUS	35
Katriina Rantala & Eveliina Mäntylä	
MONITIEDELLISESTI VAIKUTTAVAA TUTKIMUSTA AISTIHAVAINTOJEN KIELENTÄMISESTÄ.....	36
Emilia Tuuri, Maija Surakka, Laura Hekanaho & Maija Hirvonen	
VAIKUTTAVA AINEISTO. ENTÄ SITTE? – TAPAUS SELKOKIELI	37
Eliisa Uotila	
KOLTANSAAMEN KIELIOPIN KYSYMYKSIÄ.....	38
FT Markus Juutinen & dos. Taarna Valttonen	
KOLTAN- JA KILTINÄNSAAMEN LUKUSANARAKENTEET	39
Mariann Bernhardt & Michael Rießler	
KOLTANSAAMEN MORFOFONOLOGIAN KUVAUksesta ERI KOHDEYLEISÖJEN NÄKÖKULMASTA	40
Tuomas Koukkari	
KOLTANSAAMEN KAUSATIIVIVERBIT	41
Miika Lehtinen	
POHJOISSAAMEN KÄÄNNÖSKIELEN PIIRTEITÄ.....	42
Felix Mäkelä	
SUOMENKIELISEN NIMISTÖN SOPEUTTAMINEN JA TAIVUTTAMINEN KOLTANSAAMESSA	43
Taarna Valttonen & Markus Juutinen	
MURRESYNTAKSIN TUTKIMUSTA MUISTIINPANOISTA SÄHKÖISIIN KORPUKSIIN.....	44
Hannele Forsberg, Milla Uusitupa & Maria Vilkkuna	
LAUSEOPIN ARKISTOSSA KÄYTETTY MURREJAOTTELU JA SEN TAUSTA	45
Hannele Forsberg	
VÄHÄISIÄ LISIÄ MURTEIDEN LAUSEOPILLISEN TUTKIMUKSEN ALKUVAIHEISIIN	45
Milla Uusitupa	
KORPIN SYLISSÄ: SYNTAKSIN TUTKIJAN KOKEMUKSIA MURREHAASTATTELUKORPUKSISSA	46
Maria Vilkkuna	
NEKSUSANALYYSIN KÄSITETYÖPAJA	47
Anne Tiermas & Elisa Räsänen	

TILANTEISET DISKURSSIT NEKSUSANALYYSSISSA – MERKITYS, MÄÄRITTELY JA TUTKIMUKSELLISET HAASTEET	49
Minna Intke-Hernandez	
KANSAINVÄLISTEN MAISTERIOPISEKELIJOIDEN YLIOPISTOARJEN MONIKIELISISTÄ KÄYTÄNTEISTÄ	49
Essi Koskela	
SOSIAALISEN TOIMINNAN LÄHTÖKOHTANA 'SITE OF ENGAGEMENT': POHDINTAA KÄSITTEESTÄ JA SEN SUOMENKIELISESTÄ VASTINEESTA NEKSUSANALYYSSISSÄ	50
Leena Kuure & Riikka Tumelius	
FUKEI NO HYOSHI: EXPLORING INTELLECTUAL ROOTS OF HISTORICAL BODY	51
Polina Vorobeva, Rebecca Clegg-Sasaki & Dmitri Leontjev	
NIMET JA VASTUULLISUUS	52
Milla Juhonen, Klaudia Kiviranta & Hanna Virranpää	
YRITYSNIMIEN KIELIVALINNAT YRITTÄJIEN SILMIN	53
Martina Huhtamäki & Väinö Syrjä	
NÄKÖKULMIA VASTUULLISEEN NIMISTÖNSUUNNITTELUUN	54
Hanna Ikonen	
"SUVELA, KESKIMÄÄRÄISTÄ SIISTIMPI JA HYVINVOIVA LÄHIÖ" PAIKANNIMET OSANA PÄÄKAUPUNKISEUDUN LÄHIÖIDEN KUVAUSTA	54
Milla Juhonen	
TAIVAANKAPPALEIDEN NIMISTÖ TUTKIMUSKOhteena: AINEISTOA RAJAAMASSA	55
Klaudia Kiviranta	
ATT ANSVARSFULLT SKYDDA OCH DÖLJA IDENTITET I SPRÅKFORSKNING	56
Lisa Södergård & Therese Lindström Tiedemann	
MISTÄ JA KEIDEN PAIKOISTA PUHUTAAN? TARKASTELUSSA ERÄÄN KANADANSUOMALAISEN KIRJEET	57
Hanna Virranpää	
PUHE JA KIRJOITUS "VAIN" MODALITEETTEJA, KOKONAAN ERI JÄRJESTELMIÄ VAI JOTAKIN MUUTA?	58
Tommi Nieminen, Hannele Dufva & Markus Hamunen	
ON WRITING STRONGLY MINORITIZED LANGUAGES: THE CASE OF CREOLES COEXISTING WITH THEIR LEXIFIER LANGUAGE	59
Angela Bartens	
PUHE, KIRJOITUS JA MULTIMODAALINEN TOIMINTA	59
Hannele Dufva	
I-MORFEEMIN ESIINTYMINEN, TAI SEN PUUTTUMINEN, SUOMEN KIELEN ALKEISOPPIKIRJOISSA RUOTSISSA	60
Daniel Halonen	
MAHDOLLISESTA JOSTAKIN MUUSTA	61
Markus Hamunen	
PUHE JA KIELI: MODALITEETTEJA, REKISTEREJÄ VAI MITÄ?	61
Unni Leino	
PUHEEN VÄLIMERKIT	62
Tommi Nieminen	
PUHEEN JA KIRJOITUKSEN DYNAAMISUUDESTA	63
Michael O'Dell	
SUOMEN REFERATIIVIRAKENTEET PUHEESSA JA KIRJOITUKSESSA	63
Katri Priiki	
TEKNOLOGIAVÄLITTEISEN TEKSTITYÖN UUDET KÄYTÄNTEET JA KONTEKSTIT	64
Hanna-Mari Pienimäki & Anna Solin	
KÄÄNNÖSTIETEELLISIÄ NÄKÖKULMIA TEKOÄLYYN TEKSTITYÖSSÄ	65
Riku Haapaniemi	
KOMENTOJEN KIRJOITTAMISESTA KRIITTISEEN LUKEMISEEN – TEKOÄLY YLIOPISTO-OPISKELIJOIDEN TEKSTITAITOJEN OPETUKSESSA	66
Hilkka Paldanius	
GENERATIIVINEN TEKOÄLY TEKSTIÄ OHJAIEMASSA? TEKNOLOGIAVÄLITTEISEN TEKSTITYÖN UUSIA KÄYTÄNTEITÄ	67
Hanna-Mari Pienimäki	
"HUMANIZER"-OHJELMISTOJEN VAIKUTUS TEKSTILUOKITTELUUN STYLOMETRISTEN MENETELMIEN AVULLA .	68
Helmi Siirainen	
DIGITAALINEN TAYLORISMI MONIKIELISESSÄ TEKSTITYÖSSÄ – GLOBAALIN TYÖNVÄLITYSALUSTAN KAUTTA TYÖSKENTELEVIEN FREELANCEREIDEN NÄKÖKULMA	69
Maiju Strömmer	
THE SOCIAL CONTEXT OF LANGUAGE CHANGE IN URALIC LANGUAGES	69
Terhi Honkola, Olesya Khanina & Michael Rießler	
SOCIOLINGUISTICS OF THE EARLIEST GERMANIC-SAAMI CONTACTS	71

Sampsa Holopainen

CONTACT INDUCED LANGUAGE CHANGE IN CLAUSE COMBINING (BRIDGING LINKAGE) IN OB-UGRIC**LANGUAGES 72**

Gwen Eva Janda

ATBURRÖ JA NUOKIETÖ – PREFIKSIVERBIT JA PREFIKSAALINEN VERBINJOHTO LIIVISSÄ 73

Santra Jantunen

SHARED INHERITANCE AND CONTACT IN NORTHERN SAMOYEDIC: CONTRASTS ACROSS LINGUISTIC DOMAINS**AND POTENTIAL SOCIAL EXPLANATIONS 75**

Olesya Khanina, Valentin Gusev, Yuri Koryakov & Yingqi Jing

YHTEISKUNTA MUUTTUU – KIELI MUUTTUU. KIRJAVIRON MORFOSYNTAKTISISTA PIIRTEISTÄ 1800-LUVULLA.. 76

Helle Metslang & Külli Habicht

TIEDEJULKAISIJAT KIELIVALINTOJEN RISTIPAINEESSA – AVOIN KESKUSTELUTILAISUUS KOTIMAISEN**TIEDEJULKAISEMISEN VASTUULLISUUDESTA 77**

Mari Honko & Anne Mäntynen

TUTKIJAN VASTUU MONIKIELISYYDESTÄ 78

Tiina Onikki-Rantajääskö & Harri Kettunen

TIETEEN TERMIPANKIN RAJOITETTU TALKOISTAMINEN JA AALTO-YLIOPISTON VÄITÖSKIRJATUTKIJOILTAAN**EDELLYTTÄMÄ TERMITYÖ TIETEEN MONIKIELISYYDEN INFRASTRUKTUURIN RAKENTAJINA: KUINKA****TUTKIMUKSEN KÄYTÄNTÖ KOHTAA KIELIPOLIITTISET TAVOITTEET 80**

Tiina Onikki-Rantajääskö & Harri Kettunen

KIELENTUTKIJAN TYÖYHTEISÖN MONIKIELISIÄ TOIMINTAMALLEJA KEHITTÄMÄSSÄ 81

Johanna Komppa & Inkeri Lehtimaja

KIELENTUTKIJOIDEN VASTUU KIELIPOLITIIKASSA 82

Pirkko Nuolijärvi

TUTKIMUSETIIKKA KIELENTUTKIMUKSEN ARJESSA 82

Jenna Sorjonen, Niina Lilja & Liisa Mustanoja

TUTKITTAVIEN INFORMOINTI SAAVUTETTAVASTI 83

Laura Eilola

(TUTKIMUS)EETTISESTI MERKITYKSELLISET HETKET: ETNOGRAFINEN YHTEISÖTAIDEPROJEKTI VALMISTAVAN**LUOKAN MONIKIELISESSÄ ARJESSA 85**

Riina Hannuksela & Niina Lilja

TUTKIMUSETIIKAN OPETTAMINEN KIELIAINEIDEN PERUSTUTKINNOISSA - KYSELYTUTKIMUKSEN ESIIN NOSTAMIA**HAASTEITA JA MAHDOLLISUUKSIA 86**

Niina Lilja & Liisa Mustanoja

HANKAUKSIA, HAPUILUA, HALLINTOA? TUTKIMUSETIIKAN JÄNNITTEITÄ KIELITIEDEEN NÄKÖKULMASTA 86

Jenna Sorjonen

VENÄJÄN KIELI MONIKIELISISSÄ KÄYTÄNTEISSÄ SUOMESSA 87

Johanna Viimaranta

RUSSOPHONE FOOD DISCUSSIONS IN FINLAND 88

Ekaterina Protassova

PURISM VS. EVERYDAY PRACTICE: LANGUAGE IDEOLOGY AND THE ROLE OF SURZHYK IN THE SHIFT FROM**RUSSIAN TO UKRAINIAN AMONG UKRAINIAN MIGRANTS AND WAR REFUGEES IN FINLAND 89**

Anna Verschik, Yan Kapranov & Maria Frick

VERTAISVUOROVAIKUTUS JA SEN MERKITYS OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ 90

Johanna Komppa, Eveliina Korpela, Saija Merke, Emmi Pollari & Marjo Savijärvi

EPISTEEMINEN TIETO JA ERIKIELISYYS: SANOJEN MERKITYSNEUVOTTELUIJEN TARKASTELUA**SAIRAANHOITAJIEN KIELITYÖPAJOISSA 91**

Eveliina Korpela & Johanna Komppa

VERTAISTUKIKESKUSTELUN KIELELLISET JA TOIMINNALLISET PIIRTEET: OPINTOPIIRIKESKUSTELU**KOMMUNIKATIIVISEN GENREN NÄKÖKULMASTA 92**

Saija Merke

OPISKELIJOIDEN SITOUTUMINEN BREAKOUT ROOMEISSA VERKKOKIELIKURSSILLA 93

Katja Peltola

NO NIIN -PARTIKKELIKETJUN TEHTÄVÄT SUOMENOPPIJOIDEN VERTAISVUOROVAIKUTUKSESSA 94

Emmi Pollari

VERTAISVUOROVAIKUTUS JA OPETTAJAN ASiantuntijakatseen Kehittyminen 94

Sara Routarinne

”JOS SÄ OPISKELET JOLLAIN KIELELLÄ JOTAIN ASIAA NIIN KYLLÄ SÄ OPIT MYÖS SIT JUST SILLÄ KIELELLÄ NE**TERMIT” – RUOTSINKIELISTEN LUKIOLAISTEN JA YLIOPISTO-OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA KIELITAIDOSTA,****MONIKIELISYYDESTÄ JA KIELTEN OPPIMISESTA 95**

Marjo Savijärvi & Marc Blumenthal

SEKTIOESITELMÄT – SEKTIONSFÖREDRAG – SECTION PAPERS..... 97

KOULUTUSTA OHJAAVIEN ASIAKIRJOJEN JA ARKITODELLISUUDEN RAJAPINNOILLA – SUOMI TAI RUOTSI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS -OPPIMÄÄRÄÄN OHJAAMISEN KÄYTÄNTEET.....	97
Jenni Alisaari, Sirkku Latomaa, Leena Maria Heikkola, Raisa Harju-Autti & Mari Bergroth	
SUOMEN KIELEN JAKSAA- JA VIITSIÄ-VERBIEN VUOROVAIKUTUSTEHTÄVIEN VERTAILU	98
Yida Cai	
LANGUAGE AND WELL-BEING FROM THE PERSPECTIVE OF INDIGENOUS AND MINORITY LANGUAGE USERS	99
Héloïse Calame, Luna Erica, Anu Hyvönen, Kayleigh Karinen, Stef Spronck, Victoria Peemot, Wasiq Silan, Pirjo K. Virtanen & Samuel Wainaina	
TOONIEN MERKINTÄTAVAT: KIELTENVÄLINEN NÄKÖKULMA	100
Sonja Dahlgren, Sami Honkasalo & Don Killian	
STRATEGIES IN COMPETITION: VARIABLE AND INVARIABLE RELATIVIZERS IN SOUTH SLAVIC TORLAK	101
Bojana Damnjanović	
AFRICAN NURSES' EXPERIENCES OF LEARNING AND USING THE FINNISH LANGUAGE	101
Maria Frick & Chimaobi Onwukwe	
FINNISH ROMANI CORPORA AND NLP TOOLS	102
Kimmo Granqvist	
THE DESCRIPTION OF MODERN STANDARD FINNISH FROM THE POST- AND NEOSTRUCTURAL POINT OF VIEW – WITH COMPARATIVE AND DIACHRONIC TOUCHES (IN FINNISH)	103
Jukka-Pekka Hammari	
TUETTUA VASTUUNOTTOA SOVITTELUSSA: REFEROINTI JA KYSYMYS SAMASSA VUOROSSA.....	104
Katariina Harjunpää	
RANSKAN JA SUOMEN KAUSAALISTEN KONJUNKTIOIDEN SAMANKALTAISUUDET JA EROT	105
Mikko Haule	
SUOMEN KIELEN TAIVUTUSTYYPEISTÄ.....	106
Tarja Riitta Heinonen	
SPRÅKLIG HÅLLBARHET I HELSINGFORS KOMMERSIELLA SPRÅKLIGA LANDSKAP	106
Sofie Henricson	
HÄIVYTTÄMISEN JA NÄKYVÄKSI TEKEMISEN KIELELLISET JA VISUAALISET KEINOT EI POLTETA TULEVAISUUTTA -KAMPANJAN JULKAISUISSA	107
Irina Herneaho	
EKOLINGVISTIIKAN JA EKOLOGIIN KOHTAAMISPINTOJA – ELÄIN- JA IHMISKÄSITYSTEN RAKENTUMINEN KAHDESSA KAUNOKIRJALLISISSA TEKSTISSÄ	108
Reeta Holopainen & Tiia Kähärä	
VAIKUTTAAKO VIRALLISEN KIELIKOKEEN SUORITTAMINEN PITKÄLLÄ AIKAVÄLILLÄ AIKUISTEN MAAHANMUUTTAJAIN KIELENKÄYTTÖÖN, KIELITAITOON JA KIELIASENTEISIIN? TUTKIMUS SUOMEN KIELEN YKI-TESTIN SUORITTAJISTA SUOMESSA	109
Mari Honko, Tuija Hirvelä & Sari Ahola	
TEHOJA, TURVAA JA TERVEYTTÄ – LUKIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ JULKAISUFORMAATIN MERKITYKSESTÄ TIETEELLISTEN LEHTIEN DIGITALISOITUSSA	110
Mari Honko, Laura Kanto, Antti Saloranta & Mari Wiklund	
VANHAN KIRJASUOMEN "TYKÖ".....	111
Atte Huhtala	
HUUMAUSAINEIDEN SLANGINIMITYKSET PÄIHDELINKIN KESKUSTELUFOORUMILLA.....	112
Lasse Hämäläinen & Teemu Ruokolainen	
VERTAUSKONSTRUKTION TUTKIMUSTA KOLLOSTRUKTIOANALYYSIN KEINAIN	112
Jenni Ihanus	
NUORET, KIELET JA SOTA	114
Riikka Iso-Ahola & Leena Kolehmainen	
ARVOVAPAAUS VS. ARVOSIDONNAISUUS KIELESSÄ, KIELITIEDESSÄ JA KIELITIEDEEN HISTORIASSA: ESIMERKKITAPAUKSENA DIAKRONINEN KIELITIEDE SAKSASSA 1800-LUVULLA.....	115
Esa Itkonen	
PITÄÄKÖ ASTEVAIHTELUN POIKKEUKSET OSATA? MITÄ ON SUOMEN KIELEN MAISTERIKSI VALMISTUVAN KIELITieto?	116
Minna Jaakola	
VÄHEMMISTÖKIELTEN ELVYTYSOHJELMAT VERTAILUSSA.....	117
Lotta Jalava	
HUMAN DIVERSITY: THE STRENGTHS OF LANGUAGE IN AUTISTIC POPULATION OF FINLAND	118
Grace Joplin Ferreira	
KESTÄVÄ JA KESTÄVYYS – MITÄ NE OIKEASTAAN TARKOITTAVAT?	118
Anni Jääskeläinen	
ELÄIMILLE PUHUMINEN TUTKIMUSKOhteena	119

Anni Jääskeläinen

A MULTIMODAL PERSPECTIVE ON THE TRANSFER OF INFORMATION BETWEEN NURSES IN THE INTENSIVE CARE UNIT	120
--	------------

Timo Kalliokoski

MERKITYS JA DISTRIBUUTIO – DISTRIBUTIONAALISET OPERAATIOT SANASEMANTIIKAN TUTKIMUKSESSA	121
---	------------

Antti Kanner

DIACHRONIC-PANCHRONIC IDENTIFICATION AND INTERPRETATION OF NOSTRATIC LANGUAGE RELATIONSHIPS	121
--	------------

Yan Kapranov

EVIDENTIAALIEN LISÄMERKITYKSET SEKÄ EGOFORISUUS KIELTENVÄLISESSÄ PERSPEKTIIVISSÄ	122
---	------------

Satu Keinänen

SUOMEN 'KÄYDÄ ILMI' -RAKENTEET	123
---	------------

Seppo Kittilä

ARKIKESKUSTELUN ARGUMENTATIIVISIA KEINOJA: SE ETTÄ -KITEYMÄ LAAJOISSA DISKURSSIKUVIOISSA	124
--	------------

Aino Koivisto, Ritva Laury, Karita Suomalainen & Anna Vatanen

COMMERCIAL FOREST FINLAND: AN ECOLINGUISTIC STUDY OF THE FOREST FINLAND CAMPAIGN	125
---	------------

Attila Krizsan, Telma Peura, Jutta Kuusela, Salla-Riikka Kuusalu & Minna Majjala

MURTEIDEN AUTOMAATTINEN LITTEROINTI	126
--	------------

Olli Kuparinen

RAAKKUJEN YLIAJOON LIITTYVÄ OTSIKOINTI MEDIASSA - EKOLINGVISTINEN NÄKÖKULMA	127
--	------------

Assi-Jutta Kuusela, Salla-Riikka Kuusalu, Attila Krizsan, Minna Majjala & Telma Peura

"ANTAKAAMME SIIS KIELTEN LEVITTÄÄ SIIPENSÄ JA LEPATTAA YLPEINÄ VIISUHUUMASSA" – SUOMALAISTEN ABITURIENTTIEN NÄKEMYKSIÄ EUROVIISUJEN MONIKIELISYYDESTÄ	128
--	------------

Hanna Lantto

VARIAATIONTUTKIJAN VASTUU	128
--	------------

Hanna Lappalainen

"NEUVOKSI SANOISIN" – SUOMEN KIELEN VIRANOMAISNEUVONTOJEN KYSYMYKSET JA VASTAUKSET	129
---	------------

Tarja Larsson, Henna Leskelä & Riitta Korhonen

OMAN ÄIDINKIELEN OPETUS JA OPETUKSEN SAAVUTETTAVUUS – KENEN VASTUULLA?	130
---	------------

Sirkku Latomaa & Larissa Askinovits

SUOMEN SUHUSIBILANTTIEN MERKINNÄN KEHITTÄMINEN FONOLOGIAN VALOSSA	131
--	------------

Petri Lauerma

JEP! DISKURSSIPARTIKKELIN MATKA AMERIKANSUOMESTA NUORISOKIELEEN	132
--	------------

Heini Lehtonen, Tomi Visakko & Aino Koivisto

KIELTENOPETUKSEN ROOLI MAAILMAN PELASTAMISESSA – TRANSFORMATIIVISTEN JA KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ EDISTÄVIEN KÄYTÄNTÖJEN TOTEUTUS	133
---	------------

Minna Majjala & Salla-Riikka Kuusalu

VASTUULLISUUS SIIRTOKARJALAISTEN ELÄMÄKERTOJEN TULKINNASSA	134
---	------------

Päivi Markkola

FINNISH PLACE NAMES AND LINGUISTIC LANDSCAPE IN SOINTULA: MAPPING FINNISH HERITAGE.....	135
--	------------

Anu Muhonen

MATRIISIKIELIKEHYSMALLI SOVELLETTUNA HISTORIAALLISEEN KOODINVAIHTOON: KATSAUS AIEMPAAN TUTKIMUKSEEN	136
--	------------

Aleksi Mäkilähde

KIELIVIRANOMAISEN TOIMINNAN PAINOPISTEET STRATEGISTEN ASIAKIRJOJEN VALOSSA	136
---	------------

Leena Nissilä & Lotta Jalava

MEINASITKO UNOHTAA TÄMÄN? TARKASTELUSSA AVERTIIVISEN MEINATA + A-INF -RAKENTEEN KEHITYS .	137
--	------------

Heidi Niva & Anton Granvik

"JAG ÄR INTE KORKAD I VANLIGA FALL" - SÄÄDÖSKIELEN TUTKIMUSTA KÄYTETTÄVYYSMENETELMIN.....	138
--	------------

Lieselott Nordman & Riitta Suominen

"I AM MY PARENTS' FINNISH TEACHER": CHILDREN'S AGENCY IN FINNISH LEARNING AND FAMILY INTERACTIONS AMONG NIGERIAN IMMIGRANTS IN HELSINKI REGION.....	139
--	------------

Chimaobi Onwukwe

AMMATILLISEN KUUNTELUN JÄLJILLÄ: KUINKA LÄÄKÄRIT OSOITTAVAT KUUNTELEVANSA POTILASTA	140
--	------------

Jenny Paananen & Aija Logren

FAMILY LANGUAGE POLICY IN FINLAND AND WALES: A MULTIPLE CASE STUDY	141
---	------------

Kaisa Pankakoski

POLARIZED VIEWS ON FORESTS AND FORESTRY IN FINNISH ONLINE DISCUSSIONS – A COMBINED TOPIC MODELING APPROACH AND QUALITATIVE ANALYSIS OF SUOMI24.....	142
--	------------

Telma Peura, Attila Krizsan, Salla-Riikka Kuusalu & Veronika Laippala

MITEN ABITURIENTIT ARVIOIVAT ENGLANNIN KIELEN MERKITYSTÄ – KORPUSAVUSTEINEN DISKURSSIANALYYSI YLIOPIILASKOETEKSTEISTÄ.....	142
---	------------

Saara Pietinen

YKSIKÖN ENSIMMÄINEN PERSONA JA PUHUJAN SUKUPUOLI MEKSIKON JA ESPANJAN ESPANJASSA COLAGE-KORPUKSEN VALOSSA	143
Pekka Posio	
YLIOPISTOSTA YHTEISKUNTAAN: TARTON YLIOPISTON KOKEMUKSIA VASTUULLISESTA KIELENOPETUKSESTA	144
Kristiina Praakli, Birute Klaas-Lang & Aive Mandel	
KANTASUOMEN *C KARJALASSA JA SUOMESSA	145
Juho Pystynen	
OPETTAJAN VASTUU KIELIOPILLISTEN TERMIEN KÄYTÖSSÄ	146
Jarno Raukko	
SUOMENKIELISTEN TUTKIMUSARTIKKELIEN KIELEN VARIAATIO ARTIKKELIN ERI OSISSA	147
Elisa Reunanen & Ilmari Ivaska	
MONIKOLLISET PERSOONAVIITTAUKSET JA PASSIIVIMUODOT SUOMESSA JA SUOMENRUOTSISSA: ESIMERKKINÄ ASIOINTIKESKUSTELUT	148
Anu Rouhikoski, Camilla Wide, Tommi Kurki & Eveliina Tolvanen	
SUOMEN PERUSTUSLAKI PUOLAKSI – VÄLIKIELEN VAIKUTUS MODAALISUUDEN KÄÄNTÄMISEEN	149
Joanna Rydzewska-Siemiatkowska	
KOMIN JA SAAMEN PEJORATIIVEISTA	150
Merja Salo	
URALAARI – DIGITAALISEN AINEISTON INFRASTRUKTUURI URALILAISTEN KIELTEN PUHUMA-ALUEISTA	151
Jenni Santaharju, Meeli Roose, Michael Dunn & Outi Vesakoski	
METAPRAGMAATTINEN NÄKÖKULMA KIELEN NORMEJA KÄSITTELEVÄÄN HAASTATTELUKÄÄNTÄMISEEN	152
Henri Satokangas	
SUOMALAISSUUSDISKURSSIT LUKIOLAISTEN KIRJOITUSKILPAILUTEKSTEISSÄ	152
Maija Saviniemi	
OIKEISTORADIKAALI DISKURSSI JA POLIITTISEN KIELENKÄYTÖN VASTUULLISUUS: TAPAUSTUTKIMUS RIIKKA PURRAN INTERNETKIRJOITUSKOUSTA KESÄLLÄ 2023	153
Kristiina Savola	
”VELTTOUTEEN VARMASTI ON TÄSSÄKIN KOHDEN VIEMÄSSÄ ELÄMÄN MUKAVA UUDENAikaistuminen.” – KUINKA KIRJOITETUN NYKYSUOMEN INFORMAATIONKULKU ON MUUTTUNUT 1922–2022.....	154
Terhi Savonen	
SYNTACTIC VARIATION ACROSS DIALECTS AND LANGUAGES: CORPUS-BASED NLP AND TYPOLOGICAL PERSPECTIVES	155
Janine Siewert, Niko Partanen, Jack Rueter & Kaius Sinnemäki	
JAETTU RESURSSI – LISTAKONSTRUKTIO SUOMENRUOTSALAISEN VIITOMAKIELEN KORPUKSESSA	156
Satu Siitaloppi	
KIELELLISET LINJAUKSET KIELEN SÄÄTELYN VÄLINEENÄ	157
Anna Solin	
YHTEISTÄ JA JAETTUA – VAI ONKO? AVOIMEN YKSIKÖN 2. PERSOONAN VUOROIHIIN TUOTETTujen RESPONSSIEN TARKASTELUA.....	158
Karita Suomalainen	
LAJIENVÄLISEN VUOROVAIKUTUKSEN KIELI-IDEOLOGIAT, METAKIELELLISET DISKURSSIT JA SOSIAALISET MERKITYKSET	159
Salla Suotula	
ANNE-NIMILUOKKA JA SEN NIMIMALLIT OSANA NIMIEN YKSILÖLLISTYMISEN TRENDIÄ	161
Edla Szabó	
KAUNOKIRJALLISEN MURTEEN VASTAANOTTO KAHDESSA LUKUPIIRISSÄ	161
Laura Tammilehto	
TEKOÄLYOHJEISTUKSISSA PIILEVÄT KÄSITYKSET OPETUKSESTA JA OPPIMISESTA – POHJOISMAISTEN KORKEAKOULUJEN NÄKÖKULMA.....	162
Jenny Tarvainen, Päivi Kousa & Salme Korkala	
RIKKAAT JA RAHATTOMAT: KIELELLISET ERIARVOISTUMISEN MEKANISMIT HELSINGIN ASUINALUEILLA	163
Jenny Tarvainen & Jarmo Harri Jantunen	
KORKEAKOULUSSA KEHITTYVÄ PÄRJÄÄMISEN KOKEMUS JA KIELITAITO – KOLMEN MENETELMÄN JA KOLMEN AIKAPISTEEN AVULLA KOHTI VASTUULLISTA TIEDON TUOTTAMISTA	164
Maija Tervola & Mari Honko	
ME ANTIN KANSSA TULLAAN KYLLÄ – KVASIPLURAALISESTA KVASIKOMITATIIVISTA SUOMESSA JA ERÄISSÄ MUISSA KIELISSÄ	165
Hannu Tommola	
PRESERVING THE VOICE OF POETRY: VERSE RECITAL PROMOTING LANGUAGE SUSTAINABILITY IN 19TH-CENTURY LITERATURE.....	166
Natalia Tuliakova	
UNDERSTANDING MIXED COPIES IN ENGLISH-ESTONIAN BILINGUAL SPEECH	167
Anna Verschik & Helin Kask	

MANSIN VERBIEN SUFFIKSAALISTA MORFOFONOLOGIAA: INFINITIIVIN /-ADKWE/- JA /-UDKWE/-PÄÄTTEIDEN VAIHTELUN SYISTÄ	168
Susanna Virtanen	
YLEISTAJUISTEN TIEDEJUTTujen LUKEMINEN: PILOTTITUTKIMUS TAMPEREEN YLIOPISTON OPISKELIJOILLA	169
Elina Vitikka	
TYKKÄÄMINEN JA PARTITIIVI – TARKOITUKSELLINEN POLYSEMIA KIELENMUUTOKSEN LÄHTENÄ	170
Max Wahlström	
KIELTEN NIMET – VALINTOJA JA RATKAISUJA SUOMEN KIELEEN.....	170
Elina Wihuri & Harri Kettunen	

Plenaarit – Plenarföredrag – Plenary Lecture

Vastuu kielestä, vastuu luonnosta

Ilona Herlin (Helsingin yliopisto)

Ekolinguistiikan synty ajoitetaan yleensä joko 1970-luvun alkuun, jolloin Einar Haugen piti esityksen kielten ekologiasta eli niiden vuorovaikutteisesta suhteesta ympäristöönsä (Haugen 1972), tai 1990-luvun alkuun, jolloin Michael Halliday esitti whorfilaisessa hengessä ajatuksen, että kielten kieliopit voivat vaikuttaessaan ihmisen ajatteluun ja toimintaan johtaa ympäristön kannalta tuhoisiin seurauksiin; esimerkkinä veden mieltäminen jaollisena ja sitä kautta rajattomana luonnonvarana (Halliday 1990, Carrol 1956). Sekä Haugenilla että Hallidaylla on ollut seuraajansa, mutta ekolinguistiikan 50 vuoden olinaikana sen valtavirta on etääntynyt niin kielten ja niiden ympäristöjen vuorovaikutuksesta kuin kielten kielioppien vaikutuksesta ympäristösuhteeseen. Näiden sijan on vallannut kriittinen diskurssianalyysi ja muu ympäristöteksteihin keskittyvä tutkimus johtotähtenään Arran Stibbe (2015).

Stibbeläinen ekolinguistiikka tarkastelee tekstejä vahvan kantaaottavasti. Ekosofiansa eli määrittelemänsä eettisen normiston kautta tutkija tarkastelee kielellistä tuotosta ja tuomitsee sen yleensä ympäristön tai luonnon kannalta haitalliseksi, mutta joskus myös hyödylliseksi tai ambivalentiksi. Tavoitteena on muun muassa tehdä näkyväksi luontoa alistavia kielellisiä käytänteitä, purkaa valta-asetelmia ja esittää vaihtoehtoja eli hyödyllisiä kielenkäytön tapoja. Niissä voidaan antaa eläimelle, kasville tai elottomallekin luontokohteelle toimijan asema tai tehdä näkyväksi ihmisen vastuu ympäristöongelmasta tai hyödyntää metaforaa, jossa ihmisen suhde muuhun luontoon ei ole alistava. Tutkittavat tekstit voivat olla matkailumainoksia, poliittista diskurssia luontokadosta tai muista ympäristöön kytkeytyvistä ongelmista tai esimerkiksi luonnonkatastrofien kuvauksia.

Penz ja Filli (2016) huomauttavat, että ekolinguistiikan huomio kohdistuu useimmiten valtaapitävien puheeseen, ja toivovat, että tutkimus kiinnittäisi enemmän huomiota sellaisten ihmisten puheeseen, joita ympäristöongelmat suoraan koskettavat. Tällaisesta tutkimuksesta voisi olla esimerkkinä Giovanni Bennardon (2019) tutkimusprojekti maapallon eri puolilla asuvien ja ilmastonmuutoksesta eri tavoin kärsivien ruoantuottajien luontoa koskevista kulttuurisista malleista.

Vuonna 2025 voi kysyä, eivätkö ilmastonmuutoksen seuraukset, kuten tulvat, kuumeneminen ja muut ääri-ilmiöt, kosketa suoraan jo kaikkia maapallon asukkaita. Olisiko siis syytä tutkia ihan jokaisen ihmisen puhetta ympäristöongelmista ja ympäristöstä ylipäätään? Samalla katseen voisi suunnata Hallidayn rohkaisemana teksteistä takaisin myös kielioppiin. Esitelmässäni kerron esimerkkejä tällaisesta lähestymistavasta.

Lähteet

Bennardo, Giovanni (toim.) 2019: Cultural Models of Nature. Primary food producers and climate change. London/New York: Routledge.

Carroll, John B. (toim.) 1956: Language, Thought, and Reality. Selected Writings of Benjamin Lee Whorf. Massachusetts: The MIT Press.

Fill, Alwin F. & Penz, Hermine 2016: Ecolinguistics in the 21st Century: New Orientations and Future Directions. – Fill, Alwin F. & Penz, Hermine (toim.) The Routledge Handbook of Ecolinguistics. New York/London: Routledge.

Halliday, Michael 2001[1990]: New ways of meaning: the challenge to applied linguistics. – Alwin Fill & Peter Mühlhäusler (toim.) The ecolinguistics reader s. 175–202. London: Continuum.

Haugen, Einar 1972: The Ecology of language. – A. S. Dill (toim.), The Ecology of language: Essays by Einar Haugen s. 325–339. Stanford: Stanford University Press.

Sibbe, Arran 2015: Ecolinguistics. Language, ecology and the stories we live by. London/New York: Routledge.

Vastuukysymyksiä kielitieteellisessä eläintutkimuksessa

Rea Peltola (Université de Caen Normandie)

BBC julkaisi helmikuussa 2025 artikkelin, jossa sosiolingvisti Leonie Cornips (KNAW) kertoo ihmisten ja lehmien vuorovaikutusta koskevista tutkimuksistaan. Cornips kutsuu siinä lehmien äänellisiä ja kehollisia ilmaisumuotoja kieleksi ja niihin liittyviä käytänteitä kieleilyksi (ks. myös esim. Cornips 2024). Samassa artikkelissa Leora Bar-el Montanan yliopistosta kysyy, menetämmekö jotain oleellista ihmiskielen luovuudesta ja semanttisesta kompleksisuudesta (ks. Hockett 1960), jos laajennamme kielen määritelmää näin. Toisaalta etologi Michelle Fournet (New Hampshire) varoittaa, että saatamme sivuuttaa muiden lajien kommunikaatiomuotojen erityisyydet, jos etsimme niistä samankaltaisuuksia verbaalisen kielimme kanssa. (BBC 2025.)

Ihmisten ja toisenlajisten välistä vuorovaikutusta sekä puhetta muille eläimille on tutkittu kielentutkimuksen metodein vasta suhteellisen vähän aikaa (ks. kuitenkin Vihelmaa 2010, Mondémé 2018, suomenkielisestä tutkimuksesta ks. artikkeleita kokoomateoksessa Peltola, Jääskeläinen & Harjunpää 2021). Hahmottelen esitelmässäni kielitieteellisessä eläintutkimuksessa käytettyjä lähestymistapoja ja niiden esiin nostamia kysymyksiä kielen roolista ihmisten ja muiden eläinten välisessä kanssakäymisessä, ihmiskeskeisyydestä ja ihmisenkaltaistamisesta. BBC:n artikkeli on esimerkki tällaisesta kysymyksenasettelusta; en kuitenkaan keskity varsinaiseen rajankäyntiin kielen ja ei-kielen välillä. Pohdin, voiko kielioppia ja merkityksen rakentumista kuvata sellaisessa yhteydessä, jossa vain toinen vuorovaikutustilanteen osallistujista ilmaisee itseään verbaalisella kielellä. Kuuluuko ihmiskielikään oikeastaan vain ihmisten kokemusmaailmaan?

Käsittelen näitä kysymyksiä teoreettisessa kehyksessä, jossa kielellisenkin merkityksen katsotaan kumpuavan kehollisesta vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa (Johnson 2018) ja jossa tunnistetaan, että elävänä oleminen itsessään on merkitysten rakentamista (von Uexküll 2011 [1982], Kohn 2013). Etsin vastauksia analysoimalla aineistoa, jossa kieli on osa koiran ja lapsen välistä leikkiä.

Lähteet

BBC 2025 = Christopher J. Preston. Stares and ear-twitches: The linguist learning to speak the expressive language of cows. 6.2.2025. BBC, <https://www.bbc.com/future/article/20250204-the-linguists-studying-how-cows-talk-to-each-other-in-language>. (Luettu 27.2.2025.)

Cornips, Leonie. 2024. How (dairy) cows and humans intertwine languaging practices: Recurrent vocalizations are not the same. In Vork Steffensen, S. & Döring, M. & Cowley, S. (toim.), *Language as an ecological phenomenon: Languaging and bioecologies in human-environment relationships*, s. 29–53. Bloomsbury Academic.

Hockett, Charles F. 1960: The origin of speech. *Scientific American* 203, s. 88–97.

Johnson, Mark. 2018. The embodiment of language. In Newen, A. & De Bruin, L. & Gallagher, S. (toim.), *The Oxford Handbook of 4E Cognition*, s. 623–639. Oxford University Press, Oxford.

Kohn, Eduardo. 2013. *How Forests Think. Toward an Anthropology beyond the Human*. University of California Press, Berkeley.

Mondémé, Chloé. 2018. Comment parle-t-on aux animaux ? Formes et effets pragmatiques de l'adresse aux animaux de compagnie. *Langage et société*, s. 77–99.

Peltola, Rea & Jääskeläinen, Anni & Harjunpää, Katariina. 2021. *Kieli ja eläin: Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. SKS, Helsinki.

Uexküll, Jakob von. 2011 [1982]. The Theory of Meaning. In Maran, T. & Martinelli, D. & Turovsk, A. (toim.), *Readings in Zoosemiotics*, s. 61–76. De Gruyter, Berlin.

Vihelmaa, Ella. 2010. *Les soucis du pinson : la question de la traduction interspécifique*. Pro gradu. Helsingin yliopisto, ranskalainen filologia.

Kieli – paikka – vastuullisuus: näkökulmia Tukholman saariston kielimaisemaan

Väinö Syrjälä (Södertörns högskola)

Kansainvälisesti huomattavaksi tutkimusalaksi kasvanut kielimaiseman tutkimus (eng. linguistic landscape studies) tarkastelee julkisten tilojen visuaalista kielenkäyttöä erilaisten yhteiskunnallisten kysymysten peilinä (ks. esim. Gorter & Cenoz 2024). Kielimaisema ei tarjoa tietoa ainoastaan kielivalinnoista ja eri kielten rooleista yhteiskunnassa, vaan voi kertoa myös laajemmin eri paikoista, niiden käytöstä – ja käyttäjistä.

Tässä esitelmässä tarkastelen esimerkkinä Tukholman saariston kielimaisemaa. Tukholman saaristo on tutkimuskohteena mielenkiintoinen lukuisten vastakohtien paikka. Ilman siltayhteyttä olevat saaret ovat omanlaistaan syrjäseutua, toisaalta ne sijaitsevat lähellä suurkaupunkia. Etenkin talviaikaan saaristo on hiljainen, mutta muutaman kesäkuukauden ajan sitäkin elävämpi, kun kesäasukkaiden ja vierailijoiden määrä moninkertaistuu. Saaristo on pienen joukon elävä kotiseutu, mutta samalla myös eri toimijoiden markkinoima turistikohde. Kaikki nämä ominaisuudet jättävät oman jälkensä saariston kielimaisemaan: sillä on siis paljon kerrottavaa, vaikka sen onkin useimpiin tyypillisiin kielimaiseman tutkimuksen kohteisiin verrattuna hyvin yksi- eikä monikielinen.

Olen tutkimuksessani kartoittanut tarkemmin kahden saaren kielimaisemaa ja tulen esitelmässä käymään läpi joitakin keskeisiä havaintoja siitä, mitä kielimaisema voi kertoa saarista merkityksellisinä paikkoina. Millaisia tekstejä kielimaisemassa esiintyy? Kenelle ne viestivät ja kenestä ne kertovat? Miten kielimaisema vaihtelee vuodenaikojen välillä? Teoreettisesti tarkastelen kielimaisemaa suhteessa tilan ja paikan (space ja place) käsitteisiin, mm. Lefebvren (1991) sosiaalisten tilan teorian kautta. Pohdin kielimaisemaa myös vastuullisuuden näkökulmasta: kenen ehdoilla paikkaa rakennetaan ja mikä on kielimaiseman rooli siinä – saaristossa (asukkaiden koti vai turistikohde) ja yleisemminkin. Entä millaisia seikkoja tutkijan tulee huomioida kielimaisemaa analysoidessa, jotta tutkimus itsessään olisi vastuullista.

Lähteet

Gorter, D. & Cenoz, J. (2024). A Panorama of Linguistic Landscape Studies. Bristol: Multilingual Matters.

Lefebvre, H. (1991). The Production of Space. Oxford: Blackwell.

Monikieliset resurssit karjalan kielen sanaston kehityksessä ja sanastotyössä

Langnet-plenaristi Susanna Tavi (Kotimaisten kielten keskus)

Karjalan kielen puhujien yhteisö on ollut kautta historiansa ylijäräinen, koska karjalaa puhutaan ja on puhuttu Suomessa ja Venäjällä sekä näiden edeltäjävaltioissa. Kielen kehitykselle ylijäräinen puhujayhteisö ei ole tarjonnut yhden valtion ja yhden kielen puitteita, vaan karjalaiset ovat aina olleet kontaktissa puhujayhteisönsä ulkopuolelle. Tästä ovat todisteena esimerkiksi lukuisat venäläiset lainasanat karjalan kielessä. Etenkin lainatut partikkelit vakiintuneena osana kielijärjestelmää viijailevat jo varhaisesta kaksikielisyydestä (Matras 2000). Vaikka kaksikielisyyttä on pidetty yhtenä uhkana uhanalaisen karjalan säilymiselle, se on myös nähty erityisenä taitona ja resurssina diskurssitasolla (Sarhimaa 1999, Tavi 2023).

Tässä esityksessä käsittelen karjalan kielen kaksikielisiä resursseja sanastossa ja sanastotyössä kahden tutkimushankkeen pohjalta. Esittelen havaintoja karjalan eri murteista, jotka tukevat Peter Auerin (2007) kohta jo parin vuosikymmenen takaista huomiota. Hänen mukaansa kaksikielinen puhe ei ole kahden yksikielisen puhujan summa vaan aivan omanlainen kokonaisuutensa, jossa resurssien käyttö muodostaa oman hienojakoisen säännöstönsä. Tällainen näkökulma nostaa puhujien monikieliset resurssit tärkeään osaan myös kielen vakiinnuttamisessa eli esimerkiksi juuri sanakirja- ja sanastotyössä.

Karjalan kielen sanakirjatyön juuret ovat (todennäköisesti) E. N. Setälän sanakirjaohjelmasta kirvonneessa jo valmistuneessa Karjalan kielen sanakirjassa. Nykyään sanastotyön keskiössä ovat karjalankieliset kieliaktivistit, jotka kaikkien muiden karjalan puhujien tavoin ovat vähintään kaksikielisiä (Kuusi – Riionhiemo – Kolehmainen 2022). Eräs tverinkarjalainen kieliammattilainen kuvailikin (2019) lapsuutensa kielimaisemaa näin: ”Mie kuulin, kahta kield’ä.” Monikielisyyys on itse kielen vakiinnuttamisen lisäksi tärkeä osa ylijäräisen kielityön onnistumista.

Lähteet

Auer, Peter 2007: The monolingual bias in bilingualism research, or: why bilingual talk is (still) a challenge for linguistics. – Teoksessa Monica Heller (toim.), *Bilingualism. A social approach*, s. 319–339. London: Palgrave Macmillan.

Karjalan kielen sanakirja. 2024. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 18. URN:NBN:fi:kotus-201113 (ISBN 978-952-5446-70-8). Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 30.10.2024. Saatavissa <https://kaino.kotus.fi/kks/>.

Kuusi, Päivi – Riionheimo, Helka – Kolehmainen, Leena 2022: Translating into an endangered language: filling in lexical gaps as Language Making. – *International Journal of the Sociology of Language*, vol. 2022, no. 274, s. 133–160.

Matras, Yaron 2000: Fusion and the cognitive basis for bilingual discourse markers. *International Journal of Bilingualism* 4, s. 505–528.

Sarhimaa, Anneli 1999: Syntactic transfer, contact-induced change, and the evolution of bilingual mixed codes. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tavi, Susanna 2023: Contact-induced lexical variation in the Karelian language. Corpus-based perspectives on code-copying. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Education, Humanities and Theology No 197. Joensuu: University of Eastern Finland 2023.

Posterisitelmät – Posterpresentationer – Posters

Mitä hybridit ovat? Multidimensioanalyysi verkossa esiintyvistä ranskan- ja ruotsinkielisistä hybrideistä

Saara Hellström (Turun yliopisto), Erik Henriksson (Turun yliopisto) & Veronika Laippala (Turun yliopisto)

Aiemmassa verkkokielenkäyttöön keskittyvässä tutkimuksessa rekisterien, eli tiettyihin tilanteisiin sidottujen tekstien (Biber 1995), kielellisiä piirteitä on tarkasteltu laajasti. Verkkorekisteritutkimuksessa on havaittu, että verkkoaineistojen teksteistä merkittävä osa on hybridejä, eli sisältävät piirteitä useammasta rekisteristä ja tilanteesta (esim., Biber & Egbert 2018, Repo et al. 2021). Rekistereitä jatkumona mallintavat tutkimukset (esim., Biber et al. 2020; Henriksson et al. 2024a) ovat puolestaan osoittaneet, että rekisterit itsessään eivät ole selkeärajaisia, diskreettejä luokkia. Laaja-alainen verkossa esiintyvien hybridien tarkastelu on kuitenkin ollut vähäistä, vaikka niiden olemassaolo on tunnistettu ja tiedostettu jo pari vuosikymmentä (esim., Santini 2007; Biber & Egbert 2018), ja ne laajentaisivat käsitystämme kielen käytöstä. Tutkimuksen vähäisyyttä selittää osin se, että olemassa olevat aineistot ovat kooltaan melko pieniä hybridien ja niissä esiintyvien rekisteriyhdistelmien kattavaan tarkasteluun. Toisaalta rekisteriluokitellut verkkoaineistot eivät välttämättä ole sisältäneet hybridejä, sillä ne on saatettu koostaa sisältämään vain ennalta valikoituja rekistereitä, jolloin hybridit jäävät aineistojen ulkopuolelle.

Tutkimuksessamme tarkastelemme ranskan- ja ruotsinkielisiä hybridiksi luokiteltuja tekstejä laajassa, koko avointa verkkoa edustavassa automaattisesti kerätyssä ja luokitellussa aineistossa. Hypoteesimme ovat seuraavat: 1) rekisterien yhdistyminen hybrideissä on järjestelmällistä, 2) toiset hybridit ovat yleisempiä kuin toiset, ja 3) hybridit jakavat kielellisiä piirteitä vaihtelevasti. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat: Mitkä rekisterit yhdistyvät hybrideissä? Mitkä ovat hybridien kielelliset piirteet? Miten hybridit suhteutuvat teksteihin, joita ei ole luokiteltu hybrideiksi? Mitä kieltenvälinen, vertaileva näkökulma kertoo hybrideistä? Rajataksemme tutkimustamme keskitymme ainoastaan hybrideihin, joissa eri rekisterien piirteet sekoittuvat tekstissä kokonaisvaltaisesti, ja jätämme tarkastelun ulkopuolelle hybridit, joissa eri rekisterit ovat selkeämmin havaittavissa tekstin eri osissa. Saadaksemme tarpeeksi edustavan ja kattavan otannan avoimessa verkossa esiintyvistä hybrideistä, otamme tarkasteluun yhteensä 500 000 ranskan- ja ruotsinkielistä tekstiä laajasta HPLT-aineistosta (<https://hplt-project.org/datasets/v2.0>). HPLT-aineisto on automaattisesti luokiteltu rekistereihin 25-luokkaisen CORE-rekisteritaksonomian (Henriksson et al. 2024b) mukaisesti. Tutkimuksessamme sovellamme multidimensioanalyysiä kielellisten piirteiden sekä hybridien sisäisen vaihtelun tarkastelussa. Oletamme, että laaja aineisto mahdollistaa sekä hybridien että rekisterien sisäisen variaation kattavamman tarkastelun.

Pitäisikö pyörän etymologia keksiä uudelleen?

Niklas Metsäranta (Helsingin yliopisto)

Suomen pyörä-sana ja sen vastineet itämerensuomalaisissa kielissä on tavattu rinnastaa mansin sanaan powart- 'pyöriä' ja hantin samanmerkityksiseen sanaan pënjəryət- (UEW: 372–373; SSA: 455). Obinugrilaisten kielten sanojen perusteella sanue on rekonstruoitu kantauralilaiseen *peņər(ä)-asuun. Pyörä-sana on kuitenkin ainoa tunnettu esimerkki äännekehityksestä kantaurali (kur.) *eņə > myöhäiskantasuomi (mksm.) *öö > suomi (sm.) yö. Vaikka äännekehitys ei ajatuksen tasolla ole mahdollon, palautuu mksm. *öö tietyvästi tavallisemmin joko aikaisempaan *ewə-, esim. kur. *sewə- 'syödä' > mksm. *söö- > sm. syödä, tai *üwä-yhtymään, esim. kur. *üwä 'vyö' > mksm. *vöö > sm. vyö. Mksm. *pöörä ei siis mitenkään väistämättä palaudu asuun kur. *peņər(ä), vaan mahdollisia ovat itämerensuomen kannalta myös rekonstruktioasut kur. *pewərä t. *püwərä. Mikäli pyörä-sana palautuu jompaankumpaan näistä kantauralin asuista, tarjoutuu obinugrilaisten kielten sanoja paremmaksi vertailukohtaksi marin pördaš 'pyöriä, kieriä, kiertää, kieppua', jonka mahdollista yhteenkuuluvuutta suomen sanan kanssa on sen tarkempia äänteellisiä perusteluja tarjoamatta ehdotettu ohi menneen aiemminkin (Grünthal 2014: 504–505). Mahdollista vertailuaineistoa on mahdollista kaivaa edelleen ainakin mansista, jossa powart-verbin lisäksi esiintyy verbi pēr- 'kääriä, pyöriä'.

Tässä posterissa esittelen tarkemmin suomen pyörä-sanan perinteiseen alkuperän selitykseen liittyviä ongelmia ja pohdin äännehistorian tarjoamia vaihtoehtoisia selitysmalleja. Erityisenä huomion kohteena on itämerensuomen äännekehityksen tarkastelun lisäksi marin vokaalinkehitys, johon liittyvät epäselvyydet ovat estäneet suomen pyörä- ja marin pördaš-sanojen säännöllisen rinnastamisen. Posterissa osoitetaan, että marin äännekehitys on tietyin ehdoin täysin säännöllinen ja luontevasti sovitettavissa yhteen itämerensuomen edustuksen kanssa.

Lähteet

Grünthal, Riho. 2014. Das lange erwartete etymologische Wörterbuch des Mari. Finnisch-Ugrische Forschungen 62, 496–509.

SSA = Ikonen, Erkki & Ulla-Maija Kulonen (toim.) 1992–2000. Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja 1–3. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 556, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus – Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

UEW = Rédei, Károly (toim.). 1986–1991. Uralisches etymologisches Wörterbuch. Band I–III. Wiesbaden: Harrassowitz.

Evaluation in the Topic Landscape of the Finnish Parliament

Anna Ristilä (Turun yliopisto)

The parliament of Finland, eduskunta, is a multi-party system with coalition governments and a generally consensus-driven political culture. However, disputes and negativity may become more frequent as values in Finland harden (e.g. Helve 2023; Widfeldt 2018). A lexicon-based study on emotion in eduskunta by Lehtosalo and Nerbonne (2024) found that polarization has increased over time, but also that positive sentiment has increased. Examining eduskunta's sentiments (positive-neutral-negative) and emotions (more fine-grained) with a large language model would further verify the observed changes. Furthermore, examining evaluation association with the topics discussed in eduskunta

would increase understanding about the changes in public discourses and societal values, as they are reflected in parliament.

This study aims to clarify the topic landscape of the Finnish parliament by examining which topics are associated with increasing positive or negative evaluations by emotion and sentiment analysis in the plenary speech corpus of eduskunta, how the topics have evolved in terms of emotion/sentiment between 2000 and 2020, and what kind of discourses are implied by the topic-emotion associations. The paper uses topics defined in (Ristilä & Elo 2023) and a custom emotion analysis model (XML-R-parla based; four positive, four negative, and one neutral emotion). It explores emotions/sentiments towards "value topics", such as "development cooperation", and "gain topics", such as "commerce". Metadata allows for detailed examination of topics over time and between/within parties. A critical manual evaluation of the results is also applied by reading a random selection of the analyzed speeches.

The preliminary results imply that increased presence of "gain topics" increases negative sentiment, while "value topics" increase positive sentiment. Also, the results verify that positivity in general has increased over the studied period, which may imply that difficult times bring out "wishful positive speech".

Kveenin kielen foneettinen ja psykolingvistinen tutkimus: hanke-esittely

Antti Saloranta (Kielten ja kulttuurin laitos, UiT - Norjan arktinen yliopisto; Fonetikka ja Learning, Age & Bilingualism -laboratorio, Turun yliopisto) & Leena Maria Heikkola (Kielten ja kulttuurin laitos, UiT - Norjan arktinen yliopisto; Suomen kieli, Åbo Akademi; Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Turun yliopisto)

Kveeni on suomen peräpohjalaisiin murteisiin perustuva noin 2000–8000 puhujan kieli, joka ollut virallinen vähemmistökieli Norjassa vuodesta 2005. Kveenin puhujia on historiallisesti yritetty norjalaistaa, mutta nykyisin kieltä elvytetään aktiivisesti. Kveeni on sosiofoneettisesta ja psykolingvistikseen näkökulmasta hyvin vähän tutkittu. Nyt esiteltävästä vuosina 2025–2026 toteutettavasta hankkeesta saatavat tulokset tarjoavatkin täysin uutta tutkimustietoa suomen lähikielistä ja niiden muutoksesta ajan myötä. Lisäksi yhteistyössä kveeniyhteisön kanssa tehtävällä tutkimuksella voidaan tukea kielen elvytystyötä muun muassa lisäämällä kielen näkyvyyttä ja arvostusta yhteiskunnassa. Hankkeessa kerättävä puheaineisto jaetaan avoimesti muiden tutkijoiden käyttöön, ja se on arvokas lisä olemassa oleviin kveeninkielisiin aineistoihin erityisesti, koska sillä pyritään kattamaan nuoria kveenin kielen oppijoita.

Hankkeen päätavoitteena on:

- 1) kartoittaa kveenin äännejärjestelmää sekä vertailla äännejärjestelmiä ensikielisten ja ei-ensikielisten kveenin puhujien välillä
- 2) kartoittaa norjan vaikutusta nykykveeniin
- 3) selvittää, onko kveenin ja suomen puhujien välillä eroja äänteellisten ja kieliopillisten piirteiden neuraalisessa prosessoinnissa.

Hanke koostuu kolmesta osatutkimuksesta, joista ensimmäinen keskittyy puhutun kveenin äännejärjestelmien vertailuun ja kaksi jälkimmäistä äänteiden ja kieliopillisten piirteiden neuraaliseen prosessointiin. Ensimmäinen osatutkimus keskittyy uuden puheaineiston

keräämiseen ja vertailuun olemassaoleviin aineistoihin erityisesti segmenttitasolla. Tavoitteena on kartoittaa nykykveenin äänteitä norjan vaikutuksen suhteen sekä vertailla ensikielisten puhujien ja kveenin oppijoiden tuottamaa kieltä. Osatutkimusta varten kerätään sekä vapaata puheaineistoa että foneettisesti kontrolloitujen sanalistojen tuottoja. Toisessa osatutkimuksessa tarkastellaan suomen ja kveenin puhujien välisiä eroja konsonanttien fonologisessa prosessoinnissa, ja kolmannessa osatutkimuksessa paneudutaan kielioopin neuraalisen prosessoinnin eroihin kveenin ja suomen välillä. Aivotutkimuksen avulla on mahdollista selvittää, onko kveeniin kehittynyt suomesta poikkeavia äänteellisten tai kieliopillisten piirteiden neuraalisen prosessoinnin mekanismeja.

Osatutkimusten osallistajat rekrytoidaan Norjan arktisen yliopiston kveeninopiskelijoiden joukosta sekä Tromssan ja Finnmarkin lääneistä paikallisten kveenijärjestöjen kautta. Puhutun kveenin tutkimuksessa hyödynnetään myös olemassa olevia puhutun kielen korpusaineistoja. Hankkeessa tehtävää tutkimusta sekä mahdollisia ensimmäisiä tuloksia esitellään Kielitieteen päivillä.

Kotikielen Seura 1876–2026

Mari Siirainen (Helsingin yliopisto), Tiia Winther-Jensen (Helsingin yliopisto) & Ville Eerola (Helsingin yliopisto)

Suomalaisista kielentutkimukseen suuntautuneista tieteellisistä seuroista Kotikielen Seura on vanhin. Se täyttää 150 vuotta vuonna 2026. Suunnitteilla on tieteenhistoriallinen tutkimushanke Seuran historiasta. Esittelemme posterissamme tätä hanketta.

Yksi 1800-luvun monista aatteista Euroopassa oli kansallisuusaate. Tämä synnytti monia organisaatioita, kuten esimerkiksi Suomessa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (perustettu 1835) sekä Suomalais-Ugrilaisen Seuran (perustettu 1883). Kotikielen Seura on saman aatevirtauksen tuotteita.

Kotikielen Seura oli aluksi vain opiskelijakerho, jossa kokoontuivat suomenkieliset ja suomen kielen kehittämisestä, sen käytön edistämisestä ja myös sen tutkimisesta kiinnostuneet opiskelijat. Se perustettiin Savo-Karjalaisen osakunnan inspektorin, suomen kielen professori August Ahlqvistin aloitteesta osakunnan alaisuuteen.

Seuran historiaa on tutkittu yllättävän vähän. Merkittävin Seuran historian tutkimus on Heikki Paunosen vuonna 1976 laatima Seuran 123-sivuinen 100-vuotishistoriikki, joka julkaistiin Virittäjässä. Paunosen historiikissa käsitellään seuran synnyn alkuvaiheita sekä teemoittain seuran toimialojen tapahtumia ensimmäisillä vuosikymmenillä. Seuran vaiheet 1920-luvun lopulta 1970-luvulle jäävät kuitenkin Paunosen historiikissa vähemmälle huomiolle ja kaipaavat täydennystä. Seuran viimeksi kuluneita 50 vuotta ei ole oikeastaan tutkittu vielä lainkaan.

Hankkeen konkreettinen tavoite on saada aikaan historiateos Seuran 150 vuodesta sekä myös runsassisältöinen verkkosivusto.

Posterissamme luomme yleiskatsauksen seuran historiaan ja sen historian merkkihetkiin. Tarkastelemme Seuran historiaa monitieteisesti: käytämme historian tutkimuksen metodeja unohtamatta kielitieteellistä asiantuntemusta.

Lähde

Paunonen, Heikki 1976: Kotikielen Seura 1876–1976. Virittäjä 80, p. 310–432. Abstract: Gesellschaft für Muttersprache 1876–1976. <https://journal.fi/virittaja/article/view/36744/8808>

Linkkejä

<https://www.kotikielenseura.fi/>
<https://journal.fi/virittaja>

Työpajat – Workshoppar – Workshops

Computational approaches to language variation

Yves Scherrer, Olli Kuparinen, Aleksandra Miletić, Erofilí Psaltaki, Dana Roemling & Janine Siewert

The goal of this workshop is to bring together researchers working on different aspects of linguistic variation in Natural Language Processing (NLP) on the one hand, and in dialectology, sociolinguistics and related fields on the other. We aim to discuss the state of the art in processing and modeling language variation in its multiplicity, and to showcase its potential for linguistics research.

In NLP, important advances have been made in recent years thanks to neural algorithms and large language models. Nevertheless, engaging with linguistic variation remains one of the crucial research gaps. For a long time, variation was treated as noise and often dealt with at the preprocessing stage by normalising to the standard variety (van der Goot et al. 2021), but recently the NLP community has developed more interest in varied language material (Zampieri & Nakov (eds.) 2021, and more generally the VarDial workshop series). Producing models able to handle multiple axes of variation at the same time remains a challenge.

Large-scale computational processing and analysis have been successfully applied in the field of dialectometry for several decades (Wieling & Nerbonne 2015), but the wider field of sociolinguistics has only recently started to make more systematic use of computational methods (Nguyen et al. 2016). In this context, computational approaches provide relatively objective, high-level analyses. Nevertheless, tracing them back to linguistic features remains challenging (Prokic et al. 2012; Rumpf et al. 2009; Kuparinen & Scherrer 2024).

We welcome contributions on the computational and statistical analysis of linguistic variation and change, as well as on the development of NLP models and tools that handle variation. The domains of language variability discussed in this workshop include: regional (dialects), orthographic (non-standardized writing practices), stylistic (individual repertoires) and diachronic (change over time).

The workshop is organized by the CorCoDial (Corpus-based Computational Dialectology) project, funded by the Research Council of Finland from 2021 to 2025.

References

Van der Goot, R., Ramponi, A., Zubiaga, A., Plank, B., Muller, B., San Vicente Roncal, I., Ljubešić, N., Çetinoğlu, Ö., Mahendra, R., Çolakoğlu, T., Baldwin, T., Caselli, T., & Sidorenko, W. (2021). MultiLexNorm: A Shared Task on Multilingual Lexical Normalization. In Proceedings of the Seventh Workshop on Noisy User-generated Text (W-NUT 2021), 493- 509.

Kuparinen, O., & Scherrer, Y. (2024). Corpus-based dialectometry with topic models. *Journal of Linguistic Geography*, 1-12.

Nguyen, D., Doğruöz, A. S., Rosé, C. P., & De Jong, F. (2016). Computational sociolinguistics: A survey. *Computational Linguistics*, 42(3), 537-593.

Prokić, J., Çöltekin, Ç., & Nerbonne, J. (2012, April). Detecting shibboleths. In Proceedings of the EACL 2012 Joint Workshop of LINGVIS & UNCLH (pp. 72-80).

Rumpf, J., Pickl, S., Elspaß, S., König, W., & Schmidt, V. (2009). Structural analysis of dialect maps using methods from spatial statistics. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*, (H. 3), 280-308.

Wieling, M., & Nerbonne, J. (2015). Advances in dialectometry. *Annu. Rev. Linguist.*, 1(1), 243-264.

Zampieri, M., & Nakov, P. (eds.) (2021). *Similar Languages, Varieties, and Dialects: A Computational Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fine-tuned Automatic Speech Recognition Models for Dialectology and Sociolinguistics.

Steven Coats (Oulun yliopisto)

This presentation discusses the fine-tuning of Automatic Speech Recognition (ASR) models for dialectological and sociolinguistic research, presenting two case studies which demonstrate how domain adaptation of large language models via fine-tuning can help to mitigate issues pertaining to linguistic variation, social bias, and language change. The talk presents a model fine-tuned with heritage interview data for a regional variety of English from North America and a model fine-tuned for a variety of English spoken in Southeast Asia. Both varieties exhibit phonetic and grammatical features distinct from mainstream Standard English varieties, posing challenges for ASR. We introduce fine-tuned ASR models optimized for each variety and evaluate their performance in transcribing conversational and archival recordings. For the North American variety, we fine-tune an ASR model on a manually transcribed corpus of dialect interviews, using LoRA (Low-Rank Adaptation), a parameter-efficient fine-tuning technique that reduces memory and compute requirements. The model achieves improvements in transcription accuracy compared to a baseline model. We discuss the implications for the automatic transcription of other heritage dialect recordings. For the Southeast Asian variety, we fine-tune a model using a large conversational speech dataset, demonstrating significant improvements over a baseline model, particularly in the transcription of discourse markers. Additionally, we discuss error patterns and propose a diarization pipeline for handling multi-speaker interactions. Fine-tuned models hold much potential for research in dialectology and sociolinguistics, enabling more accurate transcription of regional and heritage speech data. By reducing transcription barriers, these methods support new research on the phonetic and grammatical evolution of English in diverse linguistic contexts.

Understanding the Sociolinguistic Foundations of Language Modelling

Jack Grieve (University of Birmingham)

The underlying task of language modelling is to predict the probability of word tokens, or other linguistic forms, in a text based on previously observed texts. Language modelling is not new, but when pursued through the analysis of extremely large corpora of natural

language using transformer-based architectures, it has proven to be a uniquely effective approach to natural language processing. There is, however, a very basic question about language models that has received remarkably little attention in the literature: what is actually being modelled by language models?

In this talk, I introduce a sociolinguistic perspective on language modelling, arguing that language models are inherently modelling ‘varieties of language’, as represented by the corpus upon which they are trained.

I begin by presenting a technical definition of the concept of a ‘variety of language’ as developed in sociolinguistics, drawing a distinction between varieties of language defined by the social background of people who produce language (dialect variation), by the social content in which language is produced (register variation), and the period of time over which language is produced (language change).

I then discuss how this sociolinguistic perspective can help us better understand five basic challenges in language modelling: social bias, domain adaptation, alignment, language change, and scale. I argue that to maximize the performance and societal value of language models it is important to carefully compile training corpora that accurately represent the specific varieties of language being modelled, drawing on theories, methods, and descriptions from the field of sociolinguistics.

My basic claim is that, when pretraining or further pretraining language models, it is important to consider the specific varieties of language being modelled and to compile corpora that accurately represent these varieties of language.

Predicting individual Finnish speakers’ dialectal background: a machine learning experiment

Ilmari Ivaska (Turun yliopisto)

This paper reports on an experiment using three types of supervised machine learning models to predict individual Finnish speakers’ dialectal backgrounds. We evaluate the reliability and the limitations of different approaches, and compare the generalizability of results based on linguistically informed models to those relying solely on superficial formal properties.

Our data come from two sources: the Finnish Dialect Syntax Archive and the Samples of Spoken Finnish corpus. They comprise transcribed interviews from the traditional dialectal regions in Finland and are comparable in their contents, although they have been collected independently of each other. We use these data to train random forest models with three different type of response:

- 1) the traditional dialect group (label-based classifier);
- 2) coordinate-based location (double regression);
- 3) commuter area (probability-based classifier)

For each type of model, we use two types of predicting features: distributions of a small number of linguistically informed features identified in earlier research, as well as

normalized frequencies of character 3-grams stemming from the original data transcriptions. The linguistically informed features provide readily interpretable results, but the n-gram based features are more robust in their scalability.

Our results suggest that Finnish speakers' dialectal backgrounds can generally be predicted relatively well: for the dialect groups, the prediction accuracy is on average 0.86 (baseline 0.33), the median distance between the predicted and the actual location 41.2 km, and the mean probability of identifying the correct commuter 0.56 (baseline 0.018). Interestingly, the results using different types of features are comparable in predictions using a single source of data as well as when training the model using both data sources. However, when training and testing with data from different sources, the results using linguistically informed features remain stable, while those relying on character n-grams get drastically worse.

Recap on VarDial Dialect and Language Variety Identification Shared Tasks 2014–2025

Tommi Jauhiainen (University of Helsinki)

In this talk, I will introduce the series of language identification-related shared tasks organized since 2014 as part of the Workshops on NLP for Similar Languages, Varieties and Dialects (VarDial). During the 12 workshop editions, 23 relevant shared tasks focused on the classification of texts and, sometimes, of speech based on language varieties, dialects, or close languages. Several dozens of international teams have participated in these competitions using the latest machine learning techniques and published their findings in scientific articles as part of the VarDial proceedings. The shared tasks varied in their choice of language repertoire, ranging from American and British English, close languages from India, varieties of Mandarin to Akkadian dialects in Cuneiform, to name a few. The method by which classification success has been measured has also evolved over the years. I will give a concise but detailed overview of the shared tasks and their results.

Register always matters - even across languages! Examining cross-linguistic similarities of registers using multilingual deep learning

Veronika Laippala (Turun yliopisto), Erik Henriksson (Turun yliopisto) & Antti Kanner (Turun yliopisto)

This study focuses on cross-linguistic similarities of registers - situationally defined text varieties such as news or reviews (Biber 1988). Register studies have repeatedly shown that differences in the situational context of a text are reflected in its linguistic characteristics. As put by Biber (2013): "register always matters". However, little is known about register variation across languages (see, however, Biber 2014; Li et al. 2023). One of the reasons for this is the lack of methods enabling the analysis of registers without the manual interpretation of register characteristics in each language. In this study, we apply multilingual deep learning to fill this gap.

We examine cross-linguistic similarities of registers across 8 registers and 4 languages: Finnish, English, Urdu, and Chinese. First, using the multilingual CORE corpora (Henriksson et al. 2024), and the deep learning model BGE-m3-retromae (Chen et al. 2024), we train a multilingual register identification model. In order to examine possible cross-linguistic register similarities that the model may have learned, we cluster the document embeddings from the last layer of the model with k-means. Finally, we extract keywords for the registers using the model explanation method SACX (Rönnqvist et al. 2022). This allows us to interpret the linguistic basis of the model decisions at register level.

The results show that the model learns to identify the registers at a nearly human-level performance. Importantly, also the zero-shot performance remains high across languages, suggesting that the registers share a cross-linguistic basis that the model has learned. Similarly, in the vector space, the document embeddings are structured to language-independent and register-specific groupings. Finally, the analysis of the keywords also shows that the model identifies very similar patterns across languages.

Kenttätöön vastuulliset käytänteet

Sami Honkasalo (Helsingin yliopisto) & Eeva Sippola (Helsingin yliopisto)

Tämän työpajan aiheena ovat kestävät ja vastuulliset käytännöt kielitieteellisessä kenttätöössä Suomessa tehtävän kielentutkimuksen kontekstissa. Kielentutkimuksen kentällä on jo jonkin aikaa käyty keskustelua tutkimuksen ja kenttätöön vastuullisista käytänteistä (mm. Rice 2006, Good 2018). Eettiset säännöt ohjaavat tutkijoiden suhdetta kielenkäyttäjiin ja kerättyyn aineistoon sekä sen avoimuuteen.

Osallistavat, demokraattiset prosessit tiedon tuottamisessa ja käytäntöön perustuva tutkimus ovat kestävyystutkimuksen ytimessä (Norström ym. 2020) ja keskeisiä myös vähemmistöjen kanssa tehtävälle kielentutkimukselle (CzaykowskaHiggins 2009). Yhteistyö tutkijoiden, puhujien ja muiden sidosryhmien välillä luo mahdollisuuksia erilaisia arvojen ja maailmankatsomuksien ymmärtämiselle. Se myös tuo esiin kielenkäyttötilanteiden monimuotoisuutta ja kielenkäyttöön liittyviä epätasapainoisia valtasuhteita (Ganiglia ym. 2023). Nämä ovat keskeisiä näkökohtia kieliyhteisöjen kanssa tehtävässä aineistonkeruussa, erityisesti kenttätöympäristöissä, joissa työskennellään usein vähemmistöasemassa olevien yhteisöjen kanssa.

Teknologian kehitys ja lisääntyvä verkkoviestintä ovat muuttaneet myös kielellisiä kenttätö- ja arkistointikäytäntöjä. Kielentutkimuksen hiilijalanjäljen suhteen on syytä harkita paikan päällä tapahtuvien tapaamisten ja kaukana asuinpaikasta tehtyjen kenttätöiden kustannuksia ja hyötyjä (Rodriguez Louro ym. 2019). Kenttätöitä voikin nykyään usein harjoittaa myös hybridisesti niin, että tutkimus tapahtuu samanaikaisesti sekä kentällä että internetin välityksellä. Verkko- ja mobiiliteknologiat ovat mahdollistaneet tiedonkeruun, -käsittelyn ja analyysin etänä ja kieliaineistojen jakamisen tehokkaammin tutkija- ja puhujayhteisöjen käyttöön. Lisäksi aineistojen arkistointikäytännöt ovat muuttuneet kestävämmiksi. Arkistointi- ja talletuskäytännöt sekä avoimen julkaisun periaatteet mahdollistavat aineistojen hyödyntämisen tutkijoille ja muille sidosryhmille, jotka saattavat haluta käyttää kerättyjä tietoja tulevaisuudessa. Nämä käytännöt määritellään kuitenkin usein globaalissa pohjoisessa ja akateemisten intressien

perusteella. Ne voivat myös olla hyvistä tarkoituksistaan huolimatta vieläkin vaikeasti hyödynnettävissä puheyhteisön jäsenille, mikä luo ristiriidan tavoitteen ja käytännön toteutuksen välille. Esimerkiksi sähköiset kieliarkistot usein tarjoavat palveluitaan vain englanniksi ja joillakin eurooppalaisilla valtakielillä, mikä tekee niiden hyödyntämisestä vaikeampaa globaalissa monikielisessä kontekstissa.

Pohjaten kansainväliseen keskusteluun ja vahvaan suomalaiseen kielitieteellisen kenttätutkimuksen osaamiseen, työpajamme käsittelee vastuullisia käytänteitä kenttätutkimuksessa. Keskitymme erityisesti seuraaviin osa-alueisiin, joiden keskiössä ovat menetelmät, kenttätutkimuksen vuorovaikutuksellisuus sekä tutkimuksen kehittäminen kestävämmäksi: Millaisia metodologisia ratkaisuja ja hyviä käytänteitä on kehitetty suomalaisessa kielentutkimuksessa? Miten vastuullinen tutkimus palvelee puhujayhteisöjä? Miten kenttätutkimuksen hiilijalanjälkeä voidaan pienentää tutkittaessa kaukana sijaitsevia puhujayhteisöjä?

Kirjallisuutta

Caniglia, Guido, Freeth, R., Luederitz, C. et al. 2023. Practical wisdom and virtue ethics for knowledge co-production in sustainability science. *Nature Sustainability* 6, 493–501.

Czaykowska-Higgins, Ewa. 2009. Research Models, Community Engagement, and Linguistic Fieldwork: Reflections on Working within Canadian Indigenous Communities. *Language Documentation and Conservation*, 3(1), 15–50.

Good, Jeff. 2018. Ethics in language documentation and revitalization. In Kenneth Rehg and Lyle Campbell (eds.), *Oxford handbook of endangered languages*, 419–440. Oxford: Oxford University Press.

Norström, Albert V et al. 2020. Principles for knowledge co-production in sustainability research. *Nature Sustainability* 3, 182–190.

Rice, Keren. 2006. Ethical Issues in Linguistic Fieldwork: An Overview. *Journal of Academic Ethics* 4, 123–155.

Rodriguez Louro, Celeste, Maia Ponsonnet, Ritz, Marie-Eve & Luisa Miceli. 2019. Sustainable Linguistics: A working proposal. <https://researchrepository.uwa.edu.au/en/publications/sustainable-linguistics-a-workingproposal>

Thoughts on Indigenous Studies methodologies and their place in the context of linguistic fieldwork

Héloïse Calame (Helsingin yliopisto)

The aim of my presentation is to introduce different concepts used in Indigenous Studies and discuss how they can be used in the context of linguistic fieldwork with Indigenous (and non-Indigenous) Peoples. While suggesting some directions, this talk will also open many questions.

I will shortly present some guidelines such as Free Prior and Informed Consent (FPIC; UNFAO 2016), the 5 Rs (respect, relevance, reciprocity, responsibility, relationship; Restoule 2008), as well as the CARE and FAIR principles. I will introduce the concepts of self-determination, epistemological pluralism, and reciprocity (Smith 2021), and discuss the distinction of collective vs. individual entities regarding rights, goals and consent. I will

also open some questions related to fieldwork situations, such as power relations and the positionality of researchers. Finally, I will share some thoughts about today's academic structures in relation to responsible research (finances, authorship and accessibility).

While the goal of this presentation is to think about these concepts and questions on a general level, I will also share examples from my own research with the Moré, an Indigenous community living in the Bolivian Amazon and whose (heritage) language is highly endangered and only spoken by around 20 people anymore. This presentation is partly based on the lecture "Methodologies and research ethics in Indigenous Studies" offered at the University of Helsinki.

References

Restoule, J.-P. 2008. The five R's of Indigenous research: Relationship, respect, relevance, responsibility, and reciprocity. Paper presented at the Wise Practices II: Canadian Aboriginal AIDS Network Research and Capacity Building Conference, Toronto.

Smith, Linda Tuhiwai. 2021. Decolonizing methodologies: Research and indigenous Peoples. Third edition. Bloomsbury Publishing.

UN Food and Agriculture Organization (FAO). 12 October 2016. Free Prior and Informed Consent: An indigenous peoples' right and a good practice for local communities, available at: <https://www.refworld.org/docid/57fdec864.html>

Aineistot, aika ja yhteisöt kenttätöön reunaehtoina

Riho Grünthal (Helsingin yliopisto)

Kenttätöillä on suomalais-ugrilaisessa kielentutkimuksessa 1800-luvulla alkanut perinne. Empiirinen ja antropologinen lingvistiikka ohjasivat toimintakulttuuria jo ennen kuin angloamerikkalaisessa tutkimuksessa syntyi Franz Boasin nimeen yhdistettävä antropologinen perinne. Tavoitteet, keruu- ja arkistointitavat ovat vaihdelleet, keinot havainnoida kohderyhmää ja tallentaa sitä koskevaa tietoa muuttuneet. Painetut kielennäytekokoelmat vanhimpana julkaisutyypinä ja ensimmäiset äänitallenteet edustavat aineistona tyypillisesti suoraa kerrontaa, monologeja ja erilaisia suullisen perinteen lajeja. Varhaiset 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella julkaistun aineiston tavoitteena oli täydentää perustietoa kielestä, sen sanastosta, rakenteesta, historiasta sekä folklorilajeista. Tietoa kerättiin julkaistavaksi ja tiedeyhteisön käytettäväksi, mutta myös yhteiskunnan historiallista identiteettiä ajatellen.

Äänitystekniikan halpeneminen ja helppokäyttöisyys ovat mullistaneet äänitteiden keruu- ja tallennuskäytännöt. Myös tutkimukseen liittyvät ontologiset kysymykset ovat muuttuneet. Puhutun kielen ja kenttätöympäristön dokumentointi ovat 1900-luvun jälkipuoliskolta alkaen olleet aiempaa vaivattomammin kenttätöitä tekevien saatavilla. Yhteisöjen ja aineistojen muutosta voidaan havainnoida, mutta tiedon suodattaminen tapahtuu hitaammin. Keruuaineiston tallennusmahdollisuudet ratkaistaan usein tapauskohtaisesti, ei kollektiivisesti koordinoituna.

Tarkastelen esitelmässäni eri-ikäisten aineistojen ja keruumenetelmien merkitystä tutkimukselle eri tutkijasukupolvien näkökulmasta. Myöhemmät tutkimusparadigmat, kuten

kielikontaktitutkimus, diskurssitutkimus, monikielisyys ja sosiolingvistiikka ovat osoittaneet näkökulmia, joihin varhaisimmat aineistotyypit eivät anna vastausta. Kenttätyö ja haastattelutilanteet rakentuvat aikalaishäkökulmasta, mutta vastuullisen ja osallistavan tutkimuksen merkitystä tiedeyhteisölle ja tutkittaville yhteisöille kannattaa pohtia myös pitemmällä aikavälillä. Arvioin aineistojen, keruu- ja tallennustapojen toimivuutta myös julkaisemisen näkökulmasta. Suomalais-Ugrilaisella Seuran lähes 150 vuotta jatkunut julkaisutoiminta on myös havainnollinen esimerkki tutkimustiedon elinkaaresta.

Kirjallisuutta

Kokkonen, Paula (toim.) 2010: Kenttäretkistä tutkimustiedoksi. Suomalais-Ugrilaisen Seuran 125-vuotisseminaari 15.11.2008. Uralica Helsingiensia 4. Helsinki: SUS.

Korhonen, Mikko 1989: Uralilaisten kansojen ja kielten tutkijoita. – Markku Löytönen (toim.), Matka-arkku. SKST 502. Helsinki: SKS. 216–271.

Korhonen, Mikko, Seppo Suhonen & Pertti Virtaranta, Sata vuotta suomen sukua tutkimassa. Helsinki: Weilin & Göös.

Salminen, Timo 2008: Aatteen tiede : Suomalais-Ugrilainen Seura 1883-2008. SKST 1172. Helsinki: SKS.

Designing Sustainable Fieldwork for the Study and Preservation of Creole Language Heritage

Jillian Loise Melchor (Helsingin yliopisto)

This presentation outlines a sustainable fieldwork plan for the second half of my research project on decolonising Philippine Chavacano Creole heritage. Four of the five existing varieties of Chavacano are minoritised in their respective localities, with three endangered and undocumented. My project argues that decolonial and postcolonial criticism should not be divorced from but integral to creole preservation. To implement a sustainable preservation framework for speech systems shaped by colonial intervention, it is crucial to first “engage critically with the way in which we do linguistics” (Levisen & Sippola 2019:2). Thus, the first two studies of the project propose a methodology of creole scholarship that critiques Chavacano knowledge production, investigating how existing scholarship has influenced public discourses throughout the Creole’s history.

Biases in public discourse often prioritise “actual” languages over “mere” dialects, leading to the neglect of speech varieties at extreme risk. The Philippine Chavacano Creoles exemplify this, as do many endangered minority languages with diverse varieties. My research explores how sustainable fieldwork can aid creole language revitalisation while avoiding colonial and hegemonic linguistic impositions. The upcoming fieldwork will form the basis for two articles addressing the following questions through these data collection methods:

What roles do speaker perceptions play in minority language preservation? (interviews and surveys based on Chavacano perceptual dialectology [Lesho & Sippola 2015])

How can we devise an approach to creole language preservation without interfering with the surrounding language ecology? (interviews with local and national preservation agents)

The fieldwork plan seeks to engage creole-speaking communities through participatory and collaborative approaches, ensuring that local knowledge and voices are at the forefront of the research process. This workshop provides an invaluable opportunity to refine these ideas, solicit feedback on the proposed methodologies, and develop sustainable practices for future research that respects the linguistic rights and sovereignty of creole-speaking populations.

Etäisyys ja valtasuhteet kenttätöössä Paraguayssa – kohti kestävämpiä ratkaisuja

Roosa Pöllänen (Helsingin yliopisto)

Väitöskirjaprojektissani tutkin monikielisyyttä ja espanjan kieltä kontaktissa alkuperäiskansojen kielten kanssa Länsi-Paraguayssa. Projektia varten vietin kolme kuukautta Filadelfian kaupungissa, jossa keräsin aineistoa pääasiassa Uj'e Lhavos - nimisessä alkuperäiskansayhteisössä. Esitelmässäni tarkastelen kenttätööni kestävyyttä erityisesti etäisyyden näkökulmasta. Fyysinen etäisyys Suomen ja Paraguayn välillä asettaa haasteita tutkimuksen ekologiselle kestävyydelle, kun taas sosiaalinen ja valtarakenteista syntyvä etäisyys vaikuttaa tutkimuksen eettiseen kestävyyteen. Fyysistä ja sosiaalista etäisyyttä ei voi tarkastella irrallaan toisistaan, sillä kenttämatkat fyysisesti kaukana sijaitseviin vähemmistöyhteisöihin ovat historiallisesti kytkeytyneet kolonialistisiin valtasuhteisiin (Deumert & Storch 2020). Tästä syystä tarkastelen kestävyyttä sekä ympäristönäkökulmasta että dekolonialistisen tutkimusperinteen (esim. Smith 2012) näkökulmasta.

Paraguayssa alkuperäiskansat ovat kärsineet ja kärsivät edelleen monenlaisesta, niin poliittisesta, sosiaalisesta kuin taloudellisesta syrjinnästä (Makaran 2016), minkä lisäksi urbaanien alkuperäiskansayhteisöjen sijainti mennoniittikolonioissa Länsi-Paraguayssa tekee taloudellisesta, sosiaalisesta ja poliittisesta tilanteesta erityisen monitahoisen. Valta-asetelmat eivät kuitenkaan ole muuttumattomia (Thapar-Björkert & Henry 2004), ja haluankin pohtia, kuinka vaihtuvat ja ei-dikotomisat valta-asetelmat lisäsivät tai vähensivät etäisyyttä minun ja yhteistyökumppanieni sekä puhujayhteisön välillä ja kuinka tämä lopulta vaikutti tutkimusprosessin kestävyyteen.

Haluan esitelmässäni tarkastella konkreettisten esimerkkien kautta sitä, kuinka olen pyrkinyt omassa kenttätöössäni löytämään kestäviä ratkaisuja teknologian tarjoamista mahdollisuuksista, yhteistyöstä sekä avoimesta keskustelusta tilanteessa, jossa sekä valta-asetelmista seuraava sosiaalinen ja taloudellinen etäisyys että fyysinen etäisyys ovat kiistämättömiä. Haluan myös kriittisesti tarkastella sitä, kuinka omat valintani, joko olosuhteiden pakosta ja omasta tahdostani, vaikuttivat negatiivisesti kenttätööni kestävyyteen ja kuinka voisin tulevaisuudessa toimia toisin.

Lähteet

Makaran, Gaya. (2016). Indigenous Peoples in Paraguay: Dispensable Citizens? *Ad Americam* 17. 47-60.

Smith, Linda Tuhiwai. (2012). *Decolonizing methodologies: research and indigenous peoples*. (Second edition.). Zed Books.

Deumert, Ana & Anne Storch. (2020) Introduction: Colonial linguistics—then and now. In Deumert, A, A. Storch & N. Shepherd (eds.), *Colonial and Decolonial Linguistics: Knowledges and Epistemes*. Oxford University Press.

Thapar-Björkert, Suruchi & Marsha Henry. (2004). Reassessing the research relationship: location, position and power in fieldwork accounts. *International Journal of Social Research Methodology*, 7 (5), 363-381.

Puhutun vuorovaikutuksen aineistot kenttätöössä: kohti vastuullisia käytänteitä

Erika Sandman (Helsingin yliopisto)

Keskusteluaineistojen tutkimus sekä vuorovaikutuslingvististen menetelmien soveltaminen aineiston keruuseen ja analyysiin on viime vuosikymmeninä yleistynyt kielitieteellisessä kenttätöössä. Lähestymistapaa on sovellettu myös Suomessa tehtävän kielentutkimuksen kontekstissa (Sandman & Grzech 2022). Vuorovaikutuslingvistisen tutkimuksen keskiössä on tyypillisesti aitojen, ilman tutkijan suunnittelemaa koejärjestelyä tuotettujen ja hyvätasoisin video- ja äänitallentimin tallennettujen keskustelutilanteiden tarkka analyysi. Tarkastelun kohteena voivat olla niin perheenjäsenten tai ystävien väliset arkikeskustelut kuin institutionaaliset tilanteet, esimerkiksi kielenpuhujan ja tutkijan välinen vuorovaikutus. Vuorovaikutuslingvistinen tutkimus avaa parhaimmillaan uusia mahdollisuuksia tuoda esiin kielellisten resurssien ja kielenkäyttötilanteiden monimuotoisuutta globaalin pohjoisen ulkopuolella, mikä luo pohjaa erilaisten maailmankatsomusten ja kielenkäyttöympäristöjen ymmärtämiselle. Menetelmää on sovellettu mm. puhujamäärältään pienten kieliyhteisöjen tiedollisista oikeuksista neuvotteluun liittyvien kielellisten resurssien tutkimukseen (Mushin 2022). Kielenpuhujan ja tutkijan välisen vuorovaikutuksen tarkastelu taas antaa mahdollisuuden tarkastella kielenkäyttöön liittyviä valtasuhteita kenttätöössä. Samalla puhutun vuorovaikutuksen tutkimukseen kenttätöössä liittyy eettisiä kysymyksiä, jotka koskevat mm. aineistojen tallennus- ja arkistointikäytäntöjä sekä avoimen julkaisun periaatteita. Vaikka tutkimuksessa esiinnyttäisiin nimettömänä, ääni ja kuva ovat tunnistetietoja, joten aineistojen käsittelyssä ja säilyttämisessä on huolehdittava, että puhujien tietosuoja taataan annettavan suostumuksen mukaisesti (Harjunpää, Niemi & Sorjonen 2020). Aineistojen videotallentaminen ja kieliaineistojen jakaminen tutkija- ja puhujayhteisöjen käyttöön ei myöskään ole ongelmattomia tilanteissa, joissa työskennellään vähemmistöasemassa olevien yhteisöjen kanssa. Esitelmässäni tarkastelen, millaisia vastuukysymyksiä puhutun vuorovaikutuksen tutkimukseen kenttätöössä liittyy ja pohdin, miten vuorovaikutuslingvistisen tutkimusotteen vastuullisia käytänteitä voitaisiin kehittää.

Lähteet

Harjunpää, Katariina, Niemi, Jarkko & Sorjonen, Marja-Leena 2020. Keskusteluanalyysi ja vuorovaikutuslingvistiikka. Teoksessa Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.) *Kielentutkimuksen menetelmiä III*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 896–941.

Mushin, Ilana 2022. Editorial: Turn design and epistemic management in small communities. *Journal of Pragmatics* 193, 21–26.

Sandman, Erika & Karolina Grzech 2022. Egophoricity and evidentiality: Different categories, similar discourse functions. Insights on conversational data from the Tibetan Plateau and the Amazonian Foothills. *Interactional Linguistics* 2 (1), 79–109.

Kieli-ideologian käsite ja käytäntö 2020-luvun kotimaisessa kielentutkimuksessa

Lotta Aarikka (Itä-Suomen yliopisto, Turun yliopisto), Mia Halonen (Jyväskylän yliopisto) & Heidi Niemelä (Oulun yliopisto)

Kommentaattori: Anne Mäntynen (Helsingin yliopisto)

Kieli-ideologioita käsittelevä tutkimus kysyy esimerkiksi, mitä ihmiset ajattelevat kielestä ja millaisia uskomuksia, käsityksiä ja arvostuksia he kieleen tai niitä puhuviin ihmisiin liittävät (Mäntynen ym. 2012; Määttä & Pietikäinen 2014). Kieli-ideologioihin liittyvän tutkimuksen teoreettisena kehittäjänä pidetään Michael Silversteinia (1979), ja alan juuret ovat siten erityisesti lingvistisessä antropologiassa. Toisaalta kielen ja ideologian sekä ideologian ja diskurssin suhde on (kriittisen) diskurssintutkimuksen keskiössä (esim. Määttä & Hall 2022).

Kieli-ideologioiden tutkimus on siirtynyt monilla eri kielitieteen aloilla marginaalista huomion kohteeksi (esim. Kroskrity 2010), ja edellä mainittujen alojen lisäksi sosiolingvistiikan ja kansanlingvistiikan kysymyksenasettelut käsittelevät usein kieli-ideologiaa. Erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana on tehty paljon kotimaista tutkimusta, jossa operoidaan kieli-ideologioiden käsitteellä (esim. Aarikka 2023, Niemelä 2023, 2025; Puranen 2024).

Työpajaamme on inspiroinut Halosen ja Mäntynen (2024) Kielitieteen päivien esitelmä, jossa käsitettä lähdettiin pohtimaan. Tavoitteenamme on saattaa kieli-ideologioiden tutkijoita yhteen keskustelemaan kieli-ideologioiden käsitteestä ja käytännöstä eli teoriasta ja sen sovelluksista. Työpajaan voi tarjota esitelmiä, jotka käsittelevät yhtä tai useampia seuraavista kysymyksistä:

- Mikä on yleisesti ideologioiden, kieleen liittyvien ideologioiden ja kieli-ideologioiden ero ja/tai välinen suhde?
- Miten kieli-ideologian käsite suhteutuu sen lähikäsitteisiin kuten kielikäsitys, kieliasenne, kielipolitiikat ja diskurssi?
- Miten erilaiset traditiot kuten kriittinen diskurssintutkimus ja lingvistinen antropologia ovat vaikuttaneet suomalaiseen kieli-ideologioiden tutkimukseen?
- Missä kieli-ideologia sijaitsee? Kenellä tai millä kieli-ideologia on (esim. yksilöllä, ihmisryhmällä, puheyhteisöllä, instituutiolla, yhteiskunnalla)?
- Millaisia kieli-ideologioita on olemassa?
- Ovatko kieli-ideologiat staattisia (jossain määrin pysyviä) vai dynaamisia (jatkuvassa liikkeessä oleva prosessi)?

Työpajan pohjalta on tarkoitus ainakin laatia kieli-ideologian sekä mahdollisesti sen lähikäsitteiden määritelmiä Tieteen termipankkiin.

Lähteet

AARIKKA, LOTTA 2023: Murre ja sen tutkimus. Näkökulmia fennistisen murteentutkimuksen historiaan ja kieli-ideologioihin 1871–2017. Turku: Turun yliopisto

KROSKRITY, PAUL 2010: Language Ideologies. – Jan-Ola Östman, Jef Verschueren, Jan Blommaert, Chris Butcaen (toim.) Handbook of pragmatics online, s. 1–24. Amsterdam: John Benjamins.

MÄNTYNEN, ANNE – HALONEN, MIA – PIETIKÄINEN, SARI – SOLIN, ANNA 2012: Kieliideologioiden teoriaa ja käytäntöä. – Virittäjä 116 (3), s. 325–348.

NIEMELÄ, HEIDI 2023: Silence and Question Marks in Drawings of Interactional Encounters. – Maria Frick, Tiina Räisänen ja Jussi Ylikoski (toim.), Language Contacts and Discourses in the Far North, Arctic Encounters s. 229–261. Palgrave Macmillan. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-42979-8_8

NIEMELÄ, HEIDI 2025: Language Ideologies in Primary School Pupils' Drawings of the Finnish Language. In Paula Kalaja ja Sílvia Melo-Pfeifer (toim.), Visualising Language Students and Teachers as Multilinguals - Advancing Social Justice in Education s. 107–134. Multilingual Matters. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.21832/9781800412101-008/html>

HALONEN, MIA - MÄNTYNEN, ANNE 2024: Kieli-ideologia revisited – kieli-ideologian käsite kielentutkimuksen kentällä. Julkaisematon suullinen esitelmä, Kielitieteen päivät 2024, Jyväskylä.

MÄÄTTÄ, SIMO - HALL, MARIKA K. 2022 (toim.): Mapping ideology in discourse studies. De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9781501513602>

MÄÄTTÄ, SIMO - PIETIKÄINEN, SARI 2014: Ideology. – Jan-Ola Östman, Jef Verschueren, Jan Blommaert, Chris Butcaen (toim.) Handbook of pragmatics online. Amsterdam: John Benjamins.

PURANEN, PAULIINA, 2024: Connecting chronotopes and language ideologies: Educator views on migrants' majority language use in vocational education. Linguistics and Education 80. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2024.101286>

SILVERSTEIN, MICHAEL 1979: Language Structure and Linguistic Ideology. – Paul Clyne, William Hanks & Carol Hofbauer (toim.) The Elements, s. 193–248. Chicago: Chicago Linguistic Society.

Arkisuumien kieli-ideologiat kanssatutkimuksen keinoin

Kaarina Hippi (Tampereen yliopisto) & Johanna Vaattovaara (Tampereen yliopisto)

Tässä esitelmässä käsittelemme Arkisuumien kielitietoisuudet ja muutos -hankkeen kansalaistieteellistä tutkimusta erityisesti siltä kannalta, miten sen avulla on saatu näkyväksi ja keskustelunalaisiksi (kieli-)ideologioita. Hankkeessa tutkitaan pääosin kansalaistieteen (ECSA 2015) ja erityisesti kanssatutkimuksen (Kulmala ym. 2023) periaatteisiin nojaten sitä, miten kielenkäyttäjät hahmottavat ja kommentoivat kielellistä elämismaailmaansa erilaisissa kohtaamisen ympäristöissä ja millaisia havaintoja kielellisestä vaihtelusta ja muutoksesta he nostavat esiin. Akateemisten tutkijoiden ja eritaustaisten kanssatutkijoiden yhteistyön avulla pyritään kartuttamaan ymmärrystä kieli-ideologisista ajatusmalleista ja yhdessä myös kriittisesti pohtimaan niitä.

Hankkeen tulkinnessa kieli-ideologiat määrittyvät eräänlaiseksi kivijalaksi siinä kokonaisvaltaisessa merkitys- ja uskomussysteemissä, jota Preston (2011) on nimittänyt termillä language regard (suomennoksesta kielikäsitykset ks. Vaattovaara 2023). Tämä kielikäsityksen holistinen määritelmä pitää sisällään kielellisiin elementteihin liittyvän

huomion (attention), mielteet (perceptions), asenteet (attitudes), uskomukset (beliefs), kielellisen tietoisuuden (awareness) muodot ja tasot sekä kieli-ideologiset prosessit.

Tässä esitelmässä keskitymme siihen, miten ja millaisia kielikäsitteiden ulottuvuuksia ja erityisesti kieli-ideologisia ajattelumalleja on noussut eksploratiivisessa yhteistoiminnassa esiin. Pohdimme myös, mitä kieli-ideologioiden näkyväksi tekeminen on antanut kanssatutkijoille ja millä tavoin kanssatutkimuksellinen yhteistyö voi hyödyttää kieliyhteisöä.

Lähteet

ECSA (European Citizen Science Association) (2015). Ten Principles of Citizen Science. Berlin. <http://doi.org/10.17605/OSF.IO/XPR2N>

Kulmala, Meri, Sanna Spišák & Satu Venäläinen (toim.) (2023). Kanssatutkimus. Ihanteet ja käytännöt. Tampere: Tampere University Press.

Preston, D. R. (2011). The Power of language Regard – Discrimination, Classification, Comprehension, and Production. *Dialectologia*, Special issue II, 9–33.

Vaattovaara, J. (2023). Kieli sosiaalisena ilmiönä – kielenkäyttäjän näkökulman merkityksestä. L. Kanto, M. Toivola, A. Martikainen, I. Savolainen & E. Vastamäki (toim.), *Kieli elämän eri vaiheissa – näkökulmia kielen moninaisuuteen*. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry:n julkaisuja 55, 60–74.

Baskin kielen ylläpitäminen Suomessa ja Baskimaassa: kieli-ideologiat perheen kielipolitiikan takana

Tuulia Suvanto (Helsingin yliopisto)

Esitelmäni käsittelee baskin kielen ylläpitämiseen liittyviä kieli-ideologioita monikielisissä perheissä Suomessa ja Baskimaassa. Tutkimus on osa tekeillä olevaa väitöskirjaani, jossa selvitän laajemmin perheiden kielipolitiikkaa näissä kahdessa kontekstissa. Perheen kielipolitiikan näkökulmasta on tutkittu erilaisia monikielisiä yhteisöjä, mutta tutkimusta puuttuu edelleen vähemmistökielisyhteisöistä sekä tapauksista, joissa näiden yhteisön jäsenet ovat muuttaneet toiseen maahan (Smith-Christmas 2017). Näen baskin aseman Suomessa kaksinkertaisena vähemmistökielenä: se on sekä maahanmuuttajakieli suomalaisessa yhteiskunnassa että vähemmistökieli suhteessa espanjaan. Esitelmässäni tunnistan perheiden kielipoliittisten päätösten takana vaikuttavia kieli-ideologioita ja selvitän, ovatko kieli-ideologiat erilaisia silloin, kun baskia ylläpidetään diasporayhteisössä. Perheen kielipolitiikan tutkimuksessa ideologioiden nähdään vaikuttavan vahvasti perheen kielipäätösten taustalla (King et al. 2008: 911).

Aineistoni koostuu puolistrukturoiduista haastatteluista viiden baskinkielisen vanhemman kanssa molemmissa konteksteissa. Temaattista analyysia hyödyntäen tunnistin haastatteluista neljä kieli-ideologiaa: äidinkielen ideologia, kielen elvytyksen ideologia, autenttisuuden ideologia ja puristinen ideologia. Lisäksi alustavat tulokset viittaavat siihen, että kielen ylläpitämiseen kotona liittyy myös muita käsityksiä, asenteita ja uskomuksia kielistä, kielen oppimisesta ja vanhemmuudesta.

Esitelmässä analysoin, miten eri kieli-ideologiat nousivat esiin haastatteluissa ja miten ne eroavat riippuen maasta, jossa baskia ylläpidetään. Lisäksi pohdin kieli-ideologian käsitettä suhteessa esimerkiksi vanhemmuuteen liittyviin ideologioihin.

Lähteet

King, K. A., Fogle, L., & Logan-Terry, A. (2008). Family language policy. *Language and linguistics compass*, 2(5), 907–922.

Smith-Christmas, C. (2017). Family language policy: New directions. Teoksessa J. Macalister & S.H. Mirvahedi (toim.) *Family language policies in a multilingual world*. New York: Routledge, 23–39.

Kielitiedettä lukiolaisille – millä eri tavoin?

Jarno Raukko (Helsingin yliopisto, yleinen kielitiede; Otaniemen lukio), Heini Arjava (Helsingin yliopisto, yleinen kielitiede) & Matti Miestamo (Helsingin yliopisto, yleinen kielitiede)

Societas Linguistica Europaea (SLE) on hiljattain julkaissut ”Linguistics in Schools” -manifestin (SLE Manifesto 2024), jossa suositellaan Euroopan maiden kansallisia opetusviranomaisia ottamaan kielitiede mukaan lukioiden ja muiden yliopistoa edeltävien koulutuksen antajien opetussuunnitelmiin. Manifestin tavoitteina on mm. oppijan itsenäistyminen ja sosiaalisen tiedostamisen kasvu, metalingvistisen tiedon hyödyllisyys arkipäivän kielenkäyttötilanteissa ja kiinnostuksen lisääminen kielenoppimista ja vähemmistökieliä kohtaan. Kielitieteilijät ja kielenopettajat ovatkin uudella tavalla muotoillun vastuun äärellä.

Kuinka sitten käytännössä tartumme näihin haasteisiin täällä Suomessa? Metaajattelun opettaminen ja esim. tiedostamisen kasvu voivat kohdata eri tavoilla. Kielitiedettä voi tarjota opintojaksoina, työpajoina, nettityöskentelyn kautta tai vierailuluentojen malliin. Lukiossa tarjonta voidaan ankkuroida äidinkieleen tai vieraisiin kieliin tai jättää ankkuroimatta. Kohderyhmäksi voidaan ajatella kieliin orientoituneet opiskelijat, tiedeorientoineet lukiolaiset tai koko ikäluokka – mukaan lukien maahanmuuttajataustaiset opiskelijat.

Viite

SLE Manifesto 2024 = The SLE 'Linguistics in Schools Manifesto'. https://societaslinguistica.eu/wp-content/uploads/2024/10/SLE-Linguistics-in-schoolsmanifesto_September2024-final.draft_.pdf

Kielitieteen olympialaiset (KiOI) – matalan kynnyksen tutustumista kielitieteeseen

Heini Arjava (Helsingin yliopisto), Emma Vesakoivu (Helsingin yliopisto) & Ksenia Shagal (LMU München, Helsingin yliopisto)

Kielitieteen olympialaiset ovat koululaisille suunnattu tiedekasvatusmuoto, joka kehitettiin ensimmäistä kertaa Moskovassa 1965 matemaattis-luonnontieteellisen tiedekilpailuperinteen pohjalta (vrt. esim. Derzhanski & Payne 2010, Pajusalu 2010). Tiedeolympialaiset ovat sittemmin laajentuneet maailmanlaajuisiksi ilmiöksi, ja

kansallisten kisojen lisäksi myös kielitieteessä järjestetään nykyään kansainväliset olympialaiset. Suomessa nykymuotoiset kielitieteen olympialaiset (KiOI) on järjestetty lukiolaisille vuodesta 2015 lähtien.

Kielitieteen ja kielitieteellisen ajattelun rooli on kouluissa melko pieni, ja kielitieteellinen lähestymistapa kieliin on useimmille oppilaille vieras. KiOlin tarkoitus on popularisoida kielitiedettä nuorille matalalla kynnyksellä herättämällä uteliaisuutta maailman kielelliseen monimuotoisuuteen käytännöllisten päättelytehtävien kautta. Olympialaisissa ei edellytetä kielitieteellisiä ennakkotietoja, joten kisa sopii kenelle tahansa ensikosketuksena kielitieteelliseen ajatteluun. Kisan tarkoitus on olla samalla rento oppimistapahtuma, jossa osallistujat tutustuvat kilpailun keinoin täysin uusiin kieliin ja kieli-ilmiöihin.

Koska vain osa lukiolaisista on kiinnostunut osallistumaan varsinaisiin tiedekilpailuihin, olemme järjestäneet kisojen lisäksi usean vuoden ajan myös KiOlin materiaaleihin pohjautuvia matalamman kynnyksen työpajoja kouluissa ympäri Suomea. Työpajojen tavoite on saavuttaa laajempi joukko lukiolaisia ja havainnollistaa heille osallistavien päättelytehtävien kautta yleisen kielitieteen peruskysymyksiä erityisesti kieliopillisista mutta myös historiallisista ja sosiolingvivistisistä näkökulmista. Kokemukset ovat osoittaneet, että lukiolaisten vastaanotto näille teemoille on usein innostuneen ja yllättyneen utelias ja että KiOI ja sen pohjalta kehitetyt oppimateriaalit ovat yksi tapa saada koululaiset tarkastelemaan kieltä itselleen täysin uusista näkökulmista. Myös opettajien palautteen perusteella kielitieteen jalkauttamiselle kouluihin on tilausta. Tässä esityksessä esittelemme käytännön esimerkkien kautta KiOlin toimintaa ja pohdimme sen tarjoamia tiedekasvatusmahdollisuuksia. KiOlin pilotoima koulutyöpajamalli on herättänyt kiinnostusta myös muissa maissa.

Kirjallisuus

Derzhanski, Ivan & Payne, Thomas (2010) The Linguistics Olympiads: Academic competitions in linguistics for secondary school students. *Linguistics at school: language awareness in primary and secondary education*, 213-26.

Pajusalu, Renate (2010) Kielitiede olympialajina. *Virittäjä*, (4).

Merkityksellistä ja vaikuttavaa tietoa? - Kielitieto perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa

Minna Harmanen (Opetushallitus)

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa on kieliopilla ollut oma keskeinen asemansa. Kieliopin opetusta on usein tarkasteltu hyödyn näkökulmasta. Eri aikoina kieliopin opetusta on pidetty sekä turhana (esim. Kauppinen, S. 1986) että merkityksellisenä ja vaikuttavana tietona (powerful knowledge) (Marjokorpi, J. 2023ab).

Nykyisissä perusopetuksen (POPS2014) ja lukion (LOPS2019) opetussuunnitelmien perusteissa ei käytetä kielioppi-käsitettä vaan puhutaan kielitiedosta, kielen rakenteista, kielellisistä valinnoista ja kielellisistä piirteistä. Tavoitteena on kielitietoisuuden kehittyminen. Tietoa kielestä ja kielen rakenteista kuvataan osana äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielten oppiaineita.

Äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen kuvauksen mukaan sekä perusopetuksessa että lukiossa kielitietoa opetetaan tekstien tulkinnan ja tuottamisen yhteydessä, siis integroituna oppiaineen muihin sisältöihin. Perusopetuksen perusteissa luetellaan monenlaisia kieliopillisia käsitteitä (sanaluokat, lauseke, lauseenjäsenet), mutta lukiossa kielen tarkastelun käsitteitä ei enää luetella. Kielitiedon opiskelu voi myös olla jokin systeemisen kokonaisuuden hahmottamista vaativaa – esimerkiksi tutkivaa oppimista (esim. Marjokorpi 2023a, 47).

Esityksessäni pohdin kielitiedon opetuksen asemaa etenkin äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen näkökulmasta. Pohdin mm. seuraavia kysymyksiä: Millaisen jatkumon kielitiedon opetus muodostaa perusopetuksesta lukioon? Miten kielitiedon opetus voisi olla opiskelijalle merkityksellistä ja vaikuttavaa tietoa? Mikä asema ja merkitys kielitiedolla on äidinkielen ja kirjallisuuden ylioppilaskokeen kannalta? Mitä mahdollisuuksia on lisätä kielitiedon opetusta lukiossa?

Lähteet

Kauppinen, S. (1986). Äidinkielen didaktiikka. Otava.

LOPS2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine. Ajantasaiset perusteet ePerusteet: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/lukiokoulutus/6828810/oppiaine/6828950>

Marjokorpi, J. (2023a). Merkityksellinen ja vaikuttava kieliopillinen tieto perusopetuksessa.

<https://helda.helsinki.fi/items/7871024a-de36-4e33-af9e-fe5fea92f39b>

Marjokorpi, J. (2023b). Onko kielioppi hyödyllistä – vai sittenkin merkityksellistä ja vaikuttavaa? – Virittäjä 4/2023 (verkkoliite). <https://journal.fi/virittaja/article/view/127646/90195>

POPS2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine. Ajantasaiset perusteet ePerusteet: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/oppiaineet/466340>

Upptäck språk – virtuaalinen tiedekeskus kielestä

Tomáš Lehečka (Åbo Akademi)

Esitelmäni koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa esittelen uutta kieliaiheista verkko-opetusalustaa nimeltä Upptäck språk (suom. Tutki kieltä; Lehečka & Ginlund 2024), joka on kehitetty osana johtamaani tutkimusprojektia Consequential Misconceptions about Local and Global Linguistic Realities. Upptäck språk käsittelee kieltä yleistajuisesti ja se välittää tietoa leikkisällä ja visuaalisesti havainnollistavalla tavalla. Lisäksi se sisältää vuorovaikutteisia elementtejä, tehtäviä ja keskustelukysymyksiä. Alusta on suunnattu ensisijaisesti yläaste- ja lukioikäisille lapsille ja nuorille, mutta se pyrkii tavoittamaan myös laajemman yleisön. Syksystä 2024 alusta on ollut käytössä äidinkielen kursseilla joissakin ruotsinkielisissä lukioissa Suomessa. Alustaa käännetään parhaillaan myös suomeksi.

Alusta on rakennettu virtuaaliseksi tiedekeskukseksi, joka koostuu temaattisesti järjestetyistä ”huoneista”. Esimerkkeinä tällaisista laajoista teemoista ovat Kielen oppiminen, Kielellinen moninaisuus sekä Kieli yhteiskunnassa. Jokainen huone kattaa 3-7 verkkosivua, joissa keskitytään tarkemmin teeman eri osa-alueisiin, esimerkiksi Lapsen ensikielen kehityksen vaiheisiin, Kaksikielisyyteen ja Kielihäiriöihin. Sisällön pää tavoitteena

on herättää kiinnostusta kieltä kohtaan, lisätä ymmärrystä kielellisen viestinnän perusperiaatteista ja lisätä tietoisuutta kielestä ja kielitieteestä.

Esitelmän toisessa osassa kerron Åbo Akademiella kehittämästäni kurssista Vetenskapskommunikation om lingvistik (suom. Tiedeviestintä kielitieteestä). Kurssin tarkoituksena on innostaa kieliaineiden opiskelijat osallistumaan tiedon popularisointiin ja kielitieteellisen tutkimuksen saavutettavuuden edistämiseen. Kurssi tarjoaa opiskelijoille sekä teoreettista ymmärrystä tiedeviestinnästä että käytännön taitoja monenlaisten yleisöjen tavoittamiseen. Kurssi liittyy suoraan Upptäck språk-alustan kehittämiseen, sillä opiskelijat pääsevät osallistumaan uuden sisällön tuottamiseen alustalle. Kurssi toimii hyvänä esimerkkinä siitä, kuinka yliopiston kolmas tehtävä – yhteiskunnallinen vuorovaikutus – voidaan integroida opetukseen ja tutkimukseen.

Viitteet

Lehečka, T. & A. Ginlund. 2024. Upptäck språk. url: www.upptacksprak.com

Osallistuvaa sosiolingvivistä tutkimusta pääkaupunkiseudun lukioissa – miksi ja miten?

Heini Lehtonen (Helsingin yliopisto), Anne Tiermas (Helsingin yliopisto), Salla-Maaria Suuriniemi (Helsingin yliopisto), Venla Rantanen (Jyväskylän yliopisto) & Laura Visapää (Helsingin yliopisto)

Esittelemme esitelmässämme suunnittelu- ja pilotointivaiheessa olevan Kieli ja maailma lukiossa (Kimallus) -hankkeemme kautta yhden tavan tuoda kielentutkimusta lukioihin. Hankkeessa tutkitaan lukiolaisten monikielisyttä ja sen suhdetta kuulumiseen. Teoreettinen viitekehys on sosiolingvistinen, ja menetelmällinen perusta on lingvistiksessä etnografiassa, osallistuvissa menetelmissä ja kansalaistieteessä. Hankkeen ydin ovat neljässä pääkaupunkiseudun lukion (Helsingin kielilukio, Vuosaaren lukio, Lumon lukio, Otaniemen lukio) valinnaiset äidinkielen ja kirjallisuuden opintojaksot, joilla toteutetaan lukiolaisten, äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien ja tutkijoiden yhteistyönä pienimuotoisia tutkimuksia kieleen liittyvistä ilmiöistä. Esitelmässä pohdimme osallistuvien tutkimusmenetelmien mahdollisuuksia ja haasteita.

Lukiolaiset ja heidän yhteisönsä ovat perustavanlaatuisesti monikielisiä. Eri kielten ja rekisterien hallinta ja hyödyntäminen on keskeisessä roolissa siinä, mihin nuori kokee kuuluvansa. Hanke on syntynyt yhteisesti tunnistetuista tarpeista tutkijoiden, opettajien ja lukiolaisten vuoropuhelussa. Erityisesti suomi äidinkielenä ja kirjallisuus ja suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärien suhde on mietityttänyt niin opettajia ja opiskelijoita kuin tutkijoitakin. Hankkeessa kysymme: Millaiset sosiaaliset eronteot ovat osallistujille relevantteja ja miten niitä kielellisesti tuotetaan? Miten vuorovaikutuksessa neuvotellaan kuulumisesta erilaisiin kategorioihin (esim. äidinkielen, "äskakkonen")? Miten yhdessä tutkminen muuttaa osallistujien käsityksiä kielestä ja kuulumisesta?

Kansalaistieteessä muut kuin tutkijat osallistuvat tutkimukseen sen eri vaiheissa (Heigl ym. 2020). Osallistuvat menetelmät (Bodó ym. 2024) hyödyntävät kaikkien osallistujien asiantuntijuutta: Tutkijat tarjoavat käsitteellistysä ja jakavat tutkimuksen tekemiseen liittyvää osaamistaan. Opettajilla on pedagogista näkemystä. Nuoret nostavat tarkasteluun heitä puhuttelevia teemoja. Hankkeen tutkijat ovat omassa aiemmassa työskentelyssään

huomanneet, että osallistuvuus lisää tutkimuksen vaikuttavuutta: tarkoitus on, että yhteisöihin jää tutkimuksesta kestäviä käytänteitä. Osallistuvat menetelmät herättävät kuitenkin kysymyksiä tutkijan ja muiden osallistujien positiosta, tiedon omistajuudesta ja tieteellisen tutkimuksen julkaisemisen ja arvioinnin sekä tiedon levittämisen käytänteistä.

Lähteet

Bodó, C. ym. (2023). Participatory sociolinguistics across researchers' and participants' language ideologies. *Critical Inquiry in Language Studies*, 1–19.

Heigl, F. ym. (2020). Co-Creating and Implementing Quality Criteria for Citizen Science. *Citizen Science: Theory and Practice*, 5(1), 1–11.

Kielitiedettä lukiolaisille kansainvälisen ja laaja-alaisen osaamisen keinoin

Paula Mattila (Jyväskylän yliopisto, SOLKI)

Esityksessä kuvataan ja analysoidaan, miten lukion opetussuunnitelman perusteiden kansainvälisyyden ja laaja-alaisen osaamisen kuvaukset sekä vieraiden kielten ja toisen kotimaisen kielen perusteet soveltuvat opiskelijoiden ohjaamiseen (kieli)tieteelliseen pohdintaan ja työskentelyyn.

Esitys ja sen taustalla oleva väitöstutkimukseni on ajankohtainen kahdesta hyvin erilaisesta mutta risteävästä syystä. Ensimmäinen syy liittyy opetussuunnitelmiin ja niiden tutkimukseen: vuoden 2019 LOPS-perusteisiin on ensimmäistä kertaa sisällytetty teksti (OPH, 2019, alaluku 3.6), jossa lukiokoulutuksen tai ylipäättään suomalaisen yleissivistävän koulutuksen kansainvälisyyttä eksplisiittisesti määritellään. LOPS2019:ssa määritellään lukiolaisen kansainvälisen osaamisen tavoitteita ja sisältöä niin, että lähtökohtana on eri oppiaineista saatava tieto, oppiaineiden välinen yhteistyö ja laaja-alaisen osaamisen hyödyntäminen (OPH, 2019, alaluku 6.2). Lisäksi perusteet ohjaa kiinnittämään huomiota lukion ja koulutuksen järjestäjän monipuoliseen kieliohjelmaan ja sen ratkaisuihin sekä kulttuurien tuntemuksen syventämiseen.

Toinen syy on vakiintuneeksi koetun maailmanjärjestyksen kriisiytyminen. Kun lukiokoulutus vastaa yli 50 % ikäluokkien koulutuksesta, on tärkeää, että koulutus tarjoaa aineksia maailmantilanteen ymmärtämiseen ja vastuullisten ja hyvin perusteltujen ratkaisujen etsimiseen. Esityksessä osoitetaan, että LOPSien aihekokonaisuuksilla on tähän tähdättykin, mutta vasta LOPS2019 asettaa laaja-alaisen osaamisen vahvaan asemaan liittäen sen maailmankansalaisen osaamiseen (Mattila ym., 2025).

Karvi (Lepola ym., 2024) tekee seurantatutkimusta LOPS2019:n täytäntöönpanosta. Sen arvioiden mukaan tavoite vahvistaa laaja-alaista osaamista on edennyt hapuillen, mutta kansainvälisyyteen liittyvä tavoite on toteutunut hyvin. Esityksessäni osoitan, että lukioiden kansainvälisyydessä painotetaan kuitenkin osaamisen sijaan liikkuvuutta. Liikkuvuuden vetovoimaa kritisoin mm. metodologisen nationalismin teoriaa hyödyntäen (esim. Shahjahan & Kezar, 2013) sekä tarkastelemalla rahoitukseen liittyviä kannustimia (Mattila, 2025, tulossa). Kun kansainvälisyyden lähtökohdaksi asetetaan kansallisvaltion rajat ja

niiden ylittäminen, tuloksena voi olla kapea-alaisia havaintoja ilmiön luonteesta ja kansainvälisyyteen oppimisesta.

Voimallisen tiedon teoriaa soveltaen (esim. Deng, 2022; Puustinen ym., 2024) esityksessä osoitetaan, että lukion vieraiden kielten oppimäärät, kieliprofiili ja niiden kytkös laaja-alaiseen osaamiseen sekä kansainvälisen osaamisen ratkaisuihin soveltuvat opiskelijoiden tutustumiseen tieteelliseen ajatteluun ja työtapoihin. Monitieteisen näkökulman (LOPS2019, s. 63) lisäksi tuodaan esille mahdollisuuksia kielitieteiden esille ottamiseen lukion opetuksessa.

Kielitiedettä lukiolaisille tutkijan näkökulmasta

Silva Nurmio (Helsingin yliopisto)

Olen tutkijatohtorina Helsingissä ollessani pitänyt toistaiseksi kaksi vierailuluentoa lukiolaisille, toisen niistä osana pedagogiikan aineopintoja. Britanniassa opiskelleena ja väitelleenä minulla on myös näkökulmia siihen, miten siellä luodaan yhteyksiä koulujen ja yliopistojen välille. Britanniassa keskiössä on yhdenvertaisuuden edistäminen, erityisesti sellaisten opiskelijoiden kiinnostuksen herättäminen ja rohkaiseminen, jotka eivät välttämättä näe itseään yliopisto-opiskelijoina. Kysynkin puheenvuorossani, onko tämä tavoite, joka meillä tulisi olla myös Suomessa, kun tuomme kielitiedettä lukioihin. Puheenvuorossani haluaisin lisäksi tuoda esiin 1. pedagogista pohdintaa liittyen yliopisto-opetuksen ja lukio-opetuksen suhteeseen ja 2. lukio-opetuksen mahdollista roolia osana tutkijan työtä ja urakehitystä. Pääkysymykseni ovat:

- kielitieteellisen lukio-opetuksen ja yliopisto-opetuksen suhde: onko lukio-opetus muokattu (helpotettu?) versio yliopisto-opetuksesta, vai oma genrensä, jossa esim. painotetaan eri asioita? Missä määrin lukio-opetusta voidaan lähteä suunnittelemaan yliopistomateriaaleja muokkaamalla, missä määrin taas voisi olla hyödyllistä miettiä alusta asti uusia materiaaleja nimenomaan lukioihin? Haluammeko lukioihin oman kielitieteen oppikirjan? Miten painotetaan teoreettista kielitieteen osaamista (kohderyhmänä aiheesta jo kiinnostuneet) suhteessa ns. arkipäivän kielitieteellisiin kysymyksiin (kohderyhmänä kaikki lukiolaiset)? Missä määrin tavoitteena on rohkaista lukiolaisia hakeutumaan kieli- tai kielitieteen opintoihin? Pätevätkö samat pedagogiset periaatteet sekä lukiossa että yliopistossa (esim. että opetuksen tulee olla tutkimusperustaista)? Pitäisikö periaatteita painottaa eri tavalla?

- lukio-opetus osana tutkijan työtä: onko lukio-opetus tutkijan (CV:n) näkökulmasta tieteen popularisaatiota vai opetusta siinä missä yliopisto-opetuskin? Voisiko sen laskea osaksi tutkijan opetuskokemusta ja opetusvelvollisuutta? Voisiko tämä olla hyvä väylä lisätä apurahalla työskentelevien opetusmahdollisuuksia? Mitä muuta hyötyä lukio-opetuksesta voisi olla tutkijoille?

Ripaus kielitiedettä lukion kielten tunneilla

Sirpa Piispanen (Espoonlahden lukio)

Onko kielitiedettä lukion tunneilla? Mielestäni vastaus on kyllä eli kielitiedettä löytyy ripaus lukion opinnoista. Vastaukseni pohjautuvat omiin ja työkavereideni havaintoihin aiheesta.

Kielitieteen käsitteitä ja pohdintaa on löydettävissä äidinkielen tunneilta. Äidinkielen opettajat kertoivat kurssilla kaksi näin tapahtuvan. Ko. kurssi ÄI02 tai oikeammin opintojakso on nimeltään “Kieli- ja tekstitietoisuus”.

Myös filosofian ja psykologian kursseilla käsitellään kielitieteen asioita. Filosofian tunnilla pohditaan sanojen ja käsitteiden merkitystä. Psykologian tunnilla käydään kielitiedettä läpi fonologiasta semantiikkaan, psykologian näkökulmasta.

Myös vieraiden kielten tunneilla kielitiedettä on hiukan löydettävissä. Opetan itse englantia ja venäjää ja tunnistan asian. Vieraiden kielten tunneilla esimerkiksi vertailemme eri kieliä ja eri kielten rakennetta ja sanastoa. Milloin voi käyttää tätä ilmausta? Kuinka on kohteliasta ilmaista tämä asia? Miten eri henkilöitä puhutellaan? Tällaisia kysymyksiä tulee esiin vieraiden kielten tunneilla.

Vieraiden kielten A-kielen ensimmäisellä opintojaksolla laaditaan lukiolaisten kanssa kieliprofiili. Siinä opiskelijat luettelevat eri kieliä, joita osaavat. He pohtivat myös, missä tilanteissa he käyttävät eri kieliä ja miksi. Kieliprofiilista voi tehdä oman näköisensä ja se on mielestäni hauska prosessi. Viimeisellä pakollisella opintojaksolla eli kurssilla 6 opiskelijat täydentävät kieliprofiiliaan.

Espoonlahden lukio on kielipainotteinen lukio ja siksi meillä tarjotaan opintojaksoa nimeltä “Kielten maistelukurssi”. Ko. kurssilla maistellaan ja vertaillaan kuutta eri kieltä (saksa, ranska, italia, espanja, venäjä ja japani). Tarkoituksena on luonnollisesti houkutella opiskelijoita vieraiden kielten pariin tämän kurssin avulla. Monet asiat kilpailevat kuitenkin lukiolaisen huomiosta, tällaisia ovat esimerkiksi jatko-opintojen ja YO-kirjoitusten pohtiminen sekä informaatiotulva lukiolaisten puhelimiin ja mieleen.

Viime vuonna mainostin myös kurssia nimeltä “Kohti kieliolympialaisia”, jolla kielitiedettä olisi tullut enemmän esiin. Kurssi ei toteutunut, ainakaan vielä.

Olemme tänä vuonna kutsuneet työpajan Helsingin yliopiston kielitieteen laitokselta. Pajaa pidettiin kahdella tunnilla ja siitä oltiin varsin kiinnostuneita. Ehkä Espoonlahden lukiossa on tulevia kielitieteilijöitä?

Nouse, riennä, kielitiede!

Näkökulmana prosessi vs. tuote: Lukiolainen tuottaa omaa kielitieteellistä tietoa kielitiedekurssin projektitöissä

Jarno Raukko (Helsingin yliopisto)

Lukiolaisen kielitieteellinen ymmärrys voi lisääntyä esimerkiksi pienimuotoisen tutkimusprosessin kautta tai tutustumalla valmiisiin lukiolaisille suunnattuihin kielitieteellisiin tuotteisiin. Oman näkemykseni mukaan kaikkein tärkeintä lukiolaisen kielitieteellisessä oppimisessa olisi kielen tarkastelun metatason kehittyminen. Kun metaymmärrys kasvaa, kaikki muutkin tavoitteet ovat helpommin käsillä: esimerkiksi deskriptiivisen ja preskriptiivisen hahmottamisen eronteko mahdollistuu silloin, kun oppija ymmärtää kielitieteellisten käsitteiden ei-annettuuden, teoriasidonnaisuuden ja kielikohtaisuuden.

Nähdäkseni metalingvistinen ymmärrys kehittyy parhaiten itse tekemällä ja silloin, kun aktiivinen läsnäoleva ohjaaja, esim. lukion kielitiedekurssin opettaja, kommentoi projektin tekijöiden työtä tekemisen aikana. Aiheesta riippuen ymmärrys ja omakohtainen tietämys voi syntyä pääasiassa omien havaintojen kautta tai pääasiassa olemassaolevaa tutkimusta tarkastelemalla.

Esittelen puheenvuorossani kevään 2024 kielitiedekurssillani (Raukko 2024) tehtyjen projektitöiden pedagogisia saavutuksia, vertaan niitä tavallisella englanninkurssilla tehtyihin kielitieteellisiin projektitöihin ja pohdin tulevien kurssien muotoiluja.

Lisäksi täsmennän prosessin ja tuotteen käsitteiden soveltuvuutta tässä pedagogisessa kontekstissa.

Lähde

Raukko, Jarno 2024. Kielitiedettä lukiossa - nyt myös Espoossa. Virke 2/2024: 30–31.

Tutkivaa oppimista ja oppivaa tutkimusta – valtakunnallinen Kielitiede-TET lukiolaisille

Johanna Vaattovaara (Tampereen yliopisto) & Kaarina Hippi (Tampereen yliopisto)

Esittelemme keväällä 2024 Zoomitse järjestettyä, lukiolaisille suunnattua Kielitiede-TET-kurssia. Toteutus oli osa Koneen Säätiön rahoittamaa kansalaistieteellistä Arkisuomien kielitietoisuudet ja muutos -hanketta, jossa kehitetään suomen kielen vaihtelun ja muutoksen tutkimusta osallistuvan kielikäsitystutkimuksen keinoin. Kielikäsityksillä tarkoitamme kokonaisvaltaista kielellistä merkitys- ja uskomussysteemiä (engl. language regard, Preston 2011; Vaattovaara 2023), jonka puitteissa kielellinen variaatio tulee tulkituksi ja tuotetuksi.

Kielitiede-TETin tavoitteena oli yhtäältä kehittää sosiolingvististä kielikäsitystutkimusta kanssatutkimuksen keinoin mutta myös tarjota lukiolaisille näkymiä siihen, mitä kielentutkijat tekevät, ja samalla tilaisuus osallistua tutkimuksen tekemiseen. Toteutuksen lähtökohtana oli kansalaistieteen periaatteiden mukaisesti (ks. ECSA 2015; Kulmala ym. 2023) kanssatutkijoiden asemoiminen tasavertaisiksi tutkimuskumppaneiksi. Tältä pohjalta

heille kanssatutkijoina pyrittiin tarjoamaan tutkimuksessa aktiivista roolia ja mahdollisuuksia muokata ja suunnata tutkimuksen kulkua.

Kurssille osallistui 17 lukiolaista eri puolilta Suomea, ja mukana sitä toteuttamassa oli tutkimusryhmän jäsenten lisäksi opiskelija-avustajia Tampereen yliopiston Kielten tutkinto-ohjelmasta. Kurssi koostui kolmesta tapaamispäivästä Zoomissa sekä erilaisista vapaaehtoisista reflektiotehtävistä ennen ja jälkeen tapaamisten. Tehtävien organisoimisessa hyödynnettiin Moodle-alustaa. Oppilailla oli myös tilaisuus kehittää oma tutkimuskokeilu yksin tai tiimissä, ja moni tähän mahdollisuuteen myös tarttui. Osallistujille myönnettiin opintopisteitä ja räätälöitiin osallistumistodistus sen mukaan, missä määrin he osallistuivat Kielitiede-TETin toimintaan.

Tässä esitelmässä tarkastelemme, millä tavalla kielitiedettä tähän toteutukseen tuotiin ja mitä henkilökohtaisesti merkityksellistä lukiolaiset kokivat saaneensa osallistumisestaan kanssatutkimukseen.

Lähteet

ECSA (European Citizen Science Association) 2015. Ten Principles of Citizen Science. Berlin. <http://doi.org/10.17605/OSF.IO/XPR2N>

Kulmala, Meri, Sanna Spišák & Satu Venäläinen (toim.) (2023). Kanssatutkimus. Ihanteet ja käytännöt. Tampere: Tampere University Press

Preston, D. R. (2011). The Power of language Regard – Discrimination, Classification, Comprehension, and Production. *Dialectologia*, Special issue II, 9–33.

Vaattovaara, J. (2023). Kieli sosiaalisena ilmiönä – kielenkäyttäjän näkökulman merkityksestä. L. Kanto, M. Toivola, A. Martikainen, I. Savolainen & E. Vastamäki (toim.), *Kieli elämän eri vaiheissa – näkökulmia kielen moninaisuuteen*. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry:n julkaisuja 55, 60–74.

Kognitiivinen kielentutkimus osana vastuullista ja vaikuttavaa kielentutkimuksen kenttää

FiCLA (Suomen kognitiivisen kielentutkimuksen yhdistys)

Riku Erkkilä, Atte Huhtala, Eveliina Mäntylä, Tapani Möttönen, Katriina Rantala & Maija Surakka

Rahoitushakemusta valmisteleva tutkija tasapainoilee monien kysymysten ja vaatimusten keskellä. Haussa menestyminen on mahdollista, jos työ hankkeessa on tekijäänsä motivoivaa, tieteellisesti korkeatasoista sekä yhteiskunnallisesti vaikuttavaa ja vastuullista (ks. esim. Suomen Akatemia 2024). Tieteen vaikuttavuudella tarkoitetaan tutkimuksen myötävaikutuksia erilaisiin yhteiskunnan ilmiöihin ja kehityskulkuihin. Vastuullisuuteen kuuluvia osa-alueita ovat tutkimusetiikka, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, tieteen avoimuus, kestävä kehitys ja tutkimuksen vastuullinen arviointi.

Kielitieteen eri suuntauksiin kuuluvissa tutkimuksissa yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja vastuullisuutta voidaan perustella eri tavoin. Tämän työpajan tarkoituksena on pohtia kognitiivisen kielentutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja vastuullisuutta sekä sitä, miten tutkijat tuovat niitä ilmi. Työpajassa pohditaan kielen perustutkimuksen itseisarvoista asemaa ja kysytään siihen liittyviä kysymyksiä: Tuleeko perustutkimuksen

rahoitushakemuksissa esitettyä liian suoraviivaisia tai keinotekoisia yhteyksiä ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin seikkoihin vain, koska rahoittajien odotetaan haluavan nopeasti näkyviä tuloksia? Kärsivätkö tutkimussuunnitelman uskottavuus ja tutkimuksen vastuullisuus tästä? Miten toisaalta hakija voi vakuuttaa rahoittajat siitä, että tutkimuksen tulokset vaikuttavat yhteiskuntaan pitemmällä aikavälillä? Työpajatyöskentelyn tavoitteena on hahmotella näkemyksiä siitä, onko kognitiivinen kielentutkimus yhteiskunnallisesti vaikuttavaa vai tulisiko sen, paremman vaikuttavuuden nimissä, ehkä tähytä kohti soveltavampaa tutkimusotetta.

Työpajaesitelmä voi käsitellä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

Miten kognitiiviseen kielentutkimukseen asemoituvat kielentutkijat

- löytävät tutkimustehtävänsä
- integroituvat lähialoihin innovatiivisten ja menetelmiltään vaikuttavien ja vastuullisten asetelmien rakentamiseksi
- perustelevat tutkimuksen tarvetta itselleen/rahoittajille?

Esitelmä voi myös jonkin muun avauksen kautta johdattaa osallistujat työpajan tematiikkaan soveltuviin keskusteluihin. Aihetta voi lähestyä esimerkiksi esittelemällä omaa tutkimusta ja pohtimalla kysymyksiä sen näkökulmasta.

Lähde

Suomen Akatemia 2024 = Tutkimuksen vaikuttavuus -verkkosivu Suomen Akatemian Tutkimusrahoitus-sivustolla. <https://www.aka.fi/tutkimusrahoitus/hae-rahoitusta/nain-haetrahoitusta/ohjehakemisto/vastuullinen-tiede/> (12.12.2024).

Kognitiivinen kielentutkimus ja vähemmistökielten tutkimus: vaikuttavaa ja vastuullista?

Riku Erkkilä (Ludwig-maximilians-universität München, Helsingin Yliopisto)

Valtaosa maailman kielistä on vähemmistökieliä eli kieliä, joiden puhujat eivät ole enemmistönä missään maailman maassa. Vähemmistökielten tutkimus on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää siksi, että niiden sen avulla voidaan selvittää kielen ilmiöiden vaihtelun rajoja. Koska kieli on osa muuta kognitiota, kielellisen vaihtelun tutkimus voi myös auttaa selvittämään ihmisen kognitiivisten ominaisuuksien universaaliuutta. Vähemmistökielten tutkimukseen liittyy kuitenkin myös elementtejä, joissa tutkijan on oltava erityisen huolellinen toimiakseen vastuullisesti. Tässä esitelmässä käsittelen kahta vähemmistökielistä tehtävään kognitiiviseen kielentutkimukseen liittyvää kysymystä vaikuttavuuden ja vastuullisuuden näkökulmasta. Kysymykset ovat:

1. Mitä vähemmistökielten tutkimus voi antaa kognitiiviselle kielentutkimukselle?
2. Mitä kognitiivinen kielentutkimus voi antaa vähemmistökielille ja niiden puhujayhteisöille?

Kognitiivisen kielentutkimuksen tulosten tulisi olla universaaleja, ja tätä väitettä voidaan testata vähemmistökielten avulla. Jos vähemmistökielten ilmiöitä voidaan selittää kognitiivisen kielentutkimuksen oletusten avulla, on näiden oletusten perusta universaalimpi kuin esimerkiksi teoreetikon englannin pohjalta tuottama hypoteesi. On kuitenkin selvää, että muutaman vähemmistökielen tarjoama todistusaineisto ei voi

vahvistaa tai kumota kokonaista teoriaa. Tutkijan on siis oltava vastuullinen perustellessaan tutkimuksensa vaikuttavuutta kognitiivisen kielentutkimuksen kontekstissa ja myönnettävä, että vähemmistökielten todistusaineiston vaikutus kognitiivisen kielentutkimuksen kehitykseen on kumulatiivinen, eikä yhden tutkimuksen varassa.

Vähemmistökieliä tutkittaessa on otettava erityisesti huomioon kielenpuhujat ja heidän yhteisönsä. Tällaisessa tutkimuksessa on yleisesti tunnustettu periaate, jonka mukaan tutkimustulosten tulisi hyödyttää myös kohteena olevaa kieliyhteisöä (UNESCO 2003: 3). Kognitiivinen kielentutkimus voi holistisen näkökulmansa ansiosta tarjota kieliyhteisöille uusia tapoja ymmärtää omaa kieltään, mitä voidaan soveltaa esimerkiksi uusien oppimateriaalien valmistamisessa. Vähemmistökieliä tutkittaessa (kognitiivisen) kielentutkijan tulee olla erityisen vastuullinen, sillä yleensä kielenpuhujat ovat jollain tavalla alisteisessa asemassa tutkijaan nähden (ks. Ameka 2006: 70).

Lähteet

Ameka, Felix 2006: Real descriptions. Reflections on native speaker and non-native speaker descriptions of a language. – Felix Ameka, Alan Dench & Nicholas Evans (toim.), *Catching language. The standing challenge of grammar writing* s. 69–112. Berlin: Mouton de Gruyter.

UNESCO 2003 = UNESCO ad hoc expert group on endangered languages 2003: *Language vitality and endangerment*. Paris: UNESCO.

Oletuksista todellisuuteen – verbaalien suuntaaminen opetuksessa ja kielen käytössä

Sanna Nordlund (Jyväskylän yliopisto)

Yleisen oletuksen mukaan suomalaisessa viittomakielessä tyypin 2 verbaalit (Jantunen 2010) eli suunnattavat verbaalit ilmaisevat tekijän ja kohteen siten, että verbaali suunnataan agentin paikasta patienttimaisemman osallistujan paikkaan. Suomalaisen viittomakielen opetusmateriaaleissa (esim. Vivolin-Karén & Alanne 2006) opetetaan, että (di)transitiivinen lause kuten 'poika antaa tytölle omenan' viitotaan siten, että molemmat ihmistarkoitteet paikannetaan viittomatilaan, toinen vasemmalle ja toinen oikealle, ja verbaaliviittoma suunnataan näiden paikkojen välillä. Rissasen (1985) mukaan tällaiset tilassa suunnattavat verbaalit ovat yleisiä suomalaisessa viittomakielessä. Ei kuitenkaan ole tutkittu, kuinka usein ne todellisuudessa suunnataan agentin ja patienttimaisemman osallistujan välillä.

Muista viittomakielistä on näyttöä, että tilankäyttöä koskevat oletukset eivät pidä paikkaansa. Australialaisen (De Beuzeville ym. 2009) ja brittiläisen viittomakielen (Cormier ym. 2015, Fenlon ym. 2018) korpustutkimuksissa on havaittu, että verbien suuntaaminen ei ole pakollista. Brittiläistä viittomakieltä koskeva tutkimus (Cormier ym. 2015) on osoittanut, että etenkin edellä mainitun esimerkin kaltaisissa lauseissa, joissa on kaksi kolmannen persoonan ei-läsnä olevaa tarkoitetta, suuntaaminen toteutuu harvoin. Sen sijaan tilaa käytetään usein siten, että viittoja vaihtaa referenssiä ja ikään kuin kuvittelee olevansa jokin tarkoite, jolloin hän suuntaa verbaalin kohti itseään (Cormier ym. 2015). Viittomakielissä on paljon yhdenmukaisuuksia liittyen tilan käyttöön, mikä voi viitata siihen, että verbaaliviittomien suuntaaminen ei aina toteudu oletetulla tavalla suomalaisessakaan viittomakielessä.

Esitelmässäni tarkastelen korpuksesta poimittujen esimerkkien avulla, miten suunnattavan verbaalin suuntaaminen toteutuu suomalaisen viittomakielen lauseissa, joissa molemmat argumentit ovat kolmannen persoonan tarkoituksia. Tutkimusaihe on noussut käytännön tarpeesta eli havainnosta, että kielen käytön todellisuus saattaa poiketa opetusmateriaalien ja opettajien oletuksista. Tutkimuksen vastuullisuus toteutuu siten, että se tarjoaa tärkeää tietoa hyödynnettäväksi opetuksessa ja oikaisee suunnattavien verbaalien käyttöön liittyviä oletuksia. Esitelmä herättelee myös pohtimaan, miten tutkimustieto saataisiin paremmin jalkautettua viittomakielen opettajille ja kielenopetukseen tutkimuksen vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Miten yhdistää kognitiivinen kielentutkimus ja keskustelunanalyysi ajankohtaisten ilmiöiden tarkastelussa? Esimerkkinä kirjoitetun vuorovaikutuksen tutkimus

Katriina Rantala (Oulun yliopisto) & Eveliina Mäntylä (Oulun yliopisto)

Tutkimuksen vaikuttavuudella tarkoitetaan tutkimuksen myötävaikutusta yhteiskunnassa ilmeneviin asioihin ja kehityskuluihin. Vastuullista tiedettä hyödynnetäänkin niin päätöksenteon tukena, käytäntöjen kehittäjänä kuin opetuksen pohjana. (Suomen Akatemia.) Yksi kielentutkimukselle ajankohtainen ilmiö on digitalisaatio, joka luo uusia viestintäalustoja ja -muotoja, millä on vaikutusta vuorovaikutustilanteiden rakentumiseen ja niissä käytettäviin kielellisiin muotoihin. Esimerkiksi kysymys on ajankohtainen sosiaali- ja terveysalalla, jossa palveluja ollaan viemässä uusille, digitaalisille alustoille (ks. Koivisto 2023).

Pohdimme esityksessämme, miten muut lähestymistavat voivat auttaa kognitiivisen kielentutkimuksen tulosten yhteiskunnallisen vaikuttavuuden konkretisoinnissa, kun tutkimuksen kohteena on kirjoitettu vuorovaikutus. Erilaisia institutionaalisia vuorovaikutustilanteita on tutkittu esimerkiksi keskustelunanalyttisesti, mikä on tuonut tietoa näissä tilanteissa käytetyistä kielellisistä resursseista ja käytänteistä (ks. esim. lääkärin vastaanotolta Korpela 2007; Kaikkonen 2024). Tällaisia tilanteita ei ole tarkasteltu vielä kovin paljoa kirjoitetusta vuorovaikutuksesta, joka rakentuu osittain eri tavoin verrattuna puhuttuun vuorovaikutukseen, esimerkiksi jo sen takia, että kaikki kasvokkaisen vuorovaikutuksen resurssit eivät ole käytettävissä. Pohdimme myös sitä, miten kognitiivinen kielentutkimus voisi tuoda lisätietoa vuorovaikutustoimintojen muotoilemisesta esimerkiksi juuri kirjoitetussa vuorovaikutuksessa. (Ks. kognitiivisen kieliopin ja keskustelunanalyysin yhdistämisestä esim. Etelämäki ym. 2009.)

Esityksessä käytämme esimerkkeinä direktiivejä. Tarkastelemme direktiivejä kahdesta suunnasta: kirjoittajan muodostamina lauseina sekä keskustelukumppaneiden yhteisenä toimintana. Tarkastelemme sitä, miten lauseen muotoilu vaikuttaa yhteistoimintaan ja päinvastoin, sekä pohdimme sitä, mikä voisi olla eri tarkastelunäkökulmien yhteiskunnallinen anti esimerkiksi uusien viestintäpalvelujen käyttöön ohjaamisessa tai kielenopetuksen suunnittelussa.

Lähteet

Etelämäki, M., Herlin, I., Jaakola, M. & Visapää, L. (2009). Kielioppi käsitteistyksenä ja toimintana. Kognitiivista kielioppia ja keskustelunanalyysia yhdistämässä. *Virittäjä* 113 (2), 162–187.

Kaikkonen, S. (2024). Discussing a contested illness during a medical consultation. The case of indoor air symptoms. Faculty of Arts, University of Helsinki.

Koivisto, T. (2023). Digitoimijuus terveydenhuollon ammattilaisen työssä. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto.

Korpela, E. (2007). Oireista puhuminen lääkärin vastaanotolla: Keskustelunanalyttinen tutkimus lääkärin kysymyksistä. Helsinki: SKS.

Suomen Akatemia = Tutkimuksen vaikuttavuus -verkkosivu Suomen Akatemian Tutkimusrahoitus-sivustolla. <https://www.aka.fi/tutkimusrahoitus/hae-rahoitusta/nain-haetrahoitusta/ohjehakemisto/vastuullinen-tiede/> (27.2.2025)

Monitieteisesti vaikuttavaa tutkimusta aistihavaintojen kielentämisestä

Emilia Tuuri (Tampereen yliopisto), Maija Surakka (Tampereen yliopisto), Laura Hekanaho (Helsingin yliopisto) & Maija Hirvonen (Tampereen yliopisto)

Aistihavainnon käsitteistäminen ja kielentäminen ovat ydinkysymyksiä kognitiivisesti painottuneessa kielentutkimuksessa (esim. Winter 2019). Tietoa aistihavaintojen kielentämisestä voidaan hyödyntää esimerkiksi koneaistimisen kehittämisessä ja edelleen saavutettavan viestinnän palveluiden tuottamisessa. Eri kielistä kootaan joukkoistamalla suuria aineistoja, joita voidaan käyttää myös kielentutkimuksessa (Hekanaho ym. 2024). Kielellinen analyysi auttaa ymmärtämään, millainen syöte on optimaalinen koneelle ja millainen kuvailu toimii tehokkaasti erilaisille konstruoijille. Kognitiiviselta kannalta kiinnostavia tutkimusaiheita ovat esimerkiksi kielen ja havaitsemisen suhde sekä erilaisiin kehollisiin kokemuksiin pohjaavat kielentämisen tavat.

Analysoimme tutkimuksessamme suomenkielisiä äänimaisemien kuvailuja aineistosta, joka on tuotettu koneoppimisen tarpeisiin (Martin Morato ym. 2024). Kuvaukset perustuvat 900:aan suurkaupungissa tallennettuun ääninäytteeseen. Aineiston koko on noin 8100 virkkeen laajuista kuvausta. Näytteitä ovat kuvailleet sekä näkevät että näkövammaiset henkilöt, mikä avaa mahdollisuuden tarkastella erilaisten kehollisten kokemusten muovaamaa konstruointia.

Koska näkövamma korostaa kuuloaistin merkitystä, näkövammaisten kuuloaistimuksen kuvailu voi olla yksityiskohtaisempaa kuin näkevien. Tätä havainnollistavat näkevän (esim. 1) ja näkövammaisen (esim. 2) kielennökset samasta ääninäytteestä.

1) Lintu laulaa kovaäänisesti, lapsi huudahtelee

2) Ihmiset juttelevat ja lapsi huutaa iloisesti, kuuluu linnun laulu ja kaukaisuudessa lentää lentokone

Vertailemme kognitiivisen kieliopin (Langacker 2008) kehyksessä, mitkä äänitapahtumien merkitysalueet korostuvat näkevien ja näkövammaisten kuvailuissa.

Monitieteisen tutkimuksemme keskiössä on pyrkimys ymmärtää erilaisia tapoja aistia ympäristöä ja konstruoida merkityksiä. Tutkimuksen vastuullisuus liittyy tutkimusprosessin läpi leikkaavaan inklusiivisuuteen: tutkimusaineistoja tuottavat sekä näkevät että näkörajoitteiset henkilöt; yhtäältä myös tutkimustulosten soveltaminen tähtää inklusiivisen yhteiskunnan rakentamiseen.

Lähteet

Hekanaho, Laura, Maija Hirvonen & Tuomas Virtanen 2024: Language-based machine perception: linguistic perspectives on the compilation of captioning datasets, *Digital Scholarship in the Humanities* 39 (3), 864–883. 10.1093/llc/fqae029

Langacker, Ronald W. 2008: *Cognitive grammar. A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Martin Morato, Irene, Manu Harju, Maija Hirvonen & Annamaria Mesaros 2024: SiVi-CAFE dataset – Sighted and Visually-impaired Captions for Audio in Finnish and English. Zenodo. 10.5281/zenodo.11505822

Winter, Bodo 2019: *Sensory Linguistics: Language, perception and metaphor*. Amsterdam: John Benjamins.

Vaikuttava aineisto. Entä sitten? – Tapaus selkokieli

Eliisa Uotila (Helsingin yliopisto)

Väitöskirjatutkimukseni tavoite on analysoida, miten ymmärrettävyyttä lisätään selkouutisissa selittävien tekstinosien kautta ja miten teksti tässä suhteessa ottaa lukijansa huomioon. Lähestyn kysymystä esimerkiksi kognitiivisen kielentutkimuksen konstruoinnin ulottuvuuksien kautta (Langacker 2008). Näen selittämisen (esim. Satokangas 2021) toimintana tuovan esiin erityisen hyvin konstruoinnin intersubjektiivisen luonteen (esim. Möttönen 2016) sekä tarjoavan siten oivallisen mahdollisuuden tarkastella kirjoittajan valintoja ja yleisön oletettuja tietokehyksiä, toisin sanoen tekstiin konstruoitunutta lukijaa (esim. Jaakola, Töyry, Helle & Onikki-Rantajääskö 2014).

Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu yleiskieltä ymmärrettävämmäksi. Sen suurimmat käyttäjäryhmät ovat kehitysvammaiset ja muistisairaat henkilöt sekä suomen kieltä opettelevat henkilöt. (Esim. Leskelä, Mustajoki & Piehl 2022; Uotila 2020). Selkokielen kehittämisellä ja käytöllä yhteiskunnassa on tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta edistävä tarkoitus (Selkokeskus 2025; Uotila 2020), ja sen voi siis katsoa olevan vaikuttavaa toimintaa.

Alustuksessani pohdin, millä tavoin tutkimusaineiston vaikuttavuus heijastuu tutkimukseni vaikuttavuuteen. Avaan keskustelua siitä, onko vaikuttavan työn tutkiminen itsessään aina vaikuttavaa. Oman tutkimukseni kautta pohdin myös mahdollisuuksia vaikuttaa vaikuttavuuteen työn rajaamisen ja esimerkiksi tutkimustuloksista kertomisen keinoin. Suhteutan tutkimustani myös muuhun selkokieleen liittyvään tutkimukseen ja pohdin tekstintutkimuksellisen kognitiivisen kielentutkimuksen mahdollisuuksia viitoittaa polkua selkokielen kehittämissä.

Lähteet

Jaakola, M., Töyry, M., Helle, M., Onikki-Rantajääskö, T. (2014): Construing the reader: A multidisciplinary approach to journalistic texts. *Discourse & Society* Vol. 25(5) 640–655

Langacker, R. W. (2008): Cognitive Grammar: A Basic Introduction. Oxford: Oxford University Press

Leskelä, L., Mustajoki, A., & Piehl, A. (2022). Easy and plain languages as special cases of linguistic tailoring and standard language varieties. *Nordic Journal of Linguistics*, 45(2), 194–213.

Möttönen, T. (2016) *Construal in expression: an intersubjective approach to Cognitive Grammar*. Helsinki: University of Helsinki.

Satokangas, H. (2021) *Termien selittäminen tietokirjoissa* / Henri Satokangas. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Selkokeskus (2025). <https://selkokeskus.fi/tietoa-meista/> (26.2.2025).

Uotila, E. (2020). Selko Suomessa - selkokielen kehitys ja sovelluksia. *Puhe ja kieli*, 39(4), 307–324.

Koltansaamen kieliopin kysymyksiä

FT Markus Juutinen (Oulun yliopisto, Suomen Akatemia, Turun yliopisto) & dos. Taarna Valtonen (Suomen Akatemia, Turun yliopisto, Helsingin ja Oulun yliopistot)

Kolmen maan alueella puhuttava koltansaame (sää'mkiöll) on Suomessa puhuttavista saamen kielistä kaikkein uhanalaisin: sillä on Suomessa vain 200–300 äidinkielistä puhujaa ja tämän lisäksi Venäjällä on joitakin iäkkäitä kielenpuhujia; Norjassa ei alkuperäisiä paikallisia murteita puhuvia kolttsaamelaisia enää ole. Kielenpuhujien määrä on laskenut jyrkästi vuosikymmenten ajan pääosin valtioiden harjoittaman assimilaatiopolitiikan seurauksena (ks. esim. Valtonen & Juutinen 2024).

Selkeä käänne parempaan on nähty 2010-luvulta alkaen, kun kieli on kielipesien ja aikuisille suunnattujen koulutusten avulla saatu palaamaan useisiin kielen menettäneisiin perheisiin. Uusien kielenpuhujien joukossa on myös kasvava määrä henkilöitä, joilla ei ole etnistä taustaa kolttsaamelaisessa yhteisössä.

Kolttsaamelainen kieliyhteisö taistelee edelleen monien perustavanlaatuisten oikeuksiensa toteutumisen eteen. YK:n kestävän kehityksen globaalin toimintaohjelman, Agenda2030:n, tavoitteista monet ovat edelleen haaveita kolttsaamelaisille. Esimerkiksi avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet eivät toteudu missään koltansaamenkielisten elämänvaiheissa. Suomen kolttsaamelaiset ovat myös sekä kiellensä että kulttuurinsa osalta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla selvästi heikommassa asemassa kuin muut Suomen saamelaiset saati kansalliskieliä suomea ja ruotsia puhuva valtaväestö.

Koltansaamen kieli on Suomen saamen kielistä vähiten tutkittu. Tähän asti tehty tutkimus on keskittynyt pitkälti koltansaamen morfofonologian kuvaamiseen. Sitä on pidetty poikkeuksellisen monimutkaisena ja siksi teoreettisesti kiinnostavana. Sen sijaan lauseopin, johto-opin ja sanaston tutkiminen on vasta alkutekijöissään.

Aikaisempien tutkijasukupolvien luomat arvoasetelmat ovat vaikuttaneet toisaalta tutkimuksen suuntautumiseen, toisaalta vaikeuttaneet kieliyhteisön tilannetta luomalla ajatuksen kielestä, joka on liian vaikea muiden kuin tutkijoiden opittavaksi. Vastuukysymykset ovat ajankohtaisia myös nykytutkijoille, koska hyvää ja kieliyhteisön

näkökulmasta ymmärrettävää kielenkuvausta voidaan käyttää kielen elvyttämisen välineenä.

Työpajan tarkoituksena on koota yhteen koltansaamesta, muista saamen kielistä ja yleisemmin vähemmistökielten kielioppien tutkimisesta kiinnostuneita tutkijoita ja siten sekä edistää koltansaamen tutkimusta että jakaa tietoa koltansaamesta. Toivomme mukaan esitelmää, jotka käsittelevät koltansaamen kielioppiin liittyviä teemoja tai vähemmistökielten kielioppien tutkimusmetodiikkaan liittyviä aiheita.

Työpaja liittyy Turun yliopistossa toimivan Suomen Akatemian rahoittamaan tutkimushankkeeseen Koltansaamen kielioppi koltasaamelaisille (2022–2026). Hankkeen päätavoitteena on tuottaa kielenkuvausta, joka tarjoaa tutkimustietoa tutkijoille, mutta on samalla helppokäyttöinen apuväline kieliyhteisölle. Tämä asettaa kieliopin kuvaukselle uudenlaisia haasteita, jotka ovat suoraan sidoksissa tutkimuksen vastuullisuuteen.

Lähteet

Valtonen, Taarna – Juutinen, Markus. 2024. Koltasaamelaisten yhteisöjen kieli- ja koulutustilanne 1850- luvulta 2020-luvulle. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:57. Valtioneuvosto, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-611-2>

Koltan- ja kiltinänsaamen lukusanarakenteet

Mariann Bernhardt (Helsingin yliopisto) & Michael Rießler (Itä-Suomen yliopisto)

Itäsaamelaiskielten lukusanarakenteissa sekä lukusanan että nominin merkintä vaihtelee riippuen lukusanan arvosta ja rakenteen syntaktisesta funktiosta. Esitelmässämme käsittelemme koltan- ja kiltinänsaamen lukusanarakenteiden lauseoppia. Molemmissa kielissä on havaittavissa seuraavia päärakennetyyppejä: 1) lukusana 'yksi' käyttäytyy attribuuttien tapaan ja kongruoi nominin kanssa sijassa; 2) subjektin ja objektin funktiossa nomini on a) genetiivissä lukusanojen '2–6' yhteydessä, b) partitiivissa '7' ja sitä suurempien lukusanojen kanssa; 3) muissa lauseopillisissa funktioissa kaikki lukusanat kongruoivat nominin kanssa. Vaikka itäsaamelaisten kielten lukusanarakenteet ovat tunnettuja ja niitä käsitellään lyhyesti yksittäisten kielten kielioppikuvauksissa (esim. Kert 1971; Feist 2015; Koponen ym. 2022; Rießler 2022; Scheller 2024), yksityiskohtainen ja systemaattinen kuvaus lukusanarakenteista toistaiseksi puuttuu molempien kielten osalta.

Lukusanarakenteita kuvailemme puhekieliseen aineistoon nojaten. Aineisto ja kahden kielen vertailu osoittavat, että yllä mainitut päärakennetyypit pitävät suurin piirtein paikkansa. Niiden lisäksi on kuitenkin havaittavissa variaatiota, eikä se ole sattumanvaraista. Esitelmässämme kiinnitämme huomiota myös koltan- ja kiltinänsaamessa esiintyvään vaihteluun ja erittelemme sen mahdollisia taustatekijöitä. Tavoitteenamme on antaa lisätietoa vähälle huomiolle jääneistä lauseopillisista piirteistä ja täydentää molempien kielten kielioppikuvausta.

Kirjallisuus

Feist, Timothy. 2015. A grammar of Skolt Saami. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Kert, Georgij M. 1971. Саамский язык (кильдинский диалект). Фонетика, морфология, синтаксис. Leningrad: Nauka.

Koponen, Eino, Matti Miestamo, and Markus Juutinen. 2022. Skolt Saami. Marianne Bakró-Nagy, Johanna Laakso ja Elena Skribnik (toim.), The Oxford Guide to the Uralic languages, 196–218. Oxford: Oxford University Press.

Rießler, Michael. 2022. Kildin Saami. Marianne Bakró-Nagy, Johanna Laakso ja Elena Skribnik (toim.), The Oxford Guide to the Uralic languages, 219–239. Oxford: Oxford University Press.

Scheller, Elisabeth. 2024. Partitive or genitive plural? Use and formation of the partitive case in Kildin Saami. Родной язык 1, 2024, 70–130.

Koltansaamen morfofonologian kuvauksesta eri kohdeyleisöjen näkökulmasta

Tuomas Koukkari (Oulun yliopisto)

Esitelmäni käsittelee morfofonologian kuvaukseen liittyviä teoreettisia näkökohtia sekä näiden puitteissa muutamia esimerkkejä koltansaamen taivutusmorfologiasta. Erityisesti pyrin kiinnittämään huomiota siihen, millaiset tekijät vaikuttavat kieliopin kuvausten opittavuuteen ja millaisia eroja on syytä tehdä yhtäältä tutkijoiden ja toisaalta kieliyhteisön ja kielenoppijoiden käyttöön tarkoitettujen kuvausten välillä.

Koltansaamen tutkimus on vanhastaan tapahtunut pitkälti fennougristiikan tutkimusperinteen puitteissa ja painottunut vahvasti kielihistoriaan; kuvaukset ovat luonteeltaan teknisiä ja lähinnä tutkijoille suunnattuja. Ensimmäinen kielenoppijoille tarkoitettu (suppeahko) kieliopin kuvaus on Mikko Korhosen kirjoittama osio teoksessa Koltansaamen opas (Korhonen ym. 1973), minkä jälkeen on julkaistu laajempi koulukielioppi (Moshnikoff ym. 2009; 2. täydennetty painos 2020).

Tavat kuvata morfofonologiaa periytyvät uusimmissakin kuvauksissa osin vanhemmasta tutkimuksesta. Esimerkkinä voidaan mainita konsonanttien pituus ja astevaihtelu, joissa katsotaan edelleen esiintyvän erikseen pitkä ja ylipitkä kestoaste. Tapa on kielihistoriallisesti perusteltu ja sen etuna voidaan pitää sitä, että se mahdollistaa astevaihtelun kuvaamisen sangen tiiviisti. Toisaalta nykykielen kannalta pitkät ja ylipitkät konsonantit ovat täydennysjakauksessa edeltävän vokaalin pituudesta riippuen, ja astevaihtelussa on tapauksia, joissa eroa ei synkronisesti ole.

Kuvausta on uusimmassa kieliopissa tiivistetty myös esimerkiksi yhdistämällä taivutusluokkia: sekä verbeillä että substantiiveilla katsotaan olevan kaksi päätaivutusluokkaa, kun aiemmin niitä on laskettu olevan huomattavastikin useampia. Tämä vastaa kielitieteen (ja laajemminkin tieteen) yleisiä periaatteita, ja voi kenties myös vaikuttaa kielenoppijoille syntyviin mielikuviin kielen vaikeudesta. Toisaalta tällöin joudutaan turvautumaan alatyyppeihin ja niiden alatyyppeihin, eli yksinkertaisuus jää hiukan näennäiseksi.

Huomionarvoista on myös, että ihmisen oppimiskyvyn perustana toimivan työmuistin kapasiteetti on hyvinkin rajallinen. Oppiminen tapahtuu vähitellen, kun asioita siirtyy työmuistista pitkäkestoiseen muistiin ja yhdistyy siellä valmiina oleviin kokonaisuuksiin. Tästä syystä oppimateriaaliksi tarkoitetuissa kuvauksissa voi olla (tiettyynajaan asti) parempi pyrkiä yksinkertaisuuteen kunkin esitettävän asian osalta kuin asioiden yhdistämiseen tiiviiksi kokonaisuuksiksi.

Lähteet

Korhonen, Mikko & Mosnikoff, Jouni & Sammallahti, Pekka 1973: Koltansaamen opas. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Moshnikoff, Satu & Moshnikoff, Jouni & Koponen, Eino & Lehtinen, Miika 2020: Koltansaamen kieliooppi. (1. painos nimellä Koltansaamen koulukieliooppi 2009). Inari: Sää'mte'gğ.

Koltansaamen kausatiiviverbit

Miika Lehtinen (Oulun yliopisto, Turun yliopisto)

Saamen kielissä on kaksi johdinta, joilla muodostetaan kausatiivisia verbejä. Toinen palautuu kantasaamen asuun *-htē-, ja sitä vastaa koltansaamessa -t- (historiallisesti kaksitavuisen verbivartalon jälkeen) tai -â'tte- (historiallisesti kolmitavuisen verbivartalon jälkeen), esimerkiksi kōōck-t-ed 'hukuttaa' ← kōckkâ-d 'hukkua', jorbsm-â'tte-d 'pyöristää' ← jorbsm-ed 'pyöristyä' (-(e)d on sanakirjamuotona käytetyn infinitiivin päätte). Toinen kausatiivijohdin palautuu kantasaamen asuun *-dē-, ja sitä vastaa koltansaamessa (infinitiivissä) ee, esimerkiksi suâkk-ee-d 'saostaa' ← suâkka-d 'saeta'. (Rekonstruktio Sammallahti 1998: 91.) Jälkimmäinen johdin ei voi liittyä historiallisesti kolmitavuisiin verbivartaloihin. Kutsun näitä kahta koltansaamen kausatiivijohdinta tässä t-kausatiiviksi ja ee-kausatiiviksi.

Esitelmäni aineistona on enimmäkseen T. I. Itkosen Koltan- ja kuolanlapin sanakirja (Itkonen 1958). Hahmottelen sanakirja-aineiston pohjalta näiden kahden johtimen käyttöä sekä niiden yhtäläisyyksiä ja eroja. T-kausatiivi on näistä kahdesta johtimesta laajakäyttöisempi ja produktiivisempi. T-kausatiiveja on aineistossa odotetusti myös huomattavasti enemmän: niitä löytyi noin neljäsataa, kun ee-kausatiiveja löytyi viitisen kymmentä. T-kausatiivia käytetään erityisesti silloin, kun tietoinen toimija kohdistaa toiminnan aiheuttamisen toiseen tietoiseen toimijaan. Esimerkiksi uurčted 'juoksuttaa' ← urččâd 'juosta', vää'33ted 'kävelyttää' ← vä'33ed 'kävellä', maažžted 'viihdyttää' ← maaššâd 'viihtyä', kee'rjtâ'tted 'kirjoituttaa' ← kee'rjted 'kirjoittaa'. Toisaalta t-kausatiivia käytetään myös muunlaisesta toiminnan tai tapahtumisen aiheuttamisesta, kuten suâibted 'keinuttaa' ← suâibbad 'keinua', soojted 'taivuttaa' ← soojjâd 'taipua', pōōžžted 'pysyttää, tartuttaa' ← pōōššâd 'pysyä'. T-kausatiivia käytetään myös tunnekausatiivina, esim. pāgstâ'tted 'naurattaa' ← pāgsted 'nauraa', vueu'sted 'oksettaa' ← vue'hssed 'oksentaa'.

Ee-kausatiivia käytetään erityisesti elottomien asioiden olotilan muutokseen viittaavassa tarkoituksessa, esimerkiksi koškkeed 'kuivattaa' ← koškkâd 'kuivua', jiōŋŋeed 'jäädyyttää' ← jiōŋŋâd 'jäättyä', tuōlddeed 'keittää' ← tuōlddâd 'kiehua'. Kuitenkin ee-kausatiivia käytetään myös esim. verbeissä sutteed 'suututtaa' ← suddâd 'suuttua', uiddeed 'viedä pois' ← uiddâd 'mennä pois' ja čâujjeed 'tehdä tiineeksi' ← čâujjad 'tiinehtyä'.

Viittaukset

Itkonen, T. I. 1958. Koltan- ja kuolanlapin sanakirja. Wörterbuch des Kolta- und Kolalappischen. I-II. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XV. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Sammallahti, Pekka 1998. The Saami Languages – An Introduction. Kárášjohka: Davvi Girji OS.

Pohjoissaamen käännöskielen piirteitä

Felix Mäkelä (Oulun yliopisto)

Saamenkielisten sote-palveluiden tuottamisessa keskeisiä ongelmia ovat mm. saamenkielisen henkilöstön puute ja viranomaisten heikko saamen kielilain (1089/2003) tuntemus, joiden lisäksi saamenkielisten palveluiden käytettävyydessä on puutteita. Käytännössä tarjoaminen on yksittäisten työntekijöiden kielitaidosta kiinni. Kielenvaihdon seurauksena osa saamelaisista sote-alan ammattilaisista voi tehdä töitä omalla kielellään suullisesti muttei kirjallisesti. Kielenelvytyksen ansiosta on saatu ammattilaisia, jotka ovat oppineet saamea aikuisiällä, mutta on epäselvää, kuinka monet pystyvät työskentelemään täysipainoisesti saameksi.

Lapin hyvinvointialue (Lapha) tarjoaa sote-palveluita pohjoissaameksi, inarinsaameksi ja koltansaameksi. Nettisivut löytyvät nyt myös pohjoissaameksi, ja inarin- ja koltansaamenkieliset versiot ovat tulolla. Laphassa on tällä hetkellä pohjois-, inarin-, ja koltansaamen kielityöntekijöitä pitämässä huolta siitä, että materiaaleja on saatavilla saameksi tarpeen tullen. Käytännössä kaikki Laphan saamenkieliset tekstit ovat käännöksiä. Entisen kielityöntekijän mukaan työtä leimaavat kiire ja vaikeaselkoiset suomenkieliset lähtötekstit.

Esitelmäni pohjautuu väitöskirjatyöhöni, jossa tarkastelen Laphan saamenkielisten palveluiden kielellistä saavutettavuutta, eli ovatko esim. Laphan asiakkaille suunnatut pohjoissaamenkieliset tekstit ymmärrettäviä selkokieleen pohjautuvan selkeän kielen vaatimusten mukaan. Johtavana ajatuksena on, että niitä vähäisiä palveluita ja materiaaleja, joita onnistutaan järjestämään, pitäisi olla helppo käyttää ja toteuttaa, vaikkei henkilö olisi vahvasti rutinoitunut oman saamensa kirjakielen käyttäjä. Hypoteesini on, että selkeä kielenkäyttö pystyy kuroma yhteen kirjakieleen liittyviä kuiluja ja lisäämään kirjakielen käyttöä.

Esitelmässä esitän alustavia löydöksiä suomen kielen piirteistä pohjoissaamenkielisissä käännöksissä, jotka käyvät ilmi Selkomittari 2.0 avulla tehdyn analyysin ohella. Vertailen myös norjasta ja ruotsista käännettyihin sote-alan teksteihin. Tarkastelussa on erityisesti passiivin käyttö, partisiippi- ja rakenteet ja uudissanat, jotka yleensä tekevät pohjoissaamenkielisistä teksteistä raskaita ja vaikealukuisia.

Analyysi tuottaa tekstinhuollollisia keinoja parantaa käännösten luettavuutta suhteellisen pienellä vaivalla sekä lisämateriaalia kääntämisen opettamiseen erityisesti suomesta kääntäville. Hypoteesina on myös, että Laphan kielityöntekijöiden työoloja helpottaisi toisaalta enemmän se, että suomeksi kirjoittavat siirtyisivät selkeämmän kielen käyttöön.

Suomenkielisen nimistön sopeuttaminen ja taivuttaminen koltansaamessa

Taarna Valtonen (Turun yliopisto, Helsingin yliopisto, Oulun yliopisto) & Markus Juutinen (Turun yliopisto, Oulun yliopisto)

Suomen kielen systemaattisesta opettelemisesta tuli tärkeää vuonna 1920 niille koltansaamelaisille, jotka asuivat Suomeen liitetyn Petsamon alueella. Merkitys kasvoi entisestään sota-aikana, kun koltansaamelaiset evakuoitiin ensin Länsi-Suomeen ja sodan jälkeen asutettiin Inariin. Tässä vaiheessa arkikieleen tuli väkisin myös paljon paikannimistöä, joka lainattiin lähinnä suomen kielestä (ks. Valtonen 2021).

Koltansaamelle on tyypillistä, että alun perin kaksitavuiset sanat ovat lyhentyneet yksitavuisiksi (esim. jäu'rr ~ jär-vi) tai kolmitavuiset kaksitavuisiksi (esim. kuõlb-bân : kuõlbb-nest vrt. pohjoissaamen guolb-ba : guol-ba-nis > kuol-pu-na 'kangasmaa'). Myös monet nominien taivutuspäätteet ovat kadonneet tai lyhentyneet merkittävästi. Siten monet kaasukset ovat päätteettömiä ja sijojen ero voidaan havaita vartalossa tapahtuvista äänteiden pituus- tai laatumuutoksista. Harvemmin sija on pääteltävissä vain kontekstista.

Tarkastelemme esitelmässämme sitä, miten suomenkielinen nimistö on sopeutettu koltansaamen kieleen vai onko ja miten suomenkielistä nimistöä taivutetaan koltansaamea puhuttaessa. Tärkein aineistomme on Oulun yliopiston Saamelaisen kulttuuriarkiston koltansaamen puhutun kielen korpus, josta olemme poimineet erilleen nimistöä sisältävät osuudet (n. 5000 esiintymää). Aineisto sisältää paikannimiä, henkilönnimiä sekä vähäisessä määrin muita nimiä. Olemme täydentäneet aineistoa tarpeen mukaan koltansaamen puhujilta pyydetyillä esimerkeillä.

Suomen kielen nimistöä lainattaessa tai koodinupotuksen tapaan käytettäessä ongelmaksi muodostuu se, että osa suomen sanoista on äännerakenteeltaan sellaisia, että niiden sopeuttaminen koltansaamen morfofonologiaan on vaikeaa. Toisaalta koltansaamen sijojen tunnusmerkillisyyden puute (unmarkedness) tai suomeen verrattuna heikkosignaalisuus tuntuu vaivaavan osaa kaksikielisistä kielenkäyttäjistä. Tämä näkyy erilaisina kompensointikeinoina sekä koodinupotusten kohdistumisena sellaisiin nimiin, joiden sopeuttaminen on hankalaa. Nimistön osalta tämä koskee erityisesti yksikön illatiivia.

Nimien taivuttamissäännöt ovat koltansaamessa vielä pääosin normittamatta, joten tutkimuksemme hyödyttää myös koltansaamen normitustyötä.

Lähteet

Valtonen, Taarna 2021: Ođđa eatnamiidda. Nuortalaš eváhkuidda báikenamat Davvinuorta-Anáris. / Til nye trakter. Evakuerte skoltesamers stedsnavn i Nordøst-Enare. Teoksessa Kaisa Rautio Helander & Aud-Kirsti Pedersen & Mikkel Rasmus Logje (toim.), Navn på minoritetsspråk i muntlige og skriftlige sammenhenger – Minoritehtagielaid namat njálmmálaš ja čálalaš oktavuodain, 153–192. Dieđut 1/2021; Norna-rapporter 99. Guovdageaidnu: Sámi Allaskuvla.

Murresyntaksin tutkimusta muistiinpanoista sähköisiin korpuksiin

Hannele Forsberg, Milla Uusitupa & Maria Vilkuna

Työpajan osallistujat ovat viime aikoina työstäneet artikkelikokoelmaa suomen murteiden syntaksista. Pajassa käsitellään tämän työn aikana nousseita kysymyksiä, jotka liittyvät toisaalta oppihistoriaan, toisaalta murrekorpusten käyttömahdollisuuksiin.

Ensimmäiset suomen murteiden lauseopista tehdyt tutkimukset ilmestyivät 1880-luvulla. Yhteensä tutkimuksia ilmestyi SKS:n Suomi-sarjassa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa vajaa kymmenen, mutta SKS:n pöytäkirjoista selviää, että tekeillä oli useampiakin. Niitä ei kuitenkaan syystä tai toisesta koskaan julkaistu. Työpajan ensimmäisessä esitelmässä tarkastellaan, mitä näistä 1800-luvun lopulla kerätyistä mutta tuolloin julkaisematta jääneistä murremuistiinpanoista on löydettävissä arkistoista, ja pohditaan, mitä iloa niistä voisi olla nykyisille tutkijoille.

Esillä on myös Lauseopin Arkistossa (LA:ssa) käytetty murrejaottelu ja sen suhde fennistiikkaan vakiintuneeseen jaotteluun, joka yleensä esitetään Terho Itkosen nimissä ja jonka taustaa Aarikka (2023) on äskettäin selvittänyt. LA:ssa murteet on ryhmitelty ja nimetty osittain toisella tavalla kuin vakiintuneessa ryhmittelyssä. LA:n jaottelu näyttää perustuvan Suomen murteiden sanakirjassa (SMS) käytettyyn aluejakoon, jonka lingvistikista perusteluista Aarikka on esittänyt epäilyjä. Tarkempi selvittely osoittaa, että SMS:n ja sen myötä myös LA:n jaottelulle näyttää alusta alkaen olleen lingvistisiä perusteluja. Murrejaottelun pohja nimityksineen on luotu jo noin 100 vuotta sitten, ja niin jaottelua luotaessa kuin myöhemminkin sitä muokattaessa on nojaututtu senhetkiseen tietämykseen murteista ja niiden välisistä eroista.

Murteiden syntaksin tutkimus voi nykyisin perustua sähköisiin korpuksiin, joista voi hakea rakenteiden esiintymiä kieliopillisten annotaatioiden perusteella. Näitä ovat edellä mainittu LA sekä Suomen kielen näytteitä korpus, SKN, jotka molemmat ovat käytettävissä Kielipankissa (www.kielipankki.fi/korp). Näiden käyttöä ja käytettävyyttä pohditaan työpajan kolmannessa esitelmässä. Molemmat korpuksat koostuvat murrehaastatteluista, joiden yksipuolisuudesta kielenkäyttötilanteina on fennistiikassa puhuttu paljon (viimeksi Aarikka 2023). Tällä kertaa keskitytään korpusten rakenteellisiin ja kuvausperinnettä heijastaviin eroihin. kuten annotaatioperiaatteisiin ja yksikköjakoon: millaista tietoa voi korpuksista odottaa löytävänsä ja miten korpuksen käyttöön vaikuttaa esimerkiksi se, miten niissä edustuvat sellaiset keskeiset asiat kuin "lause" tai "virke". Yhdessä LA ja SKN muodostavat tutkimukselle laajan, koostumukseltaan ja sisällöltään yhtenäisen ja siis vertailukelpoisen pohjan, mutta sen yhtenäinen käyttö ei ole aivan vaivatonta.

Lähteet

Aarikka, Lotta 2023: Murre ja sen tutkimus. Näkökulmia fennistisen murteentutkimuksen historiaan ja kieli-ideologioihin 1871–2017. Turun yliopiston julkaisuja B: 626. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9301-7>.

Lauseopin arkistossa käytetty murrejaottelu ja sen tausta

Hannele Forsberg (Itä-Suomen yliopisto)

Fennistiseen murteentutkimukseen on 50 viime vuoden aikana vakiintunut murrejako, joka yleensä esitetään Terho Itkosen nimissä ja jonka taustaa Aarikka (2023) on äskettäin selvittänyt. Lauseopin arkistoon (LA), suomen murteiden syntaksin tutkimusta varten rakennettuun sähköiseen korpukseseen, on syystä tai toisesta valittu vakiintuneesta hieman poikkeava murteiden ryhmittely- ja nimityskäytäntö. Se näyttää perustuvan Suomen murteiden sanakirjassa (SMS) käytettyyn, vanhan maakuntanimistön pohjalta luotuun järjestelmään, jonka lingvistisistä perusteluista Aarikka (2023) on esittänyt epäilyjä. LA:n jaottelua Aarikka ei tutkimuksessaan mainitse tai käsittele.

Tekemäni tarkempi selvittely osoittaa, että SMS:n ja sen myötä myös LA:n jaottelulle näyttää alusta alkaen olleen lingvistisiä perusteluja. Murrejaottelun pohja nimityksineen on luotu jo noin 100 vuotta sitten, ja niin jaottelua luotaessa kuin myöhemminkin sitä muokattaessa on nojaututtu senhetkiseen tietämykseen murteista ja niiden välisistä eroista. Murteita on tutkittu jo 1800-luvun lopulta alkaen, ja murrejaot ovat aina perustuneet pääasiassa äänne- ja muoto-opillisiin piirteisiin.

LA on tärkeimpiä lähteitä suomen murteiden syntaksia tutkiville ja nykyisin Kielipankissa avoimesti käytettävissä. Sen vakiintuneesta poikkeava murrejako aluelyhenteineen voi herättää hämmennystä ja jopa sekaannusta, jos jaottelujen ja nimitysten välisistä eroista ei ole selvillä. On ymmärrettävää pitäytyä LA:n käytännössä, jos tutkimuksen aineistona on pelkästään LA:n murrekorpus, mutta silloin kun aineistoa on sekä LA:sta että muista lähteistä, ryhmittelyjen vastaavuutta joutuu selvittämään. Huomionarvoista on, että myös toinen sähköinen murrekorpus, Suomen kielen näytteitä (SKN), noudattaa Kielipankin Korp-käyttöliittymään sijoitettuna LA:n käytäntöä murteiden ryhmittelyssä ja nimityksissä. Kolmannessa Kielipankin murrekorpuksessa, Digitaalisessa muoto-opin arkistossa, murteentutkimukseen vakiintunut murrejako on sen sijaan säilytetty.

Lähteet

Aarikka, Lotta 2023: Murre ja sen tutkimus. Näkökulmia fennistisen murteentutkimuksen historiaan ja kieli-ideologioihin 1871–2017. Turun yliopiston julkaisuja B: 626. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9301-7>.

SMS = Suomen murteiden sanakirja. 2024. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. URN:NBN:fi:kotus-201110. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 5.6.2024 [viitattu 15.2.2025]. Saatavissa <https://kaino.kotus.fi/sms/>.

Vähäisiä lisiä murteiden lauseopillisen tutkimuksen alkuvaiheisiin

Milla Uusitupa (Itä-Suomen yliopisto)

Suomen murteiden tieteellinen tutkimus syntyi 1800-luvun lopulla ensisijaisesti käytännön tarpeesta, kun vasta tekeillä olleeseen kirjakieleen kaivattiin aikaisempaa yksityiskohtaisempia ja systemaattisempia tietoja kansankielen rakenteesta, sanastosta ja ilmaustavoista. Aivan varhaisimmat tutkimukset keskittyivät äänne- ja muoto-opillisten piirteiden kuvaukseen, mutta 1860-luvun kuluessa käynnistyi myös keskustelu murteiden

ja yleisemminkin suomen kielen lauseopin tutkimuksen tärkeydestä. Keskustelufoorumina toimivat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran – ja erityisesti sen alle vuonna 1868 perustetun kielitieteellisen osakunnan – kokoukset; myöhemmin murteiden kielioppiin liittyvistä kysymyksistä neuvoteltiin myös v. 1876 perustetun Kotikielen Seuran piirissä.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura hyväksyi keväällä 1879 toimintasuunnitelman, jonka tarkoituksena oli ryhtyä kartuttamaan tietoja suomen kielen lauseopista. Yksi suunnitelmaan kirjatuihin keinoista oli matka-apurahojen myöntäminen henkilöille, jotka olisivat halukkaita keräämään kielenaineita tietyllä murrealueella ja järjestämään keräelmänsä siihen kuntoon, että ne voitaisiin julkaista aikakauskirja Suomessa. Hyvin tunnettua on, että tällaisen matkarahan sai keväällä 1881 koulupoika E. N. Setälä, jonka tutkimus hämäläis- ja savolaismurteiden raja-alueelta (1883) muodostui esikuvaksi muille 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa ilmestyneille lauseopillisiin kysymyksiin keskittyville murremonografioille. Yhteensä puhtaasti lauseopillisia tutkimuksia ilmestyi Suomi-sarjassa tällä aikavälillä seitsemän, viimeiseksi jäänyt Artturi Kanniston tutkimus hämäläismurteista vuonna 1902.

Setälän keväällä 1881 saama apuraha ei kuitenkaan ollut ensimmäinen SKS:n lauseopillisiin tutkimuksiin myöntämä stipendi. Ensimmäisen apurahan sai v. 1879 Kosti Vehanen ja toisen v. 1880 Rietrikki Polén. Eri puolille Suomea lähetettiinkin 1870–1890-luvuilla monia sellaisia stipendiaatteja, jotka eivät koskaan julkaisseet retkiensä tuloksia Suomi-sarjassa. Tässä esitelmässä pureudun näihin apurahansaajiin ja heidän SKS:lle jättämiin mutta järjestelmättä jääneisiin lauseopillisiin muistiinpanoihinsa.

Lähteet

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto, kirjallisuuden ja kulttuurihistorian kokoelma.

Setälä, E. N. 1883: Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä. Suomi II:16. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran keskustelut 1860–1905. Suomi II:1–IV:3. 1863–1905. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kielitieteellisen Osakunnan keskustelut 1868–72. Suomi II:8, 10. 1870, 1872. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Korpin sylissä: syntaksin tutkijan kokemuksia murrehaastattelukorpuksista

Maria Vilkuna

Syntaktisten ilmiöiden alueellista vaihtelua voidaan tutkia laajoilla, hyvin suunnitelluilla kyselyillä, jotka tukeutuvat vastaavasti laajoihin ja sitoutuneisiin vastaajajoukkoihin. Tästä esimerkkinä voi mainita vaikkapa sveitsinsaksan murresyntaktisen kartaston (ks. <https://dialektsyntax.linguistik.uzh.ch/>). Suomessa tutkimus on perinteisesti pohjautunut suunnittelemattomasta puheesta koostuvaan aineistoon, jota onkin kerrytetty arkistoihin suuria määriä etenkin kanonisoituneen murrehaastattelumenetelmän ansiosta. Nämä aineistot olisivat nykyajan mittapuulla hankalasti saavutettavissa, ellei niitä tarjottaisi sähköisinä korpuksina, joissa tekstiin liittyy kieliopillinen annotaatio ja – tavalla tai toisella –

myös pääsy äänitteeseen. Ensimmäinen juuri tähän tähtäävä hanke on Lauseopin Arkiston murrekorpus eli LA (Ikola 1985; ks. <https://www.kielipankki.fi/aineistot/la-murre/>), joka on sittemmin saanut rinnalleen vastaavan aineiston nimeltä SKN eli Suomen kielen näytteitä (ks. <https://www.kielipankki.fi/aineistot/skn/>). Toisin kuin kyselypohjainen aineisto, nämä korpuksat mahdollistavat lähes loputtoman määrän tutkimuskysymyksiä ja niitä selvitteleviä hakuja, joihin voi sisällyttää ehtoja toisistaan etäälläkin oleville sanoille.

Murrehaastattelukorpuksat ovat olleet Korpissa, Kielipankin selainpohjaisessa konkordanssiympäristössä (ks. Borin ym. 2012) helposti saavutettavissa noin vuosikymmenen, mutta miten niitä voi ja kannattaa hyödyntää? Lähestyn asiaa peruskäyttäjänä, joka toivoo korpusympäristön tarjoavan mahdollisimman hyvät työkalut. Valotan korpusten ominaisuuksia hiukan myös niiden syntyhistorian kautta. LA on esimerkiksi kielioipillisen annotaation suhteen SKN:ää rikkaampi, koska se koulutettujen suomen kielen asiantuntijoiden työtä. SKN:n annotaatiot taas on luotu suurelta osin automaattisesti. Kummallakin analyysitavalla on omia perusoletuksiaan, joihin käyttäjä joutuu perehtymään. Osittain korpusten käytettävyyttä kuitenkin säätelee se, miten ne on teknisesti toteutettu. Havainnollistan näitä kysymyksiä esimerkkihauilla, joissa syntaktisten yksiköiden rajoilla on merkitystä, ja käytän tässä hyväkseni sitä korpusten kaikilta muilta kannoilta hämäävää ominaisuutta, että niissä on myös jonkin verran yhteistä aineistoa. Kurkistan siis kahden korpuksen annotaatiotapojen sisälle, vertaan niiden käytettävyyttä ja pääsen pohtimaan, millainen olisi ihanteellinen murrehaastattelukorpus.

Lähteet

Ikola, Osmo (toim.) 1985: Lauseopin arkiston opas. Lauseopin arkiston julkaisuja 1. Turku.

Borin, Lars – Forsberg, Markus – Roxendal, Johan 2012: Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken. Proceedings of LREC 2012. Istanbul: ELRA, 474–478.

Neksusanalyysin käsitelyöpaja

Anne Tiermas (Helsingin yliopisto) & Elisa Räsänen (Aalto-yliopisto)

Scollon ja Scollon (2004) kehittivät neksusanalyysin olemassa olevien suuntausten pohjalta, ja teoreettisena viitekehyksenä se ammentaa kriittisestä diskurssianalyysistä, lingvistiksestä antropologiasta ja (vuorovaikutus)sosiolingvistikasta (Scollon & Scollon 2004). Kielitieteen kentällä pitäisikin käydä enemmän eri tutkimussuuntausten välistä vuoropuhelua, koska eri koulukunnilla on paljon samansuuntaisia lähtökohtia ja tutkimusintressejä (Blommaert 2005: 9). Neksusanalyysin avulla on mahdollista tehdä tällaista rajanylitystä.

Suomessa neksusanalyysia on sovellettu muun muassa kieli-ideologioiden (Pietikäinen 2012), monikielisyyden (Vorobeva 2024), osallisuuden (Intke-Hernandez 2020) ja kielenoppimisen (Strömmer 2017) tutkimukseen. Erityisen suosituksi neksusanalyysi on osoittautunut pedagogiikan (esim. Räsänen 2024; Tiermas 2022), opettajankoulutuksen (esim. Tumelius 2022), tekstikäytänteiden (esim. Leskinen 2024) ja ylipäätään koulun ja koulutuksen tutkimuksessa.

Eri tutkimussuuntausten ja teoreettisten lähtökohtien yhdistämisen vuoksi neksusanalyysissa keskeisesti käytössä olevat käsitteet kantavat mukanaan monenlaisia

historioita. Suomessa ja suomeksi on jo tehty paljon neksusanalyttisia tutkimuksia (koontia ks. Kuure ym. 2018), mutta neksusanalyysin käsitteiden suomentamisesta ei ole vielä käyty systemaattista keskustelua.

Työpaja kutsuu neksusanalyysia soveltavia tai siitä kiinnostuneita tutkijoita tarttumaan yhteen tai muutamaamaan neksusanalyttiseen käsitteeseen ja perkaamaan käsitteen tutkimuksellista kaarta perinpohjaisesti: Mistä tutkimusperinteestä käsite on neksusanalyysiin tuotu? Mihin teoreettiseen näkemykseen se perustuu? Miten sitä on sovellettu eri tutkimuksissa? Miten (eri tavoin) käsite on mahdollisesti suomennettu tai mikä voisi olla sopiva suomennos? Miten käsite linkittyy muihin neksusanalyttisiin käsitteisiin? Esityksissä rohkaistaan käyttämään empiiristä aineistoa teoreettisen pohdinnan tukena, mutta esitykset voivat olla myös kirjallisuuskatsauksia.

Työpajassa tehdään suomenkielistä termityötä. Työpajan vetäjät vievät termityön tuotoksia Tieteen termipankkiin työpajan jälkeen.

Lähteet

Blommaert, J. 2005. Discourse: a critical introduction. Key topics in sociolinguistics. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Intke-Hernandez, M. 2020. Maahanmuuttajaaityien arjen kielitarinat: Etnografinen tutkimus kieliyhteisöön sosiaalistumisesta. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/321636>

Kuure, L., Riekk, M., & R. Tumelius 2018. Nexus analysis in the study of the changing field of language learning, language pedagogy and language teacher education. AFinLae: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia, 11, 71–92. <https://doi.org/10.30660/afinla.69208>

Leskinen, K. 2024. Korkeakoulutaustaiset maahanmuuttaneet koulutuspolulla Suomessa: neksusanalyysi tekstitoiminnasta, kielellisistä resursseista ja osallisuuden mahdollisuuksista. JYU Dissertations 860. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0436-5>

Pietikäinen, S. 2012. Kieli-ideologiat arjessa. Nexsanalyysi monikielisen inarinsaamenpuhujan kielielämäkerrasta. Virittäjä, 116 (3), 410–440. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59114>

Räsänen, E. 2024. To the wild and back: Supporting language learners' agency beyond the classroom. JYU Dissertations 850. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0396-2>

Scollon, R. & S. Scollon 2004. Nexus analysis: discourse and the emerging internet. London: Routledge, Taylor & Francis Group.

Strömmer, M. 2017. Mahdollisuuksien rajoissa: neksusanalyysi suomen kielen oppimisesta siivoustyössä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7265-3>

Tiermas, A. 2022. Tiedonalan kielen rakentuminen yläkoulun fysiikan oppitunnilla. Teoksessa Seppälä, T., S. Lesonen, P. Iikkanen & S. D'hondt (toim.) Kieli, muutos ja yhteiskunta – Language, Change and Society. AFinLAn vuosikirja 2022. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys, 325–346. <https://doi.org/10.30661/afinlavk.114540>

Tieteen termipankki 11.12.2024. Kielitiede: neksusanalyysi. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:neksusanalyysi>. [viitattu 11.12.2024]

Vorobeva, P. 2024. "When he was born, I decided to give him an opportunity to speak Russian": a nexus analytical perspective on family language policy and single parenting. JYU Dissertations 769. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0109-8>

Tilanteiset diskurssit neksusanalyysissa – merkitys, määrittely ja tutkimukselliset haasteet

Minna Intke-Hernandez (Helsingin yliopisto)

Scollonin ja Scollonin (2004, 162–163) mukaan paikat eivät muodostu ainoastaan rakennuksista ja niissä sijaitsevista esineistä vaan myös läsnä olevista diskursseista, joita osallistujat nostavat esiin ja jotka reaalistuvat tietyssä ajassa ja paikassa. Diskurssien toteutumista ajallisessa ja materiaalisessa todellisuudessa korostetaan termillä *discourses in place*, jolla viitataan myös esimerkiksi tilassa oleviin teksteihin, kyltteihin ja ääniin (Scollon & Scollon, 2003; 2004, 163). Maailmassa ei juurikaan ole paikkoja, joissa kaikki läsnä oleva olisi olemassa vain yhtä tarkoitusta varten eikä mukana olisi ylimääräisiä tai epäolennaisia diskursseja. Sen vuoksi neksusanalyysissa tarkastellaan diskursseja määrittelemällä, ovatko ne toiminnan kannalta ensisijaisia ja etualalla olevia vai jäävätkö ne toissijaisina taka-alalle.

Scollonin ja Scollonin mukaan diskurssi tarkoittaa erilaisia tapoja, joilla ihmiset ovat yhteydessä toisiinsa (2004, 4–5, 89–90), ja lisäksi käsitteellä viitataan materiaalisessa tilassa toteutuviin asioihin ja esineisiin kuten teksteihin, kyltteihin ja ääniin (Scollon & Scollon, 2003, 2004, 163). Myös Foucault (2005) toteaa, etteivät diskurssit ainoastaan ole sanottujen asioiden kokonaisuus tai tapa, jolla asiat sanotaan, vaan diskurssia on myös se, mitä ei sanota tai se, mikä nousee esiin eleissä, olemisen tavoissa ja tilallisessa järjestymisessä.

Neksusanalyttinen diskurssin määritelmä on väljä, minkä vuoksi tutkijan on kussakin tutkimuksessaan määriteltävä tarkempi tapa analysoida tutkimuskohdetta (Pietikäinen, 2012, 435; Dlaske, 2015, 248). Tämä on ainakin itselleni ollut useimmiten haastavaa, ja sen vuoksi haluan tässä työpajassa pohtia, mitä käsite *discourses in places* voi tarkoittaa neksusanalyysissa?

Pietikäisen (2012) mukaan diskurssien paikantaminen ja nimeäminen on usein hiljalleen eteenpäin menevä prosessi, jossa navigoidaan aikaisemman tutkimuksen ja käsillä olevalla aineiston välimaastossa. Pohdin esityksessäni aiempien tutkimusteni (Intke-Hernandez 2020; 2025) pohjalta, kuinka diskurssit paikannetaan ja nimetään neksusanalyysissa.

Kansainvälisten maisteriopiskelijoiden yliopistoarjen monikielisistä käytänteistä

Essi Koskela (Jyväskylän yliopisto)

Korkeakoulutukseen ja kansainvälisiin opiskelijoihin liittyvät kielikysymykset ovat olleet pinnalla viimeaikaisessa keskustelussa. Erityisesti Laitisen ym. (2023) selvitystyössä on pureuduttu monikielisyyteen ja englannin kielen rooliin suomalaisessa yhteiskunnassa. Heidän selvitystyönsä toimenpide-ehdotuksissa nousee esiin se, kuinka suomalaisessa

yhteiskunnassa tarvitaan kielellisiä käytänteitä, jotka tukevat myös maahan muuttaneiden osallisuutta yhteiskunnassa.

Tässä esityksessä tarkastelen sosiaalisten käytänteiden käsitettä Scollonin ja Scollonin (2004) kehittämän neksusanalyysin viitekehyksessä. Käsittelen aihetta aiemman tutkimuskirjallisuuden sekä oman väitöstutkimukseni haastattelu- ja havainnointiaineiston pohjalta. Käynnissä oleva väitöstutkimukseni käsittelee kokonaisuudessaan kansainvälisten maisteriopiskelijoiden monikielistä toimijuutta yliopistoarjen tilanteissa ja monikielisiä käytänteitä osana toimijuutta. Lähestyn tutkimuksessani kielenoppimista ja monikielisen toimijuuden kehittämistä ekologisesta näkökulmasta (ks. van Lier 2004).

Määrittelen sosiaaliset käytänteet Scollonin ja Scollonin (2004) sekä Scollonin (2001) mukaisesti siten, että ne ovat toistuvaa sosiaalista toimintaa. Käytänteet muodostuvat siis osana yksilön elämänhistoriaa erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä, ja saman käytänteen kehittymiseen voivat johtaa erilaiset elämänpolut. Esityksessäni painotan erityisesti monikielisiä käytänteitä ja haluan herättää keskustelua siitä, mistä käytänteissä on pohjimmiltaan kyse – ja milloin on kyse käytänteiden muodostamista kokonaisuuksista. Tämän esitykseni sekä väitöstutkimukseni keskeisenä tavoitteena on lisäksi tunnistaa osallisuutta mahdollistavia monikielisiä käytänteitä ja löytää keinoja tukea niiden kehittämistä.

Lähteet

Laitinen, M., Seppänen, S., Rautionaho, P. & Backman, S. (2023). Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla: Kohti joustavaa monikielisyyttä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:59. Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-055-4>

van Lier, L. (2004). The ecology and semiotics of language learning: A sociocultural perspective. Springer.

Scollon, R. (2001). Mediated discourse: The nexus of practice. Routledge.

Scollon, R. & Scollon, S. W. (2004). Nexus analysis: Discourse and the emerging Internet. Routledge.

Sosiaalisen toiminnan lähtökohtana 'site of engagement': Pohdintaa käsitteestä ja sen suomenkielisestä vastineesta neksusanalyysissä

Leena Kuure (Kielten ja kirjallisuuden tutkimusyksikkö, Oulun yliopisto) & Riikka Tumelius (Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta, Oulun yliopisto)

Vertaisarvioitujen tieteellisten artikkelien tietohakujen pohjalta arvioituna eri tieteenalojen tutkijoiden kiinnostus neksusanalyysiin (nexus analysis) on kasvanut viime vuosina, joskin ala on vielä nuori. Jos hakutuloksia tarkastellaan lähemmin, niiden taustalla on kahdenlaista historiaa. Toinen perinne on syntynyt tarpeesta nähdä yhteiskunnan energiakysymykset ja -politiikka monien tekijöiden ekosysteeminä siirryttäessä kohti vihreää taloutta (ks. Hoff, 2011). Toinen perinne pohjautuu myös ekosysteemiajatteluun, mutta metaforana kuvattaessa sosiaalisen toiminnan ja käytänteiden historiallisuutta ja linkittymistä toisiinsa. Tämä perinne on syntynyt Ron ja Suzie Scollonin alkuun sysäämänä 1990-luvun lopussa vahvistuen mm. kriittisen diskurssianalyysin, lingvistisen antropologian, vuorovaikutustutkimuksen ja toiminnan teorian näkökulmia yhdistämällä (Scollon, 1998; Scollon, 2001a, 2001b; Scollon & Scollon, 2003, 2004). Tästä historiasta

noussut neksusanalyysi perustuu sosiokulttuuriselle näkemykselle sosiaalisesta toiminnasta materiaalien tai symbolisten resurssien välittämänä (Vygotsky, 1978; Wertsch, 1998). Siksi siihen viitattiinkin alussa termillä mediated discourse analysis (MDA). Tänäpä NA- ja MDA-nimityksiä käytetään vaihtelevasti, joko tarkoittaen samaa asiaa tai eri painotuksia (Kuure, Rieki & Tumelius, 2018). Enenevässä määrin ne nähdään yhteen kietoutuneina, jolloin neksusanalyysissä yhdistyvät sekä teoreettinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan välitteisenä että syklisesti etenevä tutkimusstrategia (Scollon & de Saint-Georges, 2011). Suomessa neksusanalyysiä on sovellettu 2000-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä lähtien, mutta julkaisuista suurin osa on ollut englanninkielisiä. Näin ollen suomenkielinen terminologia ei ole täysin päässyt vakiintumaan, vaikka tietyistä termeistä vallitseekin yksimielisyys joko siksi, että käsite on jo tuttu (esim. Goffmanin 1981 vuorovaikutusjärjestys, interaction order) tai siksi, että käännös taipuu helposti suomen kielelle (esim. paikan diskurssit, discourses in place). Tässä tutkimuksessa keskitymme terminologiseen pohdintaan etsien neksusanalyysissä käytetyille termeille sopivia suomennoksia. Lähtökohtana on site of engagement, joka viittaa reaaliaikaiseen, sosiaaliseen tilaan. Sosiaalisten käytänteiden ja välineiden (mediational means) risteämässä tila avautuu osallistujille kohdistaa huomionsa toimintaan (Scollon, 2001b, pp. 3–4). Tutkimme määrittelyä osana neksusanalyttistä käsitteistöä ja havainnollistamme sitä aiempien tutkimushankkeidemme aineistoesimerkeillä sekä kirjallisuuskatsauksen tulosten pohjalta. Lopuksi esitämme termille mahdollisia käännösvaihtoehtoja, jotka tekisivät sille oikeutta ja toisaalta olisivat suomen kielen kannalta luontevia.

Fukei no hyoshi: Exploring intellectual roots of historical body

Polina Vorobeva (Jyväskylän yliopisto), Rebecca Clegg-Sasaki (Akita International University) & Dmitri Leontjev (Jyväskylän yliopisto)

In applied linguistics, the historical body concept, discussed as a vessel for embodied experiences influencing participation and as historicized lived experiences (e.g., Räsänen, 2024; Mirvahedi, 2023), providing an in-depth understanding of individuals' lived experiences. What remains underexplored is its theoretical and metatheoretical basis. Scollon and Scollon (2005) pointed to historical body and action-intuition as fruitful to examine practice (Scollon & Scollon, 2005), exemplifying that discourse (e.g. instructions on lighting the stove) can be internalized and later resurface as action. However, it remained ambiguous how the two relate on a (meta-)theoretical level and what tools can help us trace internalisation.

In this paper, we argue for the importance of the intellectual roots of historical body as discussed by Nishida (e.g., 1965) and its (in)commensurabilities with potential tools to study “how the social becomes the psychological or how the psychological becomes the social.” (Scollon & Scollon, 2005, p. 107). We will exemplify this engagement focusing on history and time as discussed in sociocultural theory (Negueruella-Arazola, 2025).

References

Scollon, R. (2005). Lighting the stove: Why habitus isn't enough for Critical Discourse Analysis. In A new agenda in (critical) discourse analysis: Theory, methodology and Interdisciplinarity (pp. 101–117). John Benjamins Publishing Company.

Räsänen, E. (2024). Language Learners' Historical Bodies Directing their Agency in the Digital Wilds. *Journal of Language, Identity & Education*, 1-16.

Mirvahedi, S. H. (2023). Family, a racialized space: A phenomenological approach to examining Afghan refugee families' language policies in Norway. *Language policy*, 22(4), 413–432.

Nishida, K. (1965). 善の研究 [The Study of Good]. In Y. Abe (Ed.), 西田幾多郎全集 [The Complete Works of Kitaro Nishida]. Tankobon.

Negueruela-Azarola, E. (2025). It Is About Time: Chronos/Kairos, Transformative Research, and Learning and Development. *Language Teaching Research Quarterly*, 46, 130–145.

Nimet ja vastuullisuus

Milla Juhonen (Helsingin yliopisto), Klaudia Kiviranta (Helsingin yliopisto) & Hanna Virranpää (Helsingin yliopisto)

Nimet nivoutuvat osaksi vastuullisuutta monella tapaa niin ympäristöllisestä, taloudellisesta kuin sosiaalisesta näkökulmasta. Kaupunkisuunnittelussa uusille rakennettaville alueille annetaan viralliset nimet, jotka heijastavat alueen vanhaa paikannimistöä ja siten myös kulttuuriperintöä. Lisäksi paikannimet toimivat opasteina urbaanissa ympäristössä. (Ainiala ym. 2008.) Kielenkäyttäjät voivat antaa epävirallisia nimiä tärkeille paikoille ja ilmaista näin kuulumista ja yhteisöllisyyttä (Ainiala & Olsson 2021; Ainiala & Lappalainen 2010). Toisaalta paikkojen nimeämisessä voi olla kyse myös haltuunotosta ja vallasta (Berg & Vuolteenaho 2009; Puzey & Kostanski 2016). Kaupallisilla nimillä taas yritykset viestivät muun muassa arvoista, paikallisuudesta ja aitoudesta. Yhteys yrityksen vastuullisuuden ja brändinimen välillä ei kuitenkaan ole aina yksiselitteinen. Nimet voivat esimerkiksi toimia osana viherpesua (Sjöblom 2021), tai vähemmistökielistä lainattuja sanoja on valjastettu palvelemaan yrityksen kaupallisia tavoitteita (Pietikäinen ym. 2016). Nimet ovat myös merkittävä osa niin henkilön yksilöllistä kuin sosiaalista identiteettiä. Toisinaan nimi voi vaikuttaa nimenkantajan identiteettiin negatiivisesti: annettunimi voi tuntua nimenkantajasta vieraalta tai he voivat kohdata epäoikeudenmukaista kohtelua nimeen liitettävien haitallisten stereotyyppien ansiosta. (Aldrin 2016.)

Työpajamme tavoitteena on luoda monipuolista keskustelua nimistä ja nimistöntutkimuksesta kestävyiden ja vastuullisuuden näkökulmasta. Kannustamme kielentutkijoita pohtimaan aihetta kanssamme myös nimistöntutkimuksen ulkopuolelta ja tarkastelemaan esimerkiksi nimien ja muiden tarkoitteisiin viittaavien kielellisten ilmausten suhdetta. Esitelmiä voi ehdottaa laajasti eri aiheista, esimerkiksi:

- Miten vastuullisuus ymmärretään nimistöntutkimuksessa tänä päivänä? Miten voimme tehdä nimien tarkastelusta vastuullisempaa?
- Miten nimillä tai muilla keinoilla voidaan ilmaista ihmisen suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön? Millainen tapa puhua paikoista on vastuullista?
- Kenen paikoista puhutaan ja vastavuoroisesti keiden paikat jäävät näkymättömiin?
- Millä tavoin nimet ilmentävät valtasuhteita? Miten nimet voivat toimia niin haltuunoton kuin säilyttämisen välineenä?
- Miten nimeäminen on osa kestävästä kaupunkikehitystä ja millaista on vastuullinen nimeäminen urbaanissa ympäristössä?

- Millaista nimityksen käyttöä esiintyy esimerkiksi kirjallisissa maailmoissa ja miten nimillä rakennetaan kuvaa vastaanottajalle? Miten kirjallinen representaatio kytkeytyy osaksi vastuullisuutta?
- Miten nimet näkyvät vastuullisessa ja kestävässä taloudessa ja kuluttamisessa? Entä millä tavoin kaupallisia nimiä käytetään vastuuttomasti?
- Millä tavoin tuemme yksilön oikeutta ilmaista identiteettiään nimellä? Miten nimiin kytkeytyvät mielikuvat ja stereotyyppit vaikuttavat nimenkantajan identiteettiin?

Lähteet

Ainiala, Terhi – Lappalainen, Hanna 2010: Miten Helsingistä puhutaan? *Virittäjä* 114 (1), 71– 107.

Ainiala, Terhi – Olsson, Pia 2021: Places of Power. Naming of Affective Places. *Nordisk tidskrift för socioonomastik* 1/2021, 9–32.

Ainiala, Terhi – Saarela, Minna – Sjöblom, Paula 2008: Nimitystutkimuksen perusteet. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Aldrin, Emilia 2016: Names and Identity. Teoksessa Carole Hough (toim.) *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press, 382–394.

Berg, Lawrence D. – Vuolteenaho, Jani 2009 (toim.): *Critical Toponymies. The Contested Politics of Place Naming*. Farnham : Ashgate.

Pietikäinen, Sari – Jaffe, Alexandra – Kelly-Holmes, Helen – Coupland, Nikolas 2016: *Sociolinguistics from the Periphery. Small Languages in New Circumstances*. Cambridge: Cambridge University Press.

Puzey, Guy – Kostanski, Laura 2016 (toim.): *Names and Naming. People, Places, Perceptions and Power*. Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters: 163.

Sjöblom, Paula 2021: Communicating with Brand Names in the Sustainable Finnish Fashion Industry. *Onomastics LXV*, 255–270.

Yritysnimien kielivalinnat yrittäjien silmin

Martina Huhtamäki (Helsingfors Universitetet) & Väinö Syrjä (Södertörns högskola)

Islannissa käydään aktiivista keskustelua siitä, onko Englanti valtaamassa yhteiskuntaa (kts. Sigurjónsdóttir & Rögnvaldsson 2018) ja kielimaisemaa osana sitä. Aikaisemmat tutkimuksemme Akureyrin kielimaisemasta kuitenkin osoittavat, että islannin asema on edelleen vakaa, vaikka Englantia toki esiintyykin jonkin verran, toisin kuin muita vieraita kieliä (kts. Huhtamäki & Syrjä 2024). Tutkimuksemme kontekstissa voi sanoa kyseessä olevan kestävä kielipolitiikan tavoittelu: tarkasteltavana on Englannin maailmanlaajuisesti dominoivaa asemaa suhteessa pieniin kieliin, tässä tapauksessa Islantiin.

Analysoituamme kaupallisia nimiä osana kielimaisemaa (Huhtamäki & Syrjä tulossa), halusimme siirtyä selvittämään, mitä nimenantajat ja käyttäjät itse ajattelevat kielivalinnoista. Tätä tarkoitusta varten haastattelimme paikallisia yrittäjiä Akureyrissä syksyllä 2024. Esitimme kysymyksiä siitä, miten yrityksen nimi on valittu, mitä yrittäjä itse ajattelee nimestä ja siinä käytetystä kielestä tai kielistä, sekä miten he kuvailevat asiakkaiden suhteutumista nimiin. Näin keräämämme aineisto koostuu kahdeksasta haastattelusta, sekä taustaltaan islantilaisista että sinne myöhemmin muuttaneiden

yrittäjien kanssa. Analysoimme vastauksia edellä mainittuihin kysymyksiin laadullisten esimerkkien kautta.

Aineistoon liittyvä yritysnimistö on monikielistä: nimistä kolme on täysin islanninkielisiä, yhden muodostaa islanniksi kirjoitettu anglismi, kaksi on englanninkielisiä, yksi yhdistelee islantia ja englantia, minkä lisäksi yksi hyödyntää kansainvälistä sanastoa. Alustavat tuloksemme osoittavat, että yrittäjät tarkastelevat nimistöä enimmäkseen kaupallisesta näkökulmasta: millainen nimi kuvaa parhaiten juuri heidän yritystään ja houkuttelee samalla asiakkaita puoleensa. Vain harvoissa vastauksissa kiinnitetään huomiota kielivalintaan sinänsä, esimerkiksi kommentoimalla nimen olevan islanniksi, koska ollaan Islannissa. Tutkimuksemme yhtenä tavoitteena on vastuullinen nimistöntutkimus, jossa tutkijoiden näkökulman lisäksi myös nimenantajien ja käyttäjien (yrittäjien) omat äänet pääsevät kuuluviin.

Lähteet

Huhtamäki, M. & Syrjälä, V. (2024) Íslenska till alls – nästan: Det lingvistiska landskapet i ett litet isländskt köpcentrum. *Orð og tunga* 26, 29–56. <https://doi.org/10.33112/ordogtunga.26.3>.

Huhtamäki, M. & Syrjälä, V. (tulossa) Commercial naming in the linguistic landscape of Akureyri, Iceland.

Sigurjónsdóttir, S. & Rögnvaldsson, E. (2018) Stafrænt sambylí íslensku og ensku. *Netla, sérrit Menntakviku*, 31. December 2018, s. 1–16. <https://doi.org/10.24270/serritnetla.2019.29>.

Näkökulmia vastuulliseen nimistösuunnitteluun

Hanna Ikonen (Helsingin kaupunki)

Kaupungin katujen, puistojen ja muiden yleisten paikkojen nimien suunnittelu on osa kaupunkisuunnittelua. Suomessa nimistösuunnittelu tapahtuu käytännössä asemakaavoituksen yhteydessä. Nimistöä on tutkittu viimeisten vuosikymmenten aikana vallankäytön, identiteetin ja kulttuurihistorian näkökulmista, unohtamatta kaupallista ja tilallista ulottuvuutta. Sen sijaan nimistösuunnittelun tutkimus on ollut vähäistä, joten tietoa on niukasti siitä, miten nimistöä suunnitellaan, millaiset periaatteet suunnittelua eri maissa ohjaavat ja kuinka ne muuttuvat ja reagoivat esimerkiksi vastuullisuudesta käytävään keskusteluun.

Tässä esityksessä tarkoitukseni on pohtia, voidaanko YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumiseen vaikuttaa nimistösuunnittelulla. Mitä vastuullinen nimistösuunnittelu käytännössä voisi tarkoittaa? Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita siihen liittyy? Entä millaista puolestaan vastuuton nimistösuunnittelu voisi olla? Esimerkkini kumpuavat pitkälti Helsingistä, jonka nimistösuunnittelussa olen itsekin ollut mukana. Tavoitteenani on herättää keskustelua ja innostaa tutkijoita aiheen piiriin.

”Suvela, keskimääräistä siistimpi ja hyvinvoiva lähiö” Paikannimet osana pääkaupunkiseudun lähiöiden kuvausta

Milla Juhonen (Helsingin yliopisto)

Asuinalueisiin liitetään tyypillisesti vakiintuneita käsityksiä, joita on vaikea muuttaa. Toistamme ja vahvistamme jatkuvasti näitä mielikuvia niin arkipuheessa kuin mediassa. Alueen maineella – sekä myönteisellä että kielteisellä – on usein taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Etenkin kielteinen maine voi alentaa asuinalueen hinta- ja palvelutasoa sekä aiheuttaa poismuuttoa. (Ilmonen 2014.) Huonosta maineesta ovat kärsineet etenkin lähiöt. Alun perin jälleenrakennukseen ja uuteen urbaaniin elämänmuotoon viittaavaan käsitteeseen lähiö on ajan myötä liitetty negatiivisia ja jopa leimallisia mielikuvia (Berger ym. 2023). Lähiöiden ympärillä käytävä mediadiskurssi painottuu usein palveluiden puutteen ja sosiaalisten ongelmien käsittelyyn (Junnilainen 2019). Toisaalta myös lähiöitä käsittelevä tutkimus on pitkälti keskittynyt tarkastelemaan leimallisen segregaatian ja huono-osaisuuden näkökulmia, jonka voi nähdä itsessään vahvistavan ongelmalähtöistä keskustelua (Ruoppila & Turtiainen 2023).

Tässä esitelmässä tarkastelen 1980–2010-lukujen suomalaisissa poliisiromaaneissa esiintyviä paikannimiä sekä sitä, millaista kuvaa pääkaupunkiseudun lähiöistä niiden avulla teoksissa rakennetaan. Esitelmässä selvitän, millä tavoin paikannimet luovat sosiaalisia ja moraalisia rajoja eri alueiden välille ja missä määrin nämä ovat yhtäläiset reaali maailman paikannimien sekä näiden herättämien sosiaalisten rajojen kanssa. Nostan myös tarkasteluun sen, millä tavoin rikosromaanit osallistuvat lähiöistä käytävään diskurssiin ja miten teosten representaatio nivoutuu osaksi vastuullisuutta.

Lähteet

Berger, Laura – Savolainen, Panu – Kouri, Kasimira – Teräsvuori, Hannes 2023: Mikä on lähiö? Lähiön käsite 1920-luvulta 2020-luvulle. *Yhdyskuntasuunnittelu* 61(2), 11–44.

Ilmonen, Mervi 2014: Asuinalueiden brändäys – Voiko alueen mainetta suunnitella? Teoksessa Markku Norvasuo (toim.) *Elävän esikaupungin eväitä*. Espoo: Aalto-yliopisto, 51–60.

Junnilainen, Lotta 2019: *Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta*. Tampere: Vastapaino.

Ruoppila, Sampo – Turtiainen, Pirjo 2023: Lähiö suomalaisessa lähiötutkimuksessa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 61(2), 45–72.

Taivaankappaleiden nimistö tutkimuskohteena: Aineistoa rajaamassa

Klaudia Kiviranta (Helsingin yliopisto)

Kun ihmisen toiminta avaruudessa lisääntyy, yleistyy myös puhe avaruuden paikoista. Tähän tarvitaan taivaankappaleiden nimiä. Taivaankappaleiden nimistö on vasta niukasti tutkittu nimikategoria, jonka erityispiirteenä on universaalius: taivaankappaleet eivät sijaitse tietyn maan tai kielialueen alueella, vaan ne ovat ikään kuin kaikkien Maan asukkaiden yhteistä omaisuutta. Toinen taivaankappaleiden nimiin liittyvä erikoisuus on, että nimien tarkoitteet ovat kyllä paikkoja, mutta nimenantajilla ja -käyttäjillä ei lähes poikkeuksetta ole pääsyä näihin paikkoihin. Aiempi tutkimus antaa viitteitä siitä, että taivaankappaleiden nimet eroavat huomattavasti maapallolla sijaitsevien paikkojen nimistä (Kiviranta 2023).

Taivaankappaleiden ja niiden pinnanmuotojen viralliset nimet määrittää tähtitieteilijöiden yhteistyöjärjestö International Astronomical Union (IAU), jonka nimeämismandaatti perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien vuonna 1982 antamaan päätöslauselmaan. Väitöskirjassani tutkin taivaankappaleiden virallisten nimien rakenteita, semantiikkaa ja funktioita sekä kehitän taivaankappaleiden nimien tutkimuksen teoreettista ja metodologista pohjaa funktionaalis-semanttisesta analyysimallista ja kognitiivisesta merkitysanalyysistä käsin. Nimien rakenteiden, semantiikan ja funktioiden rinnalla kulkee kysymys nimeämisestä ja nimien käytöstä: sen lisäksi, että tutkin itse nimiä, selvitän, miten virallisia taivaankappaleiden nimiä muodostetaan sekä ketkä niitä käyttävät, miksi ja miten.

Tässä esitelmässä käsittelen taivaankappaleiden nimistöä tutkimuskohteena ja tuon esiin väitöskirjan tutkimusaineiston keräämiseen ja rajaamiseen liittyviä näkökohtia ja haasteita. Tutkittava nimikategoria on varsin laaja: vuonna 2022 yli 24 000 taivaankappaletta oli saanut IAU:n hyväksymän virallisen erisnimen (Mamajek 2022). Koska edustan suomalaista nimistöntutkimusta, tutkimusaineiston rajaaminen suomenkielisiin ja/tai merkitykseltään Suomeen liittyviin nimiin vaikuttaisi luontevalta ratkaisulta. Tällaiseen rajaukseen liittyy kuitenkin merkittäviä ongelmia. Oman haasteensa aineiston keräämiseen ja rajaamiseen aiheuttaa myös se, ettei taivaankappaleiden virallisesta nimistöstä ole olemassa kaikenkattavaa tietokantaa, vaan nimitiedot on poimittava useista eri lähteistä. Esitelmässäni kuvaan näitä aineistolähteitä ja alustan keskustelua tutkimusaineiston rajauksesta ja valintaperusteista.

Lähteet

Kiviranta, Klaudia 2023: Matti ja Teppo taivaalla? Nimikilpailun suomalaisehdotukset eksoplaneetan ja emotähden nimeksi. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202303281600>.

Mamajek, Eric 2022: List of IAU-adopted or recognised proper names for celestial objects, including some names of stellar clusters & streams in common use. 14.8.2022. https://docs.google.com/spreadsheets/d/1CEXGyancLRtHyPW7u0L_JNi0V8aDulhv/edit?usp=sharing&ouid=106552186826663707241&rtpof=true&sd=true.

Att ansvarsfullt skydda och dölja identitet i språkforskning

Lisa Södergård (Helsingfors Universitetet) & Therese Lindström Tiedemann (Helsingfors Universitetet)

I språkvetenskapliga forskningsdata förekommer ibland personuppgifter i form av förnamn, efternamn, ortnamn och namn på organisationer. Ibland döljs namnen bakom koder, epitet och pseudonymer för att skydda personers identitet (jfr Heaton 2022), i enlighet med etiska regler och dataskyddslagstiftningen.

I det här föredraget vill vi diskutera vad det här innebär för språkvetenskaplig forskning inklusive socioonomastik. Namn bär på viktig social och kulturell information (Ainiala & Östman 2017). Å andra sidan finns det också forskning som visar att personer bemöts och bedöms olika utgående från sitt namn, både i arbetslivet (Ahmad 2025) och i skolsammanhang (Aldrin 2017) vilket visar på ett behov av att kunna studera autentiska namn i ett sammanhang.

Inom projektet Mormor Karl är 27 år arbetar vi tvärvetenskapligt med att utveckla (semi-)automatiserad pseudonymisering av texte. Samtidigt undersöker vi även hur pseudonymisering kan påverka texternas läsbarhet, bedömning och vilka effekter pseudonymisering får för textens användbarhet för forskning och eventuella språkvetenskapliga slutsatser.

Utifrån exempel ur korpusar för svenska och forskning om svenska språket problematiserar vi i den här presentationen hur språkvetare pseudonymiserar och anonymiserar data i sin forskning, vad det innebär för språkvetenskaplig forskning men också för individers rättigheter till sin identitet (jfr Deakin-Smith m.fl. 2024).

Ahmad, A. 2025. A Comparative Analysis of the Reception of Immigrants into Finnish Working Life in 2016 and 2024. Ministry of Economic Affairs and Employment 2025:6.

Ainiala, T., & Östman, J-O. 2017. Introduction: Socio-onomastics and pragmatics. I: Socio-onomastics: The pragmatics of names (s. 1-18). Benjamins.

Aldrin, E. 2017. Assessing names? Effects of name-based stereotypes on teachers' evaluations of pupils' texts. *Names*, 65(1), 3-14.

Heaton, J. 2022. “*Pseudonyms Are Used Throughout”: A Footnote, Unpacked. *Qualitative Inquiry* 28(1). S. 123–132.

Deakin-Smith, H., Pilcher, J., Flaherty, J., Coffey, A., & Makis, E. 2024. The research politics of (re) naming participants: A sociology of names perspective. *Qualitative Research*.

Mistä ja keiden paikoista puhutaan? Tarkastelussa erään kanadansuomalaisen kirjeet

Hanna Virranpää (Helsingin yliopisto)

Käsittelen esitelmässä Suomesta Kanadan Brittiläiseen Kolumbiaan lähteneen kirjoittamia kirjeitä paikoista puhumisen näkökulmasta. Tarkastelen, mistä ja keiden paikoista kirjoittaja puhuu, millä tavoin ja millaisissa asiayhteyksissä. Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, miten paikoista puhuminen on muuttunut vuosien saatossa.

Dekolonisaation ja vastuullisuuden puolesta on tärkeää ottaa huomioon, että kirjoittaja on elänyt Shuswapin (Secwepemcúlecw) alueella, joka on ollut alkuperäiskansan perinteistä elinaluetta. Suomalaista siirtolaisuutta koskevaa tutkimusta on tehty tänä päivänä entistä enemmän asutuskolonialismin näkökulmasta (esim. Keskinen 2019). Suomalaiset ovat esimerkiksi nimenneet Yhdysvalloissa ja Kanadassa paikkoja suomenkielisillä ja Suomeen viittaavilla paikannimillä, jonka voi katsoa asutuskolonialistiseksi käytänteeksi (Virranpää, tulossa 2025). Yhdysvaltoihin ja Kanadaan lähteneiden suomalaisten kirjoittamia tekstejä asutuskolonialistisena välineenä tutkinut Saramo (2022) on huomannut, että omaelämäkerrallisissa teksteissä jotkut kirjoittajat eivät mainitse lainkaan alkuperäiskansoja ja heidän paikkojaan, tai jos mainitsevat, se tehdään eksotisoinnin kautta. Tällaiset käytännöt ovat vahvistaneet ideaa “kadonneista intiaaneista”, joka on niin ikään ollut osa kolonialistisia prosesseja.

Esitelmä liittyy väitöskirjatutkimukseeni osatutkimukseen, joka on vielä hyvin aluillaan, ja siksi huomiot ovat alustavia. Aineisto koostuu 32 kirjeestä, jotka on lähetetty Kanadasta Suomeen vuosien 1915–1938 välillä. Esitelmän tarkoitus on herättää keskustelua, joka toivottavasti vie tutkimustani eteenpäin.

Lähteet

Keskinen, Suvi 2019: Intra-Nordic Differences, Colonial/Racial Histories, and National Narratives: Rewriting Finnish History. – *Scandinavian Studies* 91 (1–2) s. 163–181.

Saramo, Samira 2022: Life Writing as a Settler Colonial Tool: Finnish Migrant-Settlers Claiming Place and Belonging. – Rani-Henrik Andersson & Janne Lahti (toim.), *Finnish Settler Colonialism in North America: Rethinking Finnish Experiences in Transnational Spaces* s. 211–233. Helsinki: Helsinki University Press.

Virranpää, Hanna (tulossa 2025): Hiljalta myös terveiset, hän on Kirkland Leikillä ja voi oikein hyvin. Paikannimet ensimmäisen siirtolaispolven amerikankirjeissä. – *Virittäjä* 129 (1) s. 31–62.

Puhe ja kirjoitus ”Vain” modaliteetteja, kokonaan eri järjestelmiä vai jotakin muuta?

Tommi Nieminen, Hannele Dufva & Markus Hamunen

Kielitieteen alkuperä tieteenä on tunnetusti kirjoitetun kielen tutkimuksessa sikäli kuin säilynyt historiallinen aineisto niin antiikin Kreikasta kuin muualtakin sen osoittaa. Aika ajoin tutkimuskentällä onkin kiisteltä, onko puhtaasti suullisessa kulttuurissa tehty mitään kielitieteen tapaistakaan. Toisaalta on yleisesti hyväksytty, että ainakin Intiassa ensimmäiset tunnetut kieliopit oli tarkoitettu suullisesti ulkoa opittaviksi ja säilyneiden kirjallisten kielioppien takana oli pitkä suullisen kieliopintutkimuksen harjoittamisen perinne.

Nykyaikainen kielitiede siinä muodossa kuin se 1800–1900-lukujen taitteessa syntyi pyristeli alusta asti irti kirjallisen kielen perustastaan, vähintään julistuksellisesti ja asetettuna päämääränä. Täysin se ei vaikuta onnistuneen, koska 1900-luvun viime vuosikymmeniltä asti kielitiedettä on ajoin arvosteltu kirjoitetun kielen vinoumasta, jossa puhutun kielen erityisen ominaispiirteet jäävät varjoon tai tulevat kokonaan sivuutetuiksi. Puhuttu kieli on myös merkinnyt eri aikojen tutkijoille hieman eri asioita: toisaalta ”vieraan” kulttuurin vaikutuksesta vapaata ”kansankieltä”, toisaalta yleensäkin muodollisen opetuksen ja ulkoa annettujen eksplisiittisten sääntöjen kahleista vapaata aitoa ja ”spontaania” puhetta.

Niin vanhassa kuin uusimmassakin tutkimuksessa puheen ja kielen lopullisesta suhteesta on esitetty monenlaisia väittämiä. Perinteisin lienee, että kirjoitettu kieli on viime kädessä puhutun kielen mahdollisimman yksi-yksinen koodaus ja että kumpikin viime kädessä perustuu samaan kielijärjestelmään sen eri modaliteetteina. Tässäkin näkemyksessä kummassakin muodossa voidaan silti nähdä omia ominaispiirteitään, joita toinen ei joko ilmennä lainkaan (kuten kirjoitetun kielen iso alkukirjain), ilmentää jollakin toisella tavalla, jota toinen järjestelmä voi käyttää myös muuhun tarkoitukseen (puhutun kielen tauotus heijastuu periaatteessa kirjoitettuun kieleen välimerkkeinä, mutta näille on myös toisia käyttötarkoituksia, jotka ohittavat ja korvaavat sen) tai pyrkii ilmentämään piirrettä enemmän tai vähemmän suoraan mutta ainoastaan jossakin historiallisessa tilanteessa, joka ajan myötä on saattanut muuttua (puhutun kielen foneemien suhde kirjoitetun kielen

grafeemeihin voi kirjoitettua kieltä luotaessa olla vakaa mutta heikettä tai kokonaan katketa puhutun kielen muutoksen seurauksena). Tästä poikkeavia, kirjoituksen ja puheen radikaalimminkin erottavia näkemyksiä on kuitenkin esitetty.

Kutsumme kaikkia aiheesta kiinnostuneita kertomaan omasta näkökulmastaan, miten he näkevät puheen ja kirjoituksen eron, miten se heijastuu heidän nimenomaisiin tutkimusastelmiinsa tai miten he ymmärtävät puheen ja kirjoituksen suhteessa johonkin näitä mahdollisesti laajempaan näkökulmaan kuten "kieleen" tai "kognitioon".

On writing strongly minoritized languages: the case of creoles coexisting with their lexifier language

Angela Bartens (Turun yliopisto, Helsingin yliopisto)

The position according to which writing creoles as an example of minoritized languages is detrimental to their vitality as the process of standardization would inevitably encroach upon the variation so characteristic of them (DeCamp 1971) is making its comeback as a postcolonial stance (Freeland 2004; cf. French & Kernan 1981).

In this paper I argue that, considering by now universal ideologies, writing is fundamental for "languagehood" and "language making" to the point where a language does not start to exist until it is written (Woolard 1992: 241; Lüpke 2018: 141; Bartens 2022; Krämer et al. 2022). In the case of strongly minoritized languages such as creoles, writing is a necessary tool for emancipation from elite closure, first and foremost considering that access to information through literacy and social stratification are intertwined in a bidirectional relationship (Coulmas 2013). In the form of lead-language writing (Lüpke 2018) it also opens doors for, e.g., joint educational material production (cf. Bartens 2024; Bartens et al. 2024).

Given the idiosyncrasies of creole languages, especially those coexisting with their lexifier languages, three main models have been followed in the creation of orthographies: 1. the Historical-Etymological Model; 2. the Phonemic Model; and 3. mixed systems. I will use Haitian Creole and Atlantic English-lexifier pidgins and creoles as examples in discussing the adequateness of these models as well as applying them to the continuum ranging from orality to literacy (Ong 1982; Thaler 2003; Hornberger 2004; Montes-Alcalá 2016; as opposed to "the great divide", Goody & Watt 1963; Goody 1968).

Puhe, kirjoitus ja multimodaalinen toiminta

Hannele Dufva (Jyväskylän yliopisto)

Käsittelen esitelmässäni puhetta ja kirjoitusta ihmisen agenttiivisena toimintana, joka liittyy olennaisesti ihmisen kehollisuuteen, hänen kognitioonsa ja hänen kulttuuriinsa. Puhe ja kirjoitus ovat evoluution ja kulttuurin muovaamia ja ne ovat aikojen kuluessa kietoutuneet monin eri tavoin yhteen. Kumpikaan ei ole yksittäinen taito. Puhuessaan ihminen on osallisena vuorovaikutuksessa, joka koostuu artikuloitusta puheesta ja erilaisista kehollisista signaaleista, joita ymmärretään kuulo- ja näköhavaintojen perusteella.

Kirjallisessa toiminnassa kyseessä on tekstien tuottaminen eri työkalujen avulla ja/tai näin syntyneiden tuotteiden tulkinta, lukeminen. Kehollisina toimintoina ne ovat hyvin erilaisia.

Puheen ja kirjoituksen alkujuuret ovat nekin erilaiset. Puhekielen ensimmäiset merkit liittynevät varhaisten hominidien viestintään ja välittömään vuorovaikutukseen, kun taas paljon myöhemmin syntyneet visuaaliset merkit, ja sittemmin kirjoitus, toimivat tallenteina yli ajan. Nykyisessä yksilönkehityksessä puhetta pidetään yleisesti spontaanisti omaksuttavana kykynä, kun taas kirjoitus opitaan myöhemmin ja usein opiskeltuna.

Nykyhetken kielenkäyttö on evoluution ja historian myötä kerrostunutta: kehityskulut muuntuvat puheessa tai kirjoituksessa konkreettiseksi toiminnaksi. Kun varoittaa keskustelukumppaniaan lähestyvistä vaaroista, toimii melko samoin kuin varhainen ihminen - tai tämän esi-äiti. Kun haluaa kirjoittaa viestin perheelleen, käyttää ehkä n. 30 vuotta sitten kehitettyä laitetta ja viestisovellusta, joka julkaistiin vuonna 2009. Kirjoitettu voi olla tuhansien vuosien kuluessa muovautunutta 'suomea', mutta kirjallinen toiminta on ehkä puheenomaista, dialogista, arkikielistä ja kuvallista.

Puhe ja kirjoitus ovat historian kuluessa kietoutuneet yhteen monin eri tavoin ja niiden erilaiset normit ja käytänteet ovat vaikuttaneet toisiinsa. Nyt - lukutaitoisissa ja teknologisesti edistyneissä yhteisöissä – ihmiset hallitsevat sekä puheen että kirjoituksen erilaiset taidot ja kielenkäyttö hyödyntää usein yhtäaikaaisesti molempia. Tällöin on oletettavaa että kielen aktuaalinen käyttö ei ole yksinomaan 'puhumista' tai 'kirjoittamista', vaan että se tapahtuu hyvinkin monipuolisten ja kompleksisten risteymien ja yhteyksien kautta.

Esitelmässäni keskustelen näiden ajatusten pohjalta puheen ja kirjoituksen luonteesta ja täsmennän ajatuksiani muutamien konkreettisten esimerkein.

I-morfeemin esiintyminen, tai sen puuttuminen, suomen kielen alkeisoppikirjoissa Ruotsissa

Daniel Halonen (Tukholman yliopisto)

Tutkin tekeillä olevassa artikkelissani Ruotsissa aikuisten vasta-alkajakursseilla käytettyjä suomen kielen oppikirjoja. Olen valinnut kohteekseni monikkoa ja imperfektiä merkitsevän i-morfeemin esiintymisen oppikirjateksteissä. Näkökulmaa haen vastuullisuuden kautta: Rajataanko vasta-alkajaopetuksessa oppikirjojen kielestä pois liikaa, ja ohjaako oppikirjojen kautta opettaminen opiskelijat kohdekielenvastaiseen kielenkäyttöön?

Oppikirja vaikuttaa opetukseen kokonaisuutena. Vaikka opettaja tekeekin didaktiset valinnat luokkahuoneessa, voi oppikirja silti etenemisjärjestykseltään ja kieleltään ohjata tätä päätöksentekoa merkittävästi. Viitekehys kielellisesti vastuullisesta opetuksesta (Englanniksi linguistically responsive pedagogy, Lucas & Villegas 2013 s. 101–102, suomeksi esim. Alisaari & Heikkola 2020, s. 6–7) pitää esimerkiksi tärkeänä sitä, että opettaja ymmärtää kielen oppimisen periaatteet ja myös kohteena olevan ja luokkahuoneen kielen aiheuttamat haasteet opetuksessa. Samaa suurennuslasia voinee käyttää myös opetusmateriaalia tarkasteltaessa. Jos oppikirjat eivät perustu tutkimukseen kielen oppimisesta, voidaan päätyä tilanteeseen, jossa opetetaan kieltä ilman vastuullisuuden periaatteiden toteutumista.

Pienemannin prosessoitavuusteorian mukaan ihminen kieltä oppiessaan kykenee ensin prosessoimaan sanoja sellaisenaan taipumattomina (ei siis välttämättä sanakirjamuodossa) ja sanojen morfologian prosessoitavuus tulee heti seuraavana (Pienemann 1998). I-morfeemin aiheuttamat vartalonmuutokset ovat morfologiaa, eikä tämän teorian valossa estettä sen prosessoimiselle ole.

Esittelen artikkelin aineistoa, joka koostuu Suomen mestari 1 ja 2, Noniin! 1, Finskan lättare än du tror ja Finska för nybörjare 1 ja 2 oppikirjoista. Esittelen poimintoja analyysistäni, erityisesti kahdesta jälkimmäiseksi mainitusta kirjasta, jotka ovat ruotsiksi kirjoitettuja ja ruotsalaiseen kontekstiin tarkoitettuja. Alustavien tulosten perusteella monikkoa ja imperfektiä merkitsevää i-morfeemia vältellään oppikirjateksteissä aina siihen asti, että kirjan kielioppisivut esittelevät morfeemin. Morfeemin välttely johtaa tilanteeseen, jossa oppikirjoissa esitelty suomen kieli poikkeaa oleellisilta osin luokkahuoneen ulkopuolella käytettävästä kielestä.

Lähdeluettelo

Alisaari, J., & Heikkola, L. M. (2020). Kielellisesti vastuullista pedagogiikkaa ja oppilaan tukemista: Suomalaisten opettajien käsityksiä kielen merkityksestä opetuksessa. *Kasvatus-lehti - Koulutuksen tutkimuslaitos*, 51(4), 395–408.

Lucas, T. & Villegas, A. M. 2013. Preparing linguistically responsive teachers: Laying the foundation in preservice teacher education, *Theory into Practice* 52, 98–109.

Pienemann, M. (1998). *Language Processing and Second-Language Development: Processability theory*. Amsterdam: John Benjamins.

Mahdollisesta jostakin muusta

Markus Hamunen (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu)

Tartun esitelmässäni työpajan abstraktin lapsukseen: ”Niin vanhassa kuin uusimmassakin tutkimuksessa puheen ja kielen lopullisesta suhteesta on esitetty monenlaisia väittämiä.” Työpajakuvauksen lukija kuitenkin huomaa, että sitaatti tavoittelee nimenomaan puheen ja kirjoitetun kielen (molemmat parole) suhteen tarkastelua. Entä millainen kuvio sitten syntyisi puheen tai kirjoitetun kielen ja oletetun kielen (tav. kielijärjestelmän, langue) keskinäissuhteiden selvittelystä?

Käsittelen esitelmässäni puhetta ja kirjoitettua kieltä osana kielen totaliteettia (de Saussuren *langage*). Se miten kielen ilmenemismuotojen kokonaisuus, totaliteetti, hahmotetaan, ohjaa pitkälti myös sitä, kuinka puhe ja kirjoitettu kieli voidaan ymmärtää sekä suhteessa toisiinsa että kielen kokonaisuuteen. Esitelmä on kielitieteen tieteenfilosofiaa ja tavoittelee tutkimuksellista itseymmärrystä.

Puhe ja kieli: modaliteetteja, rekisterejä vai mitä?

Unni Leino (Tampereen yliopisto)

Kuten työpajan kuvauksessa todetaan, puhutun ja kirjoitetun kielen suhdetta on usein tarkasteltu modaliteettien näkökulmasta: taustalla on sama kielijärjestelmä, joka ilmenee ensisijaisesti puhuttuna ja toissijaisesti kirjoitusjärjestelmän kautta koodattuna. Erityisesti maallikoiden kielenkäytössä kirjoitettu kieli nähdään kuitenkin paljon myös normittamisen kautta, eikä ole lainkaan tavatonta nähdä esitettävän, miten julkisuuden henkilö "puhuu kirjakieltä".

Puhe- ja kirjakielen välistä eroa onkin monessa suhteessa luontevinta ajatella erilaisten rekisterien – tai jonkinlaisten yksittäisistä rekistereistä yleistettyjen laajempien perheiden – välisenä. Tämä näkyy kielen kaikilla tasoilla, ja näiden kielimuotojen välillä on samankaltaista vuorovaikutusta kuin eri tekstilajien välillä. Toisaalta ei voi myöskään jättää huomiotta niitä seurauksia, joita modaliteettien eroilla on: kirjoitetussa kielessä voidaan esimerkiksi alkukirjaimen tai välimerkkien kaltaisilla ortografisilla keinoilla päästä samoihin tuloksiin, joihin puhutussa tarvitaan partikkeleja tai toisenlaisia syntaktisia rakenteita.

Puhutussa ja kirjoitetussa kielessä on paljon myös sellaisia syntaktisia eroavuuksia, jotka eivät aivan suoraan johdu puheen ja kirjoituksen modaliteettierosta vaan pikemminkin kielen tuottamisen ja ehkä osin myös vastaanottamisen erilaisesta aikasuhteesta. Kirjoitettu teksti tyypillisesti syntyy hitaamman prosessin kautta kuin puhuttu, mikä antaa tilaa sellaiseen tekstin rakenteelliseen muokkaukseen, johon spontaanissa puheessa ei ole edellytyksiä. Tästä seuraa samalla, että kirjoitusta voi perustellusti pitää puheesta varsin radikaalistikin eroavana kielellisen ajattelun välineenä.

Puheen välimerkit

Tommi Nieminen (Omnia)

Välimerkit ovat kirjoituksen ominaispiirre, joka selkeästi erottaa sitä puheesta. Jos siis oletetaan, että puheen ja kirjoituksen välillä on jokin iso periaatteellinen tai käsitteellinen eroavuus, välimerkit ovat varsin oiva lähtökohta sen tarkasteluun.

Välimerkit ovat kirjoituksen myöhäsyntyinen ja tavallaan yhä emergoituva piirre. Kaikissa kirjoitusjärjestelmissä ei niitä ole lainkaan, ja tämänkin tekstin käytössä olevaan latinalaiseen kirjaimistoon niitä on kehittynyt viime aikoihin saakka, jopa aivan nykyhetkeen, jos hymiöt (:) ja emoji (😊) ymmärretään välimerkeiksi. Tämä toisaalta varsin hyvin vastaa niiden yleistä käyttöä perinteisempien välimerkkien sijaan tai ohessa.

Toisaalta välimerkit eivät ole syntyneet tyhjästä. Sanaväli voidaan nähdä niistä vanhimaksi, ja se palautuu jo latinalaisen kirjaimiston välittömiin edeltäjiin, vaikka tarkat käytösäännöt ovat aikain saatossa muuttuneet ja kukin kieli on tehnyt säännöistä myös omat muunnelmansa. Sanavälillä on selkeäkö yhteys puheestakin havaittavaan ilmiöön, vaikkei sitä yleensä voi havaita suoraan itse puheesta, toisin sanoen sanaväli ei sen paremmin yksi yhteen kuin yksi moneenkaan täsmää mihinkään puheen ilmiöön tai ilmiöihin. Vastaavia kompleksisia monta moneen -suhteita voidaan erottaa muidenkin välimerkkien taustalta: käsitteellistäminen, kielen rakenteelliset suhteet tai rakenteistaminen, intonaatio, rytmitys ja tauotus yhdistyvät monin tavoin kirjoituksen välimerkkeihin.

Todistavatko välimerkit siis kirjoituksen erityislaadun puolesta vai sitä vastaan? Ja miten kaikki tämä suhteutuu niihin ajatuksiin, ettei kieltä – joka niveltäisi yhteen kirjoituksen ja puheen – edes ole? Nämä ovat työpajaesitelmäni aiheita.

Puheen ja kirjoituksen dynaamisuudesta

Michael O'Dell (Helsingin yliopisto)

Katoavaisuus on puheen erityispiirre, joka erottaa sen kirjoituksesta. Ilmeisesti juuri viestin katoamisen pysäyttäminen (tai hidastaminen) on ollut alunperin syynä kirjoituksen keksimiselle. Näin ollen tuntuisi järkevältä väittää, että olennainen ero puheen ja kirjoituksen välillä on siinä, että puhe on dynaaminen, kun taas kirjoitus on staattinen. Ero ei voi olla kuitenkaan jyrkkä, koska sekä puhetta että kirjoitusta käytetään kommunikointiin, ja kommunikointi on prosessi. Kirjoituksellakin on siis oma dynaamisuutensa. Kommunikointiprosessi myös edellyttää jonkin asteista pysyvyyttä ("muistia"), ja tämä koskee sekä kirjoitusta että puhetta.

Toinen ero puheen ja kirjoituksen välillä liittyy jatkuvuuteen ja diskreettiuteen (digitalisuuteen). Dynaamisten systeemien teoriassa tämän piirteen on perinteisesti katsottu jakavan systeemit kahteen eri leiriin. Kuitenkin viime aikoina dynaamisten systeemien teoriassa on enenevässä määrin tutkittu ns. metastabiliteetin vaikutuksia systeemeissä, jotka muodostavat eräänlaisen sillan jatkuvuuden ja diskreettiuden välille.

Pitipä puhetta ja kirjoitusta saman järjestelmän eri ilmentyminä tai ei, on selvä, että ne ovat vähintäänkin erittäin tiiviissä suhteessa toisiinsa. Pohdin kuinka syvällisesti puheen katoavaisuus ja jatkuvuus ja kirjoituksen pysyvyys ja diskreettius vaikuttavat niiden dynaamisuuteen. Apuna käytän dynaamisten systeemien teoriaa ja metastabiliteetin käsitettä. Tarkastelen näitä prosesseja myös eri aikaskaalojen näkökulmasta.

Suomen referatiivirakenteet puheessa ja kirjoituksessa

Katri Priiki (Turun yliopisto)

Partisiippimuodon avulla muodostettava referatiivirakenne (esimerkit 1–2) on piirre, jota pidetään erityisesti kirjoitetulle suomen yleiskielelle ominaisena (Ikola ym. 1989, 468). Eifiniittiset rakenteet yleisemminkin ovat kirjoitetussa ja puhutussa kielessä käytössä eri tavoin ja eriasteisesti (Herlin ym. 2005, 18). Kirjoitettuna rakenne on vakiintunut nykymuotoonsa kirjasuomen kehityksen aikana (Forsman Svensson 1983). Referatiivirakenteita esiintyy myös suomen murteissa, mutta ainakin Lauseopin arkiston murrehaastatteluissa ne ovat harvinaisempia kuin kirjakielessä (Ikola, Palomäki & Koitto 1987). Puhutun suomen referatiivirakenteita ei ole tutkittu Ikolan, Palomäen ja Koiton (1989) jälkeen. Annotoidut puhutun suomen korpuukset mahdollistavat harvinaistenkin referatiivirakenteiden löytämisen.

- (1) Hän kertoi toisten jo lähteneen.
- (2) Juna näyttää saapuvan.

Esitelmässä vertaillaan referatiivirakenteiden muotoa ja tehtäviä puhutuissa ja kirjoitetuissa aineistoissa. Ikola ym. (1987, 467) jakavat referatiivirakenteen alatyyppeihin, joista yleisimpiä esimerkit 1 ja 2 edustavat. Esimerkin 1 tyyppiset rakenteet vastaavat että-lauseita selvimmin; referatiivirakenne on päälauseen transitiivisen verbin objektina. Esimerkin 2 tyyppisissä tapauksissa päälauseen verbi on intransitiivinen ja sen subjekti on myös referatiivirakenteen subjekti.

Referatiivirakenteita pidetään että-lauseiden vaihtoehtoina, mutta tämä käsitys perustuu kirjoitettuun kieleen. Että-lauseilla on keskustelupuheessa omanlaistaan käyttöä, ja referatiivirakenne voi arkivuorovaikutuksessa rajoittua vain tiettyyn tehtävään. Puhutun kielen rakenteet eroavat kirjoitetun kielen rakenteista ainakin siinä, millaisten verbien kanssa niitä käytetään ja ilmaiseeko rakenteen subjekti (esimerkin 1 tyyppisissä rakenteissa) tavallisemmin samaa vai eri henkilöä kuin matriisilauseen subjekti. Mitä havainnot kertovat referatiivirakenteista, entä kirjoitetusta ja puhutusta kielestä kommunikaation muotoina?

Lähteet

Forsman Svensson, P. 1982: *Satsmotsvarigheter i finsk prosa under 1600-talet: participialkonstruktionen och därmed synonyma icke-finita uttryck i jämförelse med språkbruket före och efter 1600-talet*. Helsinki: SKS.

Herlin, I. Leino, P. & Visapää, L. 2005: Kas siinä pulma. In I. Herlin & L. Visapää (eds.), *Elävä kielioppi*. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa. 9–38. Helsinki, SKS.

Ikola, O., Palomäki, U. & Koitto, A-K. 1989: *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia*. Helsinki: SKS.

Teknologiavälitteisen tekstityön uudet käytänteet ja kontekstit

Hanna-Mari Pienimäki & Anna Solin

Tietotyön tekstivälitteisyys on jo pitkään kiinnostanut kielentutkijoita (ks. esim. Lillis 2013; Tiililä 2011; Räisänen & Kankaanranta 2023). Tekstivälitteisesti tehtävä työ hyödyntää jatkuvasti kehittyviä uusia teknologioita, ja teknologiat mahdollistavat uusia kirjoittamisen tapoja.

Viime vuosina kirjoittamisen teknologiat ovat ottaneet suuria harppauksia kielimallien kehityksen ja niille rakennettujen keskustelevien käyttöliittymien (esim. ChatGPT) yleistyttyä. Generatiivisen tekoälyn vaikutuksista käydäänkin vilkasta keskustelua kirjoittamisen tutkimuksen foorumeilla (Robinson & Hollet 2024). Kielentutkimuksen kentällä tutkimus on kuitenkin toistaiseksi keskittynyt lähinnä opiskelijoiden kirjoittamiskäytänteisiin ja asenteisiin. Työpajan tavoitteena on tuoda esiin generatiivisen tekoälyn käyttöä myös ammatillisen kirjoittamisen ja ammatilliseksi kirjoittajaksi kehittymisen näkökulmasta.

Murroksessa ovat olleet myös perinteiset tekstityön institutionaaliset kontekstit, kun mm. alustatalous, keikkatyö ja freelance-työ ovat yleistyneet. Näitä tekstityön kehityskulkuja leimaa työn pilkkoutuminen ja uudenlaiset tekstintuotannon muodot, joiden myötä työn ja vapaa-ajan raja hämärtyy, perinteiset työnteon ja työllisyyden muodot ovat murroksessa ja

muodollisen pätevyyden vaatimukset eivät välttämättä ole merkityksellisiä (Åkerblad 2023).

Tekstityön tutkimus voi paitsi tuoda esiin näitä kehityskulkuja, myös kommentoida niitä kriittisesti. Työpajassa paitsi esitellään alan tutkimusta Suomessa, myös pohditaan kriittisesti teknologisen kehityksen aiheuttamaa murrosta ja sen vaikutuksia tekstityöhön. Pohdimme myös mitä muita kuin kielitieteellisiä näkökulmia teknologiavälitteisen tekstityön tutkimuksessa voitaisiin hyödyntää. Työpajan tavoitteena on tuoda esiin tekstityön murroksellisuutta ja pohtia miten voisimme itse tekstien ammattilaisina ottaa näitä muutoksia vastaan.

Pohdimme työpajassa esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Millaisia vaikutuksia uusilla teknologioilla on tekstityön käytänteisiin (esim. toimijuuden jakautuminen, kirjoitusprosessien pilkkoutuminen)?
- Miten uudet teknologiat vaikuttavat tekstityöhön osana globaalia taloutta (esim. työolot, työn merkityksellisyys)?
- Millaista uutta ymmärrystä tai uusia taitoja tulisi huomioida tekstitaitojen opetuksessa?
- Millainen tieteidenvälinen yhteistyö on tarpeen tekstityötä tutkittaessa?
- Voiko tekoälykirjoittajan tunnistaa ja jos voi niin miten?
- Millaisia jälkiä teknologiasta jää tekstiin ja millaisen roolin olemme valmiit antamaan sille teknologiavälitteisissä tekstintuotantoprosesseissa?
- Millaista ymmärrystä voimme tarjota kielentutkijoina tekstityön muutosten esille tuomiin vastuullisuuskysymyksiin? Miten voimme vaikuttaa tekstityön tulevaisuuteen?

Viitteet

Lillis, T. M. (2013) *The sociolinguistics of writing*. Edinburgh University Press.

Robinson B. & Hollet, T. (toim.) (2024) *Literacy in the age of AI*. Reading Research Quarterly, 59(4).

Räisänen T. & Kankaanranta, A. (2023) *Ethnographic study of a manager's engagements with written 'English' workplace genres in an MNC*. Teoksessa Lecomte, P., Vigier, M., Gaibrois, C. & Beeler, B. (toim.) *Understanding the Dynamics of Language and Multilingualism in Professional Contexts* (s. 83–99). Edward Elgar Publishing.

Tiilikä, U. (2011) *Sanoilla lavastettu virasto*. Teoksessa M. Johansson, P. Nuolijärvi & R. Pyykkö (toim.), *Kieli työssä* (s.162–189). SKS.

Åkerblad, L. (2023) *Työn alustoituminen: kuvaileva kirjallisuuskatsaus*. Työterveyslaitos. ss. 1–22. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-391-142-0>.

Käännöstieteellisiä näkökulmia tekoälyyn tekstityössä

Riku Haapaniemi (Tampereen yliopisto)

Kääntämisen tutkimus voi tarjota hyödyllisiä näkökulmia generatiivisen tekoälyn ja kielimallien rooliin tekstityössä sekä havainnollistavien vertailukohtien että historiallisten yhtymäkohtien kautta. Kielimallien toiminnan voi vähintäänkin vertauskuvallisesti sanoa olevan omanlaistaan kääntämistä: luonnollisella kielellä annettu syöte muuntuu koneen kielelle eli laskennalliseksi algoritmeiksi. Näin tehtävät, jotka ovat aiemmin vaatineet

koneologian suoraa manipulointia esimerkiksi ohjelmoiden, hoituvat ihmiselle intuitiivisesti luonnollisella kielellä, joskin samanaikaisesti koneelle tehottomammin ja epätarkemmin, sillä tällainen kääntäminen tapahtuu hyvin raskaiden todennäköisyyslaskentaprosessien keinoin. Tästä näkökulmasta kielimallit asettuvat loogisesti osaksi ihmisen ja tietokoneen kanssakäynnin kehityksen jatkumoa.

Kielimallit asettuvat niin ikään osaksi konekääntimien kehityksen historiaa, mikä tekee kääntämisen ja tekoälyn tutkimuksen välisestä yhteydestä paitsi vertauskuvallisen myös konkreettisen. 2020-luvun syväoppimiseen perustuvan generatiivisen tekoälyn toimintaperiaatteet ovat hyvin samankaltaiset kuin 2010-luvun neuroverkkopohjaisten konekääntimien: molemmat oppivat koulutusaineistostaan sen pienimpien elementtien välisiä tilastollisia vastaavuuksia ja kykenevät näin kokoamaan todennäköisimmän vastineen kulloisellekin syönteelle. Siinä missä konekääntimet toimivat pelkästään kahden luonnollisen kielen välillä, kielimallien toimiala on paljon laajempi – samoja toimintaperiaatteita hyödyntäen myös kysymykset kääntyvät vastauksiksi ja pyynnöt toimenpiteiksi. Näiden yhtäläisyyksien vuoksi se murros, jonka neuroverkkokääntimet aiheuttivat käännösosalalla, on yhdenlainen ennakkotapaus niille muutoksille, joita kielimallit ovat nyt saamassa aikaan laajemmassa mittakaavassa muilla kieli- ja tekstityön aloilla.

Koska koneellinen tekstintuotanto on ollut osa kääntäjien työtä huomattavan pitkään, käännöstieteellinen teoria voi tarjota myös havainnollistavia keinoja eritellä ihmisen ja koneen toimintaa tekstityössä. Erityisesti semiotiikkaan nojaavien käännösteorioiden valossa koneellinen käännösten tuotanto näyttäytyy hyvin erilaisena prosessina kuin inhimilliset semioottiset prosessit: siinä missä ihminen tulkitsee ja rakentaa merkityksellisiä tekstikokonaisuuksia, kone prosessoi kielellistä muotoa ja sen sisältämiä tilastollisia vastaavuuksia. Näin merkityksen roolin analysointi inhimillisissä käännösprosesseissa toimii valaisevana kontrastina tekstiä generoivan tekoälyn toimintaperiaatteille.

Tekoälyn vastuullinen käyttö ja kestävä integrointi ammattimaisen tekstityön prosesseihin vaatii realistisen kuvan tekoälyn toimintaperiaatteista ja kykyä käsitteellistää sen toimintaa suhteessa sekä muihin tekstityössä käytettäviin työkaluihin että tekstityötä tekevän ihmisen toimintaan. Verrannollisten rakenteiden ja historiallisten yhtymäkohtien ansiosta kääntämisen tutkimuksen on mahdollista tarjota keinoja tähän käsitteelliseen työhön.

Komentojen kirjoittamisesta kriittiseen lukemiseen – tekoäly yliopisto-opiskelijoiden tekstitaitojen opetuksessa

Hilkka Paldanius (Tampereen yliopisto)

Tekoälyavusteiset kielimallit ovat tulleet rytinällä osaksi yliopistojen tekstikäytänteitä, eikä niiden olemassaoloa voi ohittaa kirjoittamisen ja lukemisen opetuksessa. Jotta tekoälyn käyttöä voi opettaa pedagogisesti mielekkäällä tavalla sekä opiskelijoiden kriittistä ajattelua (myös tekoälyn käyttöä kohtaan) ruokkien, täytyy hahmottaa, millaisissa erilaisissa rooleissa kielimallit ja kielimalleja hyödyntävä ihminen toimivat osana kirjoittamista, lukemista ja oppimista. Tässä esitelmässä pohdin opetuskokeilujen pohjalta, miten tekoälyn opetuksen voi huomioida akateemisten tekstitaitojen opetuksessa vastuullisesti.

Esitelmä nojaa sosiolingvistiseen käsitykseen akateemisista tekstitaidoista (Lillis 2019) sekä kriittiseen posthumanistiseen tekstitaitokäsitykseen (CPL, Burriss & Leander 2024). Tekstitaitoviitekehiksestä hyödynnän tekstien, tekstilanteiden ja tekstikäytänteiden käsitteitä, joiden avulla voidaan analysoida kirjoittamisen opetuksen tavoitteita. CPL:n avulla hahmottelen opiskelijan ja tekoälyn rooleja erilaisissa yliopiston tekstilanteissa.

Jaan kielikeskusten tekstitaitojen opetuksen kahteen painopisteeseen: 1) akateemisten tekstitaitojen ja erityisesti tieteellisen kirjoittamisen opetukseen sekä 2) työelämän tekstitaitojen opetukseen. Opetuksen eroja vertailen siitä näkökulmasta, millainen on opiskelijan rooli oppijana ja tiedon tuottajana, millaisia päämääriä kirjoittamisella ja lukemisella on ja mihin tekoäly näissä keskenään erilaisissa opetuksen linjoissa asettuu. Esitän, että ensimmäisessä painopisteessä korostuu vastuullisuuden eetos, kun taas toisessa painopisteessä tehokkuuden eetos, ja nämä molemmat tulisi eksplikoida osana akateemisten tekstitaitojen opetusta.

Lähteet

Burriss, Sarah K., ja Kevin Leander. 2024. Critical Posthumanist Literacy: Building Theory for Reading, Writing, and Living Ethically with Everyday Artificial Intelligence. *Reading Research Quarterly* 59(4):560–69. doi: 10.1002/rrq.565.

Lillis, Theresa. 2019. 'Academic Literacies': Sustaining a Critical Space on Writing in Academia. *Journal of Learning Development in Higher Education* (15). doi: 10.47408/jldhe.v0i15.565.

Generatiivinen tekoäly tekstiä ohjailemassa? Teknologiavälitteisen tekstityön uusia käytänteitä

Hanna-Mari Pienimäki (Tampereen yliopisto)

Generatiivinen tekoäly (GAI) on potentiaalisesti muokkaamassa tekstintuotannon käytänteitä mittavissa määrin. Tässä esitelmässä tarkastelen ammatillisen kirjoittamisen prosessin vaiheita, joissa GAI:n voidaan nähdä kontribuoivan tekstintuotantoon erinäisin tavoin. Esitelmässäni kysyn: millaisia jälkiä tekoälyn käytöstä jää tekstiin ja millainen rooli sillä voi olla tekstintuotannon prosesseissa?

Tutkimuksessa tarkastelen GAI-välitteistä kirjoittamista keräämäni tekstiaineiston avulla. GAI-välitteistä tekstintuotantoprosessia tutkin muokatun tekstihistoriamenetelmän avulla. Tekstihistoriamenetelmä kehitettiin alun perin akateemisen kirjoittamisen monitoimijaisuuden ja -paikkaisuuden tutkimukseen (Lillis ja Curry 2010). Omassa tutkimuksessani olen kehittänyt menetelmää edelleen ja soveltanut sitä tutkiakseni GAI:n vaikutuksia kirjoitusprosessiin ja sen avulla tuotettuihin teksteihin. Menetelmä taltioi tekstintuotannon kontekstia ja eri vaiheita samalla dokumentoiden eri teknologisten ja ihmistoimijoiden tekstiin ehdottamia muutoksia ja niiden mahdollisia vaikutuksia tekstiin. Aineisto koostuu yhteensä yhdeksästä tekstihistoriasta, jotka sisältävät 147 sivua tekstiaineistoa ja 11 haastattelua. Aineisto on kerätty yritys- ja yliopistokontekstissa Emil Aaltosen säätiön rahoituksella.

Esitelmässäni erittelen, millaisia tekstuaalisia toimijuuksia ja vastuunjakoja GAI-välitteisessä kirjoittamisessa muotoutuu. Tekstianalyysini avulla havainnollistan myös tekstintuotannon prosesseja, joihin GAI-avusteinen kirjoittaminen soveltuu hyvin, ja

toisaalta osoitan myös tekstiaineiston valossa ongelmallisia oletuksia ja odotuksia, joita GAI-teknologiaan kohdistetaan. Tarkastelen sekä moni- että yksikielisen tekstintuotannon käytänteitä.

Lillis, T., & Curry, M. J. (2010). Academic writing in a global context: The politics and practices of publishing in English. Routledge. DOI: 10.4324/9780203852583

"Humanizer"-ohjelmistojen vaikutus tekstiluokitteluun stylometristen menetelmien avulla

Helmi Siirainen

Viimeaikainen kehitys generatiivisissa tekoälyjärjestelmissä on herättänyt tarpeen tutkia automaattisesti tuotettujen tekstien tunnistettavuutta. Pro gradu -tutkielmassani (Siirainen 2024) vertailin tekoälyllä kirjoitettuja tekstejä ihmiskirjoittajien tuottamiin teksteihin stylometrisen tekstiluokittelun avulla. Tulokset osoittivat, että kompleksiset lauserakenteet ja kirjoitusvirheet olivat keskeisiä erottavia piirteitä, ja useimmat tilastolliset luokittelumenetelmät pystyivät luotettavasti erottamaan tekstilähteet toisistaan.

Sittemmin on julkaistu niin sanottuja "humanizer"-ohjelmistoja (ks. esim. Smodin LLC 2025), joiden tavoitteena on automatisoidusti muokata tekoälyllä tuotettuja tekstejä "inhimillisemmän" kaltaisiksi. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia tekstipiirteitä nämä ohjelmistot muokkaavat ja vaikuttavatko ohjelmistojen tekemät muutokset tekstiluokittelun onnistumiseen stylometristen menetelmien avulla.

Aineistona käytetään keskipitkiä tekstejä, joissa jokaiselta kirjoittajalta on tuotettu samaan aiheeseen ja tekstilajiin liittyvä teksti. Tekstit analysoidaan laskennallisen tyylintutkimuksen menetelmillä, erityisesti sanaston monimuotoisuuden, syntaktisten piirteiden ja tekstin kompleksisuuden avulla. Tavoitteena on arvioida, säilyvätkö kirjoittajan tyylipiirteet "humanizer"-ohjelmistojen muokkaamissa teksteissä ja voidaanko nämä tekstit edelleen tunnistaa kirjoittajan mukaan.

Tutkimus on osa pilottikokeita, joita toteutan tutkimussuunnitelman laatimisen yhteydessä hakeutuessani tohtorintutkinto-opiskelijaksi. Jatkotutkimuksessa tavoitteena on syventää kirjoittajan analyysia yhdistäen stylometriset menetelmät neuroverkkoihin ja koneoppimismenetelmiin.

Viittaukset

Siirainen, H. (2024). Stylometrisen kirjoittajan analyysin simuloiminen: Tekoälyjen ja ihmiskirjoittajien tyylien erottelusta (Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto). Tampereen yliopisto.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/157838/SiirainenHelmi.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Smodin LLC. (2025). AI-tunnistus poistaja. <https://smodin.io/fi/tekstin-uudelleen-automaattisesti-suomeksi/ai-tunnistus-poistaja> Haettu 15.2.2025.

Digitaalinen taylorismi monikielisessä tekstityössä – globaalin työvälistalustan kautta työskentelevien freelancereiden näkökulma

Maiju Strömmer (Jyväskylän yliopisto)

Digitaalisella taylorismilla tarkoitetaan työn tuottavuuden tehostamista digitaalisten keinojen avulla. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi työtehtävien pilkkomista pieniin segmentteihin, tekoälyn hyödyntämistä ja työn digitaalista seuraamista ja mittaamista (Baumgarten & Bourgadel 2024; Koponen 2022). Tässä esitelmässä tarkastelen, miten digitaalinen taylorismi näkyy monikielisten freelancereiden työn arjessa. Kontekstina on globaali työvälistalusta, jossa freelancerit tarjoavat kieliosaamistaan erilaisiin kirjoitus- ja käännösprojekteihin (esim. sisällöntuotanto, markkinointi, kielenkääntäminen ja konekäännösten kielentarkistus). Kokonaisuineen koostuu kolmentoista tekstityötä tekevän alustatyöntekijän haastatteluista, kirjallisista reflektoinneista ja onlineprofileista sekä työnteosta otetuista valokuvista ja videoista. Tässä esitelmässä keskityn etenkin kahteen freelanceriin, joiden työssä digitaalinen tehostaminen näkyy erityisen selkeästi. Tehostaminen vaikuttaa työhön sen eri vaiheissa työnhausta työkäytänteisiin ja työtiimin kanssa viestimiseen. Esitelmän lopuksi pohdin tekstityön tehostamiseen liittyviä eettisiä ja työhyvinvointiin kytkeytyviä näkökulmia.

Tutkimus on osa Koneen säätiön rahoittamaa hanketta Monikielinen tekstityö alustataloudessa (Koneen säätiö 2023–2025).

Kirjallisuus

Koponen, Maarit (2022). Teknologiavälitteinen kääntäminen: Kääntäjä ja kone käännösten tuotantotaloudessa. *Tiede ja Edistys* 4, 266–281.

Baumgarten, Stefan & Carole Bourgadel (2024) Digitalisation, neo-Taylorism and translation in the 2020s. *Perspectives* 32 (3), 508–523.

The social context of language change in Uralic languages

Terhi Honkola (University of Helsinki), Olesya Khanina (University of Helsinki) & Michael Rießler (University of Eastern Finland)

Since the seminal works by William Labov (1963, 1972), social context has been considered as an integral part of the studies of language variation and change (cf. Pope et al. 2007, Bell 2016). At the same time, social context has not been traditionally included in studies of historical linguistics, where language change has often been limited to an alteration of linguistic features. In the last decades, however, diachronic studies have begun to treat social settings as belonging to their object of research, mentioning societal contexts that could have shaped the structures or even suggesting sociolinguistic reconstructions based on observed language changes (e.g. Muysken 2010, Ehret 2010, Heggarty 2014, Ross 2020, Epps & Khanina, 2025). Concerning the Uralic languages, most synchronic studies of ongoing or recent change focus on Finnish, Estonian, or Hungarian; beyond those, the studies with attention to social context are still few (though

see e.g. Hakimov & Rießler 2020). Diachronic studies which take into account social context are even less common, even if some work has already been done (e.g., Aikio 2012, Björklöf 2019, Grünthal 2020, Grünthal & Holopainen 2023, Khanina 2022, Moilanen et al. 2023, Kallio et al. Subm.).

This workshop aims at offering a forum for the exchange of ideas and research results pertaining to the social context of change and change in its social context in **less numerous Uralic languages** and in **the Uralic past**. We hope to bring together representatives of both synchronic and diachronic language research for their mutual benefit.

Possible topics include but are not limited to:

- Which mechanisms of spread for linguistic innovations are observed in the Uralic languages?
- How structural changes in Uralic languages are influenced by the social contexts of language acquisition?
- How does long-standing bilingualism with non-Uralic languages influence discourse organization or details of structure of Uralic languages?
- How does social context shape different types of bi-modal use of Uralic languages, e.g. language mixing, language fusion, code-switching, etc.?
- Which methods can be used to uncover the social context of the Uralic past?
- What kind of social conditions could produce structural changes (phonological, morphological, or syntactic) reconstructed for the Uralic languages?
- Which social context could correspond to structural convergence or divergence that we observe in related Uralic languages?
- What kind of linguistic data can be considered as evidence for past shifts into/from Uralic languages?
- How studies of ongoing or recent changes as observed in their social context can inform our reconstructions of the Uralic past?

We invite papers either reporting case studies or taking a more general perspective, i.e. theorizing about patterns of interplay between social context and structural or lexical change attested in Uralic languages. The papers can be presented either in Finnish or English.

References

- Aikio, Ante. 2012 = Luobbal Sámmol Sámmol Ánte. An essay on Saami ethnolinguistic prehistory, In Grünthal, Riho & Kallio, Petri (Eds.). A linguistic map of prehistoric Northern Europe (MSFOu 266). Helsinki: SUS, 63-117.
- Bell, Allan, Britain, David & Devyani Sharma. (Eds.). 2016. Labov and sociolinguistics: fifty years of language in social context, a special issue of Journal of Sociolinguistics.
- Björklöf, Sofia. 2019. Mutual contacts and lexical relations among the Finnic varieties in western Ingria and northeastern Estonia, In Björklöf, Sofia & Jantunen, Santra (eds), Multilingual Finnic: Change of Finnic languages in a multilingual environment (UH 14). Helsinki: SUS, 89-153.
- Ehret, Christopher. 2010. Linguistic testimony and migration histories, In Lucassen, Jan, Lucassen, Leo & Manning, Patrick (Eds.), Migration History in World History: Multidisciplinary Approaches. Boston: Brill, 113-154.

Epps, Patience & Khanina, Olesya. 2025. Cultural reconstruction: how to infer the cultural environment of ancestral speakers, In Robbeets, Martine & Hudson, Mark. (Eds.), *The Oxford Handbook of Archeology and Language*. Oxford: Oxford University Press.

Grünthal, Riho & Holopainen, Sampsa. 2023. Early Metal Age in Middle Volga and the diversification of Uralic languages, In Lahelma, Antti, Lavento, Mika, Mannermaa, Kristiina, Ahola, Marja, Holmqvist, Elisabeth & Nordqvist, Kerkko (Eds.). *Moving northward: Professor Volker Heyd's Festschrift as he turns 60*. (Monographs of the archaeological society of Finland). Helsinki: Suomen arkeologinen seura, 295–310.

Hakimov, N., & Rießler, M. (2021). Partial fusion in long-term bilingualism: The case of vernacular Kildin Saami. *International Journal of Bilingualism*, 25(2), 401–424.

Heggarty, Paul. 2014. Prehistory through language and archaeology, In Bower, Claire & Evans, Bethwyn (Eds.), *Routledge Handbook of Historical Linguistics*. London: Routledge, 598–626.

Jennifer Pope, Miriam Meyerhoff and D Robert Ladd. 2007. Forty Years of Language Change on Martha's Vineyard, *Language*, 83.3, 615–627.

Kallio, P., Metsäranta, N. & Honkola, T. Submitted. Language contact landscape in the Baltics during the first millennium BC.

Khanina, Olesya. 2022. A history of Northern Samoyedic: adding details to the dialect continuum hypothesis, In: Anikin, Alexander, Gusev, Valentin & Urmanchieva, Anna (Eds.). *Siberica et Uralica: to the memory of Eugen Helimski* (Studia Uralo-Altaica 56). Szeged: University of Szeged, 77–94.

Labov, William. 1963. The social motivation of a sound change. *Word* 19.273–309.

Labov, William. 1972. The social motivation of a sound change. *Sociolinguistic patterns*, 1–42. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Moilanen, U., Salmela, E., & Honkola, T. (2023). Families on the move? The case of Proto-Finnic speakers, In A. Lahelma, M. Lavento, K. Mannermaa, M. Ahola, E. Holmqvist, & K. Nordqvist (Eds.), *Moving northward: Professor Volker Heyd's Festschrift as he turns 60*. (Monographs of the Archaeological Society of Finland; Nro 11). The Archaeological Society of Finland, 311– 329.

Muysken, Pieter. 2010. Scenarios for Language Contact, In Hickey, Raymond (Ed.). *The Handbook of Language Contact*, 1st edition. Malden: Wiley-Blackwell, 265–281.

Ross, Malcolm. 2020. Narrative historical linguistics: linguistic evidence for human (pre)history, In Janda, Richard D., Joseph, Brian D. & Barbara S. Vance (eds.). *The Handbook of Historical Linguistics*, Volume II. Hoboken, NJ, USA: Wiley, 468–499.

Sociolinguistics of the earliest Germanic-Saami contacts

Sampsa Holopainen (Helsingin yliopisto)

The prehistoric Germanic loanword strata in Saami is a well-studied topic (Aikio 2006); however, although the sociolinguistic side of the Germanic-Finnic contacts has been discussed quite often (see, e.g., Koivulehto 1984), and the sociolinguistic side of the later Scandinavian-Saami contacts has also been described in literature (Aikio 2012; Piha 2020), less attention has been paid to the sociolinguistic picture the earliest Germanic loans (Proto-Germanic, Proto-Northwest Germanic as well as the possible Pre-Germanic loans) give of the Germanic-Saami relationships.

In this presentation, the loanword material is approached from this point of view. At the same time, the criteria of the early Germanic loans are scrutinized to distinguish the different chronological layers of lexical and cultural influence. The well-known loans in Saami offer a useful case study of using loanword research to reconstruct past sociolinguistics. Special attention will be paid to the borrowing of lexical items that can be considered to belong to the basic vocabulary (cf. De Heer et al. 2023) or that can be interpreted as evidence of intensive contact (for example, borrowing of verbs is often considered to happen in intensive contact: examples of loanverbs include South Saami *doerpedh* ‘to need’ ← Proto-Germanic **parbō-* or Lule Saami *gahppat* ‘jump’ ← Proto-Germanic **huppo(ja)-*).

References

Aikio, Ante 2006: On Germanic-Saami contacts and Saami prehistory. *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 91. 9–55.

Aikio, Ante 2012: An essay on Saami ethnolinguistic prehistory. Riho Grünthal & Petri Kallio (eds.). *A Linguistic Map of Prehistoric Northern Europe*, 63–117. Helsinki.

De Heer, Mervi et al. 2023: Loanwords in basic vocabulary as an indicator of borrowing profiles. *Journal of Language Contact* 16. 54–103

Koivulehto, Jorma 1984: Itämerensuomalais-germaaniset kosketukset. In Gallén, Jarl (ed.), *Suomen väestön esihistorialliset juuret. Tvärminnen symposiumi 17.-19.1.1980*, 191–206. Helsinki.

Piha, Minerva 2020: *Eteläsaamelaiset rautakautisessa Pohjolassa : Kielitieteellis-arkeologinen näkökulma*. Turku.

Contact induced language change in clause combining (Bridging Linkage) in Ob-Ugric languages

Gwen Eva Janda (Lmu Munich)

The Ob-Ugric languages Khanty and Mansi are critically endangered. The reasons include i.a. age of the speakers, lack of transmission and bilingualism, i.e. Russian is used predominantly by almost all speakers.

The primary strategy of clause combining in the languages of Siberia is asyndetic subordination. By combining several clauses into paragraphs, subordination can also be used for discourse organization. This can be shown particularly well in so-called Bridging Linkage constructions consisting of three clauses: the subordinate Bridging Clause recapitulates the content of the previous main clause (Reference Clause), the associated matrix clause continues with new information: “He lay down. While he was lying there, a woman came” (Bakró-Nagy et al. 2022: 1017).

Russian uses the SAE type of clause combining: syndetic coordination (i.e. co-ranking with conjunctions). The influence of Russian also leads to changes in discourse organization in Ob-Ugric, such as the loss of subordination and increased use of conjunctions or the grammaticalization of subordinate clause constructions into conjunctions. This also affects Bridging Linkage.

My case report illustrates language change in discourse organization both synchronic in Khanty and Mansi and also (limited) diachronic by analyzing samples between the 1930s and 2010s from the OUDB corpus (<https://www.oudb.gwi.uni-muenchen.de/>).

I'd also like to address sociolinguistic aspects of language change, such as the impact of codification (writing) to traditional oral transmission of narratives or the use of a former discourse-structuring mechanism as a fixed expression in narratives (cf. Sauer 2005).

References

Bakró-Nagy, Marianne et al. (eds.) (2022): The Oxford guide to the Uralic languages. OUP

Behnke, Anja; Wagner-Nagy, Beáta (eds.) (2024): Clause Linkage in the Languages of the Ob-Yenisei Area. BRILL.

Guérin, Valérie (ed.) (2019): Bridging constructions. Language Science Press.

Sauer, Gerd. (2005). "Formeln und Formelhaftes in ostjakischen Märchen." In: Klumpp, Gerson et al. (eds.) *Hyvä kello kauas kuuluu*. FUM 28/29: 331–338.

Atburrõ ja nuok̄ietõ – prefiksiverbit ja prefiksaalinen verbinjohto liivissä

Santra Jantunen (Helsingin yliopisto)

Liivin ja latvian väliset kontaktit ovat olleet pitkäaikaisia ja tiiviitä ja liivinpuhujien kaksikielisyys on ollut yleistä jo vuosisatojen ajan. Kuurinmaan liivin puhujayhteisöstä tuli täysin kaksikielinen ensimmäisen maailmansodan jälkeen, mikä lopulta johti myös kielenvaihtoon. Kontakteista on seurannut lukuisia muutoksia sekä liivin kieliopissa että sanastossa (ks. esim. Suhonen 1973; Rudzīte 1994: 301–314; Ernštreits & Kļava 2014). Erityisesti puhutussa Kuurinmaan liivissä keskeisiin muutoksiin kuuluu verbiprefiksien aiz-, ap-, at-, ie-, iz-, nuo-, pa-, pie-, pōr-, sa- ja uz- lainaaminen latviasta sekä prefiksaalisen verbinjohton omaksuminen itämerensuomalaisille kielille ominaisen suffiksaalisen johtamisen rinnalle.

Monilta osin liivin prefiksaalinen verbinjohto muistuttaa latvian prefiksaalista verbinjohtoa. Molemmissa kielissä prefiksaalinen verbinmuodostus on puhtaasti deverbaalista. Liivissä on nähtävissä myös verbiprefiksien latviasta siirtyneitä funktionaalisia ominaisuuksia. Kuten tietyt johdinsuffiksit, prefiksitkin voivat modifioida kantaverbin leksikaalista merkitystä. Tämän lisäksi tietyillä prefikseillä voidaan samanaikaisesti johtaa perfektivisiä verbejä. Prefiksin perfektivinen funktio voi joissakin tapauksissa olla myös yksinomainen.

Prefiksaalinen verbinjohto on liivissä produktiivista, vaikkakaan kaikki prefiksiverbit eivät ole johdoksia, vaan verbiprefiksit esiintyvät myös osana leksikaalisia lainoja. Prefiksit voivat lisäksi liittyä omaperäisiin verbeihin. Merkittävää on nuo-prefiksin yleistyminen ja sen käytön laajeneminen liivissä sekä prefiksin taaja käyttö perfektivisyyden ilmaisemisessa (esimerkki (1)).

(1)(SKNA 9941:1)

un ne vōddōr-d sa-itõ no-k̄iet-õd

jane ohra-PL saada-PST.3PL PRFX-keittää-PPP
'Ja ne ohrat keitettiin.'

Lähteet

Ernštreits, Valts & Kļava, Gunta. 2014. Grammatical changes caused by contact between Livonian and Latvian. *Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri* 5(1). 77–90. <https://doi.org/10.12697/jeful.2014.5.1.05>

Rudzīte, Marta. 1994. Latviešu un lībiešu valodas savstarpējā ietekme. In Boiko, Kersti (ed.), *Lībieši*, 288–319. Rīga: Zinātne.

SKNA = Suomen kielen nauhoitearkisto. Kotimaisten kielten keskus. Helsinki.

Suhonen, Seppo. 1973. Die jungen lettischen Lehnwörter im Livischen (SUST 154). Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Shared inheritance and contact in Northern Samoyedic: Contrasts across linguistic domains and potential social explanations

Olesya Khanina (Helsingin yliopisto), Valentin Gusev (University of Hamburg), Yuri Koryakov & Yingqi Jing (University of Uppsala)

Samoyedic is a Uralic branch with noticeable contact among related languages. It is notoriously difficult to disentangle the origin of shared features in related languages in contact, i.e. to describe which similarities have been caused by the shared inheritance and which by the contact-induced change (e.g. Epps et al. 2013, Law 2020, etc.).

Hereby we report a study of internal contacts within Northern Samoyedic. We studied sound changes since Proto-Samoyedic in phonology, existence of the cognate matter or its peculiar patterns of use in morphology, and use of cognate roots, with or without cognate derivations, for the Urallex meanings in lexicon. We were interested in such isoglosses which are attested in more than one language but not in all of them. Our results show a non-evident distribution of isoglosses within each domain, but crucially the distribution is not isomorphic across the three linguistic domains.

Borrowability of various features is known to depend on levels of bilingualism, social hierarchies between speech communities, patterns of identity construction, etc.; it involves both cognitive and social constraints. Besides, language differentiation driven by identity construction can also be an outcome of contact if languages are related. The Northern Samoyedic social context, as it is known from the last couple of centuries (e.g. Khanina 2021), propose a hypothetical scenario that could arise in the observed distribution of isoglosses in the three domains.

Epps, Patience, John Huehnergard & Na'ama Pat-El. (eds.). 2013. Contact among genetically related languages, an issue of *Journal of Language Contact* 6(2).

Khanina, Olesya. 2021. Language and ideologies at the Lower Yenisei (Siberia): reconstructing past multilingualism. *International Journal of Bilingualism* 25(4). An issue 'Typology of small-scale multilingualism', edited by Nina Dobrushina, Olesya Khanina & Brigitte Pakendorf, 1059–1080.

Law, Danny. 2020. Pattern borrowing, linguistic similarity, and new categories: Numeral classifiers in Mayan. *Morphology* 30. 347–372.

Yhteiskunta muuttuu – kieli muuttuu. Kirjaviron morfosyntaktisista piirteistä 1800-luvulla

Helle Metslang (Tarton yliopisto) & Külli Habicht (Tarton yliopisto)

Viron kielitilannetta 1800-luvulle asti voi luonnehtia kaksoisdiglossiaksi (vrt. Nordlund 2007). Yläluokan kieli oli saksa, kun taas tavallisen kansan kieli oli viro. Virossa voitiin kuitenkin erottaa kaksi päävariaatiota: standardisoitu kirjakieli ja puhuttu kansanomaisen viro. Ensimmäinen edusti arvostettua kielellistä varianttia (H-variantti, ks. esim. Rutten 2016), kun taas jälkimmäinen oli asemaltaan alempi (L-variantti). 1800-luvun alkuun asti viron kielen H-varianttina oli saksalaisten L2-viro, heidän eräänlainen kollektiivinen välikielensä (vrt. Sinfree, Pennycook 2007). 1800-luvun aikana H-variantti kävi läpi merkittäviä muutoksia, joita tarkastelemme tutkimuksessamme.

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat: millaista variaatiota esiintyy äidinkielisten kirjoittajien kirjaviron morfosyntaktisissa piirteissä 1800-luvun aikana, ja miten tämä variaatio liittyy yhteiskunnallisiin muutoksiin sekä sosiolingvistiseen tilanteeseen?

Tutkimuksemme perustuu käyttöpohjaiseen ja historiallis-sosiolingvistiseen kielentutkimuksen viitekehykseen. Vertailemme eräiden morfosyntaktisten indikaattoripiirteiden käyttöä 1800-luvun virolaisten kirjoittajien teksteissä keskittyen piirteisiin, jotka ovat tyypillisiä joko saksalaisten L2-viron tai äidinkielisten puhujien L1-viron kannalta. Taustaksi tarkastelemme näiden piirteiden käyttöä myös 1800-luvun saksankielisissä teksteissä sekä 1900-luvun vironkielisissä teksteissä.

Hypoteesimme ovat seuraavat: 1) 1800-luvun puolivälin äidinkielisten kirjoittajien viro voidaan nähdä sulaumana (L3), jossa L1-käyttäjät omaksuivat L2-käyttäjien välikielen piirteitä (vrt. Thomason 2001); 2) vuosisadan loppupuolelta lähtien välikielen piirteiden esiintyminen teksteissä väheni, ja äidinkielisten käyttäjien L1-piirteet alkoivat vähitellen päästä vallalle.

Alustavat tulokset tukevat hypoteesejamme. 1800-luvun puoliväliin saakka natiivikirjoittajien teksteissä esiintyy merkittävässä määrin välikielen piirteitä sekä toisaalta myös L1-virolle tyypillisten piirteiden liiallista käyttöä. Vuosisadan loppuun mennessä molempien piirryhmien liiallinen esiintyminen on vähentynyt.

Lähteet

Nordlund, Taru (2007), Double diglossia – lower class writing in 19th century Finland, *Multilingua* 26(2–3), 229–246. <https://doi.org/10.1515/MULTI.2007.011>

Rutten, Gijsbert (2016), Diglossia, individual variation and the limits of standardization: Evidence from Dutch, in Russi, Cinzia (ed.), *Current Trends in Historical Sociolinguistics*, De Gruyter Open, 194–218. <https://doi.org/10.1515/9783110488401-012>

Sinfree, Makoni, Pennycook, Alastair (2007), Disinventing and Reconstituting Languages. In: Makoni Sinfree and Alastair Pennycook (eds.). *Disinventing and Reconstituting Languages*. Bilingual Education and Bilingualism. Clevedon/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters LTD, 1–41. <https://doi.org/10.21832/9781853599255-003>

Thomason, Sarah Grey (2001), *Language Contact*, Edinburgh: Edinburgh University Press.

Tiedejulkaisijat kielivalintojen ristipaineessa – avoin keskustelutilaisuus kotimaisen tiedejulkaisemisen vastuullisuudesta

Mari Honko (Jyväskylän yliopisto) & Anne Mäntynen (Helsingin yliopisto)

Suomalaisten tiedejulkaisijoiden kielivalintoihin kohdistuu monenlaisia paineita ja odotuksia. Tiedepoliittiset virtaukset ovat koko 2000-luvun ajan voimakkaasti ohjanneet tutkijoita englanninkieliseen julkaisemiseen. Suuntausta on julkisessa keskustelussa pääasiallisesti pidetty positiivisena erityisesti englanninkielisen tutkimuksen paremman vaikuttavuuden takia. Tämän vastapainoksi Suomessa on pidetty tärkeänä, että myös suomi ja ruotsi pysyisivät tieteen kielinä. Vastuullisen yhteiskunnallisen päätöksenteon ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksien kannalta on tärkeää, että erityisesti Suomea koskeva uusi tutkimustieto on kaikkien saavutettavissa heidän parhaiten puhumallaan kielellä. Myös tieteen tekijöiden kannalta on tärkeää, että omasta tutkimusaiheesta on mahdollista kirjoittaa kielellä, jolla ajattelu on vahvinta ja ilmaisuvoimaisinta. Näin tiedejulkaisemisen kielivalinnat voivat vaikuttaa siihen, kuinka tutkimustieto tavoittaa eri yhteiskuntaryhmiä, millaisia keskusteluja tieteestä syntyy – ja missä niitä käydään.

Samaan aikaan on kuitenkin huomattava, että yhä suurempi osa Suomessa työskentelevistä tutkijoista ja väestöstä on taustaltaan muita kuin suomenkielisiä. Toisaalta kyse on myös laajemmasta tieteen, kielen, kulttuurin ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta. Tieteen julkaisemisen kielellä on selkeä yhteys myös itse kieleen, kulttuuriin ja yhteiskuntaan, sillä kieli ei ole pelkästään viestinnän väline, vaan myös kulttuurisen merkityksen ja yhteiskunnallisen ajattelun kantaja ja välittäjä. Tiedejulkaisemisen kieli vaikuttaa suoraan myös kyseisen kielen sanaston, käsitteistön ja käytön kehittymiseen ja ylläpitämiseen monin tavoin. Kielen käyttö tieteen kielenä heijastaa ja muokkaa myös kulttuurista omakuvaa: esimerkiksi kansallisten kielten hyödyntäminen tieteessä vahvistaa paikallista kulttuuri-identiteettiä, kun taas kansainvälisten kielten käyttö yhdistää eri yhteisöjä osaksi globaalia tiedeyhteisöä. Kotimaisen tiedeyhteisön näkökulmasta tärkeää on julkaisujen saavutettavuus ja yhteisön sisäinen tiedonkulku. Voimakkaan ns. ”kansainvälistymisen” myötä kuitenkin esimerkiksi fennistien julkaisukenttä on hyvin fragmentoitunut. Kysymmekin:

- Täyttääkö tiedejulkaisun rajoittaminen kansalliskielille saavutettavuustarkoitustaan, jos se rajaa kasvavan joukon tieteentekijöitä ja kansalaisia suomalaisen tieteen ulkopuolelle? Miksi (jos) kotimaisissa julkaisuissa pitäisi voida julkaista englanniksi?
- Vai toimiiko se peräti kestävän kehityksen periaatteiden vastaisesti heikentämällä mahdollisuuksia osallisuuteen ja vuoropuheluun?
- Mitä seurauksia julkaisukentän fragmentoitumisella on suomalaisen (kieli)tieteen kehitykselle ja esimerkiksi opetukselle ja ohjaukselle? Onko sekin fragmentoitunut/siiloutunut ja mitä hyvää tai huonoa siinä ehkä on?

Työpajassa keskustellaan siitä, millaisessa ristipaineessa suomalaisen tiedejulkaisijat tekevät julkaisemiseen liittyviä kielivalintoja ja millainen mahdollinen rooli tiedejulkaisemisen kielivalinnoilla on vastuullisuuden toteuttamisessa.

- Voivatko tiedekustantajat edistää vastuullisuutta suosimalla suomeksi ja ruotsiksi julkaisemista vai onko suosiminen syrjivää tai tieteellistä keskustelua ja tutkimuksen

vaikuttavuutta kapeuttavaa? Miten määrittelemme kotimaiskielisen tiedejulkaisemisen arvon?

- Täyttääkö englanniksikaan julkaiseminen vastuullisuustavoitteita yhteiskunnan monikielistyessä?

Työpajaan alustajiksi on kutsuttu suomalaisten kielitieteen julkaisujen edustajia sekä muita tieteellisen julkaisemisen toimijoita. Lisäksi toivotamme kaikki aiheesta kiinnostuneet lämpimästi tervetulleiksi kuuntelemaan ja osallistumaan keskusteluun. Tilaisuus on avoin.

Keskustelun (kutsu)osallistujat

Virittäjä, päätoimittaja Laura Visapää

Sananjalka, päätoimittaja Katri Priiki

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, kustannusjohtaja Kirsi Keravuori

Gaudeamus, kustannusjohtaja Leena Kaakinen (tai sijaistaja)

TSV, julkaisupäällikkö Sami Syrjämäki

Julkaisufoorumi, pääsihteeri Janne Pölönen

Tiedekustantajien liitto, puheenjohtaja Mikael Laakso

Folkmålsstudier, päätoimittaja Jannika Lassus

Tutkijan vastuu monikielisyydestä

Tiina Onikki-Rantajääskö (Helsingin yliopisto) & Harri Kettunen (Helsingin yliopisto)

Sosiaalisesti kestäväään kehitykseen kuuluu ihmisten mahdollisuus osallistua aktiivisina jäsenenä yhteiskuntaan. Tämä edellyttää myös kielellisistä ihmisoikeuksista huolehtimista. Näihin kuuluu osallisuus sekä äidinkieleen tai vastaaviin kieliin että yhteisön ja yhteiskunnan keskeiseen tai keskeisiin kieliin riippumatta siitä, lankeavatko ne yksin. EU korostaa monikielisyysperiaatteissaan monikielisyyttä ja kansalaisten mahdollisuuksia ainakin kolmen kielen hallintaan, jolloin keskeiseksi nähdään myös jokin kansainvälisten yhteyksien kannalta keskeinen kieli.

Tutkijan objektiivinen positio on perinteisesti nähty havainnoijan roolina suhteessa havaintokohteeseen. Humanistisissa tieteissä tätä mahdollisuutta on kyseenalaistettu monessa suuntauksessa lähtien siitä perusasetelmasta, että keskeisenä tutkimusaiheena on ihmiskokemus tavalla tai toisella, jolloin tutkija ei voi irrottautua ihmisen positioista. Monet tutkimusaiheet edellyttävät myös ymmärrystä, jossa havainnoija ei ole irrallaan havainnon kohteesta. Toinen kysymys on kuitenkin se, kuuluuko tutkijan positioon myös aktiivinen pyrkimys muuttaa vallitsevia oloja. Kun tarkastellaan vastuullisuuskysymyksiä, voi pelkkä havainnoijan rooli tuntua osasta tutkijoita suorastaan vastuuttomalta silloin, kun havaitaan ilmeisiä epäkohtia. Toisaalta osallistuvan roolin ottaminen muuttaa tutkimuksen luonnetta.

Osallistuvuus muodostaa jatkumon, jonka lievimmän vaikuttavassa päässä on osallistuva havainnointi. Erilaisen kysely-, kartoitus- ja selvitystoiminnan suhde vaikuttamiseen vaihtelee neutraaliuteen pyrkivästä tutkimusotteesta piilevään vaikuttamiseen, erilaisten tutkijan kokemuksellisten positioiden eksplikointiin ja avoimeen vaikuttamispyrkimykseen asti. Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa pyritään luomaan uusia toimintamalleja tms.

Tieteen monikielisyyden suhteen itse tieteellinen toiminta on aina myös osallistuvaa ja todellisuutta konstruoivaa vaikuttamista. On myös huomionarvoista, että tutkijan oma kielitaito voi vaikuttaa tutkimusorientaatioon, mikä voi puolestaan vaikuttaa tutkimustuloksiin, Tieteellisellä toiminnalla voidaan vankentaa ja kartuttaa monikielisiä varantoja, kielellistä infrastruktuuria.

Tässä työpajassa tarkastelemme rakentavan kriittisesti muutamia sellaisia tutkimuksen ja toiminnan tapoja, joissa tutkimustoiminta samalla vaikuttaa monikielisyystilanteeseen tai monikielisyyden edellytyksiin tai osallistuu kielipoliittiseen keskusteluun. Samalla tarkastellaan tutkijan rooleja ja tutkimuksen luonnetta monikielisyyden kentällä.

Työpajan ohjelma (90 min.)

Työpajan avaus

1. Tieteen termipankin rajoitettu talkoistaminen ja Aalto-yliopiston väitöskirjatutkijoiltaan edellyttämä termityö tieteen monikielisyyden infrastruktuurin rakentajina: kuinka tutkimuksen käytäntö kohtaa kielipoliittiset tavoitteet
2. Pyydetään esitelmä tutkimusyhteisöstä Monikielisyys ja vuorovaikutus yhteiskunnassa (HY)
3. Kenen on vastuu, kun kielitaito vaikuttaa tutkimukseen?

Paneeli: Voiko tutkija vaikuttaa kielitilanteeseen?

Lähteitä

Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication. <https://www.helsinkiinitiative.org/en>

Intke-Hernandez, M. 2020: Maahanmuuttajaaäitien arjen kielitarinat. Etnografinen tutkimus kielyhteisöön sosiaalistumisesta. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Lopez, A. 2024: Open science and AI in the promotion of multilingualism in science. Universidad Oberta de Catalunya. <https://www.uoc.edu/en/news/2024/the-promotion-of-multilingualism-inscientific-research>

Luodonpää-Manni, M. et al. 2020: Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV. SKS. <https://doi.org/10.21435/skst.145>

Márguez, M. & Porras, A. M. 2020: Science Communication in Multiple Languages Is Critical to Its Effectiveness. – Frontiers in Communication. <https://www.frontiersin.org/journals/communication/articles/10.3389/fcomm.2020.00031/full>

Monikielisyys avaintaitona. European Commission. <https://education.ec.europa.eu/fi/focustopics/improving-quality/multilingualism/multilingualism-as-a-key-competence>

Linguistic Human Rights. Tove Skutnabb-Kangas. Home page.

Pölönen, J. & Kulczycki, E. (tulossa.) Multilingualism is important for all fields of science. Evidence from Finland and Poland. – Language and the Knowledge Economy in the European Context. Sociolinguistic Perspectives. London: Routledge.

Suomen kestävä kehityksen toimikunta. Agenda 2030. <https://kestavakehitys.fi/agenda2030/tavoite16>

Tieteen termipankin rajoitettu talkoistaminen ja Aalto-yliopiston väitöskirjatutkijoiltaan edellyttämä termityö tieteen monikielisyiden infrastruktuurin rakentajina: kuinka tutkimuksen käytäntö kohtaa kielipoliittiset tavoitteet

Tiina Onikki-Rantajääskö (Helsingin yliopisto, Tieteen Termipankki) & Harri Kettunen (Helsingin yliopisto, Tieteen Termipankki)

Tieteen termipankki (TTP) on tiedeyhteisön tutkimuksellinen interventio tieteen kielen monikielisen varannon kartuttamiseksi ja kokoamiseksi avoimesti kaikkien saataville. Tänä disinformaation aikana luotettavan asiantuntijatiedon merkitys korostuu. Kun tieteellistä tietoa kyseenalaistetaan monelta suunnalta, korostuu myös tieteen lukutaidon merkitys. TTP on tässä apuna tarjotessaan ajantasaista tietoa eri tieteenalojen erikoissanastosta ja avatessaan tieteellistä tiedonmuodostusta. Tämä kaikki riippuu kuitenkin eri tieteenalojen tutkijoiden ja tutkija-opettajien aktiivisuudesta, koska termipankin menetelmänä on rajoitettu talkoistaminen (engl. niche sourcing), jossa kunkin tieteenalan asiantuntijat voivat lisätä alansa sisältöjä suoraan termipankkiin. Näin tieteenalat ovat myös vastuussa ajantasaisen tiedon saatavuudesta termipankissa. TTP syntyi tarpeesta kehittää suomen kieltä tieteen kielenä, mutta se hyödyttää monikielisyyttä laajemminkin ja palvelee myös monitieteisyyttä ja tieteidenvälisyyttä.

Keskeiseksi TTP:n karttumisen hidasteeksi on osoittautunut se, ettei tutkijoilta riitä aikaa talkoiisiin. Termipankin elinvoiman ratkaiseekin se, onnistutaanko termityö integroimaan osaksi yliopisto-opetusta ja jatkokoulutusta. Annamme esimerkkejä siitä, kuinka termityötä nivotaan tutkimukseen ja yliopistopedagogiikkaan Helsingin yliopiston Opettajien akatemian toiminnassa. Toinen esimerkkitapauksemme tulee Aalto-yliopistosta, joka on vuoden 2025 alusta edellyttänyt, että jokainen väitöskirjansa esitarkastukseen jättävä sisällyttää väitöstutkimuksensa keskeisimmät termit Tieteen termipankkiin. Käytäntö on osa Aalto-yliopiston uusia kielilinjauksia. Niillä vastataan apulaisoikeuskanslerin päätökseen, joka koski yliopiston opetuskieliä. Päätöksen sisältö oli tiivistettynä se, ettei englantia saa kokonaan syrjäyttää kansalliskieliä yliopiston opetuksessa.

Tarkastelemme kokemuksia Aallon väitöskirjatutkijoilta velvoitetusta termityöstä. Haasteita asettaa se, että huomattava osa niin väitöskirjatutkijoista kuin heidän ohjaajistaan ei hallitse suomea tai ruotsia. Lisäksi toiminta on käynnistynyt hallinto henkilöstön ohjeistettua väitöskirjatutkijoita. Seuraamme, kuinka ohjaajat ottavat vastuuta väitöskirjatutkijoiden tukemisesta.

Tapaukset tuovat esiin kysymyksen hyvistä käytänteistä ja niiden levittämisestä, tiedeyhteisön mahdollisuuksista ottaa vastuuta tieteen monikielisyydestä sekä tällaisen toiminnan tutkimuksellisesta tarkastelusta.

Lähteitä

Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu koskien Aalto-yliopiston opetuskieliä

https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/145162814/julkaistu_ratkaisu_aalto_yliopiston_kielelliset_linjaukset_OKV_2967_10_2021.pdf/6688957c-16fe-5db3-4637-df5d545eb080/julkaistu_ratkaisu_aalto_yliopiston_kielelliset_linjaukset_OKV_2967_10_2021.pdf?t=1683535154978

Enqvist, J., Onikki-Rantajääskö, T. & Pitkänen-Heikkilä, K. 2021: Terminology work as open, communal and collaborative crowdsourcing practice of academic communities. – Terminology 27:1:56-79.

tieteentermipankki.fi

Kielentutkija työyhteisön monikielisiä toimintamalleja kehittämässä

Johanna Komppa (Helsingin yliopisto) & Inkeri Lehtimaja (Helsingin yliopisto)

Väestön vanhetessa ja suomalaisen yhteiskunnan monikielistyessä työnantajat ovat uuden edessä: miten rekrytoida työntekijöitä erilaisista kielellisistä taustoista ja samalla varmistaa kielitaidon riittävyys työtehtäviin? Työnantajilla ei useinkaan ole erityisosaamista kielitaitotarpeiden määrittämiseen tai hakijoiden kielitaidon arviointiin, eivätkä he välttämättä tiedä, millaiset toimet tukisivat parhaiten työntekijöiden kielitaidon kehittymistä työtehtävien ohella. Työelämässä tarvitaan uudenlaisia monikielisiä toimintamalleja, joiden kehittämisessä voidaan hyödyntää kielentutkijoiden asiantuntemusta.

Soveltavan kielentutkimuksen kentällä pohditaan tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja tutkijoiden vuorovaikutusta tutkittavien sekä muiden tutkimuksen ulkopuolisten tahojen kanssa. Tutkimustulosten sovellusmahdollisuuksia pohditaan kuitenkin yleensä pikemminkin tutkijan kuin potentiaalisten käyttäjien näkökulmasta, ja tieto siitä, onko tuloksia sovellettu tai miten se on onnistunut, jää usein puuttumaan. Tiiviimpi yhteistyö tutkittavien yhteisöjen kanssa esimerkiksi tutkimuksellisen kehittämistyön (esim. Toikko & Rantanen 2009) tai toimintatutkimuksen (esim. Stringer & Aragón 2020) muodossa tuo tutkimustuloksia tehokkaammin käytäntöön ja toisaalta antaa tutkijoille tietoa siitä, millaiset uudet ongelmat kaipaavat ratkaisua.

Tämän esitelmän kehyksenä on kaksi tutkimuksellista kehittämishanketta, joissa olemme olleet mukana osana Kielibuusti-hanketta. Ensimmäinen on yhteistyössä HUSin kanssa järjestetty kielityöpajatoiminta (Komppa ym. 2024) ja toinen OP Uusimaan ja Espoon kaupungin toimijoiden kanssa toteutettu kielitetty rekrytointi (Heini ym. 2025). Kuvaamme esitelmässämme lyhyesti nämä kehittämishankkeet, ja pohdimme sitä, millaisin motiivein tai ennakkokäsityksin osapuolet ovat mukana yhteistyössä ja mikä on tutkijan rooli palveluntarjoajana tai yhteiskunnallisena vaikuttajana.

Lähteet

Heini, V., Komppa, J., Lehtimaja, I., Oksanen, N., Pienluoto, S. & Pyykkönen, I.-R. (2025). Pankin asiakasneuvoksi kehittyvällä kielitaidolla: kielitetun rekrytointin vaiheet. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 16 (1). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2025/pankin-asiakasneuvoksi-kehittyvalla-kielitaidolla-kielitetun-rekrytointin-vaiheet>

Komppa, J., Eronen, K., & Korpela, E. (2024). Work community support in professional language learning among culturally and linguistically diverse nurses: Implementation of action research in a hospital setting. *Language and Health*, 2(2), 100033.

Toikko, T. & Rantanen, T. (2009). Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Stringer, E. T., & Aragón, A. O. (2020). Action research. Sage publications.

Kielentutkijoiden vastuu kielipolitiikassa

Pirkko Nuolijärvi (Kotimaisten kielten keskus, Helsingin yliopisto)

Kielten juridinen asema tai kielenpuhujien kielellisten oikeuksien toteutuminen eivät vahvistu automaattisesti, vaan niiden edistämiseksi kielentutkijoiden, koulutuksen asiantuntijoiden, yhteiskunnan eri aloilla työskentelevien ja eri tasoilla toimivien päättäjien tulee tehdä jatkuvasti työtä ja erityisesti yhteistyötä.

Suomessa on kielilakeja ja lukuisa määrä strategioita ja ohjelmia, joiden valmisteluun kielentutkijat ovat voineet osallistua. Kielipolitiikkaa on käsitelty moninaisissa työryhmissä ja teksteissä paljonkin ja hyviä ehdotuksia on viljalti, mutta ehdotukset pysähtyvät johonkin eivätkä ne aina vaikuta todellisuuteen. Tästä vaikutuksen puutteesta tai muutosten nihkeydestä on paljon esimerkkejä, ja erityisen konkreettisesti tämä on näkynyt vähemmistöryhmien ja -kielten kohdalla. Esimerkiksi toistuvat ehdotukset romanikielen lain ja karjalan kielen lain aikaansaamisesta ovat kilpistyneet johonkin, eikä niiden valmistelua ole käynnistetty. Voivottelulla ei kuitenkaan päästä eteenpäin, vaan kielentutkijoiden pitää jaksaa uskoa siihen, että sinnikkäällä tutkimuksella ja määrätietoisella kielipoliittisella yhteistyöllä edistetään eri ryhmien aseman parantamista.

Kysyn puheenvuorossani, mitä kielentutkijoiden olisi syytä tehdä, jotta tutkimukseen perustuvien kielipoliittisten ehdotusten ja päätösten välinen kynnys voisi madaltua. Kysymys on tutkijoiden ja päättäjien vuorovaikutuksesta, joka pitäisi saada tiiviimmäksi. Kysymys on myös siitä, miten kielitietoisia päättäjät ovat ja miten koko yhteiskunta suhtautuu eri kieliinsä. Ja lopuksi on syytä kysyä, ovatko päätöksenteon rakenteet ja kieli-ideologiat sellaisia, että ne pikemmin estävät kuin suosivat muutosten tekemistä. Konkretisoin kielipoliittista työtä karjalan kielen tilanteen näkökulmasta, mutta muutettavat muuttaen sama koskee muitakin vähemmistöryhmiä. Kuvaan karjalan kielen nykyistä tilannetta ja teen ehdotuksia lähinnä karjalan kielen asiantuntijaryhmän työhön pohjautuen.

Lähteitä

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2021. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:88.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163677>

Kielipoliittinen ohjelma. Valtioneuvoston periaatepäätös. Kielipoliittisen ohjelman valmisteluryhmä. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:51. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164216>

Onikki-Rantajääskö, Tiina 2024: Suomi osallisuuden kielenä. Selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimaissa. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2024:20.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165782>

Tutkimusetiikka kielentutkimuksen arjessa

Jenna Sorjonen (Helsingin yliopisto), Niina Lilja (Tampereen yliopisto) & Liisa Mustanoja (Tampereen yliopisto)

Suomessa tehtävää kielentutkimusta koskevat ihmistieteiden yleiset eettiset periaatteet tutkittavien kunnioittamisesta, osallistujien informoinnista ja tutkittavien vahingoittamisen

välttämisestä (TENK 2019). Tutkimusetiikan barometrin (TENK 2024) valossa tutkimuseettiset ohjeet tunnetaan hyvin ja niihin suhtaudutaan vakavasti. Samaan aikaan tutkijoiden arkikeskusteluissa tutkimuseetiikkaan liittyy runsaasti epävarmuutta ja kokemuksia tutkimuksen byrokratisoitumisesta. Osaltaan kokemuksia selittävät muutokset tutkimuseettisissä käytännöissä: ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi on otettu käyttöön 2009 alkaen (Löppönen & Vuorio 2013), uudistetun tietosuojalainsäädännön edellytykset ovat koskeneet myös tutkimusta vuodesta 2018, ja alati kehittyvät tutkimusmenetelmät nostavat pintaan uusia hankauksia eettisten periaatteiden soveltamisessa (esim. Spišák ym. 2023).

Eettinen ennakkoarviointi on kielitieteellisessä tutkimuksessa monia naapurialojamme harvinaisempaa. Huolimatta joistakin anglosaksisen alueen verrokeista Suomessa ei myöskään ole kielitieteen alan sisäisiä eettisiä ohjeita, ja kielitieteen etiikan tutkimus on vähäistä (Konstenius 2020). Institutionaalisen tutkimusetiikan säätelyn ollessa muita aloja vähäisempää korostuu kielentutkimuksessa arkisen tutkimuseettisen harkinnan, mikroetiikan rooli (Doucet & Mauthner 2002).

Tässä työpajassa pureudumme kielentutkimuksen tutkimuseettisiin kysymyksiin arkisen tutkimuseettisen pohdinnan ja käytännön ratkaisujen kautta. Pohdimme muun muassa seuraavia kysymyksiä: Mitä ihmistieteiden yleiset eettiset periaatteet tarkoittavat kielitieteellisen tutkimuksen kannalta? Millaisia ristiriitoja erilaisten eettisten periaatteiden välille muodostuu tutkimuksen arjessa ja kuinka näitä tulisi ratkoa? Miten tutkimuseetiikkaa opetetaan tulevaisuuden kielentutkijoille ja kieliasiantuntijoille nyt ja huomenna?

Lähteet

Doucet, Andrea, & Mauthner, Natasha. 2002. Knowing responsibly: Linking ethics, research practice and epistemology. Teoksessa Melanie Mauthner, Maxine Birch, Julie Jessop & Tina Miller (toim.), *Ethics in qualitative research*, 123–145. Thousand Oaks, CA: SAGE.

Konstenius, Reetta. 2020. Kielitieteen etiikka – hyvä tutkimus murroksessa. Teoksessa Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–V*, 158–190. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Löppönen, Paavo & Vuorio, Eero. 2013. Tutkimuseetiikka Suomessa 1980-luvulta tähän päivään. *Tieteessä tapahtuu*, 31(1), 3–10.

Spišák, Sanna, Eriksson, Päivi, Ervasti, Kaijus, Hakala, Katariina, Raittila-Salo, Saana & Vainio, Iiris. 2023. Tutkimuseettinen sääntely ja kanssatutkimuksen arjen tilanteinen etiikka. Teoksessa Meri Kulmala, Sanna Spišák & Satu Venäläinen (toim.), *Kanssatutkimus: Ihanteet ja käytännöt*, 106–123. Tampere: Tampere University Press.

TENK. 2024. Tutkimusetiikan barometri 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 1/2024. Helsinki: TENK.

TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: TENK.

Tutkittavien informointi saavutettavasti

Laura Eilola (Tampereen yliopisto)

Tässä esitelmässä pohdin, millaisia erityiskysymyksiä liittyy tutkimuksesta informointiin haavoittuvassa asemassa olevia ihmisryhmiä tutkittaessa. Lähestyn tätä teemaa refleктоimalla väitöskirjani tutkimuseettisiä ratkaisuja. Väitöskirjani oli pitkittäistutkimus, ja osallistujat tulivat aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon ryhmistä. Keräsin aineistoni videoetnografisesti ja osallistuvan havainnoinnin keinoin vuosina 2017–2018 aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon ryhmistä. Haavoittuvasta asemasta huolimatta tutkimukseni osallistujat olivat jo aineistonkeruun alussa aikuisia, jotka olisivat osallistuneet myös ilman tutkimustani kyseessä oleviin koulutuksiin. Haasteita tutkittavien ymmärrettävään informointiin aiheutti erityisesti yhteisten kielellisten resurssien rajallisuus ja osallistujien rajalliset valmiudet vastaanottaa tietoa kirjallisesti. Lisäksi suurimmalla osalla tutkimukseni osallistujilla oli vain vähän kokemusta formaalista koulunkäynnistä. Siksi eettisen toimintatavan takaamiseksi tutkimusidea tuli selittää prosessin aikana useaan kertaan ja siihen kuului kerrostuneesti myös tutkimuksen perusasioiden selvittämistä.

Tutkimusidea selitettiin osallistujille ryhmien opettajien kanssa yhteistyössä selkosuomeksi ja osittain tulkkeja hyödyntäen. TENK (2019: 9) suosittaa, että tieto tutkimuksesta annettaisiin tutkittaville ensisijaisesti kirjallisesti tai sähköisesti. Kun lukeminen ja kirjoittaminen on tutkimukseen potentiaalisesti osallistuvalla henkilöllä kielestä riippumatta hankalaa, tutkimuksesta tiedottaminen ja tutkimukseen suostumuksen antaminen ennemmin suullisesti kuin kirjallisesti on kuitenkin toimivampaa ja myös eettisempää, koska suullinen muoto ei edellytä osallistujilta lisäponnisteluja (ks. Gonzalves 2021: 4). Tässäkin tapauksessa tutkimukseen liittyvät tiedonannot ja osallistujien suostumukset tulee kuitenkin dokumentoida nauhoittamalla, mikä on verrattain aikaavievää, sillä ne täytyy tehdä ensin tehdä ilman dokumentointia ja sitten dokumentoiden.

Pitkittäistutkimuksen etuja ovat luottamuksellisen suhteen rakentuminen ajan myötä, mahdollisuus kerrosta tutkimuksesta tiedon antamista ja että tutkimuksesta tulee osa ryhmän arkea ja luonnollista toimintaa. Tutkittavien saavutettava informointi edellyttää kuitenkin huolellista suunnittelua, ajallista resursointia ja tilanneherkkyyttä.

Lähteet

Gonzalves, Lisa. 2021. Development of copying skills in L2 adult English learners with emergent print literacy – Journal of Second Language Writing 51 s. 1–14. <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2021.100790>.

TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: TENK.

(Tutkimus)eettisesti merkitykselliset hetket: Etnografinen yhteisötaideprojekti valmistavan luokan monikielisessä arjessa

Riina Hannuksela (Taideyliopisto) & Niina Lilja (Tampereen yliopisto)

Eettisesti merkitykselliset hetket (Guillemin & Gillam, 2004) ovat vaikeita ja ennakoimattomia tilanteita, jotka nousevat esiin tutkimusta tehtäessä. Tällaiset hetket vaativat tutkijalta herkkyyttä ja kykyä refleksiivisyyteen. Tässä esityksessä analysoimme eettisesti merkityksellisiä hetkiä etnografisessa yhteisötaideprojektissa, joka toteutettiin monikielisessä valmistavassa luokassa lukuvuonna 2021–2022. Projektissa työskenneltiin taidelähtöisesti valmistavan luokan oppilaiden kanssa ja samalla tuettiin oppilaita suomen kielen käytössä ja oppimisessa. Projekti sovitettiin sisällöllisesti valmistavan luokan opetussuunnitelman tavoitteisiin, ja sitä ohjaavat tanssitaiteilijat olivat läsnä koulussa useana päivänä viikossa noin puolen vuoden ajan.

Tutkimusaineistona käytämme työpäiväkirjaa, jota taiteilijat kirjoittivat jokaisena koulussaolopäivänään, sekä videonauhoituksia projektin ajalta. Päiväkirja oli jaettu dokumentti, johon kirjoitetut merkinnät sisälsivät yleensä lyhyen katsauksen päivän tapahtumiin sekä tarkempia havaintoja tärkeäksi koetuista tilanteista. Kokonaisuutena päiväkirjassa on 263 sivua tekstiä, ja se sisältää myös valokuvia koulupäivien ajalta. Myös valmistavan luokan opettaja kirjasi havaintojaan työpäiväkirjaan noin kerran viikossa. Olemme analysoineet työpäiväkirjaa temaattisen analyysin keinoin ja videonauhoituksia multimodaalista keskusteluanalyysia käyttäen tunnistuen eettisesti merkityksellisiä hetkiä. Yksi tällainen liittyy tilanteisiin, joissa oppilaat suoraan osoittavat vastahakoisuuttaan osallistua taidelähtöiseen työskentelyyn. Tällaiset tilanteet ovat kouluympäristössä arkipäiväisiä.

Yhteisötaiteen periaatteena on osallistujien luovuuden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen (Matarasso, 2019). Tämä tarkoittaa, että osallistuja itse voi päättää, millä tavoin hän on yhteisessä toiminnassa mukana. Pelkkä toiminnan tarkkailukin katsotaan jo osallistumiseksi. Tämän periaatteen yhteensovittaminen koulun normien kanssa ei aina ole yksiselitteistä, sillä koulussa oppilaalta edellytetään aktiivista osallistumista. Tutkimukseen kuuluvassa yhteisötaideprojektissa jotkut oppilaista kieltäytyivät osallistumasta kehollisiin harjoituksiin. Tämä pakotti taiteilija-ohjaajat pohtimaan kysymystä siitä, missä menevät osallistumisen vapauden rajat ja miten suhtautua osallistujien vastarintaan tilanteessa, jossa toimintaa eivät ohjaa vain yhteisötaiteen arvot vaan myös koulun pedagoginen konteksti sekä tutkimusprojektin tavoitteenasettelut.

Analysoimme esityksessämme yhtä eettisesti merkityksellistä hetkeä sekä videonauhoitusten että autoetnografisten päiväkirjojen esiin nostaminen ajatusten kautta. Analyysissämme korostuu näkökulma siitä, että eettiset kysymykset vaativat jatkuvaa reflektiota ja tilannekohtaista herkkyyttä tutkimuksen arjessa.

Guillemin, M., & Gillam, L. (2004). Ethics, Reflexivity, and “Ethically Important Moments” in Research. *Qualitative Inquiry*, 10(2), 261–280.

Tutkimusetiikan opettaminen kieliaineiden perustutkinnoissa - kyselytutkimuksen esiin nostamia haasteita ja mahdollisuuksia

Niina Lilja (Tampereen yliopisto) & Liisa Mustanoja (Tampereen yliopisto)

Tutkimuseettinen osaaminen on tärkeä osa akateemista asiantuntijuutta, ja tutkimuseettisten tietojen ja taitojen opettaminen kuuluu jokaisen yliopistossa työskentelevän opettajan työnkuvaan. Tutkimusetiikan opettamiseen liittyy kuitenkin ajankohtaisia haasteita. Viime vuosina tekoälyyn liittyvät kysymykset ovat monimutkaistaneet myös eettisiä kysymyksiä, ja uuden eurooppalaisen tietosuojalainsäädännön soveltaminen erilaisiin tutkimusasetelmiin aiheuttaa edelleen monelle meistä sydämentykytyksiä.

Tutkimusetiikan barometri osoittaa, että tutkimuseettisiä tietoja opitaan erityisesti oman tutkimus- ja työyhteisön jäseniltä. (TENK, 2024). Kielitieteessä tutkimusetiikan tutkimus ja myös etiikasta käyty keskustelu on kuitenkin ollut suhteellisen vähäistä (Konstenius, 2020). Näistä syistä halusimme lähteä selvittämään, millaisia näkemyksiä yliopistoissa toimivilla kieliaineiden opettajilla on a) tutkimuseettisen opetuksen tärkeimmistä sisällöistä, b) opiskelijoiden tutkimuseettisestä osaamisesta sekä c) tuen tarpeista oman tutkimuseettisen osaamisensa kehittämisessä. Saimme kyselyymme 37 vastausta kokeneilta kieliaineiden opettajilta.

Raportoimme tässä esityksessä kyselymme tuloksista. Tulokset osoittavat, että kieliaineiden opettajat ovat pohtineet tutkimusetiikan opettamiseen liittyviä kysymyksiä syvällisesti. Niihin liittyy kuitenkin myös tunnistettuja epävarmuuksia – siitä huolimatta, että useimmilla vastaajilla oli kokemusta yliopistossa opettamisesta yli 10 vuotta. Useimmat heistä kertovat saaneensa tietonsa ja taitonsa tutkimusetiikasta erityisesti oman tutkimustyönsä kautta. Tämä voi tarkoittaa, että syvällisempi ymmärrys tutkimuseettisistä kysymyksistä rajautuu oman tutkimusmenetelmän tai -viitekehyksen kannalta olennaisiin teemoihin. Kyselyn vastauksista nouseekin esiin halu selkeille ohjeille, osaamisen päivittämislle sekä keskustelulle tutkimusetiikasta. Tutkimusetiikka haluttaisiin nähdä ilmiönä, johon on mahdollista antaa yksiselitteisiä ohjeita.

Pohdimme esittelemiemme tulosten pohjalta tutkimusetiikan opettamisen pedagogiikkaa: Millainen opetettava asia tutkimusetiikka kieliaineissa lopulta on? Mitä tunnistettuja ongelmakohtia opetukseen liittyy? Miten tutkimusetiikan opetuksen nykytilannetta tulisi kehittää?

Hankauksia, hapuilua, hallintoa? Tutkimusetiikan jännitteitä kielitieteen näkökulmasta

Jenna Sorjonen (Helsingin yliopisto)

Esitelmässäni käsittelen kielellisiä havaintoja viimeaikaisissa tutkimusjulkaisuissa, tutkijoiden arkikeskusteluissa ja eettisessä ennakkoarvioinnissa ilmenevistä tutkimusetiikan jännitteistä. Esitelmälle keskeinen on jako makroetiikkaan, joka käsittää yleiset eettiset periaatteet (esim. TENK 2019), ja mikroetiikkaan, joka kattaa tutkimuksen arkisen eettisen harkinnan. Pyrin osoittamaan, että keskeistä on näiden välinen

sillanrakennus: yleisten periaatteiden tulkinta ja soveltaminen sekä tutkimuksen arjessa nousevien eettisten kysymysten ratkaiseminen.

Yksi yleinen tutkimusetiikkaan liittyvä jännite on kokemus sen byrokraattisuudesta, jonka koetaan haittaavan tutkimusta. Osaltaan kokemusta selittävät tutkimuseettisten ohjeiden muutokset ja verrattain lyhyt historia sekä makroetiikan prosesseihin kuten eettiseen ennakoarviointiin liittyvät reunaehdot. Esitän, että myös historiallisesti muovautuneella tutkimusetiikan kielellä on osansa näiden mielikuvien synnyttämisessä.

Toisena haasteena näyttäytyy eettisten ohjeiden jännitteinen suhde etnografisiin ja kanssatutkimuksen lähestymistapoihin (Härkönen ym. 2024; Spišák ym. 2023). Pohdin, kuinka tutkimusetiikan kieli ja siihen liittyvät väärinkäsitykset voivat rakentaa koettua kitkaa ja kuinka kielitieteilijöiden osaamista tulisi hyödyntää ilmiön tarkempaan perkaamiseen (Sorjonen 2025).

Kolmas jännite liittyy nähdäkseni vähäiseen tutkimuseettiseen keskusteluun kielitieteen alalla. Vaikka etiikan kommentointi on tullut vahvemmin osaksi tutkimusjulkaisuja, avoin eettinen pohdinta rajoittuu usein epämuodollisiin yhteyksiin, ja arkikeskusteluissa tutkimusetiikkaan liittyy runsaasti epävarmuutta. Kannustankin kanssalingvistejäni yhä aktiivisempaan ajatustenvaihtoon alamme tutkimusetiikasta.

Lähteet

Härkönen, Heidi, Alava, Henni, Eräsaari, Matti, Tammisto, Tuomas, Jouhki, Jukka & Weiho, Henri. 2024. Etnografisen tutkimuksen eettisen arvioinnin erityispiirteet. *Tieteessä tapahtuu* 42(3), 30–33.

Konstenius, Reetta. 2020. Kielitieteen etiikka – hyvä tutkimus murroksessa. Teoksessa Luodonpää-Manni, Milla, Hamunen, Markus, Konstenius, Reetta, Miestamo, Matti, Nikanne, Urpo & Sinnemäki, Kaius (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*, 158–190. Helsinki: SKS.

Spišák, Sanna, Eriksson, Päivi, Ervasti, Kaijus, Hakala, Katariina, Raittila-Salo, Saana & Vainio, Iiris. 2023. Tutkimuseettinen sääntely ja kanssatutkimuksen arjen tilanteinen etiikka, 106–123. Teoksessa Kulmala, Meri, Spišák, Sanna & Venäläinen, Satu (toim.), *Kanssatutkimus: Ihanteet ja käytännöt*. Tampere: Tampere University Press.

Sorjonen, Jenna. 2025. Kielitieteilijöiden tartuttava tutkimuseettiseen keskusteluun. *Virittäjä* 129(1), 112–116.

TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: TENK.

Venäjän kieli monikielisissä käytänteissä Suomessa

Johanna Viimaranta (Helsingin yliopisto)

Venäjä on eniten puhuttu vieras kieli Suomessa. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan Suomessa asui v. 2023 noin 100 000 henkilöä, joiden äidinkieleksi oli ilmoitettu venäjä. Tämän lisäksi Suomessa asuu arviolta satoja tuhansia henkilöitä, joiden ilmoitettu äidinkieli on joku muu, mutta jotka ovat puhuneet lapsesta asti myös venäjää. Venäjää käytetään laajasti myös lingua francana eli kommunikaation yhteisenä kielenä etenkin

rakennus- ja siivousaloilla. Tällöin osalle sen käyttäjistä venäjä on toinen tai vieras kieli, jonka taito on peräisin kouluopetuksesta tai esim. aiemmasta asuinympäristöstä.

Monikielisillä käytänteillä (mm. koodinvaihto ja limittäiskieleily) tarkoitetaan tapoja käyttää useita kieliä tai kielimuotoja samassa kommunikaatiotilanteessa. Suomessa venäjää käytetään usein yhdessä etenkin suomen ja/tai englannin kanssa. Venäjän federaation täysmittaisen hyökkäyssodan alettua Ukrainassa v. 2022 venäjän kielen asema on muuttunut koko maailmassa. Tämä on vaikuttanut myös sen käyttöön Suomessa.

Työpajan esitelmät voivat käsitellä esim. seuraavia aiheita: monikieliset käytänteet kouluopetuksessa, venäjä lingua francana Suomessa, venäjän käyttö sosiaalisessa mediassa, venäjän käyttö ja kieli-ideologiat, Suomeen saapuneet ukrainalaiset venäjän kielen käyttäjinä, venäjää puhuvien kieli-identiteetti Suomessa, kaksikielisyys (suomi–venäjä).

Russophone food discussions in Finland

Ekaterina Protassova (Helsingin yliopisto)

Culture maintenance in migration is closely tied to festive traditions, with cooking specific holiday dishes serving as an essential ritual, even among the secular (Fialkova & Yelenevskaya, 2013; Vail & Genis, 2018). Nutritional habits reflect the balance between identity and obligation, tradition and modern trends, while the historical origins and evolving names of dishes reveal patterns of migration and cultural exchange (Kittler et al., 2017; Von Bremsen, 2023). The food, cooking, and dietary habits of Russian-speaking people who have immigrated to different countries have become an important topic of discussion in both daily life and social media. My key objective was to explore how Russian-speaking individuals adapt their communication when discussing various aspects of dietary habits—how so-called "old Russians," whose families have lived in Finland for several generations, as well as immigrants of different arrival periods, recent newcomers, middle-aged individuals, and young people, engage in these conversations.

The material for thematic and discourse analysis included group discussions, social media conversations, and individual interviews. The results of the analysis show that different generations share some commonalities and differences in their attitudes toward food, that there is a need to rename certain food products, and that some dishes provoke rejection while others evoke childhood memories. Examples discussed include sour cream, "pannukakku" (a type of food or dish), butter, herring, cottage cheese, and other ritual, festive, everyday, traditional, and new dishes. Food discussions concern school lunches, baby food, new hybrid recipes etc. Attitudes of Finns toward Russian food are also in the focus of attention. Russian-speaking immigrants experience intercultural communication through every stage of food—buying, preparing, serving, and eating—navigating between acceptance, rejection, and preservation of their own habits. Food nostalgia remains strong over time, shaping identity and self-perception, as seen in online discussions that highlight the deep connection between food and belonging.

Purism vs. Everyday Practice: Language Ideology and the Role of Surzhyk in the Shift from Russian to Ukrainian Among Ukrainian Migrants and War Refugees in Finland

Anna Verschik (Tallinn University), Yan Kapranov (University of Economics and Human Sciences in Warsaw) & Maria Frick (University of Oulu)

The sociolinguistic situation in Ukraine has undergone a significant transformation, particularly following Russia's full-scale invasion in 2022. One of these events' most striking linguistic consequences has been the accelerated shift from Russian to Ukrainian, with Surzhyk—a cluster of mixed Ukrainian-Russian varieties—playing an increasingly prominent role in this transition (Bilaniuk 2005; Maxwell et al. 2024). Historically stigmatized as a remnant of Soviet-era Russification and dismissed as improper speech, Surzhyk is now being reinterpreted as a pragmatic intermediary stage for Russian-speaking Ukrainians seeking to integrate more Ukrainian into their daily communication.

This shift is particularly evident among Ukrainian migrants and war refugees in Finland, where the war has strengthened linguistic purism and national identity ideologies. While the dominant discourse promotes Standard Ukrainian as the sole legitimate variety, Surzhyk continues to function as a communicative bridge, helping speakers maintain intelligibility while gradually transitioning to Ukrainian (Maxwell et al. 2024). This study explores:

- How Ukrainian migrants in Finland perceive Surzhyk regarding linguistic purism and shifting language ideologies.
- The social pressures and ideological expectations shaping language choice—whether Surzhyk is tolerated, rejected, or redefined.
- Finland's multilingual environment impacts the transition from Russian to Ukrainian.

Semiotic and sociolinguistic theories of language ideology, indexicality, and purism inform the research. While some migrants reject Surzhyk as an obstacle to linguistic purity, others recognize it as a necessary step in de-Russification. Drawing on qualitative interviews and survey data, this paper highlights the tensions between prescriptive linguistic ideologies and everyday communicative realities. It contributes to broader discussions on language change, identity, and multilingual adaptation in diasporic contexts.

References

Bilaniuk, L. (2005). *Contested Tongues: Language Politics and Cultural Correction in Ukraine*. Cornell University Press.

Maxwell, O., Kudriavtseva, N., & Skubii, I. (2024). Reclaiming Surzhyk: Ukraine's linguistic decolonisation. *E-International Relations*. Retrieved from <https://www.e-ir.info/2024/03/18/reclaiming-surzhyk-ukraines-linguistic-decolonisation/>

Vertaisvuorovaikutus ja sen merkitys oppimisympäristöissä

Johanna Komppa (Helsingin yliopisto), Eveliina Korpela (Metropolia Ammattikorkeakoulu), Saija Merke (Åbo Akademi), Emmi Pollari (Helsingin yliopisto) & Marjo Savijärvi (Helsingin yliopisto)

Työpajamme keskittyy vertaisvuorovaikutukseen opiskelijayhteisöissä ja oppimisympäristöissä. Vertaisvuorovaikutuksella (peer interaction) ja vertaiskeskustelulla (peer talk) on alun perin viitattu lasten väliseen vuorovaikutukseen sekä lasten puheeseen ja tutkimuksissa on korostettu lasten sosiaalisen ja kielellisen kehityksen näkökulmia. Tässä yhteydessä vertaiskeskustelua on esitetty toimivan ponnahduslautana kohti kehittyneitä diskursiivisia käytäntöjä (Zadunaisky-Ehrlich & Blum-Kulka 2010). Zadunaisky-Ehrlichin ja Blum-Kulkan mukaan nimenomaan vertaiskeskustelu auttaa lapsia kehittämään argumentointitaitoja ja diskursiivisia käytäntöjä kohti aikuisten diskursiivista maailmaa. Aikuistenkin välisiä vertaiskeskusteluja leimaa ajatus tavoitteellisesta keskustelusta, jonka aikana tapahtuu kehitystä (Arminen 2004; Pino 2017; Logren, Ruusuvuori & Laitinen 2019 inter alia). Aikuisten vertaiskeskustelut ovat institutionaalisia ja niitä yhdistää oletus, että keskustelun osallistujat ovat tasavertaisia.

Työpajassamme sovellamme ajatusta vertaiskeskustelusta ponnahduslautana. Tarkastelun alla ovat sekä aikuisten että lasten ja nuorten välillä tapahtuvia vertaiskeskusteluja. Tutkimme vertaiskeskusteluja mm. siihen nähden, miten ne muokkaavat osallistujien asiantuntijaidentiteettiä ja auttavat osallistujia kasvamaan nimetyn asiantuntijayhteisön jäseniksi. Tarkoituksena on tunnistaa vuorovaikutuskeinoja, joilla osallistujat harjoittelevat argumentointia, näkökulmien jakamista sekä reilun ja rakentavan palautteen antamista ja vastaanottamista.

Työpajan päätavoitteina on kartoittaa ajankohtaista vertaistukea koskevaa tutkimusta Suomen kielitieteellisellä kentällä sekä tarjota tuoretta tietoa meneillään olevista tutkimusprojekteista ja -kysymyksistä. Tarkastelemme vertaistukikeskusteluja erityisesti keskusteluanalyysin menetelmän näkökulmasta (Sidnell & Stivers 2013). Tarkastelemme käytännön esimerkkien avulla, miten vertaistukikeskusteluja hyödynnetään oppimisessa ja työelämässä sekä kasvokkain että digitaalisessa ympäristössä tapahtuvissa tilanteissa. Työpaja tarjoaa tilaa myös muille vertaistukikeskusteluja käsitteleville tutkimuksille. Tavoitteemme on luoda monipuolinen katsaus, jossa vertaistuen merkitys ja sen moninaiset ilmenemismuodot nousevat esiin.

Arminen, I. (2004). Second stories: The salience of interpersonal communication for mutual help in alcoholics anonymous. *Journal of Pragmatics* 36(2): 319–347.

Logren, Aija, Johanna Ruusuvuori and Jaana Laitinen 2019: Peer responses to self-disclosures in group counseling. *Text & Talk* 39(5), 613–647.

Pino, Marco. 2017. I-challenges: Influencing others' perspectives by mentioning personal experiences in therapeutic community group meetings. *Social Psychology Quarterly* 80(3), 217–242.

Sidnell, J. & Stivers, T. (Eds.) (2013). *The Handbook of Conversation Analysis*. Malden: WileyBlackwell.

Zadunaisky-Ehrlich, S. & Blum-Kulka, S. (2010) Peer talk as a 'double opportunity space': The case of argumentative discourse, *Discourse and Society* 21(2): 211–233.

Episteeminen tieto ja erimielisyys: sanojen merkitysneuvottelujen tarkastelua sairaanhoitajien kielityöpajoissa

Eveliina Korpela (Helsingin yliopisto) & Johanna Komppa (Helsingin yliopisto)

Suomessa työskentelevät kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoiset (CALD) sairaanhoitajat tarvitsevat suomen kielen tukea saavuttaakseen riittävän ammatillisen kielitaidon (Kamau ym. 2023). Yliopistollinen sairaala on vastannut kielenoppimistarpeeseen tarjoamalla CALD-hoitajille vertaiskeskusteluun pohjautuvia kielityöpajoja, joihin hoitajat voivat osallistua työaikana (Komppa ym. 2024).

Käsitlemme esityksessämme kielityöpajoissa tyypillistä taskuvihkokierrosta, jonka aikana osallistujat tuovat keskusteluun uusia tai vieraita sanoja, joita he ovat kohdanneet työssään (ks. taskuvihkomallista esim. Aho 2023). Tutkimusmenetelmämme on etnometodologinen keskusteluanalyysi (ks. Sidnell & Stivers 2013), ja aineistomme on 38 sairaalassa videoitua kielityöpajaa (yht. 57 tuntia). Kielityöpajoissa ammatillista kieltä otetaan haltuun keskustelemalla sanoista, niiden merkityksistä ja käyttöyhteyksistä muiden CALD-hoitajien, klinisen opetushoitajan sekä suomen opettajan kanssa.

Sanojen merkitysneuvotteluissa tulee ilmi se, miten erilaisia osallistujien episteemiset asemat (ks. Heritage 2012) saattavat olla: osallistuja, joka jakaa uuden sanan, omaa episteemisen pääsyn henkilökohtaiseen kokemukseensa ja tietoonsa siitä, mitä on kuullut tai nähnyt, kun taas osallistujilla, joilla on suurempi tai ammatillinen osaaminen, on episteeminen pääsy ammattimaiseen suomen kieleen. Tarkastelemme esityksessämme, miten vaihteleva episteeminen pääsy vaikuttaa erimielisyyksien muotoiluun sanojen merkitysneuvottelutilanteissa. Pohdimme samalla, mitä "vertaisuus" tarkoittaa ja millaisia ryhmiä voidaan ylipäätään kutsua vertaisryhmiksi.

Lähteet

Aho, H. (2023). Avain kielenoppimiseen löytyy taskusta. *Tempus* (4), 20–21.

Heritage, J. (2012). Epistemics in Action: Action Formation and Territories of Knowledge. *Research on Language & Social Interaction* 45(1), 1–29.

Kamau, S., Koskenranta, M., Isakov, T.-M., Kuivila, H. Komppa, J. & Eronen, K. & Korpela, E. (2024). Culturally and linguistically diverse registered nurses' experiences of integration into nursing workforce – A qualitative descriptive study. *Nurse Education Today*, 121, 105700. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2022.105700>.

Komppa, J. & Eronen, K. & Korpela, E. (2024). Work community support in professional language learning among culturally and linguistically diverse nurses: Implementation of action research in a hospital setting. *Language and Health* 2(2), 100033.

Sidnell, J. & Stivers, T. (toim.) 2013. *The Handbook of Conversation Analysis*. Malden: Wiley-Blackwell.

Vertaistukikeskustelun kielelliset ja toiminnalliset piirteet: opintopiirikeskustelu kommunikatiivisen genren näkökulmasta

Saija Merke (Åbo Akademi)

Esitelmässäni käsittelen vertaistukikeskustelun vuorovaikutuksellisia käytäntöjä lähihoitajaopiskelijoiden opintopiirissä. Menetelmä on etnometodologinen keskusteluanalyysi. Aineisto on kerätty kolmen vuoden ajan lähihoitajaopiskelijoiden vapaaehtoisessa opintopiirissä, johon osallistui opiskelijoiden lisäksi vaihtelevasti yhdestä kolmeen ohjaajaa.

Tutkimuksen tavoitteena on erotella kielellisiä ja toiminnallisia piirteitä, jotka tekevät vuorovaikutustapahtumasta vertaistukea tarjoavan keskustelun. Teoreettisena lähtökohtana on, että keskustelut ovat kommunikatiivisia tapahtumia, joita voi ryhmitellä omiksi lajeikseen yhteisten ominaisuuksien mukaan. Vertaistukikeskustelu edustaa tavallisesti instituutionaalista keskustelua, joka tapahtuu instituution puitteissa sovittuun aikaan samojen osallistujien kesken. Etnometodologisen periaatteen mukaan kielenkäyttötilanteen ja keskustelunlajin suhde on samalla lailla refleksiivinen kuin itse keskustelukin: tilanne rakentuu sitä myötä kuin osallistujat muokkaavat sitä, ja laji syntyy yhteistyössä sekä yhteisymmärryksessä kanssakeskustelijoiden kanssa (König ja Günthner 2016: 184).

Vertaistukikeskusteluille voi osoittaa tiettyjen toimintojen olevan enemmän tai vähemmän prototyyppisiä (esim. Logren ym. 2019). Vertaistukikeskusteluissa ei yleensä esiinny vertaisten keskeistä neuvomista vaan avuntarjoamistilanteita ratkaistaan toisin, esimerkiksi kertomuksilla (Arminen 2004) tai omien kokemusten kuvailemisella (Pino 2017). Opintopiirikeskustelusta on kuitenkin voitu osoittaa, että neuvoja annetaan, jolloin neuvomiseen liittyy omaan ammatti-identiteettiin kasvaminen (Merke ja Simonen 2024). Esitelmässä pureudun opintopiirikeskustelun vertaistukemistoiminnan erikoisuuksiin.

Arminen, I. (2004). Second stories: The salience of interpersonal communication for mutual help in alcoholics anonymous. *Journal of Pragmatics*, 36(2), 319–347.

Günthner, S. & König, K. (2016) Kommunikative Gattungen in der Interaktion: Kulturelle und grammatische Praktiken im Gebrauch. Teoks.: A. Deppermann, H. Feilke, A. Linke (toim.) *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Berlin/Boston: de Gruyter, s. 177–203.

Logren, A., Ruusuvuori, J. & Laitinen, J. (2019) Peer responses to self-disclosures in group counseling. *Text & Talk* 39(5), 613–647.

Merke, S. & Simonen, M. (2024) Peer-advice in practical nursing study circles: Demonstrating knowing-that and knowing-how in sequences that contain reported speech. *Linguistics and Education*, (80), 101274.

Pino, M. (2017) I-challenges: Influencing others' perspectives by mentioning personal experiences in therapeutic community group meetings. *Social Psychology Quarterly* 80(3), 217–242.

Opiskelijoiden sitoutuminen breakout roomeissa verkkokielikurssilla

Katja Peltola (Turun yliopisto)

Verkkokurssien suosio on kasvanut voimakkaasti korkeakoulutuksessa viime vuosina. Opiskelijoiden sitoutumisen merkitys korostuu verkko-oppimisympäristössä, mutta aiempi tutkimus on osoittanut sitoutumisen olevan vaikeampaa verkko- kuin lähiopetuksessa (Bergdahl, 2023).

Sitoutumista ei ole onnistuttu määrittelemään yksiselitteisesti, mutta yleisesti sen nähdään koostuvan eri osa-alueista (Fredricks ym., 2016). Eri määritelmässä osa-alueet sekä niiden määrät ja määritelmät kuitenkin vaihtelevat (Peltola ym., 2025). Tässä tutkimuksessa sitoutumisen ymmärretään koostuvan kolmesta osittain päällekkäisestä osa-alueesta: affektiivisesta, behavioraalisesta ja kognitiivisesta sitoutumisesta. Sitoutuminen ymmärretään opiskelijoiden affektiivisena, behavioraalisena ja kognitiivisena energiana, joka ilmenee vuorovaikutuksessa toisten opiskelijoiden tai oppimismateriaalien ja -tehtävien kanssa verkko-oppimisympäristön välittämänä (Martin & Borup, 2022). Tämä tutkimus täydentää aiempaa tutkimusta keskittymällä opiskelijoiden vuorovaikutukseen pienryhmähuoneissa verkkokielikurssilla.

Aineisto kerättiin virkamiesruotsin reaaliaikaisella verkkokurssilla keväällä 2023, ja se koostuu pienryhmähuoneissa nauhoitetuista videoista. Aineistonkeruuseen osallistui kaksi pienryhmää, yhteensä seitsemän opiskelijaa, jotka edustivat kuutta eri kansalaisuutta. Kurssin luennoilla painopiste oli pienryhmätyöskentelyssä. Analyysimuotona on laadullinen sisällönanalyysi ja sitoutumista analysoidaan teoriaohjaavasti edellä mainittujen kolmen kategorian näkökulmista. Alustavien tulosten mukaan positiivinen ryhmäilmapiiri ja huumori ovat keskeisiä affektiivisen sitoutumisen kehittymisessä. Behavioraalinen sitoutuminen ilmenee muun muassa tehdessä tehtäviä yhdessä. Kognitiivista sitoutumista puolestaan syntyy tehtäviin liittyvissä keskusteluissa ja muiden ryhmän jäsenten aktiivisessa kuuntelemisessa. Kielenoppimisen näkökulmasta kognitiivista sitoutumista tapahtuu myös opiskelijoiden keskustellessa kohdekieleen liittyvistä kysymyksistä.

Bergdahl, N. (2023). Lärares förståelse av engagemang i hybrid, fjärr- och distansundervisning. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 28(3), 30–52. <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/2917>

Fredricks, J. A., Filsecker, M. & Lawson, M. A. (2016). Student engagement, context and adjustment: Addressing definitional, measurement, and methodological issues. *Learning and Instruction*, 43(1 4). <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2016.02.002>

Martin, F., & Borup, J. (2022). Online learner engagement: Conceptual definitions, research themes, and supportive practices. *Educational Psychologist*, 57(3), 162–177. <https://doi.org/10.1080/00461520.2022.2089147>

Peltola, K., Veermans, M., Routarinne, S., & Jaaksola, S. (2025). Engaging post-compulsory education students in online language courses – a systematic review. [käsikirjoitus hyväksytty julkaistavaksi].

no niin -partikkeliketjun tehtävät suomenoppijoiden vertaisvuorovaikutuksessa

Emmi Pollari (Helsingin yliopisto)

Tarkastelen esitelmässäni aikuisten suomenoppijoiden keskinäisiä keskusteluja, joissa esiintyy no niin -partikkeliketjuja. Selvitän, millaisia funktioita siirtymäpartikkeliksi (mm. Tainio 2007) kutsulla partikkeliketjulla on suomen kielen taidoltaan vähintään keskitasoisten (eurooppalaisen viitekehyksen mukaan B1-tasoisten) suomenoppijoiden vuorovaikutuksessa. Tutkimuksen aineisto on kerätty kahden lukuvuoden aikana osana kielikursseja, joiden yhtenä toimintamuotona on kurssilaisten tapaaminen pienryhmissä ilman opettajaa ja erilaisia oppimistehtäviä tehden, joko etänä tai fyysisesti samassa paikassa. Kurssilaiset ovat itse tallentaneet tapaamiset, joiden analysoinnissa käytän menetelmänä keskustelunanalyysiä.

Tavoitteenani on näyttää, miten kielenoppijat osallistuvat vuorovaikutukseen ja no niin -partikkeliketjua käyttämällä ohjaavat toimintaansa. Selvitän, millaisissa keskustelun sekvensseissä (Schegloff 2007) no niin -partikkeliketjua käytetään ja miten se prosodisesti tuotetaan (vrt. Ristonen 2009). Esitän myös, miten tutkimuksen osallistujat itse retrospektiivisesti analysoivat partikkeliketjun merkitystä ja tehtäviä yleensä.

Analysoitava pienryhmätoiminta on institutionaalista, sitä ohjaavat oppimistehtävän materiaalit ja opettajan etukäteisohjeistukset. Vertaisvuorovaikutus mahdollistaa kuitenkin sellaista toimintaa, jota kielenoppijat eivät luokkahuoneessa ainakaan samassa määrin pääse toteuttamaan: Osallistujat itse ohjaavat keskustelun aloitusta, siirtymiä ja lopetusta käyttäen erilaisia kielellisiä ja kehollisia keinoja. Vertaisten kanssa toimiminen antaa myös mahdollisuuden kokeilla ja leikitellä (Pomerantz – Bell 2011). Tällainen toiminta ilmenee no niin -partikkeliketjun käytössä.

-POMERANTZ-BELL 2011: Humor as Safe House in the Foreign Language Classroom. The Modern Language Journal, 95, Supplementary Issue.

-RISTONEN, TARMO 2009: No ni(in) -partikkeliketju ja intonaatio merkityksen rakentajana. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.

-SCHEGLOFF, EMANUEL A. 2007: Sequence organization in interaction. A primer in Conversation analysis. Cambridge: Cambridge University Press

-TAINIO, LIISA 2007: Miten tutkia luokkahuoneen vuorovaikutusta keskustelunanalyysin keinoin? – Liisa Tainio (toim.), Vuorovaikutusta luokkahuoneessa: näkökulmana keskustelunanalyysi s. 15–58. Helsinki: Gaudeamus.

Vertaisvuorovaikutus ja opettajan asiantuntijakatseen kehittyminen

Sara Routarinne (Turun yliopisto)

Tarkastelen esitelmässäni asiantuntijakatseen kehittymistä vertaisvuorovaikutuksessa. Asiantuntijakatse (professional vision) on keskustelunanalyytikko Charles Goodwinin (1994) luoma käsite, jolla hän tarkoitti niitä diskursiivisia käytänteitä, joilla tietyn profession jäsenet kategorisoivat, tulkitsevat ja tuottavat havaintojaan asiantuntemusalalleen luonteenomaisella tavalla. Käsite on opetuksen ja oppimisen tutkimuksessa siirtynyt

kasvatuspsykologian käyttöön ja samalla psykologisoitunut. Psykologinen asiantuntijakatseen tutkimus onkin ollut viime vuosina vilkasta (ks. esim. Stahnke 2025). Opetuksen ja oppimisen tutkijoilta on jäänyt kuitenkin lähes kokonaan tutkimatta asiantuntijakatseen sosiaalinen rakentuminen vuorovaikutuksessa ja ne diskursiiviset käytänteet, joilla tulevat opettajat sosiaalistuvat asiantuntemusalansa tapoihin kielentää ja kategorisoida havaintojaan. Kuitenkin opettajankoulutus nojaa laajalti eri kulttuureissa oppimiseen, joka taphtuu opetusharjoittelussa kokeneiden asiantuntijoiden tukemana. Esitelmässä analysoidaan tulevien äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien vertaisvuorovaikutusta videopajoissa. Videopajoja varten on valmistettu autenttisista luokkahuonevideoista katkelmia, jotka edustavat erilaisia tapoja työstää samaa novellianalyysitehtävää. Opettajaopiskelijat, joita on yhteensä 13, katsovat pienryhmissä videokatkelmia peruskoululaisista tekemässä novellianalyysiä. Tämä opettajaopiskelijoiden pienryhmätyöskentely videokatkelmien äärellä on videoitu tutkimusaineistoksi. Aineistoa analysoidaan multimodaalisen keskustelunanalyysin keinoin. Analyysi osoittaa, että opettajaopiskelijat rakentavat vuorovaikutussekvenssejä, joissa he verbalisoivat havaintojaan, vahvistavat toistensa havaintoja, kategorisoivat niitä asiantuntemusalansa teoreettisin tai esiteoreettisin käsittein sekä pyrkivät elaboroimaan näitä kategorisointeja. Asiantuntijuudessa nousee useammin esiin ymmärrys oppilaiden vuorovaikutuksen rakentumisesta ja rakenteista. Sen sijaan äidinkielen ja kirjallisuuden aineenopettajaopiskelijat eivät nojaa kirjallisuudentutkimuksen tarjoamiin käsitteisiin ja käsitteistykseen. Analyysi tuokin esiin kiinnostavan näkökulman siihen, millaisesta sisältötiedosta käsin opettajaopiskelijat asiantuntijaymmärrystään rakentavat. Lisäksi analyysi auttaa ymmärtämään opettajaksi sosiaalistumisen prosessia.

Goodwin, C. (1994). Professional vision. *Am. Anthropologist* 63(3), 606–633.
<https://doi.org/10.1525/aa.1994.96.3.02a0010>

Stahnke, R. (2025) Research on teacher professional vision. Mapping the landscapes of theoretical, methodological and empirical contributions. In A. Gegenfurtner, & R. Stahnke, R. (Eds.). *Teacher Professional Vision. Volume 1 : Theoretical and Methodological Advances* (First edition.). Routledge.

”Jos sä opiskelet jollain kielellä jotain asiaa niin kyllä sä opit myös sit just sillä kielellä ne termit” – ruotsinkielisten lukiolaisten ja yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia kielitaidosta, monikielisyydestä ja kielten oppimisesta

Marjo Savijärvi (Helsingin yliopisto) & Marc Blumenthal

Tässä esityksessä analysoimme, millaisia kokemuksia kielten oppimisesta, kielitaidosta ja monikielisyydestä ruotsinkieliset lukiolaiset ja yliopisto-opiskelijat muodostavat vertaiskeskusteluissa, joissa he pohtivat yhdessä kielenoppimisen ja monikielisyyden kysymyksiä. Osallistujat ovat ruotsinkielisen lukion äidinkielenomaisen suomen (modersmålsinriktad finska) opiskelijoita ja ensimmäisen vuoden luokanopettajaopiskelijoita suomen kielen (finskan) didaktiikan opintojaksolla, joka on osa ruotsinkielistä opettajankoulutusta.

Aineistot ovat ääninauhoitettuja keskusteluja, joita osallistujat nauhoittivat osana lukion ja yliopiston yhteistyötä. Keskusteluja varten osallistujat jaettiin 5–6 henkilön pienryhmiin, joista jokaisessa oli sekä lukiolaisia että yliopisto-opiskelijoita: vähintään kaksi opiskelijaa

molemmista ryhmistä (yliopisto, lukio). Näin ollen jokaisessa ryhmässä oli toisilleen ennalta tuttuja sekä ennalta tuntemattomia osallistujia. Lukiolaiset olivat kielitaustaltaan lähtökohtaisesti kaksikielisiä (suomi-ruotsi). Yliopisto-opiskelijoiden kielitaustoissa oli enemmän variaatiota. Opintojaksojen opettajat ohjeistivat keskustelut ja laativat keskustelujen pohjaksi neljä avointa kielten oppimiseen, kielitaitoon ja monikielisyyteen liittyvää kysymystä. Ohjeistuksen jälkeen opiskelijat nauhoittivat keskustelunsa itsenäisesti, siten että opettajat eivät olleet kuulemassa. Aineistoa on kuudelta ryhmältä, yhteensä noin 90 minuuttia. Kaikki osallistujat antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen. Keskustelut on litteroitu ja tutkimusmetodina on käytetty vuorovaikutuslingvistiikkaa.

Analyysit osoittavat, että suuri osa osallistujista kokee olevansa monikielisiä. Useimmat perustelevat monikielisyyttään siten, että osaavat käyttää useampaa kuin kahta kieltä hyvin. Monelle osallistujalle ruotsi ja osalle myös suomi ovat tulleet ikään kuin itsestään – kotoa, koulusta tai harrastuksista. Englantia osallistujat kertovat oppineensa pitkälti internetistä ja peleistä. Osallistujat mainitsevat vaihtelevasti myös muita kieliä. Mikäli niitä on opittu vain koulussa, kielitaito koetaan kuitenkin vähäiseksi. Keskitymme esitelmässämme sekä siihen, millaisia kokemuksia ja käsityksiä opiskelijat tuovat keskusteluun, että siihen, miten niistä keskustellaan yhdessä ja miten ne näin ollen muotoutuvat yhteisessä vertaiskeskustelussa.

Sektioesitelmät – Sektionsföredrag – Section Papers

Koulutusta ohjaavien asiakirjojen ja arkitodellisuuden rajapinnoilla – suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään ohjaamisen käytänteet

Jenni Alisaari (Itä-Suomen yliopisto), Sirkku Latomaa (Tampereen yliopisto), Leena Maria Heikkola (Arctic University of Norway), Raisa Harju-Autti (Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Jyväskylän yliopisto) & Mari Bergroth (Helsingin yliopisto)

Tässä esitelmässä tarkastelemme, miten oppilaita ohjataan S2-oppimäärän opetukseen. Lisäksi tarkastelemme sitä, millä tavoin opettajien kouluaste, tehtävänimike, ikä, tieto kielenoppimisen periaatteista, työkokemus sekä maahanmuuttotustaisten oppilaiden prosentuaalinen osuus kyselyyn vastanneiden kouluissa ja työskentelykunnan koko ovat yhteydessä opetukseen ohjaamisen tapoihin.

Tutkimuksemme aineisto on osa valtakunnallista kyselyä, joka toteutettiin verkossa syksyllä 2021. Tässä esitelmässä tarkastelun kohteena oleva osio koostui kymmenestä monivalintakysymyksestä ja yhdestä avoimesta kysymyksestä. Valtaosa vastaajista (N = 336) oli naisia, ja melkein kaikkien äidinkieli oli suomi. Vastaajat olivat pääasiassa aineenopettajia, luokanopettajia ja erityisopettajia; joukossa oli myös muutamia rehtoreita tai vararehtoreita, valmistavan opetuksen opettajia, erityisluokanopettajia tai kieli- ja kulttuuriryhmien opettajia. Lähes puolet vastaajista työskenteli alakouluissa, mutta aineistossa olivat edustettuina myös kaikki muut kouluasteet.

Tutkimustuloksemme osoittavat, että S2-oppimäärään ohjaamisen taustalla on monenlaisia tekijöitä ja kirjavien käytänteitä, eikä opettajilla näytä olevan riittävästi tietoa siitä, että äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän valinta kuuluu huoltajille. Perusopetuslain mukainen (628/1998) huoltajien oikeus valita oppilaan oppimäärä toteutuu vain noin kolmasosassa tapauksista. Lisäksi vaikuttaa siltä, että oppilaalle annetaan herkästi ”S2-status”, jos hänen väestörekisteriin merkitty äidinkiелensä on muu kuin koulun opetuskieli. Tulos ei toisaalta yllätä, sillä opetussuunnitelman perusteissa S2-oppimäärän tarpeen määrittely lähtee juuri oppilaan kielitaustasta ja vasta toisena mainitaan opiskelukielen taito. Väestötietojärjestelmän käyttö saattaa olla syynä siihenkin, että S2-oppitunneille ohjautuvat automaattisesti myös Suomessa syntyneet lapset, joiden äidinkieleksi on väestötietoihin merkitty jokin muu kuin koulun opetuskieli.

Tulosten pohjalta esitämme, että S2-oppimäärään ohjaamiseen ja huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön tarvitaan lisää kansallista ohjausta, yhtenäisiä käytänteitä, tiedonkulun sujuvuutta ja hyviä toimintamalleja. Tämä on tärkeää, jotta kaikille oppilaille ja heidän huoltajilleen taataan mahdollisuudet osallistua koulun toimintaan sen täysivaltaisina jäseninä ja jotta kouluissa tarjottu suomen tai ruotsin kielen opetus olisi vastuullista ja kaikille tarkoituksenmukaista.

Suomen kielen jaksaa- ja viitsiä-verbien vuorovaikutustehtävien vertailu

Yida Cai (Helsingin yliopisto)

Vertailen tässä esitelmässä suomen "jaksaa"- ja "viitsiä"-verbien vuorovaikutustehtäviä. Suomessa on runsaasti modaaliverbejä, jotka ilmaisevat tietyn resurssin riittävyyttä. Negatiivisessa kontekstissa nämä verbit voivat ilmaista, miksi jokin tapahtuma ei tapahtunut tai tapahdu tai miksi joku ei tehnyt tai tee jotain (Flint 1980: 1). "Jaksaa"- ja "viitsiä"-verbit ovat semanttisesti toisiaan lähellä olevia verbejä, koska kumpikin ilmaisee energian riittävyyttä. Kuitenkin niiden ilmaisemat energiat ovat erilaisia. Flintin (1980: 89) mukaan "jaksaa" ilmaisee pääasiassa fyysistä energiaa mutta voi tietyssä kontekstissa ilmaista myös mentaalista energiaa ja yleistä pitkäjänteisyyttä. "Viitsiä" taas ilmaisee vain mentaalista energiaa, joka viittaa erityisesti tahdonvoimaan päästä eroon inertiasta (mp.). Tarkastelen vuorovaikutuslingvistiikan (Couper-Kuhlen & Selting 2018) kehyksessä, miten "jaksaa" ja "viitsiä" toimivat vuorovaikutuksessa. Keskiössä on selvittää, miten ne eroavat toisistaan toimintojen rakentumisen (ks. esim. Depperman & Haugh 2021) keinoina. Osoitan myös, että niiden vuorovaikutustehtävien eroja voidaan selittää pohtien niiden ilmaisemia energialajeja.

Aineisto muodostuu arkikeskusteluista, joissa "jaksaa" esiintyy 106 kertaa, ja "viitsiä" 48 kertaa. Aineiston perusteella kyseisten verbien käyttöympäristöt ovat pääasiassa keskenään erilaisia. Esimerkiksi jaksaa"-verbi rakenteessa "kuinka/miten X jaksaa" ilmaisee vuorovaikutuksen ulkopuolisesta henkilöstä puhuttaessa puhujan epäuskoisuutta kyseisen henkilön tietystä toiminnasta, mikä voi esimerkiksi hakea vastaanottajalta kannanottoa. "Viitsiä"-verbi taas voi yksikön 2. persoonan muodossa esimerkiksi ilmaista, että tietyn toiminnan toteuttaminen (esim. tarjous) ei ole keskustelukumppanin velvollisuus. Näitä eroja voi selittää "jaksaa"- ja "viitsiä"-verbien ilmaisemien energialajien erolla: jaksaa"-verbi mahdollistaa sen ilmaisemisen, että tietyn toiminnan toteuttaminen ei yleensä onnistu yleisen fyysisen voiman perusteella. "Viitsiä"-verbi yksikön 2. persoonassa taas mahdollistaa sen ilmaisemisen, ettei tietyn toiminnan toteutus ole kumppanille välttämätöntä vaan riippuu tämän tahdosta.

Lähteet

Couper-Kuhlen, Elizabeth & Margret Selting 2018: *Interactional Linguistics: Studying Language in Social Interaction*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

Depperman, Arnulf & Haugh, Michael 2021: *Action ascription in interaction*. Cambridge; Cambridge University Press.

Flint, Aili 1980: *Semantic structure in the Finnish lexicon: Verbs of possibility and sufficiency*. Helsinki: SKS.

Language and well-being from the perspective of indigenous and minority language users

Héloïse Calame (Helsingin yliopisto), Luna Erica (Helsingin yliopisto), Anu Hyvönen (Helsingin yliopisto), Kayleigh Karinen (Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopisto), Stef Spronck (Helsingin yliopisto, Utrecht University), Victoria Peemot (Helsingin yliopisto), Wasiq Silan (Helsingin yliopisto), Pirjo K. Virtanen (Helsingin yliopisto) & Samuel Wainaina

Of the world's estimated 7,000 languages, a significant proportion are spoken in ever-diminishing numbers by the youngest generations (Bromham et al. 2021). Almost without exception, language loss is a consequence of colonisation and marginalisation, and better mastery of a traditional language is associated with greater well-being, better health and stronger socioeconomic indicators (Taff et al. 2018, Dinku et al. 2020). Moreover, the disappearance of languages correlates directly with the disappearance of traditional ecological knowledge, which is important for medicinal applications and conservation (Kik et al. 2021). These considerations have increasingly brought language to political attention, including with UNESCO's International Decade for Indigenous Languages (2022–2032). The link between language and the UN Sustainable Development Goals has also been discussed recently (Chau et al. 2022).

Yet many discussions around language loss are still heavily driven by Western academics and policymakers. This leads to assumptions that are poorly aligned with the needs of speakers of endangered languages and obstructs the view of the true extent and impact of language loss. With this research, we aim to contribute to a broadening of views on these issues.

We conducted interviews with speakers of Indigenous and minority languages in Australia, Basque Country, Brazil, Kenya, Finland, Mongolia and Taiwan based on three simple questions:

- What is language?
- What types of language exist?
- What does language mean to you?

Common themes were identified in these interviews through qualitative analysis.

The interviews paint a colourful picture of the importance of language for well-being but also show how strongly the interpreted views on language can differ from common academic definitions. In doing so, the interviews also offer new insights for the analysis of language in an academic context, e.g. for the understanding of genres, language and emotion, and the difference between spoken and written language.

This talk will be presented in Finnish.

Toonien merkintätavat: kieltenvälinen näkökulma

Sonja Dahlgren (Helsingin yliopisto), Sami Honkasalo (Helsingin yliopisto) & Don Killian (Helsingin yliopisto)

Toonien merkitsemiseen on kolme yleisesti käytettyä käytäntöä, mikä hankaloittaa typologista vertailua. Useimmissa afrikkalaisissa kielissä tooni merkitään diakriittisillä aksenttimerkeillä; Kaakkois-Aasian kielissä toonit merkitään yleensä numeroilla tai toonikirjaimilla (Chao 1930).

Näistä järjestelmistä aksenttimerkit ovat läpinäkyvimpiä muille kuin kielten asiantuntijoille; toonit on tällöin myös merkitty suoraan tooninkantoyksikölle (TKY). Aksenttimerkit eivät kuitenkaan taivu merkitsemään kaikkien kielten toonien korkeuskäyriä. Toonikirjaimet ovat joustavampia toonin korkeuskäyrän merkitsemisessä, mutta ne sijoitetaan TKY:n jälkeen, mikä on vähemmän läpinäkyvää. Numerot ovat yksinkertaisimpia erilaisten korkeuskäyrien merkitsemiseen, mutta niiden merkinnässä on kieltenvälistä vaihtelua. Esitämme tässä esitelmässä ehdotuksia järjestelmän yksinkertaistamiseksi.

Yhteinen käytäntö toonien merkitsemiseen olisi ihanteellinen mutta vaikea toteuttaa, kun otetaan huomioon toonijärjestelmien vaihtelut. Useimmat Afrikan toonijärjestelmät sisältävät korkeintaan kolme sävelkorkeuden tasoa, mikä tekee toonikirjaimien käytöstä tarpeettoman monimutkaista. Kaakkois-Aasian kielet sisältävät usein järjestelmiä, joissa on useita korkeuskäyriä; jotkut kielet sisällyttävät lisäksi äänirekisterin tonaaliseen fonologiaansa (esim. narinaääni). Aksenttimerkit ovat ongelmallisia kielissä, joissa on enemmän kuin kolme tasoa, mutta toonikirjaimet ovat käyttökelpoisia useimmissa kielissä. Suosittelemme (pitkästi Maddiesonin (1990) mukaista) aksenttimerkkien käyttöä yksinkertaisemmissa toonijärjestelmissä ja toonikirjainten käyttöä monimutkaisemmissa.

Toonikirjaimet hyötyisivät kuitenkin muokkaamisesta. Tällä hetkellä toonikirjaimet sijoitetaan usein tavun tai sanan loppuun, mikä vahvistaa harhaanjohtavaa käsitystä, että toonit kuuluvat fonologian reuna-alueelle. Toonikirjaimet voitaisiinkin sijoittaa suoraan TKY:n viereen. Tämä myös selventäisi tilanteita, joissa sananloppuiset roottiset äänteet voivat olla sekä TKY:itä että tavun lopukkeita; esim. wawan kielen mbúɽɽ 'haitta' búɽɽ 'ovi' (Martin 2012:56). Lisäksi äänirekisterin ominaisuudet on tyypillisesti merkitty erilleen toonista huolimatta niiden roolista toonijärjestelmissä (esim. burma). Äänirekisterin piirremerkintä voitaisiin sijoittaa toonikirjaimen alle tavun ydinvokaalin sijaan (esim. xɽ narisevalle matalalle toonille ja xɽ henkäyssoinnilliselle keski-nousevalle toonille).

Lähteet

Chao, Yuen-Ren. 1930. ə sistim əv "toun-letəz" [A system of "tone-letters"]. *Le Maître Phonétique* 30. 24–27.

Maddieson, Ian. 1990. The transcription of tone in the IPA. *Journal of the International Phonetic Association* 20(2). 28–32.

Martin, Marieke. 2012. A grammar of Wawa: an endangered language of Cameroon. University of Kent dissertation.

Strategies in Competition: Variable and Invariable Relativizers in South Slavic Torlak

Bojana Damjanović (University of Helsinki)

In my on-going research, I analyze the formation of relative clauses in the South Slavic Torlak dialects. Torlak is spoken in the territories of Serbia, Bulgaria, North Macedonia, and Kosovo. In this talk, I will address questions regarding two strategies of relativization from functional-typological perspectives.

European languages encompass several relativization strategies, including those involving inflected relative pronouns and general or invariable relativizers (e.g., Murelli 2011: 97, 99). I aim to analyze the formation of relative clauses using the pronoun *koji* (meaning 'who' or 'which'), a variable relativizer, and the pronoun *što* (meaning 'that'), an invariable relativizer, in situations where both are structurally possible.

I analyze the distribution across the relativized positions, following the Accessibility Hierarchy proposed by Keenan and Comrie (1977). The hierarchy of the roles are as follows: SUB (subject) > DO (direct object) > IO (indirect object) > OBL (major oblique case NP) > GEN (genitive or possessor) > OCOMP (object of comparison) (ibid. 1977: 66). In terms of the AH, relative pronouns can be used in European languages to relativize all positions. In example (1), the relativization of the object of postposition is attested:

(1) *sag imam čoveka s koga si spim*
now have man.ACC who.OBL REF sleep
'Now I have a man with whom I sleep.'

Based on Murelli (2011) who claims that non-standard European varieties more frequently employ invariant relativizers, my first hypothesis is that Torlak employs invariable relativizer strategy more often than variable relative pronoun strategy.

Keenan E. and Bernard C. (1977). Noun Phrase Accessibility and Universal Grammar. *Linguistic Inquiry*, 8/1, 63–99.

Murelli, A. (2011). *Relative Constructions in European Non-Standard Varieties*. Berlin Boston: Mouton de Gruyter.

Salminen T. (2010). *Europe and Caucasus*. 3rd ed. [pdf] Paris: UNESCO Publishing, 3242. Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187026> [Accessed 24 Feb. 2020].

African nurses' experiences of learning and using the Finnish language

Maria Frick (Oulun yliopisto) & Chimaobi Onwukwe (Abia State University)

The growing shortage of nearly 5,000 nurses and practical nurses requires international recruitment to workplaces and health care education in Finland (cf. Ministry of Economic Affairs and Employment 2023; Ruskoaho 2024). One of the obstacles to fully benefiting from international recruits is linguistic asymmetry, that is, uneven linguistic competences

between nurses and patients, and the requirement to use Finnish in reporting and other professional encounters within the working community (cf. Kela & Komppa 2011). This makes both client work and on-the-job training of nurses more difficult and increases the likelihood of linguistically asymmetric care encounters, where people try to cope with the language skills they have and rely on bodily interaction resources (Cubelo 2023, Pitkäjärvi & al. 2012).

We conducted three video-recorded semi-structured interviews with internationally recruited nurses and nursing students in Finland, asking them about their experiences on learning and using the Finnish language. The interviewees pointed out the necessity of learning Finnish, as it is needed in patient encounters. They talked about encounters with patients, with whom they did not share a strong language, and described embodied means of getting by in those encounters. Linguistic asymmetries caused distress in some of the interviewees.

References

Cubelo F. (2023b). Linguistic racism towards internationally educated nurses in Finland: Critical reflective analysis. *Public health nursing* (Boston, Mass.), 40(6), 813–816. <https://doi.org/10.1111/phn.13233>

Kela, M., & Komppa, J. (2011). Sairaanhoidajan työkieli–yleiskieltä vai ammattikieltä? Funktionaalinen näkökulma ammattikielen oppimiseen toisella kielellä. *Puhe ja kieli*, (4), 173-192.

Ministry of Economic Affairs and Employment (2023). Labour force barometer: Most of Finland suffers from labour market mismatch. <https://valtioneuvosto.fi/en/-/1410877/labour-force-barometer-most-of-finland-suffers-from-labour-market-mismatch>

Pitkäjärvi, M., Eriksson, E., Kekki, P., & Pitkala, K. (2012). Culturally diverse nursing students in Finland: some experiences. *International Journal of Nursing Education Scholarship*, 9(1).

Ruskoaho, J. (2024). Hyvinvointialueilla vakava pula hoitajista, lääkäreistä ja sosiaalityöntekijöistä Kunta- ja hyvinvointialueidenantajat KT. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2024/hyvinvointialueilla-vakava-pula-laak%C3%A4reista-ja-sosiaalityontekijoista>

Finnish Romani corpora and NLP tools

Kimmo Granqvist (Helsingin yliopisto)

Romani has been spoken in Finland since the 16th century. It is one of the Finnish traditional minority languages. It has as undergone a late and limited functional expansion since the 1970s, promoting its use in education, religious activities, some authorities' work, civil society and, in broadcast, digital and print media. At the same time, Finnish Romani is seriously endangered. According to estimates, about a third of the Roma speak Romani well and more than half speak it satisfactorily (Hedman 2017).

The research tradition of Finnish Romani traces back to the end of 18th century. Corpora of written and spoken Finnish Romani have been compiled by the Institute for the Languages of Finland and the University of Helsinki since the 1980s. Currently, the total size of the Finnish Romani corpora is approx. 352,000 words (Steingrímsson et al. 2024). A new data collection round pertaining to Finnish Romani is being planned to be conducted online making use of crowd-sourcing. The corpora are small, but nevertheless they have been

used actively and extensively for the quantitative study of the language (e.g. Granqvist 2007, 2022).

A Romani language revitalisation programme (OPH 2022, 2023–2030) is ongoing. Developing NLP tools for Finnish Romani is among the undertakings of the programme. Granqvist is working on ROMTWOL, a new tool for automatic morphological analysis of Finnish Romani, which makes use of the current Helsinki Finite-State Transducer (HFST). Currently, Granqvist is also working on a disambiguation tool, that makes use of VISL CG3. The work on an online dictionary of Finnish Romani has been commenced by Granqvist and the Finnish Roma Association. (Granqvist 2024a, 2024b.)

Among the challenges of the NLP work is dealing with the extensive phonological, structural and lexical variation the language still being codified manifests between subdialects and ideolects.

The description of modern standard Finnish from the post- and neostructural point of view – with comparative and diachronic touches (in Finnish)

Jukka-Pekka Hammari (DatMan, Turun Yliopisto)

My synchronic goal for modern standard Finnish has been to accomplish a decent finishing description and clear revision for the logico-structural revaluation of Finnish grammar pioneered by Paavo Siro. Determining this target, I base my statements – besides my own studies (see the abstracts of Kielitieteen päivät 1990–2019 & 2022–2024 [39/40 items] and CIFU 1995 & 2000 and corresponding publications in 1991, 1995, 1996, 2x2001, 2004, 2x2006) – also upon solutions by A. Penttilä, K. Wiik, H. Paunonen, F. Karlsson, L. Hakulinen, O. Ikola, A. Alhoniemi, P. Lauerma, T. Huomo and Erkki & Esa Itkonen.

Calling my particular method neostructuralism, I have avoided the categorical divisions of the classical approach and taken into account cognitive, constructive and functional aspects. As to the assumed outcome of my applied approach, I will discuss and explain the results in Finnish pointing out their innovative value focusing on the following issues in detailed and digestible ways:

The hierarchical and linear order of nominal and verbal morphophonology, distribution of Item-and-Arrangement and Item-and-Process instances and nature of fusion (Finnish, Estonian) and its relation to agglutination and processing; the models, nature and typology of Finnish morphophonology.

The structural order of morphosyntactic constitutive and modificational nominal and verbal form-classes; subfinite and finite propositional verbal forms and their relation to modal logical and formal semantic issues; personal pronouns and co-ordination; the cognitive nature of parts-of-speech; the nature, markedness and nomenclature of grammatical and concrete-semantic cases and structural, inherent and lexical typology of grammatical case marking; the universal models of local cases and their relation to temporal, essive-functional and habitive and associative cases; the functional use and implicational order of

local case forms and origin of the internal and external cases; the structure of nominal phrase (DP, NP, AP), numerals, pronouns and participles; deverbil nominal forms and subordination.

Tuettua vastuunottoa sovittelussa: referointi ja kysymys samassa vuorossa

Katariina Harjunpää (Helsingin yliopisto)

Sovittelu on oikeuskäsittelylle vaihtoehtoinen tai sitä täydentävä restoratiivinen menetelmä, jossa rikos- tai riita-asian osapuolet tapaavat ja keskustelevat sovittelijaparin avustuksella etsiäkseen asiaansa ratkaisua tai hyvitystä. Sovittelutapaamisissa tekijän vastuunotto menneestä ja tulevasta toiminnastaan, esimerkiksi pyrkimys estää väkivallan uusiutuminen, on keskeistä.

Esitelmässä käsittelen rikos- ja riita-asioiden sovittelun videotallenteissa toistuvasti esiintyvää kahden toiminnon yhdistelmää, jolla sovittelijat vaikuttavat tukevan osapuolten vastuunottoa ja muuta toimijuutta asian käsittelyssä. Sovittelijat tuottavat moniosaisia vuoroja, joissa sovittelija ensin referoi osapuolten (tai kaikkien yhteistä) keskustelua ja jatkaa sitten esittämällä osapuolelle kysymyksen, joka uudelleenohjaa keskustelua sovittelun tavoitteiden mukaiseen suuntaan. Pohdin tällaisen referoinnin ja kysymisen toisiinsa kytkemisen tehtäviä sovitteluvuorovaikutuksessa.

Kytkeällä kysymyksensä aiempaan puheeseen sovittelija ensinnäkin rakentaa uuden kysyvän toiminnon ymmärrettävyyttä ja perusteltua. Lisäksi kuvaamalla osapuolten puhetoimintaa sovittelija asettaa heidät ensisijaiseen rooliin sanotun suhteen ja samalla herättää rooliin liittyvät vastuut tai oikeudet (Enfield & Sidnell 2020), mikä puolestaan petaa (Vehviläinen 2003 'grounding') tulevaa kysymystä kutsumalla vastuunottoa tai aktiivisuutta myös tässä uudessa asiassa.

Esimerkki (1) Referointi -> Kysymys

ku sä sanot että sä oot pahoillas... -> mitä muitas- asioita siihel liittyy...pelottaako sua esimerkiks semmone asia että näiv vois käydä uudestansa tai hävettääks sua tai jotai

Aiemman puheen referointi ei siis ole vain "kaiuttamista" ja "aktiivista kuuntelua" vaan aktiivista vaikuttamista (Hutcbay 2005) siihen, miten osapuolet käsittelevät tilannettaan ja toteuttavat vastuullisuuttaan ja mahdollisuuksiaan asian sopimisessa. Sovittelijan kysymys koskee asiaa, jota osapuolet itse eivät ole tuoneet esiin. Moniosaisessa vuorossa referoinnin jatkeena se kuitenkin asettuu ikään kuin luontevaksi seuraavaksi askeleeksi heidän aiemmin kertomastaan.

Tutkimuksen aineistona on videotallenteita rikos- ja riita-asioiden sovittelusta ja menetelmänä keskustelunanalyysiin nojaava vuorovaikutuslingvistiikka.

Ranskan ja suomen kausaalisten konjunktioiden samankaltaisuudet ja erot

Mikko Haule (Helsingin yliopisto)

Esitelmässäni vertailen suomen ja ranskan kielten kausaalisten konjunktioiden ('koska', 'sillä' ja 'kun'; 'parce que', 'car' ja 'puisque') käyttöä suomen- ja ranskankielisissä romaaneissa. Esitelmä perustuu väitöskirjaani (Haule 2024).

Ranskan ja monen muun kielen kausaalisia konjunktioita on analysoitu lukuisissa tutkimuksissa subjektiivisuuden käsitteeseen liittyvien tekijöiden mukaan (esim. Degand & Pander Maat 2003). Myös puheen representaation ja rekisterin vaikutuksesta ranskan konjunktioiden valintaan on tehty tutkimuksia (esim. Zufferey ym. 2018). Suomen kielen osalta Herlin (1997, 1998) on tarkastellut konjunktioiden 'koska' ja 'kun' käyttöä erilaisista näkökulmista. Havu ja Hyvärinen (2013) ovat analysoineet 'koska'-konjunktion ranskan- ja saksankielisiä vastineita käännöksissä.

Tutkimuksessani olen tarkentanut ranskan ja suomen konjunktioiden käyttöä selittävien tekijöiden analyysia. Esitelmässäni kuvaan, millaiset tekijät selittävät konjunktioiden valintaa aineistossani. Selittävästä tekijöistä kahdeksan liittyy subjektiivisuuden käsitteeseen (esim. syy-seuraussuhteen tyyppi ja subjektiivisten sanojen (esim. 'erittäin') esiintyminen kausaalisen suhteen seuraus- ja syysegmenteissä) ja kaksi puheen representaatioon. Näiden tekijöiden vaikutusta olen selvittänyt logistisella sekamallilla, jolla voidaan analysoida näiden kielellisten muuttujien samanaikaista vaikutusta konjunktion valintaan huomioimalla samalla huomattavat erot konjunktioiden lukumäärissä eri romaanien välillä.

Lähteet

Degand, Liesbeth – Pander Maat, Henk 2003. "A contrastive study of Dutch and French causal connectives on the speaker involvement scale." Arie Verhagen & Jeroen van de Weijer (toim.), *Usage-based approaches to Dutch*. Lexicon, grammar, discourse. LOT, Utrecht. 175–199.

Haule, Mikko 2024. *L'emploi des connecteurs causaux français et finnois dans un corpus littéraire*. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Havu, Eva – Hyvärinen, Irma 2013. "The expression of causal relations in Finnish, French, and German: The example of koska." *Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki* 86. 163–198.

Herlin, Ilona 1997. Suomen kielen koska-konjunktion merkitys ja merkityksenkehitys. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*, Helsinki.

Herlin, Ilona 1998. Suomen kun. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*, Helsinki.

Zufferey, Sandrine – Mak, Willem – Verbrugge, Sara – Sanders, Ted 2018. "Usage and processing of the French causal connectives 'car' and 'parce que'." *Journal of French Language Studies* 28(1). 85–112.

Suomen kielen taivutustyypeistä

Tarja Riitta Heinonen (Kotimaisten kielten keskus)

Ei ole itsestään selvää, mitä tarkoitetaan, kun puhutaan suomen kielen taivutustyypeistä. Eri lähteissä käytetään erilaisia luokitteluja ja nimityksiä.

Olen ollut laatimassa Ison suomen kieliopin Taivutus-lukua, johon sisältyy myös taivutustyypejä koskevia osuuksia. Alun perin luonnostelin kielioppiin myös jakson, jossa käsittelin taivutuspäätteiden mukaisia taivutustyypejä, mikä on suomen kielen kuvauksessa harvinainen näkökulma. Julkaistuun kielioppiin asti nämä hupaisat luokitteluni eivät kuitenkaan päätyneet. Kahdenkymmenen vuoden jälkeen kieliopin ilmestymisestä voi olla sopiva hetki kertoa niistä. Yleensä suomen sanaston kuvauksissa lähtökohta on siinä, millainen on sanan perusmuoto ja millaisia vartalonvaihteluita taivutusmuodoissa esiintyy. Toki päätteiden ja vartaloiden yhteispeli on se, mikä viime kädessä luo tai sallii ne muodot, joita esiintyy.

Nykyisessä työssäni sanakirjantoimittajana vastaan taivutustietojen merkinnöistä Kielitoimiston sanakirjaan. Sanakirjoissa taivutustyyppit ovat mallisanojen mukaisia ryhmiä, joissa vartalonvaihtelut ja päätteistöt menevät yleensä saman kaavan mukaan. Ryhmä voi olla myös minimaalisen pieni, jopa yhden sanan kokoinen. Lisäksi joistakin sanoista tai sanatyypeistä on mielenkiintoisen vaikeaa määritellä, minkä mallin tai mallien mukaan sana taipuu. Esimerkkinä tällaisista sanoista voi mainita vaikkapa eläinten nimet koala ja seipi. Jokusen kerran on tullut palautetta myös siitä, että sanakirjan mallitaivutustyyppit eivät vastaa kielenopetuksessa käytettyjä ryhmittyjä. Onko sanakirjan tapa kuitenkin käytännönläheisempi?

Sanojen taivutus ei myöskään pysy aloillaan. Näin ollen ei myöskään pysy taivutuksen kuvaus. Kun Kielitoimiston sanakirjan edeltäjän Suomen kielen perussanakirjan taivutustyyppiluokittelu tehtiin yli 35 vuotta sitten, pohjana käytettiin luonnollisesti Nykysuomen sanakirjan taivutustyypejä. Luokittelua yksinkertaistettiin ja vanhentuneiksi katsottuja muotovaihtoehtoja jätettiin pois. Tuolloin säilytettiin kuitenkin sulkeissa (harvinaisena vaihtoehtona) -in-päätteinen monikon genetiivi parissa muotoryhmässä (nallein, emäntäin). Mikä tällaisen muodon asema on nyky-yleiskielessä?

Språklig hållbarhet i Helsingfors kommersiella språkliga landskap

Sofie Henricson (Helsingin yliopisto)

I föredraget presenteras en sociolingvistisk studie av språkens roll och synlighet i de språkliga landskapen i Finlands huvudstad Helsingfors. Språkliga landskap består av olika slags skyltar i det offentliga rummet, av vilka en del är författade av myndigheter och andra av privata aktörer. Vilka språk som syns på skyltarna i en stad är en mångbottnad fråga som kan relateras till bl.a. språklig lagstiftning, den aktuella och historiska lokala kontexten samt olika språkgruppers resurser och status (se t.ex. Barni & Bagna 2010, Löfdahl m.fl. 2022). I föredraget ligger fokus på skyltar uppsatta av privata aktörer i stadens kommersiella skikt och på huruvida de kommersiella aktörerna beaktar det lokala befolkningsunderlaget språkligt i sin skyltning.

Materialet består av geotaggade fotografier av kommersiella skyltar i tolv distrikt i Helsingfors som samlats in 2021, varav föredraget framhäver tre distrikt med höga andelar talare av andra språk än finska eller svenska och tre distrikt med höga andelar talare av nationalspråket men de facto minoritetsspråket svenska. Analysen tar fasta på språkens roll och synlighet samt på variationen mellan urbana miljöer med olika slags språkliga profiler utifrån följande frågor: Vilka språk ingår i det kommersiella lingvistiska landskapet i ett urval av Helsingfors urbana distrikt med olika språkliga profiler? Hur synliga är de språk som talas av invånarna i distrikten? Vilka funktioner har de språk som ingår i den kommersiella skyltningen? Resultaten diskuteras i relation till den visuella kommunikationens språkliga hållbarhet i den lokala urbana kontexten.

Referenser

Barni, Monica & Carla Bagna. 2010. Linguistic Landscape and language vitality. I Shohamy m.fl. (red.), *Linguistic Landscape and the City*. 3–18. Multilingual Matters.

Löfdahl, Maria, Johan Järlehed, Tommaso Milani, Helle Lykke Nielsen & Tove Rosendal. 2022. Språkliga hierarkier i Göteborg – en intersektionell och jämförande analys av finskans och somaliskans (o)synlighet och status. I Ericsson m.fl. (red.), *Linguistic Diversity*. ASLA. 131–154.

Häivyttämisen ja näkyväksi tekemisen kielelliset ja visuaaliset keinot Ei polteta tulevaisuutta -kampanjan julkaisuissa

Irina Herneaho (Helsingin yliopisto)

Suomen metsien muutos hiilinielusta päästölähteeksi (Luonnonvarakeskus 2025) on kiihdyttänyt keskustelua metsien käytön vastuullisuudesta. Kysymystä on pitänyt esillä Ei polteta tulevaisuutta -ympäristökampanja, jonka tavoitteena on vähentää metsien käyttöä energiateollisuudessa Suomessa ja EU-tasolla. Tässä esitelmässä tarkastelen ekolingvistisen tutkimusperinteen hengessä, miten puita ja ihmistä sekä näiden välistä suhdetta kuvataan ETP-kampanjan tuottamissa materiaaleissa.

Tutkimusaineisto koostuu Ei polteta tulevaisuutta -kampanjan verkkosivuilla julkaistusta kampanjamateriaalista, joka sisältää valokuvia ja tekstiä. Ammennan ekolingvistiikasta analysoidessani tapoja, jolla aineistossa irrottaudutaan ihmiskeskeisyydestä sekä merkityksellistetään ihmisen suhdetta ei-inhimilliseen. Stibben (2020: 161) mukaan ekolingvistiikan keskeinen tehtävä on kyseenalaistaa kielenkäytön ja myös perinteisen kielentutkimuksen ihmiskeskeisyys, joka ilmenee esimerkiksi muiden eläinten, kasvien ja luonnon häivyttämisenä (erasure). Esitelmässä tarkastelen, millaisin visuaalisin ja kielellisin keinoin aineistossa häivytetään – tai kääntäen tehdään näkyväksi – metsään ja ihmiseen liittyviä kysymyksiä.

Alustava analyysi osoittaa, että sekä kielellisesti että visuaalisesti aineistossa korostetaan polttoon menevien puiden suurta kokoa sekä puiden suurta määrää, mikä asettaa kyseenalaiseksi metsien energiankäytön vastuullisuuden. Ihminen on aineistossa usein sivuroolissa niin teksteissä kuin kuvissakin, ja ihmistä käytetään usein havainnollistamaan yksittäisten puiden, puukasojen tai energiapuuterminaalien kokoa. Osaltaan kielen ja kuvien tehtävät eriytyvät aineistossa: puita yksilöllistetään nimenomaan visuaalisin keinoin, ja kielen avulla teksteihin tuodaan myös laajempi metsä- ja ekosysteeminäkökulma. Kokonaisuudessaan tekstit ja erityisesti valokuvat dokumentoivat ja politisoivat

nykyisenkaltaista metsien energiakäyttöä (ks. Luhtakallio, Meriluoto & Malafaia 2024: 140–142).

Lähteet

Luhtakallio, Eeva, Meriluoto, Taina & Malafaia, Carla 2024: Visual politicization and youth challenges to an unequal public sphere: Conceptual and methodological perspectives. – Jerusha Conner (toim.), Handbook on youth activism, 140–153. Edward Elgar Publishing.

Luonnonvarakeskus 2025: Kasvihuonekaasuinventaarion ennakkotiedot 2023: Metsät ovat kääntyneet päästölähteeksi, koska puuston nielu ei enää riitä kattamaan metsien maaperän päästöjä. – <https://shorturl.at/Lvnsp> (luettu 20.2.2025)

Stibbe, Arran 2020: Ecolinguistics. Language, ecology and the stories we live by. Toinen painos. Routledge.

Ekolinguistiikan ja ekokriitiikin kohtaamispintoja – eläin- ja ihmiskäsitysten rakentuminen kahdessa kaunokirjallisessa tekstissä

Reeta Holopainen (Helsingin yliopisto) & Tiia Kähärä (Helsingin yliopisto)

Tarjoamme Kielitieteen päiville 2025 esitelmää, jossa esittelemme ekolinguistiikan ja ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen välistä suhdetta sekä sovellamme Arran Stibben (2021) ekolinguvistiseen analyysiin luotsaamia käsitteitä kahden erilaisia aikakausia ja tyyliä edustavan kaunokirjallisen teoksen tarkasteluun. Tavoitteena on tarjota katsaus ekolinguistiikan asemasta ekokriitiikin ja kirjallisuudentutkimuksen kentällä sekä havainnollistaa, miten ekolinguistiikkaa voi soveltaa kaunokirjallisen aineiston tarkasteluun ja yhdistää kirjallisuustieteelliseen teksti-analyysiin.

Aluksi tarkastelemme, miten ekolinguistiikkaa on sovellettu kaunokirjallisuuden tutkimiseen ja ekokriittisiin kysymyksenasetteluihin, sekä erittelemme, mitä yhtymäkohtia ja eroja ekolinguistiikan ja ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen väliltä löytyy. Vaikka ekolinguistiikan näkökulmista on jossakin määrin tutkittu myös kaunokirjallisia aineistoja, ekolinguistiikan ja ekokriitiikin välistä suhdetta on aiemmassa tutkimuksessa käsitelty varsin vähän.

Sovellamme esitelmässä ekolinguistiikkaa kahden erilaisen kaunokirjallisen tekstin analyysiin: Eeva-Liisa Mannerin novelliin ”Ratsastus” teoksesta Kävelymusiikkia pienille virtahevoille (1957) sekä Heli Laaksosen runoteokseen Luonnos. Eräänlaisia esitelmää (2022). Mannerin novelli ”Ratsastus” on luomiskertomuksen uudelleenkirjoitus, jossa luojajumala muistelee maailman luomista, harmittelee ihmislajin syntyä ja haaveilee apokalyptisesti luomistyönsä tuhoamisesta. Novelli uudelleenkehystää käsitystä ihmisestä luomakunnan herrana ja näyttää sen sijaan ihmisen vähäpätöisen ja vaarallisen osan luonnossa. Laaksosen Luonnos on huumorilla höystetty runomuotoinen opas eläin- ja kasvikunnasta ja luonnonilmiöistä. Vaikka teos pyrkii olemaan kirja luonnosta, se heijastelee kielellään kulttuuriamme hallitsevaa kehystystä ihmisestä muuta luontoa ylempänä ja etevämpänä olentona. Molemmat tekstit käsittelevät muunlajisten eläinten, ihmisten ja luonnon suhdetta, mutta tekevät sen keskenään hyvin eri tavoin. Tämä antaa mahdollisuuden näyttää, miten eri kirjallisuudenlajien ilmaisukeinoja voi analysoida ekolinguistiikan käsitteillä. Yhdistämme ekolinguistiikkaan ekokriittisen

kirjallisuudentutkimuksen näkökulmia kirjallisuuden kuvallisuuteen, kuten antropomorfismiin, zoomorfismiin ja mekanomorfismiin.

Aineistonaamme olevat teokset edustavat eri aikakausia ja kaunokirjallisuuden tyyliä: Mannerin teos paikantuu 1950-luvun modernismiin ja on kirjoitettu ennen ympäristöliikkeen syntyä ja ympäristökysymysten nousua julkiseen keskusteluun, kun taas Laaksosen teos on nykykirjallisuutta, joka on kirjoitettu 2020-luvun runsaan julkisen ympäristökeskustelun ja ympäristörunouden toisen aallon kontekstissa. Kiinnostavaa on, että tästä huolimatta Mannerin novelli purkaa vahvemmin antroposentrismistä maailmankuvaa kuin Laaksosen teos, jossa on yllättävän paljon mekanomorfista ja eläinten itseisarvolle haitallista kuvastoa.

Vaikuttaako virallisen kielikokeen suorittaminen pitkällä aikavälillä aikuisten maahanmuuttajien kielenkäyttöön, kielitaitoon ja kieliasenteisiin? Tutkimus suomen kielen YKI-testin suorittajista Suomessa

Mari Honko (Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus), Tuija Hirvelä (Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus) & Sari Ahola (Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus)

Maahanmuuttaneita aikuisia koskevat kielitaitovaatimukset ovat viime vuosina tiukentuneet Suomessa ja koko Euroopassa, millä on vaikutuksia muun muassa korkeakoulutukseen, työhön ja kansalaisuuteen pääsyyn. Näistä, usein kielikokeilla todennettavista vaatimuksista, joilla pyritään helpottamaan esimerkiksi sosiaalista ja ammatillista integroitumista, puuttuu vankkaa yksilölähtöistä empiiristä näyttöä niiden tehokkuuden tueksi.

IMPACT-hankkeessa tutkitaan kielitaitovaatimusten ja niihin liittyvän testiarvioinnin vaikutusta aikuisten maahanmuuttajien elämään Suomessa. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat aikuiset, jotka ovat aiemmin osallistuneet keski- tai ylimmän tason YKI-tutkintoon saadakseen virallisen todistuksen suomen tai ruotsin kielen taidostaan.

Esityksessä keskitytään IMPACT-hankkeen ensimmäiseen osatutkimukseen, jossa analysoitiin rekisteritietojen ja vuoden 2024 Webropol-kyselyn avulla vuosien 2018, 2020 ja 2022 suomen kielen YKI-tutkintoon osallistuneiden taustoja, testituloksia ja kokemuksia testiin osallistumisen jälkeen.

Tutkimuksen avulla selvitimme YKI-tutkinnon suorittamisen seurauksia osallistujille (kysely 1, n=603) ja heidän käsityksiään Suomen kielitaitovaatimuksista (kysely 2, n=658).

Esityksessä tuomme esiin tutkimuksen alustavia tuloksia kuvailevien tilastojen ja tilastollisen analyysin avulla:

1. Kielitodistuksen tarvitsemisen syyt ja todentunut käyttö.
2. Kielenkäyttö, itsearvioitu kielitaito ja näiden mahdolliset muutokset sekä asenteet suomen kieltä kohtaan kielitodistuksen saamisen jälkeen.

Tutkimusta toteutetaan kriittisen kielitaidon arvioinnin viitekehyksessä, jonka keskeisimpiä periaatteita on arvioinnin vastuullisuus. Tuloksia käsitellään ottaen huomioon osallistujien tausta ja haluttujen testitulosten saavuttaminen.

Tehoja, turvaa ja terveyttä – lukijoiden näkemyksiä julkaisuformaatin merkityksestä tieteellisten lehtien digitalisoituessa

Mari Honko (Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus), Laura Kanto (Jyväskylän yliopisto), Antti Saloranta (Turun yliopisto, Norjan arktinen yliopisto) & Mari Wiklund (Helsingin yliopisto)

Globaali digitalisoituminen muokkaa perinteisiä julkaisukäytäntöjä vaikuttaen tieteellisten lehtien toimintaan: yhä useampi tiedelehti ilmestyy joko ainoastaan tai ainakin digitaalisessa muodossa. Digitaalisuudesta on muodostunut nopeasti oletusarvo. Paine lehtien avoimeen saatavuuteen ja painokustannusten nousu sekä maksavien tilaajien rajallinen määrä puoltavat paperisista, painetuista lehdistä luopumista. Taloudellisesti erityisen tiukoilla ovat ei-kaupalliset ja muilla kuin maailman valtakielillä toimivat pienen levikin tiedelehdet, joiden mahdollisuudet kahden julkaisuformaatin ylläpitämiseen ja kehittämiseen ovat rajalliset. Lisäksi kestävän kehityksen huomioiminen julkaisutoiminnassa herättää arvokeskustelua siitä, kuinka vastuullista tulevaisuudessa ylipäättään on painaa ja kuljettaa tiedettä paperijulkaisuina. Digitaalisuuden kaikkiallisuus ja digitaalisen lehden riippumattomuus aineesta ja ajasta vaikuttavat kiistattomilta vetovoimatekijöiltä. Tarvitaanko painettuja tiedelehtiä enää mihinkään?

Aiemman Virittäjä-lehden tekemän lukijatutkimuksen perusteella (Niskanen & Mäntynen, 2012) paperilehdellä oli 2010-luvun alussa vielä vahva asemansa erityisesti opiskelijoiden keskuudessa, kun taas tutkijat ja ulkomailla työskentelevät useammin suosivat tieteellisen lehden verkkoversiota sen saavutettavuuden ja hakutoimintojen vuoksi. Vuosikymmenen loppupuolella digitaalinen lukeminen oli vankistanut asemiaan mutta yli puolet vastaajista luki edelleen lehteä sekä painettuna että sähköisenä (Neuvonen & Lappalainen, 2018). Laajemmin päivittäis- ja aikakauslehtien lukemiseen kohdistuva kansallinen mediatutkimus osoittaa digitaalisen lukemisen yleistyneen ja monimuotoistuneen Suomessa nopeasti, mutta erityisesti aikakauslehtiä luetaan edelleen paperilta (KMT, 2024).

Tässä esityksessä pohdimme tieteellistä julkaisemista julkaisuformaatin näkökulmasta. Hyödynnämme aineistona kyselytutkimusta, jossa kartoitimme tieteellisten lehtien lukijoiden mieltymyksiä julkaisuformaattien välillä. Kysymme, onko painetulle lehdelle vielä tarvetta vai riittääkö nykyään pelkkä digilehti. Pohdimme kyselyvastauksia lähtökohtana pitäen julkaisuformaattien hyviä ja huonoja puolia sekä millaiselta näyttää tieteellisten lehtien tulevaisuus julkaisuformaatteihin liittyvien valintojen tekijöinä ja toteuttajina. Huomioimme myös lukijakokemuksista nousevaan formaattien risteytymiseen, joka haastaa digitaalisen julkaisemisen yksiselitteisesti ekologisen vaihtoehdona. Esityksen aikana kutsumme kuulijoita pohtimaan tiedejulkaisemisen formaattiin liittyviä kysymyksiä ja jakamaan kokemuksiaan tieteellisten lehtien lukijoina.

Lähteet

KMT (2024). Kansallinen mediatutkimus. Media Metrics Finland Oy.

Neuvonen, J., & Lappalainen, H. (2018). Virittäjän nykytila ja tulevaisuus lukijoiden puntarissa. *Virittäjä*, 122(1).

Niskanen, N., & Mäntynen, A. (2012). Virittäjän lukijakyselyn tuloksia. *Virittäjä*, 116(1).

Vanhan kirjasuomen "tykö"

Atte Huhtala (Turun yliopisto, Tarton yliopisto)

Tarkastelen esitelmässäni vanhan kirjasuomen "tykö"-partikkelin käyttöä verraten sitä nykykielisiin käyttötapoihinsa. Päähuomioni on Mikael Agricolan teosten kielessä, mutta teen vertailuja myös myöhempiin vanhan kirjasuomen vaiheisiin ja toisaalta merkitykseltään läheiseen "luo(kse)"-partikkeliin. Perusmerkitykseltään jonkun tai jonkin läheisyyteen siirtymistä ilmaiseva "tykö" voi esiintyä vanhassa kirjasuomessa adpositiona ja adverbina. "Tykö"-elementti esiintyy myös alkukomponenttina lukuisissa yhdysadjektiiveissa, yhdyssubstantiiveissa ja yhdysadjektiiveissa (Toropainen 2017: 94–95, 98, 104).

"Tykö"-partikkeliä merkitykseltään vastaava "luo(kse)" on nykyisen suomen yleiskielen kannalta preskriptiivisesti katsoen neutraali, "tykö" puolestaan murteellinen. Esimerkiksi jo Nykysuomen sanakirja (1961) luonnehtii "tykö"-partikkeliä tyyliarvoltaan ylätyyliseksi ja kansaomaiseksi. Suomen murteissa "tykö"- ja "luo"-partikkeleiden välillä on nähtävissä alueellinen jako, jossa länsimurteet ovat pääosin "tykö"-partikkelin, itämurteet "luo(kse)"-partikkelin kannalla. Varhaisten kirjakielisten tekstien laatijoiden murretausta oli voittopuolisesti läntinen, mistä johtunee se, että "tykö" on käytössä jo Agricolan Abckiriassa (1543), kun taas "luo(kse)" esiintyy ensi kerran vasta Laurentius Petrin Ajan tiedossa (1658) (VKS: luokse).

Agricolan teoksissa "tykö"-partikkeli esiintyy Mikael Agricolan teosten morfosyntaktisesta tietokannasta tekemäni haun perusteella 1255 kertaa. Näistä tapauksista vajaa puolet edustaa partikkelin possessiivisuffiksillista muotoa. Luon esitelmässäni katsauksen sanoihin, jotka esiintyvät "tykö"-adposition kanssa lausekkeissa, ja esittelen partikkelin käyttökonteksteja ja -tapoja, jotka ovat osin samankaltaisia kuin nykykielessä ja osin siitä poikkeavia. Osa eroista lienee selitettävissä lähtökielten malleilla, sillä Agricolan kirjoitukset edustavat lähes yksinomaan käännöskieltä (ks. esim. Salmi 2010: 33–36).

Aineslähteet

Mikael Agricolan teosten morfosyntaktinen tietokanta versio 1.1, Korp [korpus]. Viitattu: 27.02.2025. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2019121804>

Lähteet

Salmi, Heidi 2010. Mikael Agricolan teosten kielen "ala"-, "ylä"- ja "pää"-vartaloiset adpositiot. Väitöskirja. Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Turun yliopisto.

Toropainen, Tanja 2017. Yhdyssanat ja yhdyssanomaiset rakenteet Mikael Agricolan teoksissa. Väitöskirja. Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Turun yliopisto.

Nykysuomen sanakirja. 1951–1961. Valtion toimeksiannosta teettänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. WSOY, Porvoo–Helsinki.

VKS = Vanhan kirjasuomen sanakirja. 2024. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisu 38. URN:NBN:fi:kotus-201435. Verkkojulkaisu. Päivitetty viimeksi 22.11.2024 (viitattu 27.02.2025). Saatavissa: <https://kaino.kotus.fi/vks/>

Huumausaineiden slanginimitykset Päihdelinkin keskustelufoorumilla

Lasse Hämäläinen (Helsingin yliopisto) & Teemu Ruokolainen (Aalto-yliopisto)

Huumausaineiden käyttäjät puhuvat huumeista usein yleiskielestä poikkeavilla slanginimityksillä. Esimerkiksi amfetamiinista käytetään muun muassa nimityksiä piri, vauhti, alis, pöhinä, piiska ja swimba. Huumeita käyttämättömät ihmiset tuntevat huumeslangia keskimäärin melko vähän, vaikka esimerkiksi nuorten vanhemmilla ja huumeidenkäyttäjien parissa työskentelevillä ammattiryhmillä voi olla tarve ymmärtää sitä. Verkossa onkin julkaistu huumeslangisanastoja, jotka pyrkivät vastaamaan tähän tarpeeseen, mutta ne ovat tyypillisesti suppeita tai vanhentuneita. Systemaattista huumeslangiin keskittyvää tutkimusta on tehty Suomessa ja kansainvälisestikin hyvin vähän.

Tässä esitelmässä tarkastellaan huumausaineiden slanginimityksiä A-klinikkasäätiön ylläpitämän Päihdelinkki-verkkosivuston keskustelufoorumilla (<https://keskustelu.paihdelinkki.fi/>). Tutkimusaineisto sisältää 4 272 viestiä, jotka on lähetetty vuosina 2005–2021 keskusteluketjuun otsikolla ”Mikä vaikuttaa nyt?” Ketju sisältää monipuolisesti erilaisten huumaus- ja lääkeaineiden nimityksiä.

Esitelmässä käydään läpi, mitkä ovat aineiston yleisimmät eri huumausaineista käytetyt nimitykset. Tutkimustuloksia vertaillaan erilaisiin huumeslangia sivuaviin lähteisiin (esim. Lipsonen 1990) sekä esitelmöijien aiempaan vastaavanlaiseen tutkimukseen, jossa aineistolähteenä käytettiin Tor-verkossa sijainnutta kaupankäyntisivustoa (Hämäläinen & Ruokolainen 2021). Lisäksi analysoidaan, mitä tutkimustulokset voivat paljastaa yleisemmin suomalaisesta huumeekulttuurista sekä sen muutoksista viime vuosikymmeninä.

Tapahtuman teeman – vastuullisuuden – hengessä esitelmässä arvioidaan laittoman ja stigmatisoidun toiminnan tutkimiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Esitelmässä pohditaan myös, voivatko tutkimustulokset tuoda uusia näkökulmia viime vuosina aktiivisesti käytyyn keskusteluun vastuullisesta huumeepolitiikasta (esim. Nuotio, Simojoki & Yli-Hemminki 2023).

Viitteet

Hämäläinen, Lasse & Ruokolainen, Teemu 2021: Kukkaa, amfea, subua ja essoja: Huumausaineiden slanginimitykset Tor-verkon suomalaisella kauppapaikalla. – Sananjalka 63 s. 130–153.

Lipsonen, Leo 1990: Vankilaslangin sanakirja. Helsinki: VAPK-kustannus.

Nuotio, Kimmo & Simojoki, Kaarlo & Yli-Hemminki, Esko (toim.) 2023: Parempaa päihdepolitiikkaa. Rangaistuksista hoidon poluille. Helsinki: Gaudeamus.

Vertauskonstruktion tutkimusta kollostruktioanalyysin keinoin

Jenni Ihanus (Helsingin yliopisto)

Esitykseni käsittelee vertauskonstruktiota [X tekee jotakin kuin Y] (esim. ”Kirjoittaminen sujuu kuin tanssi”; ”märkä puu sihisee uunissa kuin kissa”) sekä tämän konstruktion toteutumien tutkimista tilastollisin menetelmin. Olen kerännyt journalistisen tekstin

korpukselta (Yleisradio 2025) aineistokseni noin 2 000 vertausta, jotka toteuttavat tarkastellun konstruktion. Aineiston tutkimiseen hyödynnän kollostruktioanalyysia (mm. Stefanowitsch & Gries 2003). Analyysillä selvitetään, missä määrin konstruktiot ja niiden toteumissa esiintyvät sanat vetävät toisiaan puoleensa. Tavoitteena on tunnistaa kielellinen aines, joka on keskeistä tutkimuksen kohteena olevan konstruktion merkitykselle ja oppimiselle.

Tarkastelen kollostruktioanalyysia hyödyntäen ensinnäkin vertauskonstruktion ja sen toteumissa esiintyvien verbien yhteisesiintymiä. Yhteisesiintymiä arvioidaan analyysissa tilastollisesti, mutta käytetyissä mittareissa on eroja siinä, miten ne suhtautuvat konstruktion ja verbin välillä vallitsevaan assosiaatioon ja toisaalta yhteisesiintymän käyttäytyyteen (ks. Gries 2022). Tutkimani vertauskonstruktion vahvimmin puoleensa vetämiksi verbeiksi nousevat geneeristä käyttäytymistä ja toimintaa (mm. "käyttäytyä", "toimia") sekä sopivuutta ja sujuvuutta (mm. "sopia", "sujua") ilmaisevat verbit, kun mittari (esim. log-likelihood) antaa painoarvoa konstruktion ja verbin yhteisesiintymän frekvenssille. Kun taas mittari tarkastelee selvemmin vain assosiaatiota (log odds ratio, ks. Gries 2022), vertauskonstruktion vahvimmin puoleensa vetämiä verbejä edustavat esimerkiksi verbit "tupsahdella", "putkahdella", "sihistä" ja "vapista". Esityksessäni pohdin, mitä eri mittareiden keskeisiksi osoittamat verbit kertovat vertauskonstruktion tehtävistä journalistisen tekstin korpuksessa ja toisaalta siitä, millaisia verbejä kielenkäyttäjät voisivat herkimmin yhdistää tarkasteltuun konstruktion.

Tutkin kollostruktioanalyysin avulla lisäksi vertauskonstruktion toteumissa esiintyvien verbien ja vertauskuvien (mm. "tanssi", "kissa") yhteisesiintymiä. Analyysi valaisee kiteytyneen ja luovan kielenkäytön suhdetta vertausten kontekstissa: esimerkiksi verbit "sopia" ja "sujua" esiintyvät selvästi useammin osana vakiintuneita kokonaisuuksia kuin käyttäytymistä ja toimintaa ilmaisevat verbit.

Lähteet

Gries, S. T. 2022. What do (some of) our association measures measure (most)? Association? *Journal of Second Language Studies* 5(1), 1–33.

Stefanowitsch, A. & Gries, S. T. 2003. Collostructions. Investigating the interaction of words and constructions. *International Journal of Corpus Linguistics* 8(2), 209–243.

Yleisradio 2025. Ylen suomenkielinen uutisarkisto 2011–2021, Korp [korpus]. Kielipankki.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2022032203>.

Nuoret, kielet ja sota

Riikka Iso-Ahola (Helsingin yliopisto) & Leena Kolehmainen (Helsingin yliopisto)

Sodat ovat tyypillisesti kansainvälisiä ja monikielisiä konflikteja, joissa kielet ja kielitaito voivat nousta ratkaisevaan osaan (Footitt & Kelly toim. 2012; Kujamäki 2023; Syrjänen 2025). Esimerkiksi monikielisten sotajoukkojen koulutus edellyttää monikielisiä resursseja. Lisäksi kieli on identiteetin ilmaisun keino sotilaiden ja siviilien kohtaamisissa sekä osa representaatioiden työkaluja sodan jälkeen, kun pyritään tapahtuneen ymmärtämiseen ja muistamiseen. (Kelly 2012: 236–243.)

Tarkastelemme esitelmässämme suomalaisten nuorten käsityksiä sodista kielellisinä konflikteina. Tutkimus on osa Kiera-hanketta (<https://sites.utu.fi/kiera/>), jonka aineistona ovat kevään 2022 ylioppilaskokeen pakollisen äidinkielen (suomi) kirjoitustaidonkokeen vastaukset (N= 27 000). Kokeessa tuotettavien kirjoitelmien kaikki aiheet liittyivät tuolloin kieliin. Kielten ja sodan yhteys nousee esiin joissakin kirjoitelmissa, koska Venäjä oli tuolloin juuri aloittanut hyökkäyssodan Ukraina. Tutkimusmenetelmänä on korpuslingvistinen temaattinen konkordanssianalyysi, jonka avulla kartoitamme abiturienttien kirjoitelmissa kieliä ja sotaa yhdistäviä teemoja.

Raportoimme esitelmässämme alustavia havaintoja AntConc-korpusohjelman esiin nostamista hakusanojen kieli ja sota yhteisesiintymistä, joita on yhteensä 675. Abiturientit pohtivat teksteissään muun muassa sotien vaikutusta kielten asemaan ja kieliasteisiin sekä kielten ja kielitaidon merkitystä kansainvälisissä konflikteissa. Esiin nostetaan sotaa käyvän valtion kielen ja kielen puhujien saama negatiivinen leima. Abiturienttien mukaan kieliä tarvitaan sodassa muun muassa pakolaisten auttamiseen, tasapuolisen tiedonsaannin varmistamiseen ja rauhanneuvotteluihin. Kieli voi olla myös sodan syy tai asia, jonka vuoksi kannattaa taistella.

LÄHTEET

Footitt, Hilary & Kelly, Michael (toim.) 2012: Languages at war. Policies and practices of language contacts in conflict. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Kelly, Michael 2012: Conclusion: Communication, identity and representation through languages in war. – Hilary Footitt & Michael Kelly (toim.) 2012: Languages and the Military. Alliances, Occupation and Peace Building. s. 236–243. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Kujamäki, Pekka 2023: Aseveljien tulkit. Jatkosodan monikielinen arki. Helsinki: SKS.

Syrjänen, Niina 2025: Kielet ja kääntäminen sodassa: Päämaja käännöskulttuurin toimintaympäristönä ja toiminnan määrittäjänä vuosina 1939–1944. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Arvovapaus vs. arvosidonnaisuus kielessä, kielitieteessä ja kielitieteen historiassa: esimerkkitapauksena diakroninen kielitiede Saksassa 1800-luvulla

Esa Itkonen (Turun yliopisto)

Nykyään maailman kieliin suhtaudutaan arvovapaasti: niitä ei luokitella 'kehittyneiksi' tai 'kehittymättömiksi', puhumattakaan siitä, että joitakin kieliä voitaisiin pitää suorastaan 'rappeutuneina'. Mutta näin ei ole ollut aina. Vuosina 1810 – 1880 Saksan kielitieteessä esiintyi arvottavaa asennetta suhteessa kieliin kahdella (osin päällekkäisellä) tasolla. Typologiassa oletettiin kolme eri tyyppiä, so. isoiloiva – agglutinoiva – flekteerava, joita luonnehdittiin sellaisilla kasvavaa arvostusta ilmaisevilla termeillä kuin 'primitiivinen' < 'mekaaninen' < 'orgaaninen'. Diakroniassa oletettiin kaksi eri vaihetta: esihistoriaa eli 'synteettisen' rakentumisen (Aufbau) aikaa seurasi historia eli 'analyttisen' rappion (Verfall) aika. Eri versioita näistä näkemyksistä edustivat veljekset F. ja A. von Schlegel, F. Bopp, J. Grimm, W. von Humboldt ja A. Schleicher; välivaihetta edusti W. Scherer; modernin aikakauden aloittivat H. Steinthal ja H. Paul.

Kielitiede on arvosidonnainen: jokainen kielitieteilijä haluaa omien tutkimustensa olevan ainakin yhtä hyviä ellei parempia kuin ammattitoverien tutkimukset. Myös kielitieteen historia (sekä historiografiana että sen kohteena) on arvosidonnainen: jokainen traditio muodostaa 'normatiivisen seulan', joka nostaa esiin parhaat (tai sellaisina pidetyt) tutkijat ja sivuuttaa muut, kun taas historioitsija voi joutua korjaamaan tradition virheitä eli rehabilitoimaan perusteettomasti unohdettuja tutkijoita (ks. Itkonen 1991, 1-3; 1992).

Esimerkkejä arvottamisesta A) kielitieteessä ja B) kielitieteen historiassa: A) Ammattitovereitaan arvostelivat ensin Scherer ja sitten sekä Steinthal että Paul. B) Vallitsevaa historiantulkintaa arvostelee Paulin väheksymisestä Itkonen (2024) ja Steinthalin unohtamisesta Itkonen (tulossa).

Myös suhde kieleen on arvosidonnainen, nimittäin 'metatasolla', sillä kielen arvovapaus on arvo. Sen osoittaa varoittava esimerkkitapauksemme.

LÄHTEET

Itkonen, Esa. 1991. Universal history of linguistics: India, China, Arabia, Europe. Amsterdam: Benjamins.

____ 1992. Arvovapauden vs. arvosidonnaisuuden ongelma kielitieteen historiografiassa. E. Itkonen, A. Pajunen & T. Haukioja (toim.): Kielitieteen kentän

kartoitusta, 33-37. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 39.

____ 2024. Nuorgrammaatikkojen kahtalainen perintö: muodon funktio ja kategorioiden jatkumo. Sananjalka 66, 214-222.

____ (tulossa). Two definitions of diachronic linguistics.

Pitääkö astevaihtelun poikkeukset osata? Mitä on suomen kielen maisteriksi valmistuvan kielitieto?

Minna Jaakola (Helsingin yliopisto)

Kieliaineiden opiskelun yliopistossa täytyy opettaa monipuolista ja meidän ajallemme relevanttia kielitietoa sovellettavaksi erilaisiin asiantuntijatehtäviin. Pohdin esityksessäni sitä, miltä relevantti kielitieto tällä hetkellä näyttää. Kielitieto on laaja käsite, jolla viitataan yksilön ja yhteisöjen ymmärrykseen kielen rakenteista sekä kielen roolista vuorovaikutuksen, diskurssien ja identiteettien rakentajana (esim. Tainio 2020: 82). Kielitietoon liittyvän tutkimuksen ja keskustelun kärki on ollut erityisesti koulujen äidinkielen sekä suomi toisena kielenä -oppiaineen opettamisen kysymyksissä (esim. Rapatti (toim.) 2020; Marjokorpi 2023). Yksi huomio on, että kielitiedon kirjosta kieliopin - kielen rakenteiden ja kielellisten merkitysten - osuus on melko vähäinen ja jää muiden opetettavien asioiden varjoon.

Vähemmälle on jäänyt sen pohtiminen, millaisena kielioppi tarjotaan heille, jotka päätyvät opettamaan, soveltamaan ja tuottamaan kielitietoa erilaisiin kielen asiantuntijatehtäviin (ks. Jaakola 2015; Lauranto 2020; Marjokorpi, Tainio, Routarinne 2022). Tarkastelen esityksessäni muutamia suomen kielen yliopisto-opintojen kaanoniin pitkään kuuluneita sisältöjä ja kysyn, ovatko ne tarpeen 2030-luvun kynnyksellä. Mitä tarvitaan lingvistiseen argumentointiin? Mitä tietoja opiskelijamme tarvitsevat suomen morfologiasta ja syntaksista? Mikä rooli kielihistorialla tai sukukielillä on kielen ammattilaisen opinnoissa? Miten pidämme huolta siitä, että koulutamme myös uutta tutkijapolvea kielitieteen perustutkimukseen?

Lähteet

Jaakola, Minna 2015: Passiivi ja morfologian monimutkaisuus. Opetuksen näkökulma. – Virittäjä 119: 67–87.

Lauranto, Yrjö 2020: FUNK! Funktionaalis-pedagoginen kielioppi ja suomen kielen opetus. - Rapatti (toim.), 51–74.

Marjokorpi, Jenni – Liisa Tainio – Sara Routarinne 2022: Opiskelijoiden kieliopilliset päättelystrategiat subjektin ja objektin tunnistamisessa. – Virittäjä 126: 399–428.

Marjokorpi, Jenni 2023: Merkityksellinen ja vaikuttava kieliopillinen tieto perusopetuksessa. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Rapatti, Katriina (toim.) 2020: Kaikkien koulu(ksi). Kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja 2020. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.

Tainio, Liisa 2020: Kielitieto. –Tainio, Liisa & Maria Ahlholm & Satu Grünthal & Sirke Happonen & Riitta Juvonen & Ulla Karvonen & Sara Routarinne (toim.) Suomen kieli ja kirjallisuus koulussa. Helsinki: Suomen ainedidaktinen tutkimusseura.

Vähemmistökielten elvytysohjelmat vertailussa

Lotta Jalava (Kotimaisten kielten keskus)

Tarkastelen esitelmässäni 2010–2020-luvuilla Suomessa laadittuja kotoperäisten vähemmistökielten tilanteen parantamiseksi laadittuja elvytys- ja toimenpideohjelmaa. Ensimmäinen neljästä ohjelmasta, Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi, julkaistiin vuonna 2012. Kymmenen vuotta myöhemmin ilmestyi Suomen romanikielen elvytysohjelma toimenpide-esityksineen (2022). Suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelman luonnos (Revitaliseringsprogram för finlandssvenskt teckenspråk) oli lausuntokierroksella joulukuussa 2024, ja suositukset karjalan kielen vahvistamiseksi on määrä julkaista vuonna 2025.

Kiinnitän vertailussa huomiota ohjelmissa esitettyihin toimenpiteisiin ja niille ehdotettuihin vastuutahoihin. Ehdotettujen toimenpiteiden yhtäläisyyksiä ja eroja tarkastelen kielten erilaisen aseman ja tilanteen sekä niiden käyttäjäyhteisöjen kulttuuristen erityispiirteiden valossa. Ohjelmille yhteisiä teemoja ovat luonnollisesti kielten revitalisaation tutkimuksessa keskeisiksi todetut teemat: kielten opetus ja siirtäminen lapsille, kielelliset oikeudet ja niiden toteutuminen, mediasisällöt etenkin lapsille ja nuorille sekä muut kielimateriaalit, mutta konkreettisissa keinoissa niiden edistämiseksi on sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Myös ehdotettujen yksittäisten toimenpiteiden määrä ja ehdotusten tarkkuustaso vaihtelee ohjelmissa suuresti: romanikielen elvytysohjelma esittää 11 toimenpidekokonaisuutta, kun taas lausuntokierroksella ollut suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelman luonnos jaottelee yhteensä 67 täsmällistä ehdotusta. Osa ehdotuksista on toisistaan riippuvaisia ja muodostaa ketjuja.

Ohjelmissa korostetaan kielen ylläpidon ja kehittämisen pysyvää luonnetta, ja monet ohjelmissa ehdotetuista – saamen kielten ja romanikielten tapauksessa osin jo aloitetuista – toimenpiteistä koskevat pysyväisluontoisen toiminnan käynnistämistä, joskin myös kertaluonteisia toimia esitetään. Kaikissa elvytys- ja toimenpideohjelmissa esitetyille toimenpiteille ja niiden myötä syntyville toiminnolle on ehdotettu vastuutahoja. Tarkastelussani pyrin luomaan kokonaiskuvan rakenteesta, joka ehdotusten perusteella muodostuisi vähemmistökielten tukeen eri tavoin osallistuvista tahoista ja toimijoista.

Lähteet

Luonnos opetus- ja kulttuuriministeriön nimittämän karjalan kielen asiantuntijatyöryhmän (2023–2025) ja Itä-Suomen yliopiston karjalan kielen elvytyshankkeen laatimasta ehdotuksesta karjalan kielen tukemiseksi. Revitaliseringsprogram för finlandssvenskt teckenspråk. Luonnos 13.11.2024 lausuntokierrosta varten. Finlands Dövas Förbund rf.

Suomen romanikielen elvytysohjelma toimenpide-esityksineen 2023–2030. Raportit ja selvitykset 2022:6. Opetushallitus.

Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi. 2012 Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:7.

Human diversity: the strengths of language in autistic population of Finland

Grace Joplin Ferreira (University of Helsinki)

The theme of the Finnish Conference of Linguistics 2025, "Language and Sustainability," offers a unique opportunity to explore how language can promote inclusivity, diversity, and accessibility. Sustainability in linguistics is not only about preserving language but also about ensuring that linguistic systems evolve to accommodate diverse forms of expression. This is particularly relevant when examining the language of autistic individuals, whose unique communication styles challenge conventional linguistic norms. Understanding how autistic people use language can play a key role in building a more sustainable and inclusive society.

Autism Spectrum Disorder (ASD) is often characterized by differences in communication, including difficulties with verbal language, non-verbal cues, and social interaction. However, in my study I focused on the strengths of language of autistic individuals, therefore opening dialogues to social justice.

Sustainability in linguistics involves creating systems that adapt to the needs of all individuals, including those with non-typical language use. This includes recognizing and accommodating diverse communication styles in educational, healthcare, and social contexts. By promoting linguistic justice and valuing diverse forms of communication, we can build inclusive environments that recognize the worth of all individuals, regardless of how their language may differ from the mainstream.

This paper will explore how the language of autistic individuals contributes to a broader understanding of linguistic sustainability. It will argue that by embracing the linguistic diversity of autistic people, we can foster more equitable, adaptable, and sustainable societies, where every individual's communication style is valued and respected. In this way, the study of autism and language can be a powerful tool for building a more inclusive, sustainable future.

Kestävä ja kestävyys – mitä ne oikeastaan tarkoittavat?

Anni Jääskeläinen (Helsingin yliopisto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimusosasto)

Tämän vuoden Kielitieteen päivien kutsukirjeessä kysytään: Millaisia ovat uudet, kestävät tavat puhua luonnosta ja ottaa vastuuta esimerkiksi ihmisen toiminnasta ja sen seurauksista? Tässä esitelmässämme kysymme puolestamme, mitä tarkoittaa kestävä tapa puhua luonnosta.

Kestävyys, kestävä ja esimerkiksi sanapari kestävä kehitys voivat saada teksteissä hyvin monenlaisia sävyjä ja merkityksiä muun muassa kirjoittajan ideologiasta riippuen. Olemme selvittäneet monitieteisesti (taloustutkimus ja lingvistiikka) ja ekolingvistiikan hengessä kestävä-sanojen merkityksiä, merkityksenmuodostumista ja taustaideologioita tutkimalla aineistoa, joka on kerätty Maaseudun Tulevaisuus -lehdestä.

Yhtenä taustana tutkimuksessamme on jako niin kutsuttuun heikkoon ja vahvaan kestävyYTEEN, joissa kestävyys ymmärretään varsin eri tavoin. Onko kestävyYdestä puhuttaessa mahdollista tavoittaa sitä, millaista kestävyysnäkemystä kirjoitus edustaa? Entä mitä kestävä tai kestävyys kulloinkin merkitsee tekstissä?

Tutkimamme aineiston ja muun aineiston avulla kuvaamme tässä esitelmässä muun muassa seuraavia kestävä-sanojen piirteitä: Kestävä-sanojen merkityksiä ovat FYYSINEN MERKITYS, TEMPORAALINEN MERKITYS, VARANTOMERKITYS ja VASTUULLISUUDEN MERKITYS. Kuvaamme näiden merkitysten syntymistä ja merkityksenmuutoksia. Kuvaamme myös sitä, miten kestävä-sanojen merkitykset tekstikontekstissa muodostuvat mm. metonymian ja yhdyssananmuodostuksen prosesseissa ja milloin ekologisen vastuullisuuden merkitys ilmestyy teksteihin. Kuvaamme myös niitä kehyksiä ja tarinoita (Stibbe 2020), joita kestävä-teksteissä esiintyy. Näitä tarinoita ovat esimerkiksi kestävyYden keskeneräisyyden tarina, kestävän ongelmallisuuden tarina ja ihmiskeskeisyyden tarina.

Esitämme, että kestävä-sanojen käyttö on monesti epäselvää, tarkoitushakuista ja hämärtävää: kun niitä käytetään, on vaikea tietää, mitä itse asiassa tarkoitetaan, ja monesti täsmällisemmän sanan käyttäminen olisi parempi vaihtoehto. Kestävyys-sanat ovat joutuneet kestävyysjargonin käyttövoimaksi ja menettäneet kuvausvoimaansa, jos niillä on sitä edes ollut.

Lähteet

Stibbe, Arran 2020: Ecolinguistics. Language, Ecology and the Stories We Live By. Second Edition. London: Routledge.

Eläimille puhuminen tutkimuskohteena

Anni Jääskeläinen (Helsingin yliopisto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimusosasto)

Kuvaan tässä esitelmässä sitä, miten eläimille puhumista voi tutkia ja mitä sen tutkimiseen liittyy. Käynnissä olevassa tutkimushankkeessani olen tutkinut varsinkin tuotantoeläimiä (lehmiä, lampaita) ja lajienvälistä viestintää. Vertaan nykyistä tuotantoeläimille puhumista myös aikaisempaan monilajiseen viestintään. Tutkimukseni lähtökohta on ollut, että aikaisemmin, pienimuotoisessa maataloudessa kotieläimet olivat helpommin subjekteja, joilla oli yksilöllisiä piirteitä ja joiden kanssa puhuttiin ja vuorovaikutettiin. Tuotantoeläinten pito on muuttunut yhä teollisemmaksi, jolloin niiden kanssa viestiminen on erilaista: viestinnällä on erilaisia tarpeita ja siihen vaikuttaa uusi materiaallinen ympäristö, kuten muuttuneet tilat ja tuotantolaitteisto. Tutkin myös eläimille puhumisen eettisiä аспекteja. Miksi eläimille puhuminen olisi tärkeää, vai onko se yhdentekevää niiden hyvinvoinnin kannalta?

Tutkimukseni on laajentunut käsittämään myös muita kuin tuotantoeläimiä, ja olen nauhoittanut materiaalia myös esimerkiksi kaloille, selkärangattomille ja tarhaeläimille puhumisesta hoitotilanteissa sekä tutkinut sitä, miten eläimistä myös puhutaan yksilöinä, joilla on oma persoonansa. Kaikki tämä eläimille viestiminen kertoo meille valtavasti suhteestamme muunlajisiin eläimiin ja myös ihmisyydestä. Koska tutkimukseni on vielä osittain aineistonkeruuvaiheessa, puhun esitelmässäni alustavista tutkimustuloksista.

Yhtenä tärkeänä juonteena tutkimuksessani on se prosessi, jossa tutkijasta tulee osa tutkimuskohdettaan ja jota Baradin (2007) termein voidaan kutsua intra-aktioksi: tutkija kehollisena paikalla olijana on auttamatta osa tutkimustaan, eläimenä eläinten kanssa, mikä vaikuttaa koko tutkimukseen.

Puhun esitelmässäni käynnissä olevasta tutkimuksestani Tuotantoeläimet ja monilajinen kieli, joka on osa tutkimushanketta Oikeudenmukaisen siirtymän altavastajat: moniääninen tutkimus hiljaisista kestävyystoimijoista. Tutkimme hankkeessamme valtavirran kestävyyspuheessa hiljaisiksi jääviä ääniä, joita kutsumme altavastajiksi, kuten alkuperäiskansojen edustajia, vaihtoehtotalouden harjoittajia ja muunlaisia eläimiä.

Lähteet

Barad, Karen Michelle. 2007. Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning. Durham: Duke University Press.

A Multimodal Perspective on the Transfer of Information between Nurses in the Intensive Care Unit

Timo Kalliokoski (Helsingin yliopisto)

Communication errors in nurse handoffs account for 1/3 of medical errors globally (Abraham, 2015), but prior research focuses on individual communicative aspects of nurse work (e.g. handoffs, registry systems, or patient interaction). No overview is currently available to account for how the knowledge transferred in nurse handoffs is dynamically construed throughout the nurse's work shift. In my doctoral dissertation, I develop a new multimodal framework for studying how ICU nurses construct knowledge about their patient using various sources of information; what changes this inherently multimodal information goes through in the process; and how this knowledge is transmitted to the nurses' colleagues in handoffs at the end of their work shift.

My research provides a new perspective on how nurses transfer information during handoffs using a novel methodology that combines multimodal conversation analysis with multimodal analysis of communicative artefacts, which are then connected through structured ethnographic observations. Such a holistic approach will help explain why, how and where communication may fail during handoffs. This contributes directly to improved patient care and safety and sheds light on how information is construed and transferred in high-risk environments.

To capture this ongoing semiotic process, the study will create a multimodal corpus that allows cross-referencing analyses of face-to-face interaction during patient care and nurse handoffs with the analysis of multimodal artefacts and interfaces that the nurses engage with during their shift. This allows imposing analytical control over semiosis as a continuous process. This process will be evaluated from the perspective of Peircean semiotics (Jappy, 2013), which provides concepts and categories targeting the dynamic nature of meaning-making. The Peircean analysis is complemented by concepts from contemporary theories of multimodality, particularly those that seek to capture the dynamic nature of meaning-making, namely discourse semantics (Bateman et al., 2017) and recontextualization (van Leeuwen, 2008).

Merkitys ja distribuutio – distributionaaliset operaatiot sanasemantiikan tutkimuksessa

Antti Kanner (Turun yliopisto)

Distribuution käsite on nykyaikaisessa kielitieteellisessä keskustelussa varsin harvinainen, mutta ajatus distribuution luonteesta sijoittuu yhtäkaikki kielitieteellisen empirian ytimeen. Kielellisten rakenteiden distribuutioita koskevat oletukset ovatkin olennaisimpia erottelevia piirteitä kielitieteellisten teoriaperheiden välillä, samoin kysymys merkityksen ja distribuution suhteesta on yksi kielitieteen historian vanhimpia.

Väitöstutkimukseeni (Kanner 2022) perustuvassa esitelmässäni tarkastelen tätä problematiikkaa distributionaalisten operaatioiden näkökulmasta. Väitöksessäni tutkin niiden avulla, miten kielellisten ilmausten merkitykset vaikuttavat niiden distribuutioihin ja mitä merkitykseen liittyviä ilmiöitä voidaan tunnistaa nojautuen vain merkitystä ymmärtämättömiin tilastollisiin malleihin.

Empiirisessä osassa analysoin kahta distributionaalista operaatiota. Ensimmäisessä osatutkimuksessa käytän vektoriavaruusmallia kolmen adjektiiviparin yhteyksien selvittämiseen Suomi24-keskusteluista. Toisessa osatutkimuksessa sovellan aihemallinnusta tarkastellessani adjektiivin "vaivainen" käyttöä 1800-luvun sanomalehtiaineistossa.

Tulokset osoittavat, että distributionaaliset menetelmät heijastavat merkityksiä, vaikka niiden yhteys ei aina ole suoraan ilmeinen. Metodologiset valinnat vaikuttavat siihen, millaisia merkityksiä saadaan esiin, ja analyysin voi kohdistaa strukturalistiseen tai käyttöpohjaiseen näkökulmaan. Strukturalistisessa tarkastelussa distribuutio hahmottuu kielen sääntöjen kautta, kun taas käyttöpohjainen lähestymistapa painottaa kontekstisidonnaisia käyttötapoja.

Esitelmässäni käyn läpi väitöstutkimukseni kysymyksenasettelun, menetelmät, keskeiset havainnot ja päätelmät.

Diachronic-Panchronic Identification and Interpretation of Nostratic Language Relationships

Yan Kapranov (University of Economics And Human Sciences In Warsaw)

This presentation examines a new framework for clarifying the degrees of relationship among languages within the Nostratic macrofamily, traditionally considered to include Indo-European, Afroasiatic, Altaic, Uralic, Dravidian, and Kartvelian. Building on the extensive comparative work by Illich-Svitych (1971–1984), Bomhard & Kerns (1994), and Dolgopolsky (2012), our approach introduces two complementary methods—Diachronic-Panchronic Identification (DPId) and Diachronic-Panchronic Interpretation (DPIn). DPId systematically detects and registers phonological, morphophonological, and semantic indicators in Nostratic data material, from the hypothetical Nostratic etymons (*N-etymons)

to lower-level genetic correspondences (G-correspondences). Drawing on Swadesh's core list, it identifies regularities and shifts across time (diachrony) while accounting for cross-cutting processes that may operate simultaneously (panchrony). DPln, in turn, provides a unified interpretative framework to explain how identified shifts and coincidences align with broader linguistic principles. DPln sheds light on the laws of divergence and convergence by tracking these patterns through multiple evolutionary stages. For instance, phonological evolution from Nostratic to Altaic, Indo-European, and Uralic illustrates consistent correspondences while revealing unique pathways shaped by each language family's internal developments.

This dual-method approach culminates in the "Nostratica E-Passport", an electronic database that documents specific degrees of relationship—close (divergent-convergent), distant (convergent-divergent), or mixed—through graphical dendrograms. By quantifying phonological, morphophonological, and semantic change patterns, the E-Passport aims to refine our understanding of how Nostratic languages may have diverged from or converged toward a single ancestral source.

This study advances the Nostratic hypothesis and contributes methodological innovations to historical linguistics. The resulting insights have broader implications for understanding language evolution, the origins of human communication, and the intersection of comparative-historical and computational approaches in linguistic research.

Evidentiaalien lisämerkitykset sekä egoforisuus kieltenvälisessä perspektiivissä

Satu Keinänen (Helsingin yliopisto)

Esitelmässäni tarkastelen, miten evidentiaalien lisämerkitykset ilmenevät kielissä, joissa merkitään myös egoforisuutta verrattuna kieliin, joissa sitä ei merkitä. Monissa egoforisuus-kielissä näköhavainnon evidentiaali voi ilmaista puhujan (ensimmäisen persoonan) toiminnan tahattomuutta, jota muuten ilmaistaan usein epäsuorilla tai päättelyn evidentiaaleilla. Sitä vastoin kielissä, joissa ei ole egoforisuutta, näköhavainnon evidentiaali voi ilmaista puhujan toiminnan tarkoituksellisuutta.

Evidentiaaleilla esiintyy lisämerkityksiä ensimmäisen persoonan konteksteissa, mihin viitataan termillä first-person effects (ks. Curnow 2002, Aikhenvald 2004, Sun 2018). Egoforisuus on ilmiö, jossa ensimmäisen persoonan omakohtainen tietämys erotetaan muiden, ei-ensimmäisten persoonien tiedosta, ja käytän merkintäkeinoista nimityksiä egoforinen (ensimmäinen persoona) ja alloforinen (ei-ensimmäiset persoonat). (Ks. San Roque et al. 2018.) Tällaisessa järjestelmässä ensimmäinen persoona on erityisasemassa silloin, kun tieto kohdistuu hänen toimintaansa, mikä vaikuttaa myös evidentiaalien käyttöön.

Vertaillakseni evidentiaalien käyttöä egoforisuuden yhteydessä, tutkin evidentiaaleja 68 kielessä, joista 18 merkitsee myös egoforisuutta kieliopillisesti. Kuvaukset evidentiaalien ja egoforisten/alloforisten tunnusten käytöstä analysoitiin funktionaalisen typologian viitekehyksessä. Analyysin painopiste oli first-person effect -ilmiössä, etenkin tahattomuuden ilmaisussa. Lisäksi tutkin, miten evidentiaaleja käytetään yllätyksen

(miratiivisuus) ja yleistiedon merkinnässä, ja miten egoforisuus vaikuttaa näihin käytäntöihin.

Tulosteni mukaan egoforisuus-kielissä evidentialien lisämerkitykset poikkeavat kielistä, joissa ei ole egoforisuutta. Eroa on etenkin näköhavainnon evidentialien käytössä: egoforisuus-kielissä ne ilmaisevat tyypillisesti puhujan tahattomuutta, mutta useinkaan niitä ei käytetä yleistiedon kanssa – sen sijaan kielissä ilman egoforisuutta ne ovat tavallisia yleistiedon yhteydessä. Miratiivisuuden ilmaisuun käytetään evidentialiaaleja vaihtelevasti, mutta tällöinkin egoforisuus-kielissä on joitakin poikkeamia yleisistä odotuksista.

Lähteet

Aikhenvald, Alexandra Y. 2004. *Evidentiality*. Oxford: Oxford University Press.

Curnow, Timothy J. 2002. Types of interaction between evidentials and first-person subjects. *Anthropological Linguistics* 44(2). 178–196.

San Roque, Lila, Simeon Floyd & Elisabeth Norcliffe. 2018. Introduction. In Simeon Floyd, Elisabeth Norcliffe & Lila San Roque (toim.), *Egophoricity*, 1–77 (Typological Studies in Language 118). Amsterdam: John Benjamins.

Sun, Jackson T.-S. 2018. Evidentials and person. Teoksessa Alexandra Aikhenvald (toim.) *The Oxford handbook of evidentiality*, 47–64. Oxford: Oxford University Press.

Suomen 'käydä ilmi' -rakenteet

Seppo Kittilä (Helsingin yliopisto)

Suomessa käytetään neljää rakennetta ja (ainakin) viittä verbiä (käydä ilmi, ilmetä, paljastua, selvitä ja osoittautua) kuvaamaan sitä, että tieto on tullut puhujalle jonkinlaisena yllätyksenä tai että tiedolla on erityistä informaatio-/uutuusarvoa:

1. (asiakirjoista/asiakirjojen perusteella) kävi ilmi, että Öhmötti on petturi
2. Öhmötin petturuus selvisi asiakirjoista/asiakirjojen perusteella
3. Öhmötti paljastui petturiksi
4. Asiakirjat paljastivat Öhmötin petturuuden/että Öhmötti on petturi

Kuten yllä olevat esimerkit näyttävät, kuvattavat rakenteet sisältävät useimmiten intransitiivisen verbin, mutta myös transitiiviverbit ovat mahdollisia, kuten esimerkissä (4). Kuvattava tilanne ilmaistaan joko komplementtilauseella, subjektina, adjunktina tai objektina. Rakenteet voivat myös sisältää suoran viittauksen tiedonlähteeseen, joko adjunktina tai subjektina.

Yllä esiteltyt rakenteet eroavat toisistaan sen mukaan, mitkä verbit voivat niissä esiintyä. Rakenne (1) on kaikkein neutraalein ja kaikki 5 verbiä voivat esiintyä siinä. Rakenteissa (2) osoittautua ei ole kovinkaan sopiva ja rakenteet (3) ja (4) ovat paljon rajoittuneempia sen suhteen, mitkä verbit voivat niissä esiintyä. Vain verbeillä paljastua, osoittautua ja selvitä on transitiivinen vastine. 'Käydä ilmi' -semantiikka on kaikkein selvin esimerkissä (1) ja heikoin esimerkissä (4).

Funktionaalisesti suomen 'käydä ilmi' -rakenteet eivät ole suoraan evidentialisia, koska ne eivät sinällään ota millään tavalla kantaa tiedonlähteeseen. Toisaalta niitä voidaan pitää modaalisina ilmauksina, koska ne arvioivat tietoa, vaikkakaan eivät sen todennäköisyyttä, kuten suomen perinteiset modaaliset ilmaukset. Pragmaattisesti niiden käyttö vaatii, että kerrotulla informaatiolla on selvää informaatio- tai uutuusarvoa. Informaation ei välttämättä tarvitse olla miratiivista, kunhan informaatio- tai uutuusarvo on selvä. Rakenteet eivät ole luonteivia, jos ilmaistu tieto on hyvin triviaalia, kuten vaikkapa tapauksessa 'Selvisi, että Helsinki on Suomen pääkaupunki'.

Esitelmässäni esittelen suomen 'käydä ilmi' -verbejä ja -rakenteita sekä rakenteellisesta että funktionaalisesta näkökulmasta. Tämän esitelmän lähestymistapa on lähinnä teoreettinen, mutta laajennan tutkimusta myöhemmin aidoilla korpusesimerkeillä ja kyselylomaketutkimuksella.

Arkikeskustelun argumentatiivisia keinoja: se että -kiteymä laajoissa diskurssikuvioissa

Aino Koivisto (Helsingin yliopisto), Ritva Laury (Helsingin yliopisto), Karita Suomalainen (Turun yliopisto) & Anna Vatanen (Helsingin yliopisto)

Laajoja, lausuman tai puheenvuoron rajat ylittäviä diskurssikuvioita on tutkittu sekä kirjoitetuista että puhutuista aineistoista. Tutkimuksissa on käytetty – ennen kaikkea aineiston tyypistä riippuen – myös useita erilaisia menetelmiä. Diskurssitutkimuksen kentällä on tunnistettu tekstiaineistoista diskurssikuvioita, joita on kutsuttu mm. toimintokuvioiksi tai toimintasarjoiksi (esim. Makkonen-Craig 2005, 2014; Virtanen 2015; Juvonen 2014; Satokangas 2021). Keskusteluntutkimuksen puolella on analysoitu esimerkiksi yhden puhujan tuottamia partikkeliloppuisia diskurssikuvioita (Koivisto 2011, 2012) sekä usean puhujan yhdessä tuottamia myönnyttelykuvioita (Couper-Kuhlen & Thompson 2000; Niemi 2014). Keskustelunanalyysin näkökulmasta laajoina toimintarakenteina voidaan pitää myös sellaisia kokonaisuuksia, jotka ovat pitempiä kuin sekvenssi, esimerkiksi ns. projekteja ja aktiviteetteja, ja niitä on tutkittu erityisesti institutionaalisissa konteksteissa (ks. esim. Robinson 2013; Heritage & Clayman 2024).

Kirjallisuuden pohjalta on selvää, että erilaisia diskurssikuvioita esiintyy sekä yhden kielenkäyttäjän tuottamissa pitkissä kokonaisuuksissa (puheessa tai kirjoituksessa) että usean puhujan yhdessä tuottamissa vuorovaikutuksellisissa kokonaisuuksissa. Kummassakin tapauksessa diskurssikuviot voivat olla osana erilaisia laajempia argumentatiivisia rakenteita, joissa jonkin väitteen perustelussa hyödynnetään esimerkiksi vastakkainasettelua, myönnyttelyä tai asiantilojen rinnastamista (ks. esim. Juvonen 2010; Lahti 2019).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on hahmotella, millaisina arkikeskusteluaineiston erilaiset argumentatiiviset diskurssikuviot näyttäytyvät. Aineistomme on peräisin arkikeskustelujen morfosyntaktisesta tietokannasta Arkisynistä. Lähestymme aihetta kiteytyneen "se että" -yhtymän kautta. Aiemmassa tutkimuksessa (Laury, Suomalainen & Vatanen 2024) on osoitettu, että kiteytynyt "se että" esiintyy tyypillisesti osana pitkiä, moniyksikköisiä vuoroja, joissa puhuja ilmaisee omaa tietämystään tai asennoitumistaan. Nämä vuorot ovat usein osa laajempia arvioivia ja kertovia keskustelujaksoja. "Se että" -kiteymällä puhuja osoittaa paikallisesti vuoron keskeisen sisällön ja tarjoaa esitettyä näkökulmaa vastaanottajalle

tunnistettavaksi. Esityksessämme osoitamme, että kiteytynyt "se että" toimii – yhdessä muiden argumentatiivisten elementtien kanssa – keinona asemoida meneillään oleva vuoro osaksi laajempaa diskurssikuviota ja suhteuttaa puhujan esittämä näkökulma aiemmin esillä olleisiin argumentteihin. Tässä tehtävässä oma roolinsa on myös "se että" - yhtymää edeltävillä elementeillä kuten "mut", "ja sit", ja "sit taas toisaalt myös".

Commercial Forest Finland: An ecolinguistic study of the Forest Finland campaign

Attila Krizsan (Turun yliopisto), Telma Peura (Turun yliopisto), Jutta Kuusela (Turun yliopisto), Salla-Riikka Kuusalu (Turun yliopisto) & Minna Majjala (Turun yliopisto)

My talk introduces the first study of the project From Forest Words into Forest Action (SeedLING). SeedLING targets the long ongoing commercialization of Finnish forests in order to invoke change towards more sustainable relationships to them. In the first study I investigate the communication campaign Forest Finland (Metsien Suomi). Forest Finland claims to promote the sustainable use of Finnish forests and the importance of wood-base products in Finland (see <https://metsiensuomi.fi>). The campaign is run by mainstream Finnish forestry actors, such as the Organization of Finnish Forest Industries, the Finnish Forest Foundation, the Metsämiesten Säätiö Foundation or the Finnish Paperworker's Union. Due to this background, the campaign has vested interest in promoting the maintenance and growth of industrial forestry in Finland.

Utilizing functional linguistic methods, e.g., transitivity or systemic functional multimodal discourse analysis (see Halliday and Matthiessen 2014 and O'Halloran et. al 2014 and 2019) in an ecolinguistic (see Stibbe 2024) study, my goal is to critically investigate the representations of Finnish forests in the communication campaign. Special attention will be paid to values / ideologies behind the relationship between forests, non-human animals and humans in the data. In line with Halliday's criticism of human supremacy and tribalism (see Halliday 2001), my study will question representations in the data that support human exceptionalism. With regards to sustainable relationships to forests, I question the anthropocentric stance of sustainable development and favor animal-inclusive approaches to the concept (see e.g., Tiisala 2022, Torpman & Röcklingsberg 2021, Virtanen et al 2020). Striving to go beyond anthropocentrism, I aim to promote a more-than-human stance for suggesting changes in sustainability communication on Finnish forests. In my current talk, I describe the project and present the aims, materials and methods of the study on Forest Finland, and introduce the initial findings of the work.

Murteiden automaattinen litterointi

Olli Kuparinen (Tampereen yliopisto)

Murteentutkimuksen ja sociolingvistiikan tieteenalat käyttävät tyypillisesti tutkimusaineistoina foneettisesti litteroitua puhetta. Litterointi on aikaavievää ja riippuvaista osaavasta työvoimasta, ja siten merkittävä pullonkaula aineistojen tuottamisessa. Samaan aikaan automaattisen puheentunnistuksen alalla on edistytty viime vuosina nopeasti. Alan mielenkiinto on kuitenkin enimmäkseen ollut yleiskielisen tekstin tuottamisessa riippumatta puheen varieteetista.

Tarkastelen tässä esitelmässä murteentutkimuksessa käytetyn foneettisen litteraation tuottamista automaattisin menetelmin. Aineistoinani on kokoelmia suomen ja norjan murteista. Molempien kielten litteroinnissa käytetään tyypillisesti kielikohtaisia litterointisysteemejä (ei siis esimerkiksi kansainvälistä foneettista aakostoa eli IPA:a). Menetelmällisesti sovellan olemassaolevia akustisia malleja, joita jatkokoulutan omilla aineistoillani. Molemmissa kielissä vertaan kahta litteroinnin tarkkuustasoa.

Tulokset osoittavat, että suomen murteiden automaattinen litterointi toimii olemassaolevin menetelmin jo huomattavan hyvin ja merkkivirhe (CER) parhaalla mallilla on noin 6 prosenttia. Sen sijaan norjan osalta tulokset ovat heikkoja ja merkkivirhe on yli 15 prosenttia. Tätä selittää erityisesti mallien alkuperäinen koulutusaineisto, joka suomen tapauksessa on Lahjoita puhetta -hankkeessa kerättyä puhekieltä (Moisio ym. 2022), kun taas norjankielinen puheaineisto on ollut enimmäkseen yleiskielistä ja sitä on ollut hyvin vähän.

Tarkempi tarkastelu osoittaa, että molempien kielten osalta tehtävät virheet ovat oletettavia: suomen osalta sekaisin menevät tyypillisesti esimerkiksi e ja i sekä e ja ä, kun taas norjan osalta helposti sekoitettavia pareja ovat e ja æ sekä o ja å. Suomen murteista maantieteellisesti keskeiset hämäläismurteet ja savolaismurteet osoittautuivat helpommin litteroitaviksi kuin reunoilla sijaitsevat lounaismurteet ja peräpohjolan murteet.

Lähteet

Moisio, Anssi, Dejan Porjazovski, Aku Rouhe, Yaroslav Getman, Anja Virkkunen, Ragheb Al-Ghezi, Mietta Lennes, Tamás Grósz, Krister Lindén & Mikko Kurimo (2022). Lahjoita puhetta: a large-scale corpus of spoken Finnish with some benchmarks. *Language Resources and Evaluation* 57, 3, s. 1295–1327.

<https://doi.org/10.1007/s10579-022-09606-3>

Raakkujen yliajoon liittyvä otsikointi mediassa - ekolinguvistinen näkökulma

Assi-Jutta Kuusela (Turun yliopisto), Salla-Riikka Kuusalu (Turun yliopisto), Attila Krizsan (Turun yliopisto), Minna Maijala (Turun yliopisto) & Telma Peura (Turun yliopisto)

Medialla on merkittävä rooli niin uutisten tuottajana kuin sosiaalisen todellisuuden rakentajana.

Otsikot ovat uutisten näkyvin osio: ne tiivistävät aihepiirin olennaisimman asian lyhyeen tekstipätkään, minkä lisäksi ne edustavat toimittajien näkökulmia tapahtuneesta. (Kuo & Nakamura 2005; Van Dijk 2015.) Tässä esityksessä tarkastellaan sitä, millaisia kehyksiä kolmen suomalaisen median uutisotsikointi rakentaa elokuussa 2024 tapahtuneesta Suomussalmen Hukkajoen raakkujen yliajosta.

Aineistomme koostuu Helsingin Sanomien ja Metsälehdän digitaalisista versioista sekä Yle uutisten sivuilta kerätystä, raakkujen yliajoa koskevista otsikoista aikavälillä 21.8.-8.10.2024. Otsikoita analysoitiin ekolinguvistiseen viitekehykseen (Stibbe 2014) pohjaten. Aineistosta analysoitiin toimijarooleja ja dialogisuutta. Tutkimme esimerkiksi sitä, ketkä esitetään mediassa asiantuntijoina, ja mitkä tahot toimivat raakkujen itsensä puolestapuhujina mediassa. Tällaista eläinpuhetta on analysoinut mm. Herlin (2021).

Alustavien tutkimustulosten mukaan otsikoinnissa painottuvat Stora Enson ja metsäteollisuuden ulkopuolisten asiantuntijoiden näkökulmat. Tiettyjen toimijoiden kohdalla otsikointi korosti heidän auktoriteettiasemaansa, mutta toisaalta otsikoista tunnistettiin myös toimijuuden häivyttämiseen pyrkiviä keinoja. Raakkujen yliajo kehystettiin mediassa yleisesti katastrofiksi. Metsänomistajien näkökulma oli aineistossa piilotettu kokonaan, eikä heidän vastuutaan tapahtuneessa tuotu esiin tai pohdittu. Otsikoinneista ei myöskään selvinnyt, oliko kyseessä onnettomuus vai tietoinen toiminta.

Lopuksi pohdimme sitä, miten median uutisointi ympäristötuhoista heijastaa yhteiskunnassa käytävää keskustelua luonnon monimuotoisuudesta ja ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja miten median vastuullisen toiminnan kautta voidaan pyrkiä lisäämään luonnon ja ihmiskunnan hyvinvointia. Tutkimuksemme ajankohtainen aineisto ja paikallisesti tärkeä tapahtuma täydentävät suomenkielistä ekolinguvististä tutkimusta.

LÄHTEET

Herlin, I. (2021). Eläin eduskunnassa. Teoksessa Rea, P., Anni, J. & Harjunpää, K. (toim.). Kieli ja eläin: Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä, 185–265.

Kuo, S.-H., & Nakamura, M. (2005). Translation or transformation? A case study of language and ideology in the Taiwanese press. *Discourse & Society*, 16(3), 393–417.

Stibbe, A. (2014). An ecolinguistic approach to critical discourse studies. *Critical discourse studies*, 11(1), 117–128.

Van Dijk, T. A. (2015). *Racism and the Press*. Routledge.

”Antakaamme siis kielten levittää siipensä ja lepattaa ylpeinä viisuhuumassa” – Suomalaisten abiturienttien näkemyksiä Euroviisujen monikielisyydestä

Hanna Lantto (Turun yliopisto)

Euroviisut ovat paitsi eurooppalaisia yhdistävä tapahtuma, myös ainutlaatuisen näkyvyyden areena, jolla eri Euroopan mailla on tilaisuus esitellä uusinta musiikkiaan ja samalla myös kulttuuriaan. Vaikka suuri osa kappaleista lauletaan englanniksi, moni maa valitsee edustajakseen omankielisen viisun. Kumpi kannattaa ja miksi?

Tässä esitelmässä tarkastelen suomalaisten abiturienttien näkemyksiä euroviisuesityksissä käytettävistä kielistä. Aineistona minulla ovat kevään 2022 suomenkieliset äidinkielen kirjoitustaidon kokeen vastaukset, joita on yhteensä noin 27 000 tekstiä. Kaikki teksteistä käsittelevät kieltä ja kieliä ja Euroviisut mainitaan niissä yhteensä 504 kertaa. Millaisia euroviisudiskursseja aineistosta nousee? Onko tärkeää ymmärtää sanat heti ensikuulemalla? Voivatko euroviisukappaleiden omankieliset kielivalinnat innostaa nuoria kielten opiskeluun? Vaikka abiturientit yleensä ylioppilasteksteissään asemoivat itsensä vahvasti englannin kielen puolelle, Euroviisut nähdään monikielisyyden ja monimuotoisuuden juhlanä, jossa omaleimaisemmat kielivalinnat auttavat erottumaan joukosta.

Variaationtutkijan vastuu

Hanna Lappalainen (Itä-Suomen yliopisto)

Suomalaisen sociolinguistiikan ensi vuosikymmeniä hallitsi variaationtutkimus, jonka puitteissa tarkasteltiin tyypillisesti jollakin paikkakunnalla kolmen ikäryhmän tai pelkästään nuorten kielen variaatiota vakiintuneen äänne- ja muotopiirrejoukon valossa. Lähtökohtana oli tutkia murteiden tasoittumista. Lähtölaukauksena toimi Nykysuomalaisen puhekielen murros -hanke, jonka jälkimainingeissa syntyi vähintäänkin kymmeniä pro gradu -tutkielmia. Osaltaan tutkimusta ruokki Kotuksen koordinoima murteenseuruehanke. Nämä opinnäytetyöt tuottivat paljon kiinnostavaa ja tarpeellista tietoa (kootusti esim. Lappalainen 2001; Mantila 2004; Nuolijärvi & Sorjonen 2005) mutta alkoivat hiljalleen toistaa samaa kaavaa ja olla tuloksiltaan melko ennalta arvattavia. Tästä olen esittänyt kritiikkiä ja kenties hieman vastuuttomasti ollut sammuttamassa tämäntyyppistä tutkimusta (ks. Lappalainen 2004: 15–16).

Tällä vuosituhannella murteiden muutosta kuvaavaa, ns. 1. aallon tutkimusta on tehty varsin vähän. Sen sijaan sociolinguistinen tutkimus on painottunut vahvasti kielikäsitysten tutkimukseen, mille onkin ollut tilausta. Nyt olemme kuitenkin tilanteessa, jossa tiedämme kovin vähän siitä, miten suomea puhutaan tällä hetkellä – kielikäsityksiä kun ei voi suoraan samaistaa todelliseen kielenkäyttöön. Tästä asetelmasta pohdin esimerkiksi seuraavanlaisia kysymyksiä:

- Mikä on perinteisen variaationtutkimuksen tulevaisuus? Näyttäytyykö se liian perinteisenä tutkimusrahoituksen näkökulmasta?

- Miten huolehdimme siitä, ettei suomen kielen kehitysvaiheiden kuvaukseen jää aukkoja – vuosikymmeniä, joilta ei ole kerätty puhutun kielen aineistoja? Ja jos aineistoja kerätään, miten huolehdimme siitä, että niitä myös tutkitaan?
- Mikä on vastuumme suurta yleisöä kohtaan, joka on hyvin kiinnostunut murteiden muutoksesta?
- Millaisia tutkimuskysymyksiä herää tuoreen, nuorten kieltä edustavan haastatteluaineiston äärellä?

Tarkastelen näitä teemoja oman tutkimushistoriani ja aiemman tutkimuksen valossa. Viimeistä kysymystä havainnollistan esittelemällä ensi havaintojani itäsuomalaisten nuorten variaatiosta analysoimalla Kielellinen variaatio, yhteiskuntaluokka ja eriarvoisuuden kokemukset Itä-Suomessa -hankkeessa vuosina 2023–2024 kerättyä aineistoa.

Lähteet

Lappalainen, Hanna 2001: Sosiolingvistinen katsaus suomalaisnuorten nykypuhekieleen ja sen tutkimukseen. – Virittäjä 105, 74–101.

Lappalainen, Hanna 2004: Variaatio ja sen funktiot. Helsinki: SKS.

Mantila, Harri 2004: Murre ja identiteetti – Virittäjä 108 (3), 322–346.

Nuolijärvi, Pirkko – Sorjonen, Marja-Leena Sorjonen 2005: Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseurauhankkeen pohjalta. Helsinki: Kotus.

”Neuvoksi sanoisin” – suomen kielen viranomaisneuvontojen kysymykset ja vastaukset

Tarja Larsson (Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos), Henna Leskelä (Kotimaisten kielten keskus) & Riitta Korhonen (Kotimaisten kielten keskus)

Mitä kielineuvonnasta kysytään? Millainen on kieliauktoriteetin ääni? Miten kielen asema vaikuttaa neuvontatyön luonteeseen? Näitä kysymyksiä selvitettiin Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) ja Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen (Institutet för språk och folkminnen, Isf) vertailevassa kartoituksessa, jossa tarkasteltiin virastojen suomen kielen neuvontapalveluja.

Suomessa valtakunnallista kielineuvontaa on annettu vuodesta 1945 lähtien, ja Ruotsissa suomen kielen neuvontaa on ollut saatavilla vuodesta 1975. Varsinkin 1960–70-luvuilla Ruotsiin muutti paljon suomalaisia, jotka tarvitsivat apua Ruotsin yhteiskuntaa kuvaavien termien kääntämisessä. Nykyisin suomi on yksi maan viidestä kansallisesta vähemmistökielestä.

Kartoituksessa ilmeni, että Kotuksen asiakkaat esittävät kysymyksiä enemmän puhelimitse kuin kirjallisesti ja Isfissa päinvastoin. Kotuksesta kysytään yksityiskohtaisia tekstin viimeistelyyn liittyviä oikeinkirjoitus-, kielioppi- ja sanastokysymyksiä ja toivotaan pikaista vastausta. Isfista taas kysytään etenkin yhteiskunnallisten termien käännösvastineita ennen kaikkea ruotsista suomeen. Valotamme esityksessämme näitä havaintoja esimerkkien kera.

Kysymysten ohella kartoituksessa tarkasteltiin neuvojen antamia vastauksia. Selvin ero koskee sävyä: Isofin vastaukset ovat tuttavallisempia kuin Kotuksen. Muilta osin kieliviranomaisten ääni on tyypillistä kielineuvojapuhetta: vastauksissa vedotaan samansuuntaisiin periaatteisiin, esimerkiksi ymmärrettävyyteen ja vakiintuneisuuteen. Usein myös vältetään suoraa puhuttelua ja käytetään pehmentelevää konditionaalimuotoa. Keskitymme esityksessämme etenkin juuri vastausten tarkasteluun.

Kartoituksessa saatiin arvokasta tietoa siitä, miten kielen asema enemmistö- ja vähemmistökielenä vaikuttaa kielineuvonnan luonteeseen. Tuloksista on hyötyä myös neuvontapalveluiden ja kielenhuollon ohjeiden kehittämisessä. Vastaavaa tarkastelua ei ole aiemmin tehty suomen kielestä.

Henna Leskelä, Tarja Larsson & Riitta Korhonen 2025: Kielineuvonnan kysymykset ja vastaukset. Vertaileva kartoitus Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen ja Kotimaisten kielten keskuksen suomen kielen neuvonnoista
urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:diva-2864

Oman äidinkielen opetus ja opetuksen saavutettavuus – kenen vastuulla?

Sirkku Latomaa (Tampereen yliopisto) & Larissa Aksinovits (Tallinnan yliopisto)

Maahanmuuttotataustaisille oppilaille on tarjottu oman äidinkielen opetusta 1970-luvulta lähtien. Opetus on oppilaille vapaaehtoista, ja on myös kuntien itsensä päätettävissä, järjestääkö se opetusta omassa äidinkielellä vai ei. Kuntien päätösvaltaa rajaa kuitenkin valtakunnallinen opetussuunnitelma sekä asetus (A 1777/2009), jossa määritellään, kenelle opetus on tarkoitettu. Kunnat voivat saada valtionavustusta kahdesta opetustunnista viikossa.

Opetukseen osallistuu vuosittain noin 24 000 oppilasta, opetettavia kieliä on 59, ja opetusta järjestää noin neljäsosa Suomen kunnista (OPH s.a.). Useissa selvityksissä (esim. Kyckling ym. 2019) on arvioitu, että opetukseen osallistuu runsas kolmasosa ”vieraskielisistä” oppilaista. Toisissa laskelmissa (Venäläinen ym. 2022) osuuden on arvioitu olevan tätäkin pienempi. Opetus ei siis saavuta kuin vähemmistön siihen oikeutetuista oppilaista.

Oman äidinkielen opetuksen saavutettavuutta hankaloittavat useat seikat (esim. Kyckling ym. 2019; Oman äidinkielen opettajat ry 2019). Saavutettavuuteen vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi se, miten opetuksesta tiedotetaan. Familia ry:n kyselyssä (2022) ilmeni, että vanhempien (N = 154) mukaan tiedottamisessa on vielä paljon parannettavaa. Erään vastaajan mukaan ”tunneille olisi pitänyt ilmoittautua tietämättä missä ja koska ne olivat ja tiedon saaminen oli salapoliisityötä”.

Kysymmekin:

- Mitä oman äidinkielen opetuksesta kerrotaan kuntien julkisilla verkkosivuilla?
 - Millä muilla tavoin opetuksesta tiedotetaan huoltajille?
- Esitelmässämme vertailemme eri kuntien käytänteitä. Analyysimme osoittaa, että kuntien välillä on eroja muun muassa siinä, kuinka laajasti opetuksesta kerrotaan ja millä kielillä tietoa on saatavilla. Merkittäviä eroja on myös ilmoittautumistavoissa. Lopuksi pohdimme tapoja, joilla kunnat voisivat toteuttaa vastuullista kielikoulutuspolitiikkaa ja joilla vanhempien “salapoliisityötä” voitaisiin jatkossa helpottaa.

Lähteet

Familia ry 2022. Oman äidinkielen / kotikielen opetus – kysely monikielisten koululaisten vanhemmille. Tulokset. Familia ry.

Kyckling, E. ym. 2019. Kielikoulutuksen saavutettavuus eurooppalaisessa perusopetuksessa. Pääsyn, mahdollistamisen ja arvon näkökulmia. Jyväskylän yliopisto.

Oman äidinkielen opettajat ry 2019. Selvitys oman äidinkielen opettajien ja opetuksen tilanteesta.

Venäläinen, S. ym. 2022. Kielellisiä taitoja ja koulunkäyntivalmiuksia. Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuus -arviointi. Karvi.

Suomen suhusibilanttien merkinnän kehittäminen fonologian valossa

Petri Lauerma (Kotimaisten kielten keskus)

Suomen kielen sibilanttijärjestelmä pysyi pitkään yksinkertaisena, sillä sekä s:n soinnillinen että suhusibilanttinen vastine tulivat kieleen vasta lainasanojen kautta. Näitä alettiin laajemmin omaksua vasta 1800-luvulla paitsi venäjästä, etenkin ruotsista, saksasta ja ranskasta. Suhuäänteiden merkinnästä tuli siksi läntisten lainanantajakielten mukaista. Lainoissa tavallisimman soinnittoman š-suhusibilantin merkkeinä olivat etupäässä kirjainyhtymät sh, sch tai sj, joskus myös kirjaimet c tai s. Laajaa variaatiota pyrki 1880-luvulla kaventamaan ensin sanakirjantekijä Ferdinand Ahlman ja sitten kielentutkija Arvid Genetz (1886), joka esitti merkintätavan yhtenäistämistä sh:lliseksi ensi tavussa.

Vuonna 1907 pidetty lainasanojen merkintätapoja yhtenäistänyt oikeinkirjoituskokous asetti kuitenkin tavoitteeksi suhusibilanttien merkitsemisen kirjainmerkeillä š ja ž, koska kullakin äänteellä tuli olla oma merkkinsä, jota ei käytettäisi muiden äänteiden merkintään. Uusi kirjoitustapa omaksuttiin ilmestymisensä pian aloittaneeseen Tietosanakirjaan ja muutamaan aikakauslehteen, muttei juuri muualle. Jatkossakin uudistus eteni hitaasti, kunnes 1940-luvulle tultaessa š:n ja ž:n käyttö alkoi jälleen taantua kielenhuoltajienkin alkaessa suosittaa myös š:n korvaamista s:llä, mikä näkyy Nykysuomen sanakirjankin (1951–1961) ratkaisuihin.

Vuonna 1969 kielilautakunta pohti yllättäen, pitäisikö myös sh-merkintätapa sallia, koska pelkästään vähän vastakaikua saaneiden hattupäisten kirjaimien suosittaminen ei olisi ehkä enää vastuullistakaan. Uuden sivistyssanakirjan toimitustyön lisäksi kysymyksen oli aktualisoinut myös Riitta Markkasen (1968) opinnäyte, joka tuo esille suositellun

kirjoitustavan harvinaisuuden ja soinnittomankin suhusibilantin ääntämyksen horjuvuuden. Kielilautakunta päätyi kuitenkin äänestyksen jälkeen olemaan radikaalisti muuttamatta suosituksiaan.

Hattupäisen merkintätavan yleistymättömyyden syynä on yleensä pidetty teknisiä ongelmia. Nämä on jo aikaa sitten voitettu, mutta suosituksena oleva kirjoitustapa ei silti ole vieläkään vakiintunut. Markkasen (1968) esittämiä fonologisia tulkintoja edelleen kehitellen yritän osoittaa, että š:llisen merkintätavan vakiintumattomuuden pohjimmainen syy on pikemminkin suhusibilantin liian vähäinen fonologinen kuormitus, jota normituksen eräät ratkaisut ovat entisestään heikentäneet.

Kirjallisuutta

Genetz, Arvid [Arvi Jännes] 1886: Vähä suomalaisesta oikeinkirjoituksesta. Virittäjä s. 1–5.

Kolehmainen, Taru 2014: Kielenhuollon juurilla. Suomen kielen ohjailun historiaa. SKS & Kotus.

Markkanen, Riitta 1968: /š/-foneemin ääntämyksestä ja merkitsemisestä suomen kielessä. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto.

Jep! Diskurssipartikkelin matka amerikansuomesta nuorisokieleen

Heini Lehtonen (Helsingin yliopisto), Tomi Visakko (Helsingin yliopisto) & Aino Koivisto (Helsingin yliopisto)

Tarkastelemme esitelmässämme jep-partikkelin käyttöä suomessa 1910-luvulta 1960-luvulle. Esitelmä on osa laajempaa tutkimusta, jossa hyödynnämme vuorovaikutuslingvistiikan, sosiolingvistiikan ja diskurssintutkimuksen näkökulmia ja kuvaamme jep-partikkelin käyttökonteksteja, vuorovaikutusfunktioita ja sosiaalista indeksisyyttä. Esitelmän pääaineistona on Kansalliskirjaston digitaalisten aineistojen sanoma- ja aikakauslehtien kokoelma.

Suomen kielen dialogipartikkeleista on runsaasti keskustelunanalyttistä tutkimusta (esim. Sorjonen 2001), mutta jep-partikkelia ei mainita edes Ison suomen kieliopin kattavassa dialogipartikkelien listassa. Sosiolingvistisesta näkökulmasta dialogipartikkeleja ei ole juuri tutkittu, ja ylipäätään suomen kielen leksikaalisen variaation sosiolingvistinen tutkimus on vähäistä. Pragmaattisia lainoja englannista ovat kuitenkin tarkastelleet esimerkiksi Vaattovaara ja Peterson (2023). Viimeaikaisten havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että jep-partikkelin käyttö ja sosiaalinen indeksisyys ovat jonkinlaisessa muutoksessa (Koivisto & Lehtonen tekeillä).

Esitelmässä käsittelemme seuraavia kysymyksiä:

- Kenen tai millaisiin rekistereihin kuuluvana jep esiintyy eri vuosikymmeninä?
- Millaisia tekstuaalisia/vuorovaikutuksellisia tehtäviä jep-partikkelilla aineistossamme on?

Aineistomme kattaa 197 tekstiä vuosilta 1910–1969. Vuosina 1910–1928 partikkeli esiintyy ainoastaan amerikansuomalaisissa lehdissä. 1930-luvulta tultaessa esiintymät leviävät eteläsuomalaisissa kaupungeissa. Havainto laajentaa käsitystä jep-partikkelin saapumisesta suomeen, sillä Paunosen (2017) mukaan jep tunnetaan Stadin slangissa 1940-luvulta alkaen. 1950-luvulta lähtien jep yleistyy nuorisokielen resurssina.

Puhutun kielen rekistereille tyypillisen partikkelin tarkastelu kirjallisessa aineistossa historiallisesta näkökulmasta avaa mahdollisuuksia metodologisille pohdintoille. Aineistossa on esimerkiksi metapragmaattisia kommentteja jep-partikkelin käytöstä, ja niiden perusteella voi tehdä tulkintoja siitä, millaisiin rekistereihin kuuluvana partikkeliä on eri aikoina pidetty. Tutkimuksemme tarjoaa kurkistusikkunan yhtäältä suomen kielen amerikkalaisvaikutteisiin ja toisaalta kielen muutoksen sosiaaliin ulottuvuuksiin.

Lähteet

Koivisto, A. & Lehtonen, H. tekeillä. Contemporary uses of Finnish jep ('yep') in messaging interaction: confirming a shared understanding. *Nordic Journal of Linguistics*.

Paunonen, H. 2017. Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. *Stadin slangin suursanakirja*. WSOY.

Sorjonen, M-L. 2001. Responding in conversation. A study of response particles in Finnish. John Benjamins.

Vaattovaara, J., & Peterson, E. 2023. Hittoko damn tekee suomessa? Englannin kielestä lainatun voimasanan sosiaalisista ulottuvuuksista ja merkityspotentiaaleista osana suomea. *Virittäjä*, 127(2).

Kieltenopetuksen rooli maailman pelastamisessa – Transformatiivisten ja kestävästä kehitystä edistävien käytäntöjen toteutus

Minna Maijala (Turun yliopisto) & Salla-Riikka Kuusalu (Turun yliopisto)

Aikakautemme ajankohtaiset ongelmat, kuten luontokato, ilmastonmuutos ja maailman eriarvoistuminen, kaipaavat toteutuskelpoisia ratkaisuja jokaisella alalla ja kaikissa oppiaineissa. Kestävyysaiheet ovat löytäneet tiensä kielenopetukseen erityisesti ekolinguistiseen tutkimukseen (1, 5) pohjaavan ympäristökasvatuksen kautta (4). Kielet linkittyvät jo nyt monella tavalla kestävyteen: esimerkiksi ensikieli on tärkeää kestävyysaiheiden käsittelyssä, kielitaito vahvistaa aiheiden oppimista ja kielen kautta omaksutut ajatusmallit vaikuttavat siihen, miten suhtaudumme kestävyteen (2). Kieltenopettajat ovat erityisen ansioituneita sosiaalisten ja kulttuuristen aiheiden esilletuomisessa opetuksessaan (3). Ekologiset ja taloudelliset aiheet, joiden nivominen opetukseen on osoittautunut tutkimusti kielten opetuksen kannalta näitä vaikeammaksi (3), olisi kuitenkin tarpeen saada myös mukaan kokonaisvaltaisemman opettamisen vahvistamiseksi. Hankkeessamme kehitettiin aikaisempien tutkimusten pohjalta holistinen ja transformatiivisuutta korostava teoreettinen viitekehys kestävyyskasvatuksen toteuttamiselle kielenopetuksessa (4). Olemme koonneet mallin mukaisia tutkimuksia kirjaan, joka julkaistaan toukokuussa 2025. Esityksemme avaa lyhyesti mallin teoriapohjaa ja tavoitteita, mutta keskittyy aiheita avaaviin uusiin tutkimuksiin.

Do Couto, H. H. 2014. Ecological approaches in linguistics: A historical overview. *Language Sciences* 41: 122–128.

Kuusalu, S.-R. (2024). Kielten oppiminen ja ekologinen kestävyys. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 15(7). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2024/kielten-oppiminen-ja-ekologinen-kestavyys>

Maijala, M., Heikkola, L. M., Kuusalu, S.-R., Laine, P., Mutta, M., & Mäntylä, K. (2023). Pre-service language teachers' perceptions of sustainability and its implementation in language teaching. *Language Teaching Research*.

Maijala, M., Gericke, N., Kuusalu, S.-R., Heikkola, L. M., Mutta, M., Mäntylä, K., & Rose, J. (2024). Conceptualising transformative language teaching for sustainability and why it is needed. *Environmental Education Research*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/13504622.2023.2167941>

Molina, P. 2022. Bibliographical review on sustainable literacy in language learning and teaching. *Language Learning in Higher Education*, 12(2), 513–524.

Stibbe, A. (2021). *Ecolinguistics: Language, ecology and the stories we live by* (Second edition). Routledge.

Vastuullisuus siirtokarjalaisten elämäkertojen tulkinnassa

Päivi Markkola (Helsingin yliopisto)

Mikä on murteentutkijan vastuu, kun hän selittää kielellistä variaatiota tutkittaviensa henkilöhistorialla? Onko tutkijan mahdollista taustoittaa informantin tekemiä kielellisiä valintoja eletyn elämän tapahtumilla, jos suostumusta elämäkerrallisten tietojen julkaisemiseen ei ole hankittu? Voiko murteentutkija siinä tapauksessa julkaista aineistoaan vain lyhyinä esimerkkitarkoituksina, jotka kuvaavat ytimekkäästi tutkittavaa kielen ilmiötä? Onko tutkimusjulkaisun loihtiminen eettisesti kestäväksi näistä lähtökohdista utopiaa?

Kysymykset kumpuavat tekeillä olevasta väitöskirjatutkimuksestani, jonka aiheena on siirtokarjalaisten kielellinen kotoutuminen Kanta-Suomeen. Keräsin aineiston haastattelemalla 30:a evakkoa vuosituhanen vaihteessa. Tuolloin tietosuojaan liittyvät säännökset ja tutkimuseettiset ohjeistukset olivat kevyempiä kuin nykyisin, ja myös tutkimustavoitteeni on matkan varrella muokkautunut.

Suostumuksia en voi enää lähteä keräämään, sillä nuorimmankin haastateltavani syntymästä tulee tänä vuonna kuluneeksi 95 vuotta. Sosiolingvistisissä tutkimuksissa käytettävä anonymisointi on sillään hyödytön: koska selitän informanttien kielellistä muutokuvaa heidän elämäntarinallaan, en voi anonymisoida heidän koko elämänsä. Toisaalta on väärin ajatella, että jo kuolleista ihmisistä voisi kirjoittaa huolettomammin.

Haastatteluissani ääneen pääsevät lajinsa viimeiset, vielä luovutettua Karjalaa muistavat evakot. Aineistoni pohjalta laatimani elämäkerrat ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita muutenkin kuin evakkouden näkökulmasta. Niiden käyttämistä paitsi kielellisen analyysin lähteenä myös julkaisemista laajemmin puoltaa pyrkimys tieteen avoimuuteen. Lisäksi vastuullisen tutkijan velvollisuutena on edistää kulttuuriperinnön säilymistä. Tutkijalla on myös velvollisuuseettisestä näkökulmasta suurempi vastuu tutkia kuin jättää tutkimatta seurauseettisen vastuun nojalla. (Frigren 2017: 70; Lång & Linnovaara 2022; Kaaya 2023.)

Mikä on sosiolingvistin ratkaisu, kun toisessa vaakakupissa painaa anonymisoinnin vaade, toisessa taas into esittää siirtokarjalaisyksilöt kielenkäyttäjinä, jotka ovat elämäntarinansa näköisiä? Haluan pysähtyä pohtimaan, mitä niin rakkaiksi käyneistä informanteistaan on eettisesti sopivaa kertoa.

Lähteet

Frigren, Pirta 2017: Tirkistelyä vai ymmärryksen lisäämistä? Historiantutkija arkaluontoisista asioista kirjoittamassa. – Historiantutkimuksen etiikka (toim. Satu Lidman, Anu Koskivirta ja Jari Eilola) s. 51–70. Gaudeamus.

Kaaya, Emmi 2023: Tutkimusaineistojen jakaminen ihmistutkimuksessa – mitä tutkittavan tiedottamisessa tulisi huomioida? <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimusaineistojen-jakaminen-ihmistutkimuksessa-mita-tutkittavan-tiedottamisessa-tulisi-huomioida>.

Lång, Jonas & Linnovaara, Kristina 2022: Tutkimusaineiston kulttuuriperintöarvo. <https://vastuullinentiede.fi/fi/jatkokaytto/tutkimusaineiston-kulttuuriperintoarvo>.

Finnish place names and linguistic landscape in Sointula: Mapping Finnish heritage

Anu Muhonen (University of Toronto)

This study of socio-onomastics and linguistic landscapes (Ainiala & Östman 2017; Henricson et. al. 2024) explores how Finnish place names are used, remembered, and discussed in Sointula (Malcolm Island, BC, Canada). I further investigate places where Finnish is visible on the island.

This study seeks answers to: Which places in Sointula have Finnish names? Is Finnish visible in the linguistic landscape on the island? The data was collected during fieldwork (summer 2021 & 2022), and consists of names, photographs and accompanying information.

This socio-onomastic study (Ainiala & Östman 2017) examines how Finnish place names are used, recognized, and by whom. Since this study collected language users' (folk linguistic) knowledge of names, folk onomastics is also applied (Sjöblom & Ainiala 2020). In the analysis of the linguistic landscapes (Landry & Bourhis 1997), the functions of signs are explored from semiotic and discourse-analytic perspectives. Names are part of culture; they emerge from interactions between people, their language community, and their environment (Ainiala et al. 2016).

The study documents and preserves Finnish heritage in Sointula by mapping places and visual landmarks left by Finns, and gives back to the community by documenting and preserving their legacy.

Ainiala, T., Saarelma, M. & Sjöblom, P. (2016). Names in focus : An Introduction to Finnish Onomastics. SKS.

Ainiala, T. & Östman, J-O. (2017). Socio-Onomastics: The Pragmatics of Names. Amsterdam ; John Benjamins Publishing Company.

Henricson, S., Syrjäla, V., Bagna, C. and Bellinzona, M. (2024). Sociolinguistic Variation in Urban Linguistic Landscapes. Helsinki: SKS.

Landry, R., & Bourhis, R. Y. (1997). Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. Journal of Language and Social Psychology, 16(1), 23-49.

Sjöblom, P. & Ainiala, T. (2020). Nimistöntutkimus. In Luodonpää-Manni, M., Hamunen, M., Konstenius, R., Miestamo, M., Nikanne, U. & Sinnemäki, K., 2020. Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV. Helsinki: SKS. 800-830.

Matriisikielikehysmalli sovellettuna historialliseen koodinvaihtoon: Katsaus aiempaan tutkimukseen

Aleksi Mäkilähde (Helsingin yliopisto)

Esitelmäni pohjautuu meneillään olevaan tutkimukseeni, jossa tarkastelen koodinvaihdon kieliopillisia piirteitä historiallisissa teksteissä. Yksi tutkimukseni tavoitteista on testata nykykielten pohjalta kehitettyjä koodinvaihdon kielioppimalleja näillä aineistoilla. Eräs keskeinen malli on Carol Myers-Scottonin (esim. 1993; 2002) kehittämä matriisikielikehysmalli, jonka pääperiaatteita ja rakennetta sekä testaamista historiallisella aineistolla olen käsitellyt edeltävinä vuosina Kielitieteen päivillä. Historiallisen koodinvaihdon kieliopillista tutkimusta on tehty vielä melko rajallisesti, mutta Keller (2020; 2021) on esittänyt, että matriisikielikehysmalli olisi hyvä lähtökohta myös sille. Esityksessäni esitän katsauksen aiempiin matriisikielikehysmallia historiallisiin aineistoihin soveltaviin tutkimuksiin. Tarkastelen erityisesti, miten eri tutkijat ovat tulkinneet ja soveltaneet mallia, millaisia tulokset erityisesti mallin keskeisten hypoteesien kannalta ovat ja mitä mahdollisia ongelmia aiemmissa sovelluksissa on.

Lähteet

Keller, Mareike. 2020. Code-Switching: Unifying Contemporary and Historical Perspectives. Palgrave Macmillan.

Keller, Mareike. 2021. Developing a structural template for historical code-switching. Teoksessa Elvira Glaser, Michael Prinz & Stefaniya Ptashnyk (toim.), Historisches Codeswitching mit Deutsch: Multilinguale Praktiken in der Sprachgeschichte, 437–463. De Gruyter.

Myers-Scotton, Carol. 1993. Duelling Languages: Grammatical Structure in Codeswitching. Clarendon Press.

Myers-Scotton, Carol. 2002. Contact Linguistics: Bilingual Encounters and Grammatical Outcomes. Oxford University Press.

Kieliviranomaisen toiminnan painopisteet strategisten asiakirjojen valossa

Leena Nissilä (Kotimaisten kielten keskus) & Lotta Jalava (Kotimaisten kielten keskus)

Kansallinen kieliviranomainen on ollut olemassa Suomessa pian 50 vuotta: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus perustettiin useita kielihankkeita ja -toimintoja yhdistämällä 1976, ja sen keskeisiä toimintoja jatkaa nykyisin Kotimaisten kielten keskus (jäljempänä Kotus). Vuosikymmenten varrella Kotuksen toiminnan painopisteet ovat muuttuneet valtiollisen ohjauksen ja taloudellisten supistusten myötä. Tehtävät asiantuntija- ja palveluorganisaationa ovat korostuneet ja tutkimus- ja muistiorganisaatiotehtävät jääneet vähemmälle. Suomen ja ruotsin kielen ja nimistön huolto sekä nykykieltä kuvaavien ja kielihistoriallisten sanakirjojen toimittaminen ovat silti jatkuvasti pysyneet toiminnan keskiössä.

Laajat yhteiskunnalliset ilmiöt kuten digitalisaatio, yhteiskunnan monikielistyminen, valtion vähemmistökielipolitiikan muutokset ja vuorovaikutuksen verkkovälitteistyminen ovat muuttaneet kielten ja kielenkäytön roolia yhteiskunnassa. Samalla ne ovat vaikuttaneet sekä kielen asiantuntijaviranomaiselta odotettuun panokseen että sen mahdollisuuksiin ja kanaviin tehtävänsä toteuttamisessa. Siinä missä valtion talouspolitiikka on useaan otteeseen johtanut toiminnan supistuksiin, yhteiskunnalliset trendit ovat näkyneet Kotuksen kehittämisrahoituksen mahdollisuuksina, joita on hyödynnetty muun muassa aineistojen ja palvelujen digitalisointiin.

Tässä esitelmässä tarkastelemme sitä, miten Kotus yhteistyössä toimintaansa ohjaavien tahojen kanssa eri aikoina kuvannut, perustellut ja oikeuttanut yhteiskunnallista tehtäväänsä Suomen ainoana kieliviranomaisena. Luomme katsauksen Kotuksessa laadittuihin ja sen toimintaa ohjaaviin hallinnollisiin suunnitelma- ja ohjelmadokumentteihin (toiminta- ja taloussuunnitelmat, toimintapoliittiset ohjelmat ja strategiat) eri ajanjaksoilta. Niiden valossa pohdimme, miten kielen asiantuntijatyön merkitystä ja kielen asiantuntijaviranomaisen olemassaoloa on suhteutettu ympäröivän maailman ilmiöihin 50 toimintavuoden aikana ja millaisin keinoin keskuksen pysyväisluonteisten kielen asiantuntija-, palvelu-, tutkimus- ja muistiorganisaatiotehtävien merkitystä on tuotu esiin eri aikoina ohjaavalle ministeriölle, valtiovalalle ja yhteiskunnalle.

Kirjallisuutta

Kotimaisten kielten talo. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toiminnan suuntaviivoja 2000-luvun alussa. 2001. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 119. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Kielen kannoilla: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 20 vuotta. (Toim. Ritva Liisa Pitkänen, Helena Suni, Satu Tanner.) 1996. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 86. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Meinasitko unohtaa tämän? Tarkastelussa avertiivisen meinata + A-INF -rakenteen kehitys

Heidi Niva (Helsingin yliopisto) & Anton Granvik (Helsingin yliopisto)

Tarkastelemme meinata + A-INF -rakenteen kehitystä tarkoittamisen ja aikeen ilmaisun kautta avertiivisuuden ilmaisuksi: TARKOITTAMINEN → INTENTIO → AVERTIIVISUUS. Tutkimuksen teoreettinen lähtökohta on käyttö- ja konstruktiopohjainen (Barðdal ym. 2015; Traugott & Trousdale 2013; Bybee & Eddington 2006), ja tutkimuksen aineistona on Varhaisnykysuomen korpus. Kuvaamme, kuinka meinata ja sen A-infinitiivitäydennys konstruktionaalistuvat avertiivisuuden ilmaisuksi.

Ruotsin mena-verbin tavoin meinata esiintyy aluksi tarkoittamisen merkityksessä. Subjektitarkoite on elollinen, ja verbin täydennys on nominaaliobjekti (1) tai lauseobjekti (2):

(1) Että Suomesa ei ole joka paikasa ruohoilla samat nimet, tahdomme me muistuttaa, että tässä meinataan sitä kanervaa, joka kasvaa kangasmaisa (---)(1820-l.)

(2)Hän meinaa, että ne maamme koulut jokapaikassa olkoot aiwan umpiruotsalaisina pidettävät (...) (1860-l.)

1850-luvulta eteenpäin meinata saa A-infinitiivitäydennyksen, ja rakenne alkaa esiintyä intention ilmaisuissa (3). Kontekstina tällöin on usein tilanne, jossa aie jää toteutumatta (4). 1890-luvulta alkaen meinata + A-INF esiintyy myös toteutumattomuuden ilmaisuissa, joissa kyse ei enää ole subjektitarkoitteen intentioista tai kontrollista tai joissa subjektitarkoite on eloton (5):

(3)Koska täältä niin harvoin sanomissa näkyy kirjoituksia, niin meinaan muutaman sanan kirjottaa. (1860-l.)

(4)Kävi kuten erään ukon, joka meinasi ottaa talon penkki-takista nuttuunsa paikkaa, mutta leikkasikin omasta nutustaan. (1870-l.)

(5)Minulta meinasi jäädä yksi asia kertomatta. (1890-l.)

Esimerkissä (4) on ns. silta-konteksti (bridge context, Heine 2002) kun taas esimerkki (5) edustaa jo muutosta (switch context): kontekstissa ei enää ole kyse aikeesta, vaan meinata + A-INF viittaa toteutumattomaan tapahtumaan.

Lähteet

Barðdal, J., Smirnova, E., Sommerer, L. & Gildea, S. (toim.) 2015: Diachronic construction grammar. Amsterdam: John Benjamins.

Bybee, J. & Eddington, D. 2006: A Usage-based Approach to Spanish Verbs of Becoming. – Language 82/2, 323–355.

Heine, B. 2002: On the role of context in grammaticalization. – I. Wischer & D. Gabriele (toim.) 2002: New reflections on grammaticalization. Amsterdam, Philadelphia: Benjamins, 83–101.

Traugott, E. & Trousdale, G. 2013: Constructionalization and constructional changes. Oxford: Oxford University Press.

”Jag är inte korkad i vanliga fall” - Säädoskielen tutkimusta käytettävyyshenmetelmin

Lieselott Nordman (Helsingfors Universitet) & Riitta Suominen (yksityinen kielitoimisto)

Esitys perustuu Säädoskielen ymmärtäminen -hankkeeseen 2023–2024 (Valtioneuvosto 2024), jossa tutkimme suomen- ja ruotsinkielisen lakitekstin lukemista ja ymmärtämistä käytettävyyshenstien, haastatteluiden ja kyselylomakkeiden avulla. Selvitimme kokeellisesti, miten eri lukijaryhmät ymmärtävät lakitekstiä ja mitkä ominaisuudet vaikeuttivat ja mitkä helpottavat ymmärtämistä.

Esityksemme on kaksiosainen ja kaksikielinen. Ensimmäinen, suomenkielinen osa koostuu menetelmän ja tutkimuksessa kehitetyn raportointilomakkeen esittelystä (Riitta Suominen). Toisessa, ruotsinkielisessä osassa kerrotaan tutkimuksen tuloksista (Lieselott Nordman).

Selvitimme lakitekstin käytettävyyttä protokolla-analyysin eli ääneenajattelun avulla (mm. Ilves 2005: 209–221, Nielsen 2012, Seitamaa-Hakkarainen 1999), joka avaa koehenkilöiden lukuprosessia itsehavainnoinnin keinoin. Tutkimuksessa koehenkilöt lukivat otteita lakitekstistä ja sanallistivat samanaikaisesti lukutapahtumaansa. Kehitimme lomakkeen, johon merkittiin koehenkilöiden mainitsemat ymmärtämistä edistävät ja ymmärtämistä haittaavat kommentit.

I studien ingick mottagargrupperna jurister, lekmän och beslutsfattare utan juridisk utbildning. Utmärkande för lagspråket är nämligen att det samtidigt måste vända sig till både juristen och medborgaren.

De finsk- och svenskspråkiga användbarhetsstudierna uppvisade långtgående likadana resultat. Utmärkande för läsningen är att det ofta krävs flera genomläsningar av texten, särskilt för andra läsare än juristen. Läsningen kan beskrivas som en sicksack-läsning där läsaren går fram och tillbaka i texten för att hitta det som är relevant. En väsentlig skillnad i förhållande till andra texter är att flera genomläsningar ofta inte ökar förståelsen, utan tvärtom ökar läsarens osäkerhet. Särskilt termer, ålderdomliga ord och uttryck och informationstäta strukturer försvårar förståelsen, medan tematiskt avgränsade helheter stöder förståelsen. Läsarna frustreras av att inte förstå, särskilt de som upplever sig vara vana läsare och skribenter.

Användbarhetstest som metod har använts bland annat inom psykologi och översättningsvetenskap. Inom språkvetenskap har metoden däremot använts mindre. I vår presentation diskuterar vi både användbarhetstest som metod och resultaten från våra studier. Presentationen är tvåspråkig finska-svenska.

Maria Fremer, Salli Kankaanpää, Lieselott Nordman, Joanna Rydzewska-Siemiatkowska & Riitta Suominen 2024: Säädoskielen ymmärtäminen (Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan julkaisusarja 2024:16).
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165626>

“I am my parents’ Finnish teacher”: Children’s agency in Finnish learning and family interactions among Nigerian immigrants in Helsinki region

Chimaobi Onwukwe (Abia State University)

Linguistic sustainability relates to language use and choices in various domains. In the family domain, particularly among immigrant communities, native language is prioritized in family interaction for the sustainability of cultural and linguistic heritage (Nchang, 2018, Onwukwe, 2022). However, some family spaces among the Nigerian immigrant community in Finland reveal an interesting and complex pattern of language use in family interaction. Drawing on ethnographic observations, participant observations and semi-structured interviews with twenty families in the Helsinki region, the study investigated how parents conceptualize their family interaction and aim to shape their children’s language use. Central observations relate to the way in which parents attempt to improve their limited knowledge of Finnish through regular interactions in Finnish with their children who have

developed some proficiency in Finnish because of age and social network. Key themes that emerged were parents' indirect learning strategies including shifting to Finnish in family interactions reflective of their previous tradition or practice of language learning in informal context or social life outside of the classroom. The strategies underscore the challenges of acquiring spoken registers of Finnish and establishing social network with speakers of Finnish in the formal classroom context in which Finnish learning is predominantly designed to take place. While the use of Finnish in the family interactions might threaten the sustainability of their Nigerian cultural and linguistic identity or heritage, it underscores the social and economic pressure to learn Finnish as most of them are 'low-skilled' migrants who are either in search of or already engaged in work in sectors of the economy where Finnish language skills are most desired. The study provides original insights into the factors affecting sustainability of heritage and native languages in migrant spaces.

Ammatillisen kuuntelun jäljillä: kuinka lääkärit osoittavat kuuntelevansa potilasta

Jenny Paananen (Helsingin yliopisto, Turun yliopisto) & Aija Logren (Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto)

Lääketieteen oppikirjoissa korostetaan kuuntelun ja läsnäolon merkitystä potilaan kohtaamisessa, mutta yksityiskohtaista tietoa siitä, miten lääkäri voi kuuntelua ja läsnäoloa ilmentää, ei juurikaan ole tarjolla. Yleisluontoiset ohjeet, kuten Muista kuunnella potilasta ja Toimi empaattisesti (Pyörälä, Koponen & Toivonen 2020, 17), kaipaisivatkin rinnalleen konkreettisia havainnollistuksia. Tämän keskustelunanalyttisen tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa autenttisesta aineistosta käytäntöjä, joilla lääkärit osoittavat kuuntelemista sekä kerrottujen asioiden ja potilaan ilmentämien tunteiden huomioimista. Tavoitteenamme on siis avata, mitä lääkärin ammatillinen kuuntelu voi käytännössä tarkoittaa.

Esityksessä pohdimme ammatillista kuuntelua teoreettisesta näkökulmasta yhdistämällä lääkärin työn ammattispesifejä piirteitä dialogisen kuuntelun, aktiivisen kuuntelun ja aktiivisen empaattisen kuuntelun periaatteisiin (Bodie 2011; Ala-Kortesmaa 2015; Communication in the real world 2016). Dialoginen kuuntelu korostaa yhteisymmärryksen rakentamista ja kuuntelun vuorovaikutteisuuutta, mutta muutoin se muistuttaa periaatteiltaan aktiivista kuuntelua, jossa korostetaan kuuntelemisen intentionaalisuutta, tietoista keskittymistä sekä aktiivista palautteen antamista. Aktiivinen empaattinen kuuntelu taas korostaa emotionaalisen läsnäolon osoittamista, minkä katsomme olevan yksi lääkärin työn ammattispesifi piirre. Vertaamme teoreettisia näkökulmia empiirisiin havaintoihin aineistosta. Tarkempien ammatillisen kuuntelun käytäntöjen tunnistamisessa nojaamme aiempaan lääkäri-potilas-vuorovaikutusta koskevaan tutkimukseen sekä keskustelunanalyttiseen ja vuorovaikutuslingvistiseen tutkimukseen responsiivisista vuoroista.

Aineistomme koostuu videoiduista vastaanotoista, joissa levinnyttä haimasyöpää sairastavat potilaat asioivat joko syöpälääkärin tai palliatiivisesta hoidosta vastaavan lääkärin kanssa. Koska aineiston potilailla on vakava, parantumaton sairaus, aineisto soveltuu erityisen hyvin ammatillisen kuuntelun ja empatian tarkastelemiseen. Aineistonkeruu on parhaillaan käynnissä.

Ala-Kortesmaa, Sanna (2015). Professional listening in the legal context. Doctoral dissertation, School of Communication, Media and Theatre, University of Tampere. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9926-5>

Communication in the real world (2016). Communication in the Real World: An Introduction to Communication Studies. [Author removed at request of original publisher] Creative Commons, University of Minnesota. <https://open.lib.umn.edu/communication/>

Bodie, Graham D. (2011). The Active-Empathic Listening Scale (AELS): Conceptualization and evidence of validity within the interpersonal domain. *Communication Quarterly*, 59:3, 277–295. <https://doi.org/10.1080/01463373.2011.583495>

Family Language Policy in Finland and Wales: a multiple case study

Kaisa Pankakoski (Cardiff University)

This paper presents my PhD key findings. The sociolinguistic study involves fourteen case study families who are raising multilingual children in bilingual capital city areas (Helsinki, Finland and Cardiff, Wales). The case study children spoke a foreign (often heritage) language as well as a national minority (Swedish or Welsh) and majority language (Finnish or English).

Despite differing histories, language policies, and linguistic trajectories, the two countries' superdiverse (Vertovec, 2007) capital city areas have resemblances. They have similar population structures: a large majority language population, a smaller official minority language population, and a growing foreign language population. Both governments now offer extensive support to sustain the autochthonous minority languages, e.g. Swedish and Welsh medium education are equally well established.

The primary data consist of interviews with parents and children. Secondary data include observations, and online questionnaires.

The paper shows how parents were driven by various language ideologies to transmit languages and used a variety of language strategies within the home. Despite children feeling pride in their heritage and multilingual identities, all participants found some parts of multilingual upbringing difficult (see Müller et al. 2020); particularly foreign language transmission was considered challenging and nearly impossible without the support of a local language community.

I will also present my plans to expand this research among my case study families to contribute to what is currently a very small body of longitudinal data.

References

Müller, L.-M. et al. 2020. Bilingualism in the family and child well-being: A scoping review. *International Journal of Bilingualism* 24(5-6), pp. 1049-1070.

Vertovec, S. 2007. Super-diversity and its implications. *Ethnic and racial studies* 30(6), pp. 1024-1054.

Polarized views on Forests and Forestry in Finnish Online Discussions – A Combined Topic Modeling Approach and Qualitative Analysis of Suomi24

Telma Peura (Turun yliopisto), Attila Krizsan (Turun yliopisto), Salla-Riikka Kuusalu (Turun yliopisto) & Veronika Laippala (Turun yliopisto)

This presentation exemplifies ecolinguistic research, i.e., research related to the ways taken for granted norms and values about human–nature relationship appear in semiosis and influence how humans think and act in relation to the ecosphere (see Stibbe 2024, 244). Via topic modelling we combine ecolinguistics with Natural Language Processing and explore how forests and forest industry are perceived on Suomi24. Suomi24 is the oldest and largest online discussion forum in Finland and has been called a pool of Finnish public opinions (Ylisiurua, 2024). The impact of public opinions is critical to understanding how forest-related issues are perceived, debated and acted upon in Finland due to the right of public access and the high percentage of private forest ownership (around 60% of Finnish forests; see Karppinen et al., 2020).

Using 30,636 posts published in 2014–2020, we investigate the topics and perspectives towards forests in the data. We selected BERTopic as our topic modeling approach and found that UMAP for dimensionality reduction and k-means for clustering gave the highest number of quality topics when comparing the findings with human annotation (see Peura et al., 2025). Our exploratory qualitative analysis of the relevant topics indicates that the posts reflect polarized discourses between the forest industry and forest conservation adherents. In our presentation, we introduce our data and methods and illustrate our initial findings with examples.

Heimo Karppinen et al., 2020. Suomalainen metsänomistaja 2020. Luonnonvarakeskus.

Stibbe, Arran. 2024. Econarrative: Ethics, ecology and the search for new narratives to live by. London: Bloomsbury Publishing, 2024.

Telma Peura et al., 2025. Perspectives on Forests and Forestry in Finnish Online Discussions - A Topic Modeling Approach to Suomi24. Proceedings of the 1st Workshop on Ecology, Environment, and Natural Language Processing

Marjoriikka Ylisiurua. 2024. Online swarm dynamics at Suomi24 discussion: Turning points and their stimulation. Ph.D. thesis, Helsingin yliopisto.

Miten abiturientit arvioivat englannin kielen merkitystä – korpusavusteinen diskurssianalyysi ylioppilaskoeteksteistä

Saara Pietinen (Turun yliopisto)

Ei liene kiistanalaista, että englannin kielen asema ja merkitys Suomessa on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana merkittävästi. Ei kuitenkaan ole kiistatonta, millaisia seurauksia muutoksella on, ja englannin kielen merkityksestä ja asemasta Suomessa onkin ilmestynyt ja myös käynnissä runsaasti tutkimusta erityisesti aikuisväestön osalta. Nuoret ovat harvemmin olleet tutkimuksen kohteena, ellei tutkimus käsittele englannin oppimista erityisesti. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella korpusavusteisen

diskurssianalyysin (esim. Baker 2023) avulla, miten lukiolaiset arvioivat englannin kielen merkitystä itselleen tai yhteiskunnassa yleisesti.

Tutkimuksen aineistona on kevään 2022 äidinkielen ja kirjallisuuden kirjoitustaidon ylioppilaskokeen vastaukset (n = 27 141). Kokeen teemana olivat kielet, joten kaikki tekstit käsittelevät kieliä jostakin näkökulmasta. Korpuslingvistiikan työkaluja hyödyntämällä olen paikantanut yhdeksi yleisimmäksi englantiin liittyväksi esiintymäksi kokelaiden vastauksissa ”että englannin kieli on” tai ”että englanti on”. Näiden että-lauseiden sisältämää evaluointia analysoimalla voidaan päästä käsiksi siihen, millaista puhujan ja vastaanottajan välistä sosiaalista tai ideologista todellisuutta teksteissä rakennetaan (Hunston 2010, 12-15), eli millaisia ideologisia ”totuuksia” englantiin liittyy. Evaluoivien että-lauseiden on kuitenkin ylioppilaskoeteksteissä näytetty olevan retorisesti monifunktioisia (Juvonen 2010, 39), joten analyysissä käytetään määrällisten menetelmien ja konkordanssirivien analysoinnin lisäksi laadullisia menetelmiä.

Pelkästään konkordanssirivejä tutkimalla näyttää alustavasti siltä, että abiturientit arvioivat teksteissään enemmän englannin kielen aseman varmuutta (esim. ”on totta, että”) kuin sen toivottavuutta (”on hienoa/huolestuttavaa, että”), vaikka hyvä-huono akselilla tapahtuvaa evaluointia on pidetty kaikkein perustavimpana evaluoinnin parametrinä (Hunston & Thompson 2000, 25), ja aiemmassa tutkimuksessa toivottavuutta arvioivat että-lauseet olivat myös ylioppilaskoeteksteissä yleisimpiä evaluoivia että-lauseita (Juvonen 2010, 45). Tarkempi analyysi ja myös pidempien tekstiotteiden laadullinen analyysi täydentävät kuvaa.

Lähteet

Baker, Paul. 2023. *Using Corpora in Discourse Analysis*. London: Bloomsbury.

Hunston, Susan. 2010. *Corpus Approaches to Evaluation: Phraseology and Evaluative Language*. NY: Routledge.

Hunston, Susan & Geoff Thompson (toim.). 2000. *Evaluation in text: authorial stance and the construction of discourse*. Oxford University Press.

Juvonen, Riitta. 2010. Evaluoiva että-yhdyslause ja retoriset rakenteet suomenkielisessä ylioppilasaineessa. *Virittäjä* 1/2010, s. 39–70

Yksikön ensimmäinen persona ja puhujan sukupuoli Meksikon ja Espanjan espanjassa CoLaGe-korpuksen valossa

Pekka Posio (Helsingin yliopisto)

Esitelmäni tarkoituksena on esitellä (1) CoLaGe Corpus for the Study of Language and Gender -korpusresurssi, joka on tuotettu Koneen säätiön tukemassa hankkeessa Gender, Society and Language Use: Evidence from Mexico and Spain (2021-2025) sekä (2) CoLaGe:en perustuva tutkimus puhujan sukupuolen vaikutuksesta yksikön 1. persoonan käyttöön puheessa.

Sukupuolen suhdetta kielenkäyttöön on tutkittu paljon englanninkielisessä maailmassa, mutta espanjassa tutkimus on vähäistä. CoLaGe-korpus tarjoaa ainutlaatuisen

puheaineiston, joka on kerätty Espanjan Valenciassa ja Meksikon Guadalajarassa. Korpuksessa on sosiolingvistisiä haastatteluita, konfliktitilanteita simuloivia roolipelejä ja foneettista aineistoa. Yhteensä CoLaGe sisältää 111 tuntia äänitteitä ja yli miljoona sanaa litteroitua puhetta 127 informantilta. Lisäksi olemme keränneet suuren määrän sosiaalipsykologista tietoa informanteista, mikä mahdollistaa monitieteisen tutkimuksen ja esimerkiksi puhujan sukupuolirooliinäkäsityksen mallintamisen eri tavoin. Tutkimushankkeen tavoitteena onkin paitsi espanjan varieteettien analysoiminen myös sukupuolen käsitteen uudistaminen sosiolingvistisessä tutkimuksessa.

Esitelmässäni syvennyn yhteen hankkeen osatutkimuksista, jossa tutkimme yksikön 1. persoonan verbimuotojen käyttöä sosiolingvistisissä haastatteluissa. Aikaisempi englannin ja espanjan tutkimus on osoittanut, että naiset käyttävät yksikön 1. persoonaa enemmän kuin miehet, ja sitä sisältävät lauseet myös tulkitaan todennäköisemmin naisen kuin miehen sanomiksi. Aiempaan tutkimukseen perustuen odotamme löytävämme enemmän sukupuolieroja Meksikossa ja vanhemmilla puhujilla kuin Espanjassa ja nuoremmilla puhujilla.

Myös CoLaGe-korpuksessa naiset näyttävät käyttävän enemmän yksikön 1. persoonaa kuin miehet: normalisoitu frekvenssi (per 10000 sanaa) on naisilla 351,47 (SE = 9,67) ja miehillä 306,39, (SE = 9,77). Tarkempi analyysi ja selittävien muuttujien vuorovaikutuksen huomioiminen kuitenkin osoittavat, että sukupuoliero on paikannettavissa ainoastaan 60–70-vuotiaisiin espanjalaisiin informantteihin, kun taas meksikolaisilla tai nuoremmilla espanjalaisilla informanteilla sukupuoliero ei esiinny lainkaan.

Tutkimuksemme perusteella puhujan sukupuoli ei siis selitä kovin hyvin eroja yksikön 1. persoonan käytössä – paitsi vanhemmilla espanjalaisilla puhujilla. Määrällisten tulosten selittämiseksi onkin katsottava laadullisesti, mihin nämä puhujat käyttävät tätä persoonaa puheessaan. Tutkimuksemme vahvistaa sitä käsitystä, että sukupuolierot reaalistuvat käytännössä vain tietyissä konteksteissa ja liittyvät enemmän puheenaiheisiin kuin kielellisten rakenteiden käyttöön sinänsä.

Yliopistosta yhteiskuntaan: Tarton yliopiston kokemuksia vastuullisesta kielenopetuksesta

Kristiina Praakli (Tarton yliopisto), Birute Klaas-Lang (Tarton yliopisto) & Aive Mandel (Tarton yliopisto)

Nykyisessä kansainvälisessä akateemisessa ympäristössä kansallisen kielen kestävyys korostuu entisestään, myös Viron korkeakoulukentällä. Näin ollen tarvitaan tehokkaampaa kielenopetusta sekä kansainvälisille opiskelijoille että henkilökunnalle (Klaas-Lang ja Rozenvaude 2024). Viron kielen opetuksen tavoitteena on kielitaidon saavuttamisen rinnalla myös opiskelijoiden ja henkilökunnan tukeminen, jotta he voisivat osallistua aktiivisesti sekä yliopistoyhteisön että Viron yhteiskunnan toimintaan.

Kielen oppiminen on sosiaalinen ja vuorovaikutteinen prosessi, jossa kielen perinteisten osa-alueiden opettamisen rinnalle nousee tarve kehittää oppijan kykyä ymmärtää ja käyttää kieltä erilaisissa viestintätilanteissa (Howard ym. 2013). Yksi tapa tämän saavuttamiseksi on kommunikatiivisten menetelmien hyödyntäminen.

Tarton yliopistossa on perinteisten kielikurssien ohella tarjolla monia viron oppimismahdollisuuksia, kuten kielikahvilat (Language Café), kielitreffit (Language Speed Dating) ja tandemopetus (Tandem-Learning) (ks. Praakli ym. 2024). Niiden avulla kehitetään erityisesti suullista kielitaitoa vuorovaikutuksessa viroa toisena kielenä opiskelevien sekä viroa äidinkielenään puhuvien kanssa. Tällainen kielenopetus avaa oppijoille pääsyn kielen pragmaattisiin viestintäkeinoihin ja normeihin, jotka saattavat jäädä perinteisessä kielenopetuksessa vähemmälle huomiolle.

Esityksessämme pohdimme vastuullisen kielenopetuksen kysymyksiä, joissa yhdistyvät Tarton yliopiston kielenoppimistarpeiden kartoitukset, kielipoliittiset linjaukset sekä kielenopetuksen järjestäminen ja resurssit. Tarkastelemme myös sitä, miten yliopistossa kehitettyjä kommunikatiivisen kielenoppimisen ratkaisuja voitaisiin hyödyntää yliopiston ulkopuolella – perusopetuksessa ja aikuisten kielenopetuksessa. Tämä on yksi keinoista, joilla yliopistot voivat tehokkaasti tukea Virossa käynnissä olevaa koulu-uudistusta – siirtymää vironkieliseen opetukseen (Klaas-Lang 2025).

Lähteet

Howard, Martin; Mougeon, Raymond; Dewaele, Jean-Marc 2013. Sociolinguistics and second language acquisition. Bayley, Robert; Cameron, Richard; Lucas, Ceil (toim) The Oxford Handbook of Sociolinguistics. Oxford Handbooks: Oxford University Press, 340–359.

Klaas-Lang, Birute; Kerttu Rozenvalde 2024. Eesti keele kohast Tartu Ülikoolis. Vastuolud kohalike ja välistöötajate hoiakutes. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. DOI: 10.33341/sus.965.1338

Klaas-Lang, Birute 2025. Viron koulu-uudistus ja vironkieliseen koulutukseen siirtyminen. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 16(1). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2025/viron-koulu-uudistus-ja-vironkieliseen-koulutukseen-siirtyminen>

Praakli, Kristiina; Aive Mandel, Kulla Mellov, Ülle Niin, Keit Möisavald, Agnes Lea, Kertu Zahharov, Mia Simona Preisfreund, Kim Wüthrich, Martina Pysarevska 2024. Keelesõprusõpe = parem keeleoskus ja sõbrad pealekauba. Oma Keel, 2, 10–17.

Kantasuomen *c karjalassa ja suomessa

Juho Pystynen (Helsingin yliopisto)

Kantasuomen alkuperäiseen rekonstruktion kuului ainoastaan yksi sibilantti *s, mikä vastaa suomen kielen perintösanaston tilannetta. Uudempi tutkimus on nyttemmin osoittanut, lähinnä eteläviron nojalla, että sen rinnalle tulee rekonstruoida myös affrikaatta *c, jota oli jo ennestään oletettu väliasteena kehitykselle *ti >> si: nyt siis esim. ksm. *keüci > viE köüds', sm. köysi (köyte-). Toistaiseksi täysin vaille jatkohuomiota on kuitenkin jäänyt, että jo 1912 N. Moosberg esitti pohjoiskarjalan todisteiden nojalla toisen sibilantin lisäämistä kantasuomen rekonstruktion. Pohjoiskarjalassa *s edustuu oletusarvoisesti /š/:nä, esim. šana, šilmä, pešä, ja /i/:n jäljessä aina /s/:nä, esim. lisä, toise-. Kuitenkin myös muita /s/:ää osoittavia sanoja löytyy, joiden nojalla voitaisiin esittää jo kantasuomeen kahta eri sibilanttia. Jäljempi näistä edustaa useimmiten juuri esikantasuomen *ti-yhtymää (esim. käsi, kynsi, läksi, varsi) eli nykyään rekonstruoitua ksm. *c:tä. Laajennan tuloksen koskemaan karjalan murteita yleisemminkin sekä kantasuomen *c:tä myös muissa tunnetuissa asemissa.

Jos kontrasti *s : *c säilyy karjalassa, se oli jossain muodossa olemassa siis vielä pohjoiskantasuomessa, ja sen esiintymisestä voidaan etsiä viitteitä myös suomen murteista. Lupaavia ovatkin vanhan kirjasuomen tapaukset, joissa nykyistä /s/:ää vastaa tz, dz, esim. jocaidzen 'jokaisen', rangaitze 'rankaisee'. Koska tämä kirjoitusasu yleensä merkitsee geminaattaspiranttia /θθ/ < ksm. *cc, tai sen heikkoa astetta, voitaisiin esittää nykysuomessa /s/:nä edustuvien tapausten merkitsevän vastaavaa alkuperäistä yksittäisspiranttia /θ/ < ksm. *c, joka muutamissa muotoryhmissä näyttäisi vanhassa kirjasuomessa siis säilyneen myöhään. Samoin kuten karjalassa, tähän voinee olettaa välivaiheeksi tavallisesta /s/:stä eroavan sibilantin *s₂. Suomessa ilmeisesti näin lisäksi myös yhtymästä *cc (joka karjalassa säilyy affrikaattana čč), minkä todisteisiin voidaan lisätä ne suomen murrealueet, joissa edustuu *cc > /ss/, sekä äännesuhteiltaan toistaiseksi selittämätön lainasana saameen: viitsiä → viššat. Esitän siis vielä varhaisuomessa todennäköisesti tavatun, enimmäkseen mutta ei täysin eri asemassa, kaksi eri sibilanttia: *s ja *s₂.

Moosberg, N. 1912: Om utvecklingen af samfinskt s i den ryskkarelska dialekten in Vuoninen. Le Monde Oriental VI: 19–26.

Opettajan vastuu kieliopillisten termien käytössä

Jarno Raukko (Helsingin yliopisto)

Kollegani ja minä olemme havainneet, että suomalaisille nuorille aikuisille voi olla yllättävän vaikeaa tajuta, mitä sanapaino tarkoittaa. Vaikka he sijoittavat sanapainon esim. englanninkielisessä sanassa oikein, he eivät koe tai hahmota sitä, mitä he tekevät. Kun heiltä koekysymyksessä kysyy, millä tavulla suomenkielisessä sanassa on pääpaino, moni vastaa väärin tai ei ymmärrä kysymystä.

Koululaiset sanovat usein, että he "eivät osaa oman äidinkieltensä kielioppia" tai he "eivät tykkää kieliopista". On selvää, että jokin peruskoulutuksen perussisällön opettamisessa on mennyt pieleen, kun kieliopin käsite ja käsitteen moninaisuus eivät ole hahmottuneet kunnolla.

Opettajana koen vastuuni siitä, että kieliopillisia termejä ja käsitteitä ei pitäisi pakkosyöttää, vaan sisäänaajaa. Termejä käytettäisiin vain sitä mukaa kuin niitä oikeasti omaksutaan. Niitä tarjottaisiin monikanavaisesti, useaa ymmärtämisen apukeinoa käyttäen. Termit eivät voi olla itsetarkoitus, mutta on myös vaikea hyväksyä, että opettajat antaisivat periksi ja lakkaisivat käyttämästä niitä. Termejä lienee turha käyttää, jos opettaja itse ei ymmärrä niitä syvällisesti. Voikin kysyä, pitäisikö äidinkielen ja vieraiden kielten oppimateriaaleissa esitellä termien taustaa ja merkityksiä syvällisemmin kuin nykyään. Jotta edes oppilaalla olisi halutessaan pääsy niihin.

Opettajien pätevyysvaatimuksissa on tapahtunut lievää alenemista (esim. peruskoulun kielenopettajalla ei tarvitse olla syventäviä opintoja ko. kielessä) ja toisaalta yliopistojen kielitieteellinen ja esim. syntaktinen koulutus on mahdollisesti muuttunut heppoisemmaksi vuosien varrella. Olisiko koko systeemin aika ottaa enemmän vastuuta, jotta loppukäyttäjät, koulun oppilas tai lukion opiskelija tai yliopiston opiskelija, voisi saada opettajaltaan varmemman otteen siihen, että tämä todella osaa perustella termien käyttöä, käyttää niitä

oikein ja saa oppilaansa oikeasti oppimaan ne, jotta oppilas voi ottaa ko. käsitteistä hyödyn irti kaikkien kielten opinnoissaan?

Yksi kielitieteellisesti kouluttautunut ja syvällisesti kielitietoinen opettaja ei voi pitää huolta koko koululaitoksesta ja opiskelijapopulaatiosta.

Tarvitsemmekin yhteisvastuuta: kielitiedeyhteisön pitäisi pitää paremmin huolta siitä, että opetuskentälle lähtevillä vastavalmistuneilla opettajilla on sekä kunnollinen tietämys että omaksuttu vastuu siitä, että he käyttävät kieliopillisia termejä opetuksessaan siten, että opiskelijat oikeasti hyötyvät niiden käytöstä.

Suomenkielisten tutkimusartikkelien kielen variaatio artikkelin eri osissa

Elisa Reunanen (Turun yliopisto) & Ilmari Ivaska (Turun yliopisto)

Akateemisen yhteisön keskeisin tutkimuksen julkaisemisen ja arvioinnin tapa on tieteellisten julkaisujen kirjoittaminen. Tieteelliset artikkelit muistuttavat toisiaan, koska niillä on yhteinen viestinnällinen tavoite. Systeemis-funktionaalisen kieliteorian viitekehyksessä sitä kuvataan kielisysteemin merkityspotentialina, joka selittää tekstien samankaltaisuuden yhdessä funktionaalisessa kontekstissa. Käyttökonteksteja voidaan kuitenkin tunnistaa eri abstraktiotasoilla: tieteellinen artikkeli jakautuu lukuihin, joista kullakin on oma tehtävänsä tekstin kokonaisuudessa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomenkielisten tutkimusartikkelien kieltä tekstin osissa.

Tutkimuksen aineistona on Turun yliopiston Akateemisen suomen korpuksen tieteellisten artikkelien osakorpus, jonka aineistona ovat tutkimusartikkelit on jaettu lukuihin. Lisäksi korpus on jaettu neljään päätieteenalaan: humanistisiin tieteisiin, fysikaalisiin tieteisiin, sosiaalitieteisiin ja biotieteisiin. Tutkimus on korpusvetoinen, ja siinä hyödynnetään laskennallisia tutkimusmenetelmiä. Ensin selvitetään avainrakenneanalyysin avulla sellaiset kielen piirteet, joiden käyttö erottaa tutkimusartikkelien eri lukuja toisistaan. Aineistoa tarkastellaan korpuksen metalingvistisen annotaation avulla, jolloin vertailu kohdistuu sanatason lisäksi myös morfologisiin ja syntaktisiin ominaispiirteisiin. Avainrakenneanalyysin laskennallinen pohja on satunnaismetsä-menetelmä, jolla voidaan tunnistaa kielenpiirteet, jotka erottavat frekvenssinsä perusteella aineiston eri osia toisistaan. Tämän jälkeen tunnistetut piirteet yhdistetään toisiinsa moniulotteisella analyysillä: yhdessä usein esiintyvät piirteet ryhmittyvät yhteen ja harvoin yhdessä esiintyvät piirteet ryhmittyvät erilleen. Tulokset kertovat tutkimusartikkelin eri osien kielellisistä ominaispiirteistä ja siitä, miten eri lukujen funktionaaliset tehtävät toteutuvat kielen tasolla.

Lähteet

Biber, D. (2012). Register as a predictor of linguistic variation. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 8(1). 9–37. <https://doi.org/10.1515/cllt-2012-0002>.

Gray, B. (2015) *Linguistic Variation in Research Articles. When discipline tells only part of the story*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/sci.71>

Halliday, M.A.K. (2014[1985]). *An introduction to functional grammar*. Uudistettu yhteistyössä M. I M. Matthiessenin kanssa. Arnold.

Ivaska, I. (2015). Edistyneen oppijansuomen konstruktiopiirteitä korpusvetoisesti: avainrakenneanalyysi. Turun yliopiston julkaisuja C-409. Turun yliopisto.

Monikolliset persoonaviittaukset ja passiivimuodot suomessa ja suomenruotsissa: esimerkkinä asiointikeskustelut

Anu Rouhikoski (Turun yliopisto), Camilla Wide (Turun yliopisto), Tommi Kurki (Turun yliopisto) & Eveliina Tolvanen (Turun yliopisto)

Tarkastelemme esitelmässämme monikollisia persoonaviittauksia (esim. ”vi hade reserverat på namnet Andersson”) sekä passiivimuotoja (esim. ”otetaan tost kymmenelt rivilt ni”) asiointikeskusteluissa. Aineistona on teatterien lipunmyyntipisteissä videotallennettuja autenttisia asiointikeskusteluja kummallakin kansalliskielellä. Vertailemme samantyyppisten ilmausten kielellistä rakentumista suomessa ja suomenruotsissa, jotka ovat typologisesti erilaisia kieliä erilaisine kieliopillisine resursseineen mutta joilla toisaalta on vuosisatoja pitkä yhteinen historia ja monia yhteneviä vuorovaikutuskäytänteitä. Teoreettisena viitekehyksenä toimii vuorovaikutussosiolingvistiikka. Esitelmä liittyy Turun yliopistossa toimivaan KoM2Språk-tutkimushankkeeseen, jota rahoittaa Svenska kulturfonden (KoM2Språk 2025).

Esitelmän keskiössä on persoona- ja passiivi-ilmausten joustava referenssi vuorovaikutustilanteissa (vrt. esim. Helasvuo 2006, Makkonen-Craig 2005). Sekä suomessa että ruotsissa monikon 1. persoonan referenssi voi olla joko kuulijainklusiivinen tai -ekslusiivinen. Monenkeskisissä keskustelutilanteissa monikon 1. persoonan muodot voivat viitata esimerkiksi paikalla oleviin asiakkaisiin (”meil on ollu nää kausiliput kauan”) tai teatteriin instituutiona (”niitähän meillä ei tosiaan vielä oo myynnissä”).

Monikon 2. persoonan muodot sisältävät aina viittauksen kuulijaan, joka voi olla esimerkiksi asiakkaina oleva ryhmä (”å hur många personer e ni”) tai teatteri-instituutio (”teil on syksyllä tulos se Suosalon [näytelmä]”). Teitittelevät tapaukset olemme jättäneet pois tarkastelusta.

Suomen passiivimuotoisen predikaatin referenssiin voivat puolestaan sisältyä paikalla esimerkiksi olevat asiakkaat (”ja eläkeläisiä ollaan molemmat”) tai asiakas ja lipunmyyjä yhdessä (”alotetaanko siitä Tiranen sydämeistä?”). Lipunmyyjä tai asiakas voi myös käyttää passiivimuotoa kuvatessaan toimintoa, jonka todellisuudessa suorittaa yksin mutta joka passiivimuodolla merkitään puhujien yhteiseksi (”otetaan teidät tälle puolelle”; ”juu katotaan”). Ruotsinkielisissä keskusteluissa tällaisen toiminnon yhteydessä esiintyy yleensä monikon 1. persoonan muoto (”så då sätter vi tjugo euro per person”).

Esitelmässä selvitämme tarkemmin, miten eri persoonamuodot toimivat vuorovaikutustilanteessa ja miten saman muodon referenssi voi vaihdella keskustelun sisälläkin.

Lähteet

Helasvuo, M.-L. (2006). Passive – personal or impersonal? A Finnish perspective. Teoksessa M.-L. Helasvuo & L. Campbell (toim.), Grammar from the human perspective. Case, space, and person in Finnish. John Benjamins.

Makkonen-Crag, H. (2005). Toimittajan läsnäolo sanomalehtitekstissä. SKS.

KoM2Språk 2025 = Suomen kansalliskielten kommunikatiiviset mallit.

<https://sites.utu.fi/communicativepatterns/fi/>

Suomen perustuslaki puolaksi – välikielen vaikutus modaalisuuden kääntämiseen

Joanna Rydzewska-Siemiatkowska (Varsovan yliopisto)

Lakitekstien kääntäminen on erittäin vastuullista työtä, jonka tehtävänä on välittää säännösten merkitykset tarkasti toiselle kielelle. Kääntäminen välikielen kautta on yhä haasteellisempi tehtävä, koska osa lähtökielen sanomasta saattaa kadota tai muuttua. Siksi se on myös kiinnostava tutkimuskohde. Tässä esitelmässä tarkastelen, miten Suomen perustuslaissa esiintyvät modaali-ilmaukset on käännetty puolaksi lähinnä ruotsinkielisen käännöksen avulla. Tavoitteena on analysoida, mihin käännösstrategioihin kääntäjät päätyivät, ja edustavatko käytetyt käännösvastineet tyypillisiä modaalisuuden keinoja ei-käännetyssä puolalaisessa lakikielessä.

Tutkimuksen aineistona on käytetty Suomen perustuslakia ja sen käännöksiä – kolme puolannosta ja yhtä ruotsinnosta jonka kautta puolannokset suurilta osin tehtiin. Lisäksi analyysissä käytän Puolan perustuslakia Suomen perustuslain rinnakkaistekstinä esittääkseni, millä eri kielellisin tavoin vastaavat säännökset suomalaisessa ja puolalaisessa tekstissä ilmaistaan.

Kvalitatiivinen analyysi keskittyy modaali-ilmausten erotteluun ja niiden vertailuun kolmella kielellä. Tarkastelun kohteena ovat lähinnä velvoittavat, sallivat ja kieltävät ilmaukset. Lisäksi poimin esimerkkejä mielenkiintoisista käännösstrategioista suomen ja puolan käännöksistä semantiikan ja syntaksin tasolla. Tulokset osoittavat, miten käännöksen välikieli voi mahdollisesti vaikuttaa modaalisten ilmausten valintaan.

Lähteet

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

Osiński, J. (2007). Konstytucja Republiki Finlandii: https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/Finlandia_pol010811.pdf

– (2003). Konstytucja Republiki Finlandii: <https://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/finlandia.html>

Suomen perustuslaki: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731>

Suomen perustuslaki ruotsiksi: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731?language=swe>

Sagan, S. & Serzhanova, V. (2003). Konstytucja Finlandii.

Komin ja saamen pejoratiiveista

Merja Salo (Helsingin yliopisto)

Vertaan esitelmässäni saamen pejoratiivista sanastoa komin vastaavaan sanastoon. Pohjana on komilaisen tutkijan Cypanovin komin pejoratiivien sanakirja. Siinä hän huomauttaa, että komin kiro sanat ovat enimmäkseen venäläislainoja, kuten гад 'konna, ilkiö', плут 'veijari', сыка 'narttu', хам 'hävytön, julkea'. On perussanoja, joiden pejoratiivinen merkitys on keskeinen, kuten komin йой 'hullu', бөб 'höperö', дышпоз 'laiskuri', мөмөт 'änkyttävä'.

Toinen ryhmä koostuu pejoratiivisen lisämerkityksen saaneista substantiiveista. Ne voidaan edelleen jakaa semanttisesti kuuteen ryhmään. Tuon niihin mukaan saamen vastaavia ilmauksia.

1. Ruumiin osat ja niiden eritteet: сит дук 'paskan haju' > 'mitätön ihminen', манян 'vittu' > 'kurja ihminen', квайт чуня 'kuusisorminen' > 'varas'. Pohjoissaamen baika 'paska' > 'joutava ihminen', rusku 'perse', lievempää sanaa bahta 'pylly' käytetään usein erilaisissa sanonnoissa.

2. Taloustavarat, vaatteet: нямөд 'jalkarätti' > 'tahdoton, väty', нөш 'puuvasara' > 'hölmö, pölkkypää', кыз бурня 'paksu tiinu' > 'paksukainen', киссьөм тюни 'virttynyt huopatossu' > 'hyödytön ihminen', дыш парка 'laiska takki' > 'laiskuri'. Pohjoissaamessa ráigereŋko 'reikätuoli (pikkulapsen kävelyttämiseen)' > 'hölösuu', gurci 'liian syvä esine (astia tms.); huono ahkio/vene' > 'pahas, peijakas'.

3. Eläimet, linnut, hyönteiset: катша 'harakka' > 'juoruileva nainen', пака 'varis' > 'rettelöitsijä', ош 'karhu' > 'sivistymätön, karkea', синтөм гут 'sokea kärpänen' > 'tunkeilija, häpeämätön ihminen', кык кока пун 'kaksijalkainen koira' > 'paha ihminen, peto'. Pohjoissaamen njir'ru 'vikuroiva vaadin' > 'nalkuttava nainen'.

4. Kasvit, sienet ja niiden osat: кын мыр 'jäätynyt kanto' > 'tyhmä, sydämetön ihminen', көчамач 'kuukunen' > 'heittiö'. Pohjoissaamen darfeboallu 'turvenuppi' > 'pölkkypää'.

5. Ihmisten nimitykset: чудь 'tšuudi' > 'synkkä ihminen', чуваш 'tšuvassi' > 'arkajalka', кизьтөм яран 'napiton nenetsi' > 'paljasrintainen kulkija', лёзь вогыль 'pörröpää mansi' > 'resupekka'. Pohjoissaamen rivgu 'ei-saamelainen nainen' < 'riuku'.

6. Mytologiset, eufemismit: мор 'rutto' > 'piru', омоль 'huono, paha, kelvoton' > 'piru', кузь 'pitkä' > 'metsähiisi, piru', куш-пель 'paljaskorva' > 'piru', куль 'vesihiisi'. Pohjoissaamassa on monta pirua merkitsevää sanaa: beargalat, biro, birovuoras, hiida, öinnolaš, ruol'la ~ truol'la.

UraLaari – Digitaalisen aineiston infrastruktuuri uralilaisten kielten puhuma-alueista

Jenni Santaharju (Turun Yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos), Meeli Roose (Uppsalan yliopisto, Kielitieteen ja filologian laitos), Michael Dunn (Turun yliopisto, Maantieteen ja geologian laitos) & Outi Vesakoski (Turun Yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos)

Esittelemme UraLaarin (Uralic Trove), kokoelman digitaalisia tietokantoja, jotka käsittelevät ihmisen menneisyyttä uralilaisten kielten puhuma-alueilla, erityisesti Suomessa. Uralaarin tietokannat on kehitetty poikkitieteellisessä yhteistyössä BEDLAN-työryhmän (Biological Evolution and Diversification of Languages, bedlan.net) johdolla ja viimeistelty Turun yliopistossa Human diversity -konsortion (humandiversity.fi) tukemana. Vaikka kukin tietokanta on julkaistu erikseen, UraLaari kokoaa ne yhteen ja tarjoaa näin helpon pääsyn monialaiseen tutkimusaineistoon.

Esityksessä kuvailemme UraLaarin kahdeksan tietokantaa, joista neljä kuvaa uralilaista kielikuntaa tai niiden puhuma-alueita: (1) perussanaston tietokanta UraLex, (2) typologinen tietokanta UraTyp sekä paikkatietoon perustuvat (3) puhuma-alueiden karttatietokanta ja (4) Luoteis-Euraasian monitieteiset kartat. Toiset neljä tietokantaa käsittelevät suomen murteita tai niiden puhuma-alueita: (5) digitaalinen ja helppokäyttöinen versio Lauri Kettusen Suomen murrekartastosta, (6) Suomen arkeologisten esineiden tietokanta, (7) Suomen historiallinen kustannusetäisyysmalli ja (8) Suomen historiallinen kulttuuri-, ekonomia-, demografia- ja ekologistietokanta. Lisäksi UraLaari:ssa on kaksi käyttöliittymää, jotka helpottavat tietokantojen saatavuutta ja visualisointia. Uralic Areal Typology Online -käyttöliittymässä (uralic.cild.org) ovat tietokannat UraLex ja UraTyp. Interaktiivisessa käyttöliittymässä URHIA:ssa (Uralilainen Historiallinen Atlas, urhia.fi) on puolestaan mukana kaikki muut tietokannat ja käyttäjällä on mahdollisuus luoda omia karttoja.

Tietokannat julkaistaan FAIR-periaatteiden mukaisesti, mikä tarkoittaa, että aineistot ovat löydettäviä (Findable), saavutettavia (Accessible), yhteentoimivia (Interoperable) sekä uudelleen käytettäviä (Re-usable). Tietokannat tallennetaan avoimiin data-arkistoihin ja niille suoritetaan lisäksi jatkuvaa versionhallintaa. UraLaari tukee sekä alakohtaista että poikkitieteellistä tutkimusta ja tarjoaa uusia mahdollisuuksia ihmisen menneisyyden selvittämiseen uralilaisten kielten puhuma-alueilla. Lisäksi UraLaari toimii esimerkkinä erilaisten tietokantojen yhteensovittamisesta ja avoimen tieteellisen aineiston julkaisemisesta, edistäen läpinäkyvyyttä ja tieteen saavutettavuutta.

Viitteet

Vesakoski, O., Dunn, M., Roose, M. ja Santaharju, J. The Uralic Trove – The digital data infrastructure of speaker areas of Uralic languages. Digital Humanities in the Nordic and Baltic Countries Publications. Hyväksytty julkaistavaksi.

Metapragmaattinen näkökulma kielen normeja käsittelevään haastatteluaineistoon

Henri Satokangas (Kotimaisten kielten keskus)

Kotikielen Seura järjesti Tieteiden yössä tammikuussa 2025 työpajan nimeltään Kielen normikioski. Työpajassa paitsi käsiteltiin yleiskielen normeja keskustellen ja esimerkkien kautta myös pidettiin kävijöille tutkimushaastatteluja, joiden aiheena olivat kielen normit. Haastatteluja tehtiin yhdeksän, ja haastateltavia tuli eri ikäluokista ja eri taustoista.

Esitelmässäni tarkastelen eksploraatiivisella otteella, millaista tietoa haastatteluaineisto tuottaa kielenkäyttäjien normeja koskevista käsityksistä. Normeja dialogisesta ja toiminnallisesta näkökulmasta lähestyttäessä kiinnostavaa on, millaisina standardikielen normit ja muut kieltä koskevat sosiaaliset normit merkityksellistyvät kielenkäyttäjille (Piippo 2012: 225–226).

Kielenkäyttöä ja sen sosiaalisia merkityksiä käsittelevä haastattelupuhe tarjoaa metapragmaattista (ks. esim. Agha 2007: 19–22) aineistoa normeista. Kielen kodifioidut ja kodifioimattomat normit ovat dynaamisessa vuorovaikutuksessa keskenään (Piippo 2012: 205). Haastattelut ovat yksi keino päästä käsiksi siihen, millaisia normeja kielenkäyttäjät ylipäänsä kielessä hahmottavat ja miten he tulkitsevat erityyppisiä normeja ja niiden suhteita sekä millaisia metapragmaattisia malleja he puheessaan konstruoivat.

Yleiskielen normeja käsittelevää puhetta on aiemmin tutkittu esimerkiksi lehtikirjoituksista (Mäntynen 2003), kyselyaineistosta (Saviniemi 2015) ja verkkokeskusteluista (Priiki 2021). Käsittelen haastatteluaineistoa ja siitä tekemiäni alustavia havaintoja pilottitutkimuksena, ja pohdin esimerkkien kautta kielen normien metapragmatiikan metodologisia kysymyksiä.

Lähteet

Agha, A. 2007. *Language and Social Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mäntynen, A. 2003. *Miten kielestä kerrotaan. Kielijuttujen retoriikkaa*. Helsinki: SKS.

Piippo, I. 2012. *Viewing norms dialogically. An action-oriented approach to sociolinguistic metatheory*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Priiki, K. 2021. Verkkokeskustelijoiden käsitykset hän- ja se-pronominien norminvastaisesta käytöstä. *Virittäjä* 125(3), 320–346.

Saviniemi, M. 2015. On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä. Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit. Oulu: Oulun yliopisto.

Suomalaisuusdiskurssit lukiolaisten kirjoituskilpailuteksteissä

Maija Saviniemi (Oulun yliopisto)

Tarkastelen tässä esitelmässä pohjoissuomalaisten lukiolaisten kirjoituskilpailuteksteissään aktivoimia suomalaisuusdiskursseja. Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi sanomalehti Kaleva ja Oulun Suomalainen klubi järjestivät tammikuussa 2017 kirjoituskilpailun pohjoisen Suomen lukiolaisille yhteistyössä

alueen lukiodien kanssa. Se oli samalla yksi Suomi 100 -ohjelman tapahtuma. Kirjoituskilpailussa haettiin nuorten omakohtaista näkemystä itsenäisestä Suomesta – kansallisesta, eurooppalaisesta tai jopa globaalista perspektiivistä. Tekstin lajityypiksi oli mahdollista valita journalistisista mielipidekirjoituksista pakina, kolumni, blogi tai esseetyyppinen artikkeli.

Aineistonani on 19 kirjoituskilpailuun osallistunutta suomenkielistä tekstiä, joita analysoin yhdistämällä sisällönanalyysimetodin Norman Faircloughin (1989) kriittisen diskurssianalyysin analyysimalliin (metodista ks. Saviniemi 2015; Priiki 2021). Käsittelen esitelmässäni sitä, millaisia suomalaisuusdiskursseja eli suomalaisuudesta puhumisen tapoja tässä kirjoituskilpailuaineistossa aktivoituu.

Alustavat havainnot osoittavat, että aineiston diskurssit uusintavat historiallisesti sitkeitä puhumisen tapoja esimerkiksi Suomen itsenäisyydestä, luonnosta ja suomalaisten sisukkuudesta. Mielenkiintoisena, joskin harvinaisena vastadiskurssina aktivoituu puhumisen tapa, jossa kyseenalaistetaan veteraanien ”sokea kunnioitus”, joka voi ”estää” itsenäisyyspäivän juhlimista. Aineisto tarjoaa kiinnostavan otoksen nuorten näkemyksistä itsenäisestä Suomesta aikana, jolloin Venäjä ei ollut aloittanut laitonta hyökkäyssotaansa Ukrainassa eikä Suomen Nato-jäsenyys ollut vielä ajankohtainen.

Lähteet

Fairclough, Norman 1989: *Language and power*. London: Longman.

Helminen, Tanja 2024: Pää- ja sivurooleissa sisu. Sisu ja sisudiskurssi Suomen kirjallisuudessa ja suomalaisuutta koskevassa keskustelussa. Väitöskirja. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 210. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-5122-9>.

Kannisto, Päivi 1997: *Suolatut säkeet. Suomen ja suomalaisten diskursiivinen muotoutuminen 1600-luvulta Topeliukseen*. Väitöskirja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 690. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Priiki, Katri 2021: Verkkokeskustelijoiden käsitykset hän- ja se-pronominien norminvastaisesta käytöstä. *Virittäjä* 125 (3) s. 320–346. <https://doi.org/10.23982/vir.98383>.

Saviniemi, Maija 2015: ”On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä.” Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis. B Humaniora 127. Oulu: Oulun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:9789526207773>.

Oikeistoradikaali diskurssi ja poliittisen kielenkäytön vastuullisuus: tapaustutkimus Riikka Purran internetkirjoituskohusta kesällä 2023

Kristiina Savola (Tukholman yliopisto)

Missä, jos jossakin, kulkevat vastuullisen poliittisen kielenkäytön rajat? Kesällä 2023 suomalainen poliittinen keskustelu kuohui, kun perusuomalaisten puheenjohtajan, valtiovarainministeri Riikka Purran vuosien takaiset rasistiset ja väkivallanhakuiset internetkirjoitukset nousivat medianostojen myötä julkiseen tietoisuuteen. Purra kielsi tekstiensä saaman kritiikin aiheellisuuden ja vetosi niiden julkaisun jälkeen kuluneeseen

aikaan. Kohu huipentui Purran anteeksipyyntöön sekä pääministeri Petteri Orpon (kok.) Purran ja perussuomalaisten hallitusvastuita tukeviin julkilausumiin.

Keskistyn esitelmässäni Purran kohua herättäneisiin internetkirjoituksiin, niistä seuranneeseen julkiseen keskusteluun sekä Purran puolue- ja hallitustovereiden kohua seuranneisiin julkilausumiin. Analyysissäni syvennyn tarkemmin blogitekstiin ”Maa, joka taantui” vuodelta 2019, joka herätti erityistä huomiota, koska Purra viittasi siinä musliminaisiin dehumanisoivien sanankääntein ”mustina säkkeinä”.

Lähestyn Purran tapausta esimerkkinä oikeistoradikaalin diskurssin normalisoitumiskehityksestä suomalaisessa politiikassa, ja selvitän, millä keinoilla poliitikot edesauttavat diskurssin normalisoitumista. Tarkastelen Purran blogitekstin diskursiivisia strategioita, niihin liittyviä kielen keinoja sekä sitä, millä keinoin Purra käsitteellistää tuottamiaan sisä- ja ulkoryhmiä. Lisäksi käsittelen samoin menetelmin kesän 2023 julkista keskustelua sekä Purran ja hänen hallituskollegoidensa reaktioita teksteihin ja niiden vastaanottoon. Analyysini vanavedessä pohdin vastuullisuuden osuutta nyky-Suomen poliittisessa diskurssissa sekä sitä, miten normalisoituva oikeistoradikaali diskurssi vaikuttaa poliittisen kielenkäytön vastuullisuuteen.

Lähestymistapani politiikan kieleen on monitieteinen: analyysini teoreettismenettelmälliset lähtökohdat ovat kriittisessä diskurssintutkimuksessa (Wodak 2015), ja lisäksi hyödynnän politiikan teorioita populismista tyylinä ja performanssina (Moffitt 2016; Palonen 2020).

Lähteet

Moffitt, Benjamin 2016. *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style and Representation*. Stanford: Stanford University Press.

Palonen, Emilia 2020. ”Populismien muoto, diskursiivisuus ja retoriikka: analyysisoinilaisuudesta.” *Politiikka* 62 (2): 125–145. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu. <https://doi.org/10.37452/politiikka.89431>.

Wodak, Ruth 2015. *The Politics of Fear. What Right-wing Populist Discourses Mean*. London: SAGE.

”Velttouteen varmasti on tässäkin kohden viemässä elämän mukava uudenaikaistuminen.” – Kuinka kirjoitetun nykysuomen informaationkulku on muuttunut 1922–2022

Terhi Savonen (Tampereen yliopisto)

Esitykseni käsittelee väitöskirjani toista osatutkimuskohdetta, kirjoitetun nykykielen syntaktista muutosta 100 vuoden aikajänteellä 1922–2022. Väitöskirjani on osa Koneen Säätiön rahoittamaa Sulka-hanketta (Suomen lauseet keskipitkällä aikavälillä), ja aineistonani toimivat Kotiliesi-lehdet.

WSOY:n vuonna 1922 perustama Kotiliesi on ensimmäinen ja pitkäikäisin selvästi naisille suunnattu suomenkielinen aikakauslehti. Olen poiminut aineistoon satunnaisesti 20 tekstiä kunkin vuosikymmenen alkupuolelta pyrkien kuitenkin siihen, että mukaan valikoitunut aineisto sisältää mahdollisimman monipuolisesti erilaisia aikakauslehdille ominaisia juttutyyppejä.

Tutkimukseni kohteena on Kotiliesi-aineiston lauseiden tekstuaalisen jäsennyksen muutos. Tutkimuskysymykset olen hahmotellut seuraavasti: Millaisia syntaktisia muutoksia Kotiliesi-aineistossa on tapahtunut tilastollisesti vuosina 1922–2022? Löytyykö aineistosta tilastollisella tutkimustavalla muutoskausia, jolloin tekstit ovat muuttuneet nopeammin ja/tai enemmän? Miten muutokset näkyvät tekstuaalisessa merkityksessä ja tekstilajikonventioissa kvalitatiivisella tutkimustavalla?

Yksi tutkimukseni tähän mennessä merkittävimmistä löydöksistä on se, kuinka paljon muutosta on tapahtunut virkeiden aloittavien sanojen sanaluokissa. Kun lauseen osien informaatioarvo tyypillisesti kasvaa lauseen loppua kohti (esim. Shore 2008), ei tämä suinkaan ollut oletusarvoista vielä viime vuosisadan alkupuolella. Tilastollisesti olen pystynyt myös selvittämään, missä vaiheessa tekstit ovat muuttuneet teemoiltaan ihmiskeskisemmiksi, ja mikä esimerkiksi 1990-luvun aineistossa on hyvin poikkeavaa muihin vuosikymmeniin verrattuna.

Kotiliesi-aineisto osoittaa hyvin sen, kuinka yhteiskunnan muutokset vaikuttavat tuotettuun kieleen. Esimerkiksi 1960–1970-luvuilla tapahtunut modernistuminen näkyy teksteissä useammallakin tasolla, ja 2000-luvulla kiihtynyt kilpajuoksu internetin ilmaisen sisällön ja muiden medioiden kanssa on pakottanut Kotiliedenkin muuttamaan tekstejään yhä viihteellisempään suuntaan.

Lähteet

Shore, Susanna (2008). Lauseiden tekstuaalisesta jäsennyksestä. *Virittäjä*, 112(1), 24.
<https://journal.fi/virittaja/article/view/40639>

Syntactic variation across dialects and languages: Corpus-based NLP and typological perspectives

Janine Siewert (Helsingin yliopisto), Niko Partanen (Helsingin yliopisto), Jack Rueter (Helsingin yliopisto) & Kaius Sinnemäki (Helsingin yliopisto)

Recent decades have seen a growing interest in dialect syntax, which had long been overlooked by traditional dialectology that primarily focused on phonology, morphology and the lexicon.

We follow a corpus-based approach to research syntactic variation in the traditional Finnish dialects using methods from both typology and dialectometry (computational dialectology).

In order to achieve this, we are going to convert the Finnish Dialect Corpus of the Syntax Archive (Univ. of Turku et al. 1985) into a Universal Dependencies treebank. The conversion utilises existing annotations which are converted into the UD standard, where additional syntactic dependencies will be added. The conversion process will use both rule-based as well as neural-network based methods; some of these will be illustrated in the presentation.

In addition to the Finnish dialects, we plan to look into neighbouring languages and identify areal syntactic traits that may have resulted from language contact. From this perspective

the project connects to the related corpus work done with contact languages in Finland and abroad.

Features known to exhibit variation in the Finnish dialects include, e.g., word order and number agreement on verbs (Sinnemäki and Haakana, 2021) as well as possessive suffixes. Furthermore, syntactic influence from the Sámi languages has been hinted at by De Smit (2006).

This project addresses both the macro and the micro level of variation. The macro level is investigated using exploratory approaches from dialectometry to, e.g., calculate overall dialect similarities and automatically identify the features most central for each variety. These results will be compared to findings from traditional dialectology. The micro level is addressed from a typological/variationist perspective where we make use of syntactic features known from dialectological research or identified in the dialectometric experiments. We will compare the frequencies of these features in Finnish dialects and neighbouring languages to identify areal and contact-induced tendencies.

Jaettu resurssi – listakonstruktio suomenruotsalaisen viittomakielen korpuksessa

Satu Siltaloppi (Jyväskylän yliopisto)

Viittomakielinen listakonstruktio on osoituskonstruktio, jossa nk. listakäsi tuottaa numeerisen morfeemin (1–5 aktiivista sormea osoittamassa numeerista arvoa yhden ja viiden välillä) ja nk. osoittava käsi tekee osoituksen tähän numeeriseen morfeemiin – kanonisimmin etusormella kosketaan yhtä listakäden sormenpäistä. (Siltaloppi 2023: 1–2.)

Listakonstruktio on viittomakielissä sekä kieliopillinen että diskursiivinen strategia. Sen avulla luodaan esimerkiksi koheesiota, referenssiä ja tarinoiden ja listojen rakennetta. (Siltaloppi 2023: 7, 41–45, 64–68.) Väitöstutkimuksessani (2023) kuvasin listakonstruktion fonologisia ja semanttisia piirteitä erityyppisissä suomenruotsalaisella viittomakielellä viitottujen informatiivisten monologioiden listakonstruktioissa. Nyt selvitän, miten listakonstruktiota käytetään keskusteluaineistossa, ja hyödyntävätkö viittojat listakonstruktiota myös jaettuna resurssina. Tällä tarkoitan, että yksi viittoja viitto listakonstruktion ja toinen ottaa sen osaksi omaa tuotostaan. Tutkimuskysymykseni on: Mitä jaettu käyttö kertoo listakonstruktion ominaisuuksista ja käytettävyydestä diskursiivisena kielenelementtinä? Tutkimukseni pohjaa kognitiiviseen kielioppiin (Cognitive Grammar; mm. Langacker 1987, 2008), ja sen soveltamiseen viittomakielissä (mm. Wilcox & Occhino 2016).

Tutkimusaineisto koostuu Kielipankissa julkaistusta suomenruotsalaisen viittomakielen korpuksesta, jossa 12 viittojaa viittoo pareittain eri tehtäviä. Listakonstruktio on korpuksessa annotoitu merkinnällä @bojl (boj-list, listapoiju; 244 esiintymää) sekä osoituksia ilmaisevilla annotaatioilla pek:[fingrets namn] (osoitus:[sormen ruotsinkielinen nimi]).

Aineistossa on jaettua listakonstruktion käyttöä. Eräässä keskustelussa viittoja on luonut listakonstruktion, jossa hän antoi listakäden eri sormille merkitykset sisarustensa iän mukaan ja paikansi itsensä olemaan viidennellä sormella sisaruksista nuorin. Toinen

viittoja otti tämän listakonstruktion omaan tuotokseensa. Hän ei toistanut elementtejä, jotka ensimmäinen viittoja tuotti kertoessaan listakäden sormien merkityksen, vaan viitto listakonstruktion pek:tummen –muodon ja osoittaa ensimmäistä viittojaa tarkoittaen, että 'kerroit olevasi viidestä sisaruksesta nuorin'. Sitten hän viitto listakonstruktion pek:ringfinger –muodon ja osoittaa itseään tarkoittaen 'minä puolestani olen neljästä sisaruksesta nuorin'.

Seuraava vaihe on löytää kaikki vastaavat jaetun käytön esiintymät. Hypoteesini on, että aineiston luonteesta ja koosta johtuen jaettua käyttöä ei esiinny kovin runsaasti. Tästä huolimatta listakonstruktion diskursiivisesta käytöstä saadaan selville arvokasta lisätietoa.

Kielelliset linjaukset kielen säätelyn välineenä

Anna Solin (Helsingin yliopisto)

Tarkastelen esitelmässäni kielellisiä linjauksia tekstilajina ja kielipoliittisena instrumenttina monikielisissä yhteisöissä. Fokuksessa ovat erityisesti suomalaisten yliopistojen kielilinjaukset.

Kielipoliittiset kysymykset ovat viime vuosina saaneet aiempaa enemmän huomiota yliopistoilla ja yhteiskunnassa laajemminkin: huolta on ilmaistu niin opiskelijoiden kielellisistä oikeuksista, viestinnän kielisyydestä kuin suomen kielen asemasta tieteellisen julkaisemisen kielenä. Erityisesti yliopistojen kansainvälistyminen on luonut tarpeen sopia pelisääntöjä esimerkiksi siihen, mitä kieliä saa ja voi käyttää opetustilanteissa ja kokouksissa ja millä kielillä verkkosivut ja opasteet pitäisi tuottaa. Valtaosa suomalaisista yliopistoista onkin laatinut julkiset kielilinjaukset.

Analysoin esitelmässä yliopistojen kielellisiä linjauksia vuosilta 2014–2024. Linjauksia laatii usein yliopiston johto ja niiden funktiot voivat olla moninaiset. Ohjeistamisen lisäksi linjauksilla voi olla esimerkiksi symbolisia ja promotionaalisia funktioita (Solin 2022). Pohdin aineiston valossa, onko kielilinjausten tekstilaji muuttunut ohjaavasta tekstistä lähemmäs strategioiden ja tavoiteohjelmien kaltaisia tekstejä. Lisäksi tarkastelen vastuullisuuden temaa osana yliopistojen kielipoliittista keskustelua. Esimerkiksi termit "osallisuus" ja "yhdenvertaisuus" esiintyvät tiuhaan uudemmissa linjauksissa, mutta 10 vuoden takaisista teksteistä niitä ei löydy juuri lainkaan.

Viime aikoina on esitetty toiveita, että yliopistojen kielilinjaukset olisivat kattavampia ja niiden jalkauttamiseen panostettaisiin enemmän (esim. Onikki-Rantajääskö 2024). Tuoreissa linjausteksteissä tästä ei kuitenkaan ole merkkejä. Voidaan kysyä, onko linjausten tavoitteena ylipäättään säädellä kielen käyttöä vai pikemminkin tarjota abstrakti kieli-ideologinen kehys toiminnalle.

Viitteet

Onikki-Rantajääskö, T. 2024. Suomi osallisuuden kielenä: Selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimaissa. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024:20.

Solin, A. 2022. Määräyspatteristo vai krumeluuriteksti – kieli poliittiset dokumentit yliopistojen hallinto henkilöstön näkökulmasta. Teoksessa Tanja Seppälä, Sirkku Lesonen, Päivi Ilikkanen & Sigurd D'hondt (toim.), *Kieli, muutos ja yhteiskunta – Language, change and society*. AFinLAN vuosikirja. Jyväskylä: AFinLA, 288–306.

Yhteistä ja jaettua – vai onko? Avoimen yksikön 2. persoonan vuoroihin tuotettujen responssien tarkastelua

Karita Suomalainen (Åbo Akademi)

Yksikön 2. persoonan ilmauksia voidaan suomessa – samoin kuin monissa muissakin kielissä – käyttää ns. avoimesti eli siten, että niillä ei viitata ainoastaan vuorovaikutuksen välittömään toiseen osapuoleen vaan luodaan laajempi, useamman keskustelun osanottajan kattava viittaus tai kuvataan yleistettävissä olevia kokemuksia tai asiointiloja (Laitinen 2006; Uusitupa 2017; Suomalainen 2020). Yksikön 2. persoonan avoin käyttö on erityisen yleistä sellaisissa keskustelujaksoissa, joissa puhujat jakavat (henkilökohtaisia) kokemuksia toistensa kanssa (ks. esim. Stirling & Manderson 2011; Suomalainen 2020).

Semanttisten ja pragmaattisten piirteidensä vuoksi yksikön 2. persoonan käyttö kutsuu vastaanottajaa tunnistamaan vuorossa esitettyjä näkökulmia ja mahdollisesti samastumaan niihin. Se, missä määrin vastaanottajat todella osoittavat tunnistavansa ja jakavansa avointa yksikön 2. persoonaa käyttävän puhujan perspektiivin, on kuitenkin empiirinen kysymys, jota tarkastelen esityksessäni vuorovaikutuslingvistisen ja keskusteluanalyttisen lähestymistavan avulla. Käyttämäni aineisto koostuu suomenkielisistä arkikeskusteluista Arkisyn-tietokannasta ja kahdesta erikseen kerätystä tallenteesta.

Tutkin esityksessäni, millaisia responsseja avoimen yksikön 2. persoonan sisältäviin vuoroihin tuotetaan. Se, miten vastaanottajat kohtelevat vuoroja, vaikuttaa puhetilanteen osallistumiskehikkoon ja yhteisen maaperän rakentumiseen. Analyysissäni esitän, että yksikön 2. persoonan avoimiin viittauksiin tuotetuissa vastausvuoroissa osanottajat voivat 1) osoittaa tunnistavansa kuvatus kokemuksen tai näkökulman ja kykenevänsä samastumaan siihen, 2) olla ottamatta kantaa tunnistettavuuteen, 3) osoittaa tunnistavansa kokemuksen tai näkökulman, mutta olla osoittamatta samastumista tai jopa aktiivisesti irtisanoutua aiemman vuoron näkökulmista. Kaikkiin responssityyppeihin voi sisältyä merkitysneuvottelua. Esitelmäni havainnollistaa niitä hienovaraisia keinoja, joiden kautta intersubjektiivisuus – tai vastaavasti yksilöllisten kokemusten erillisyyks – muodostuu arkipäiväisissä vuorovaikutustilanteissa.

Lähteet

Laitinen, Lea 2006: Zero person in Finnish. A grammatical resource for construing human reference. – Lyle Campbell & Marja-Liisa Helasvuo (toim.), *Grammar from the human perspective*, 209–231. Amsterdam: Benjamins.

Stirling, Lesley – Manderson, Lenore 2011: About you. Empathy, objectivity and authority. *Journal of Pragmatics* 43, 1581–1602.

Suomalainen, Karita 2020: Kuka sinä on? Tutkimus yksikön 2. persoonan käytöstä ja käytön variaatiosta suomenkielisissä arkikeskusteluissa. Turku: Turun yliopisto.

Uusitupa Milla: Rajakarjalaismurteiden avoimet persoonaviittaukset. Joensuu: University of Eastern Finland.

Lajienvälisen vuorovaikutuksen kieli-ideologiat, metakielelliset diskurssit ja sosiaaliset merkitykset

Salla Suotula (Tampereen yliopisto)

Tarkastelen esityksessäni kieli-ideologioita, metakielellisiä diskursseja ja merkitysten sosiaalista rakentumista ihmisen ja muiden eläinten välisissä suhteissa. Esityksen pohjana on muunlajisiin eläimiin liittyvän kielenkäytön kieli-ideologioita, diskursseja ja sosiaalisia merkityksiä käsittelevä artikkelimuotoinen väitöskirjatutkimukseni kokonaisuutena. Tutkimus ylittää kielitieteen suuntausten välisiä rajoja yhdistämällä (ns. kolmannen aallon) sosiolingvistiikkaa, diskurssitutkimusta ja ekolingvistiikkaa.

Kielellisen variaation merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa ja ovat jatkuvasti muokkautuvia. Sellaisessa vuorovaikutuksessa, jossa ainakin yksi osapuolista on muunlainen eläin, tämä eläin osallistuu omalla toiminnallaan merkitysten rakentamiseen (Peltola & Simonen 2024). Kielitieteellisessä eläintutkimuksessa onkin otettu analyysin kohteeksi myös muunlajisen eläimen toiminta vuorovaikutustilanteissa (esim. Mondémé 2018; Simonen 2023).

Käsittelen esityksessä aikaisempia tutkimustuloksiani eläinviitteiseen hän-pronimiin liittyvistä käsityksistä sekä meneillään olevia osatutkimuksia, joissa tutkin osallistuvan havainnoinnin keinoin ja fokusryhmähaastattelun avulla merkitysten rakentumista lajienvälisessä vuorovaikutuksessa tuotantoeläinten turvakodissa sekä turvakodin työntekijöiden ja vapaaehtoisten käsityksiä lajienvälisestä vuorovaikutuksesta.

Pohdin esityksessä, miten lajienvälinen vuorovaikutus ja kielenkäyttö, jossa eläin on puheenaiheena, eroavat toisistaan tutkimuksen kohteina. Lisäksi tarkastelen sitä, miten kieli-ideologia ja sen lähikäsitteet sekä indeksisen kentän (Eckert 2008) käsite soveltuvat lajienvälisen vuorovaikutuksen ja siihen liittyvien käsitysten analysointiin. Peilaan näitä kysymyksiä meneillään olevan väitöskirjatutkimukseni laajempaan kokonaisuuteen.

Lähteet

Eckert, Penelope. 2008. Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics* 12(4). 453–476.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2008.00374.x>.

Mondémé, Chloé. 2018. Comment parle-t-on aux animaux ? Formes et effets pragmatiques de l'adresse aux animaux de compagnie [How do we talk to animals? Modes and pragmatic effects of communication with pets]. *Langage et société* 163(1). 77–99. <https://doi.org/10.3917/ls.163.0077>.

Peltola, Rea & Mika Simonen. 2024. Towards interspecies pragmatics: Language use and embodied interaction in human-animal activities, encounters, and narratives. *Journal of Pragmatics* 220. 15–19.
<https://doi.org/10.1016/j.pragma.2023.11.013>.

Simonen, Mika. 2023. Dogs responding to human utterances in embodied ways. *Journal of Pragmatics* 217. 69–84. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2023.09.004>.

ANNE-nimiluokka ja sen nimimallit osana nimien yksilöllistymisen trendiä

Edla Szabó (Turun yliopisto)

Fonologisella luokalla tarkoitan tietyin äännerakenteellisin kriteerein muodostettua etunimien ryhmää. Nämä määrittävät tekijät ovat tavuluku, nimen loppuääne eli onko se vokaali vai konsonantti ja luokan oma fonologinen piirre. Fonologiseen luokkaan jaoteltu nimi jaetaan kolmeen osaan, jotka ovat alkuosa, keskiosa ja loppuosa. Keskiosa määrittää luokan oman fonologisen piirteen ja tämä fonologinen piirre sekä tavuluku erottavat fonologisen luokan muista fonologisista luokista. Keskiosa voi olla myös nimen alussa tai lopussa, jolloin luokassa ei ole alku- tai loppuosaa (tai kumpaakaan). Luokan nimi kirjoitetaan kapiteelein. Esimerkiksi fonologinen luokka ANNE sisältää kaksitavuiset ja vokaaliloppuiset nimet, joiden oma piirre on geminaatta.

Fonologisella mallilla tarkoitan fonologisen luokan sisällä olevia nimiryhmiä, joissa piirteen kohdalla on tietty äännejono. Mallin nimi kirjoitetaan pienellä sulkeisiin. Esimerkiksi ANNE-luokan "anne"-malli sisältää kaikki ANNE-luokkaan kuuluvat nimet, joissa on geminaatta nn. "anne"-malliin taas kuuluvat esimerkiksi nimet Anne, Anna ja Minna.

Vaikka keskitynkin nimijoukkoihin enkä niinkään yksittäisten henkilöiden nimiin ja identiteetteihin, voidaan nimimallien avulla tarkastella myös identiteettiä. Samanikäiset nimenantajat luulevat keksivänsä yksilöllisiä nimiä, mutta päätyvätkin antamaan samoja nimiä, ja tämä taas synnyttää nimitrendit (Kiviniemi 2006). Tällöin harvinaisen ja yleisen nimen käsitteet myös sekoittuvat, sillä nimenantajat eivät todennäköisesti tiedä, onko heidän valitsemansa nimi yleinen vai ei. On siis mahdollista, että nimenantaja antaa lapselleen vahingossa sellaisen nimen, joka ei edusta hänen mieltymystään harvinaiseen nimeen eikä näin myöskään nimenantajan identiteettiä harvinaisen nimen kantajan vanhempana. Toisaalta myös hyvin harvinaiset nimet ovat olleet yleisiä 2000-luvulla (Saarelma-Paukkala 2017), joten vanhemmat valitsevat myös oikeasti harvinaisia nimiä. Tämä näkyy "anne"-mallin kautta siinä, että se sisältää 54 erilaista nimeä.

Lähteet

Kiviniemi, Eero 2006. Suomalaisten etunimet. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Saarelma-Paukkala, Minna 2017. Etunimikirja. Suomalaiset nimitrendit 2000-luvulla. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Kaunokirjallisen murteen vastaanotto kahdessa lukupiirissä

Laura Tammilehto (Tampereen yliopisto)

Suomalaiset lukijat ovat perinteisesti arvostaneet kaunokirjallisuudessa realistisuutta (esim. Jokinen 1997). Yksi keino luoda kirjallisuuteen vaikutelmaa totuudenmukaisuudesta ja aitoudesta, autenttisuudesta, on murteiden käyttö. Autenttisen murteen vaikutelma voi syntyä, vaikka murre ei kaikilta osin vastaa puhuttua kieltä (ks. esim. Tiittula & Nuolijärvi 2013), mutta lukijoiden kokemukset siitä, kuinka tarkasti murteen konventioita tulee kaunokirjallisuudessa noudattaa, voivat vaihdella. Esitelmässäni tarkastelen

kaunokirjallisen murteen vastaanottoa autenttisuuden näkökulmasta lukupiirikeskustelujen kautta. Esitelmä perustuu tekeillä olevaan väitöskirjatutkimukseeni.

Aineistonani on kaksi videonauhoitettua lukupiirikeskustelua. Lukupiirit Helsingistä ja Torniossa lukivat Katja Ketun romaanin *Erään kissan* tutkimuksia (2023), jonka murteessa peräpohjalaismurteiden mukaiset kielenpiirteet yhdistyvät piirteisiin, jotka dialektologisen tiedon valossa eivät ole peräpohjalaismurteissa tyypillisiä. Lukupiirit keskustelivat teoksesta, sen murteesta ja odotuksistaan fiktiivisen murteen autenttisuutta kohtaan.

Sovellan aineiston tarkasteluun kansanlingvistiikan ohella reseptiotutkimuksen lähestymistapoja. Reseptiotutkimus on kirjallisuudentutkimuksen suuntaus, joka keskittyy kirjallisuuden vastaanottoon (ks. esim. Segers 1985). Analysoin, millaisia odotushorisontteja (Erwartungshorizont, Jauss 1970) ja suuntautumistapoja (readerly interest, Phelan 2005) lukupiirikeskusteluissa ilmenee ja miten lukijat keskusteleval teoksen murteen autenttisuudesta ja suhteesta todellisuuteen. Samalla tarkastelen kirjallisuudentutkimuksen käsitteiden sovellettavuutta kansanlingvistisessä kielikäsitelystutkimuksessa.

Lähteet

Jauss, H. R. (1970). *Literaturgeschichte als Provokation*. Suhrkamp Verlag.

Jokinen, K. (1997). *Suomalaisen lukemisen maisemaihanteet*. Jyväskylän yliopisto.

Phelan, J. (2005). *Living to tell about It. A rhetoric and ethics of character narration*. Cornell University Press.

Segers, R. T. (1985). Kirja ja lukija. Johdatusta kirjallisuudentutkimuksen uuteen suuntaukseen. Tietolipas 97. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tiittula, L. & Nuolijärvi, P. (2013). Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1401. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tekoälyohjeistuksissa piilevät käsitykset opetuksesta ja oppimisesta – pohjoismaisten korkeakoulujen näkökulma

Jenny Tarvainen (Jyväskylän yliopisto), Päivi Kousa (Jyväskylän yliopisto) & Salme Korkala (Jyväskylän yliopisto)

Tekoälyn käyttö yleistyi, kun ChatGPT3.5 julkaistiin marraskuussa 2022. Tämän jälkeen korkeakouluilla on ollut tarve vastata muuttuneen toimintaympäristön uusiin käytänteisiin. Tätä varten on laadittu tekoälyohjeistuksia niin opiskelijoille kuin opettajillekin. Tarkastelemme 1) millaisia teemoja pohjoismaisissa tekoälyohjeistuksissa esiintyy ja mitä teemoja niistä puuttuu sekä 2) millaisia käsityksiä opetuksesta ja oppimisesta paljastuu.

Pohjoismaat ovat digitalisoituneita yhteiskuntia, joiden ytimessä ovat tasa-arvo ja yhteiskunnallinen hyvinvointi. Pohjoismaiden koulutusjärjestelmä on kehittynyt, ja digipedagogiikkaa kehitetään aktiivisesti. Tämän vuoksi on globaalistikin kiinnostavaa, mitä pohjoismaisten korkeakoulujen tekoälyohjeistukset paljastavat opetukseen ja oppimiseen liittyvistä käsityksistä muuttuneessa toimintaympäristössä.

Esityksen pohjana on sisällönanalyysi pohjoismaisten korkeakoulujen tekoälyohjeistuksista (ks. Jóhannesdóttir ym. 2025). Tutkimuksessa tarkasteltiin EU:n tekoälyn seitsemän eettisten periaatteen (AI HLEG, 2019) valossa pohjoismaisten korkeakoulujen tekoälyohjeistuksia. Tavoitteena oli luoda perusta sellaisten käytänteiden ja ohjeiden kehittämiseksi, jotka tukevat eettistä tekoälyn käyttöä opetuksessa ja oppimisessa.

Sisällönanalyysi paljasti, että ohjeistukset keskittyvät riskien minimoimiseen ja haasteisiin. EU:n seitsemästä eettisestä periaatteesta pohjoismaiset ohjeet kattoivat viisi: (1) ihmisen toimijuus ja ihmisen suorittama valvonta, (2) tekninen luotettavuus ja turvallisuus, (3) yksityisyyden suoja ja datan hallinta, (4) läpinäkyvyys ja (5) vastuuvollisuus. Sen sijaan ohjeistuksista puuttuivat monimuotoisuuden, syrjimättömyyden ja oikeudenmukaisuuden sekä yhteiskunnallisen ja ekologisen hyvinvoinnin teemat.

Tässä esitelmässä tarkennamme tekoälyohjeistusten analysointia diskursiivisesta näkökulmasta (ks. Fairclough 2001). Tekoälyohjeistukset sekä ilmentävät että rakentavat käsityksiämme tekoälystä, mutta ne eivät koske pelkästään tekoälyä: ne (uudelleen)rakentavat myös käsityksiä kontekstista, joita ohjeistukset koskevat. Tarkastelemme, millaisina toimijoina opiskelijat ja opettajat näyttäytyvät (ks. Quyang & Jiao 2021) ja millainen käsitys oppimisesta ja opetuksesta välittyy. Lisäksi kiinnitämme huomiota ohjeistuksista puuttuviin diskursiivisiin näkökulmiin.

AI HLEG. (2019). Ethics guidelines for trustworthy AI. European Commission. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>

Fairclough, N. (2001). Language and power. England: Harlow.

Jóhannesdóttir, S. ym. (2025) [painossa]. "Do as your teacher tells you": How is AI use regulated in Nordic Higher Education Institutions? HCI International 2025.

Ouyang, F., & Jiao, P. (2021). Artificial intelligence in education: The three paradigms. Computers and education. Artificial intelligence, 2, 100020.

Rikkaat ja rahattomat: kielelliset eriarvoistumisen mekanismit Helsingin asuinalueilla

Jenny Tarvainen (Jyväskylän yliopisto) & Jarmo Harri Jantunen (Jyväskylän yliopisto)

Tavoitteenamme on paljastaa alueelliseen eriarvoistumiseen eli segregaatioon (ks. THL 2020) kytkeytyviä kielellisiä mekanismeja tarkastelemalla Helsingin asuinalueiden diskurssiprosodioita. Käsiteltävät alueet ovat etuoikeutettuina pidetyt Eira ja Töölö sekä huono-osaisina pidetyt Kontula ja Jakomäki. Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Millaisia diskurssiprosodioita verkkokeskusteluissa liitetään a) etuoikeutettuihin b) huono-osaisiin helsinkiläisiin asuinalueisiin?
- 2) Miten aineellinen todellisuus ja diskursiivinen todellisuus ovat linjassa Helsingin asuinalueita tarkasteltaessa?

Tutkimusaineistona on Suomi24-korpus (City Digital Group 2021), joka kattaa kaikki Suomi24-keskustelufoorumien keskustelut vuosilta 2001–2020. Aineiston koko on noin 4,8 miljardia sanetta. Menetelmänä käytämme korpusavusteista diskurssintutkimusta (CADS;

ks. Partington ym. 2013), jossa laajojen aineistojen määrällinen tarkastelu yhdistetään laadulliseen lähilukuun. Ensiksi laskimme kullekin asuinalueen nimelle kollokaatit, jotka sitten luokittelimme semanttisen assosiaation kategorioihin. Tämän jälkeen tarkastelimme konkordansseja laadullisesti paljastaaksemme diskurssiprosodioita (ks. Stubbs 2001) eli toistuvia assosiaatioita paikannimien ja niihin liittyvien merkitykseltään samankaltaisten sanaryhmien välillä.

Yleisimpiä semanttisia assosiaatioita ovat paikat, palvelut, asuminen ja ihmiset. Keskustelu paikoista liittyy usein alueiden hintatasoon. Palvelut jakautuvat etuoikeutettujen alueiden yksityisistä lääkäripalveluista huono-osaisten ravintolapalveluihin sekä julkisiin terveys- ja sosiaalipalveluihin. Asumiskeskustelu liittyy omistamiseen ja vuokraamiseen. Asumisolaja kuvataan joko luksukseksi tai epämiellyttäväksi. Keskustelu ihmisistä erottelee asuinalueita toiseuttamalla marginalisoituja ihmisryhmiä niistä ihmisistä, joilla on "hyväksyttävät" tulot ja ammatit.

Kaikista alueista puhutaan negatiiviseen sävyyn, mutta tällainen puheenparsi näyttää vaikuttavan vahvemmin huono-osaisten alueiden maineeseen vahvistaen segregaatiokehitystä. Etuoikeutettujen alueiden negatiivinen diskurssiprosodia liittyy puolestaan siihen, että alueet nähdään saavuttamattomina, vaikka niitä pidetäänkin yleisesti arvokkaina ja haluttavina. Yhteistä kaikille keskustelulle on se, että alueista puhutaan vaurauden ja vähävaraisuuden näkökulmasta. Alustavat tulokset viittaavat siihen, että diskursiivinen todellisuus on linjassa aineellisen todellisuuden kanssa.

City Digital Group 2021: Suomi24 virkkeet -korpus 2001–2020. Kielipankki.

Partington, A., Duguid, A. & Taylor, C. 2013: Patterns and meanings in discourse: Theory and practice in corpus-assisted discourse studies (CADS). Studies in Corpus Linguistics 55. Amsterdam: John Benjamins.

Stubbs, M. 2001: Words and phrases. Corpus studies of lexical semantics. Oxford: Blackwell Publishers.

THL = Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020: Yhdyskuntasuunnittelu.

Korkeakoulussa kehittyvä pärjäämisen kokemus ja kielitaito – kolmen menetelmän ja kolmen aikapisteen avulla kohti vastuullista tiedon tuottamista

Maija Tervola (Tampereen yliopisto) & Mari Honko (Jyväskylän yliopisto)

Korkeakoulujen suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa opiskelee toistaiseksi pieni mutta kasvava joukko opiskelijoita, joille suomi ei ole vahvin kieli. Vaikka kyse on yhteiskunnallisestikin hyvin merkityksellisestä opiskelijaryhmästä, heidän kokemuksensa ovat jääneet vähäiselle huomiolle. Korkeakoulujen käytänteet ja niitä ohjaava lainsäädäntö nojaavat edelleen pitkälti oletukselle, että suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa opiskelee ennen kaikkea suomea äidinkielenä puhuvia ja suomeksi koulusivistyksen saaneita opiskelijoita. Näin on siitä huolimatta, että Suomen väestö moninaistuu ja korkeakoulujen kehittämistyössä kansainvälistyminen on nostettu yhdeksi päätavoitteeksi.

Korkeakouluissa opiskelijat, joille opiskelukieli ei ole vahvin kieli, ovat tyypillisesti hakeutuneet englanninkielisiin ohjelmiin. Suomenkielisissä ohjelmissa heitä on

vähemmän, minkä vuoksi heidän kokemuksensa opiskelusta ja yksilölliset tarpeensa voivat jäädä tunnistamatta.

Opiskelukielen hallinnan tiedetään olevan yhteydessä opintomenestykseen sekä opinnoissa viihtymiseen (Ghenghesh 2015). Tiedetään myös, että kielitaito ja pärjäämisen kokemus kehittyvät opintojen aikana. Tässä esitelmässä esittelemme pitkittäistutkimusta, jossa tarkastelemme monikielisten korkeakouluopiskelijoiden pärjäämisen kokemusta ja sen muutosta suomenkielisten tutkinto-opintojen aikana sekä kielitaidon osuutta siinä (Honko & Tervola 2023; Tervola & Honko, 2023). Aineisto on kerätty kolmesta aikapisteestä: vuosilta 2022, 2023 ja 2024. Kahdessa ensimmäisessä aikapisteessä aineisto koostuu kyselylomakkeista sekä sanaston laajuutta mittaavan verkkotestin tuloksista. Kolmanen aikapisteen aineiston muodostavat haastattelut, jotka on yhdistetty muihin aineistoihin pärjäämisen kokemuksen sekä kielitaidon riittävyys-teemojen avulla.

Esityksessä keskitymme kolmeen profiililtaan erilaiseen osallistajaan, joiden kokemus pärjäämisestä ja suomen kielen taidon riittävydestä näyttäytyy toisaalta yksilöllisenä polkuna ja toisaalta taustan ja olosuhteiden muokkaamana prosessina. Lähestymme vastuullisuutta esityksessä tutkimuksen tekemisen vastuina. Nostamme esiin monimenetelmäisyyden sekä pitkittäistutkimuksen roolia vastuullisessa tiedon tuottamisessa kielikysymyksistä. Pohdimme myös tutkimuksen raportointia ja tulosten hyödyntämistä vastuullisen vaikuttamisen kysymyksinä.

Ghenghesh, P. (2015). The Relationship Between English Language Proficiency And Academic Performance of University Students. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 4(2).

Honko, M., & Tervola, M. (2023). "Opiskelen joka päivä vaikka on raskasta." Monikielisten korkeakouluopiskelijoiden kuvauksia suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa opiskelusta. *AFinLAn vuosikirja 2023*.

Tervola, M., & Honko, M. (2023). Monikielisten korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia pärjäämisestä suomenkielisessä tutkintokoulutuksessa. *Yliopistopedagogiikka* 2/2023.

Me Antin kanssa tullaan kyllä – Kvasipluraalisesta kvasikomitatiivista suomessa ja eräissä muissa kielissä

Hannu Tommola (Tampereen yliopisto)

Rakenteella 'me X:n kanssa' on varsinkin puhekielessä usein kopulatiivinen merkitys 'minä ja X'. Tarkastelen esityksessäni tätä useissa kielissä tavattavaa käyttöä lähinnä rinnakkaiskorpuksien esiintymien valossa. Rakenteen käyttöä on selvitetty suomessa ja suomenruotsissa ja osoitettu sen ruotsissa todennäköisesti olevan finlandismi (Kurki 2023, 2024).

Minun analysoimani aineisto käsittää sekä autenttista että käännettyä suomen-, saksan-, englannin-, venäjän- ja tšekinkielistä proosaa sekä lisäksi käännöksiä viroksi, ruotsiksi, liettuaksi ja muutamalle slaavilaiselle kielelle.

Suomen ja venäjän rinnakkaiskorpuksesta tehdyt havainnot osoittavat, että

1) tällaista käyttöä kyseisellä rakenteella esiintyy kummankinkielisissä alkuperäisissä teksteissä;

2) vaikka rakenteet toimivat toistensa potentiaalisina käännösvastineina, niin niiden frekvenssi on erilainen suomessa ja venäjässä.

Venäjännöksissä suomen rakenne (minä X:n kanssa) on säännöllisesti käännetty vastaavalla venäjänkielisellä rakenteella (ja prep X-instr), kun taas suomenkielisissä käännöksissä muodollista ekvivalenttia on käytetty vain yhdessä neljästä tapauksesta (25 %). Vaihtoehtoisina vastineina suomalaiset kääntäjät ovat käyttäneet

- pelkkää monikollista pronominia (me) noin puolessa (50 %) tapauksista,
- yksiköllistä rinnastusta (minä ja X) 20 % tapauksista ja
- vain kahdessa tapauksessa on turvauduttu loogisesti moitteettomaan yksikölliseen komitatiivirakenteeseen (minä X:n kanssa).

Tutkituissa englannin-, saksan- tai ruotsinkielisissä teksteissä ei vastaavaa käyttöä esiintynyt kertaakaan. Ruotsin osalta siis Kurjen päätelmä rakenteen lainaperäisyydestä suomenruotsissa ainakin saa vahvistusta. Samaan tapaan kuin venäjässä rakenne näyttää toimivan muissakin itäslaavilaisissa kielissä (valkovenäjässä ja ukrainassa) sekä liettuassa, ja jonkin verran sen käyttöä tavataan myös etelä- ja länsislaavilaisissa kielissä (bulgariassa ja tšekissä). Nämä tulokset puoltavat Kurjen ehdotusta ilmiön itäisyydestä.

Huom.1. Liettuassa tässä rakenteessa näyttävät voivan esiintyä sekä monikon että duaalin 1. persoonan pronomini (mes / mūdu prep-X). Mikä niiden jakaumaa säätelee, vaatii lisätarkastelua.

Huom. 2. Myös toisessa persoonassa esiintyy vastaavanlaista komitatiivirakenteen käyttöä (Onko teillä isän kanssa jotain sitä vastaan?). Tämänkin käytön laajuus ja erittely on toistaiseksi tarkastelematta.

Preserving the Voice of Poetry: Verse Recital promoting Language Sustainability in 19th-century Literature

Natalia Tuliakova (Helsingin yliopisto)

One way to express respect and admiration for a work of art embodied in words is through recitation. Verse recital has been a common metatextual device in literature for centuries. However, since the start of the nineteenth century, with the advent of new literary values and the emergence of a modern literary era, verse recital has been used more variably and acquired new dimensions. This paper explores verse recital in 19th-century prose as a form of sustainable language use drawing on examples from English literature.

First, verse recital by literary characters promotes poetic language in its highest forms, drawing readers' attention to it and emphasizing its qualities by placing it in a contrasting context. In this way, prose aspires to shape the literary canon in a non-dogmatic manner, without relying on logical reasoning or critique. Second, when quoting oral verse—whether folk songs or hymns—authors contribute to preserving fragile and perishable cultural legacies. By incorporating such oral traditions into literary works, writers elevate their status and introduce them to a refined readership, thereby safeguarding their continuity. Third, the sustainability of poetic language is revealed through its capacity to acquire new meanings in different contexts. While lyrical poetry often refers to generalized or universal

situations due to the absence of an explicit narrator, its citation by a character in prose enables it to convey complex and nuanced meanings succinctly, avoiding verbosity. Finally, authors demonstrate sustainable ways of incorporating foreign poetry. Through heteroglossia – juxtaposing foreign verse with the prose of the writer's (or reader's) native language – they convey the multilingual nature of culture and the impossibility of fully expressing oneself in a single language. Simultaneously, authors employ strategies to ensure that foreign verse remains accessible to readers, such as providing direct translations, commentaries, or summaries.

Understanding mixed copies in English-Estonian bilingual speech

Anna Verschik (Tallinn University) & Helin Kask (Tallinn University)

Among various models of codeswitching and contact-induced language change the Code-Copying Framework (CCF) developed by Johanson (2002) remains one of the less known. Yet CCF accurately describes a phenomenon that has been overlooked in other models. In CCF, the mental mechanism is not “borrowing” or “transfer” but copying. Properties of an item can be copied globally (form + meaning), selectively (meaning, combinational rules etc.) and in a mixed form (mixed copies, MC): English time span yields Estonian aja spänn, where the combination of items and overall meaning comes from English, one component is a global (spänn) and the other a selective copy (aeg ‘time’, genitive aja).

The aim of the study is to identify English-Estonian MCs. The data comes from the vlogs and podcasts of young Estonians (30 hours of footage, ~270,000 tokens). There are 3,618 copies altogether (6 copies per 1,000 words), 184 are MCs. All MCs in the data are compound nouns like nude-roosa ‘nude pink’, Estonian heleroosa), reality-saade ‘reality show’, Estonian tõsielusaade. Compounding is a productive mechanism in both languages. MCs of phrasal verbs like kukkus off ‘fell off’ (Estonian kukkus maha, English fell off) or MCs within frame-and-slot constructions X to be (ema to be ‘mother to be’) are absent in our data but attested elsewhere in Estonian-English bilingual speech (Verschik et al. 2024). Other Estonian-English bilingualism data have to be analysed in order to obtain a full typology of MCs.

Johanson, L. 2002. Contact-Induced Change in a Code-Copying Framework. – Language Change: The Interplay of Internal, External and Extra-Linguistic Factors, vol 86, Contributions to the Sociology of Language. Ed. M. C. Jones, E. Esch. Berlin: de Gruyter Mouton, 285–314.

Verschik, A., Baird, P., Argus, R. 2024. Contact phenomena in English-Estonian early bilingualism: Application of Triangle model. Presentation at LaCoLa network meeting, Leipzig.

Mansin verbien suffiksaalista morfofonologiaa: infinitiivin /-aŋkwe/- ja /-uŋkwe/-päätteiden vaihtelun syistä

Susanna Virtanen (Turun yliopisto)

Esitelmän tavoitteena on antaa tarkka kuvaus pohjoismansin kielen infinitiivin päätevarianttien jakaumasta ja kyseisen morfofonologisen vaihtelun syistä. Tutkimusaineistona toimii itse keräämäni 2058 infinitiivimuodon lista: verbit on kerätty mm. Szegedin yliopistossa tuotetun mansin verkkosanakirjan raakaversiosta sähköisten hakukomentojen avulla. Metodisesti aineistopohjainen tutkimukseni perustuu yksinkertaiseen luokittelevaan morfofonologiseen analyysiin.

Pohjoismansin verbien infinitiivit jakautuvat /-ŋkwe/, /-aŋkwe/- ja /-uŋkwe/-päätteisiin. Näistä ainoastaan konsonanttialkuisen /-ŋkwe/-variantin esiintymisalue on täysin selvä: vokaaliton pääte esiintyy epäsäännöllisten verbien yhteydessä. Säännöllisten verbien yhteydessä esiintyvien /-aŋkwe/- ja /-uŋkwe/-päätteisten infinitiivien vaihtelun mekanismia ei ole toistaiseksi kuvattu tyhjentävästi.

Aihetta on aiemmin sivuttu alan teoksissa. Kálmán (1976) esittää, että pääte on paritontavuisissa vartaloissa -уŋкве ja parillistavuisissa vartaloissa -аŋкве. Virtanen, Horváth ja Merova (2021) taas kuvaavat, että pääte on lyhyissä vartaloissa -уŋкве ja kolme- tai useampitavuisissa vartaloissa -аŋкве, lukuun ottamatta -ахт-johtimellisia pitkiä vartaloita, joissa pääte on kuitenkin -уŋкве. Mansin morfofonologiaa sivutaan myös muissa alan perusteoksissa, esim. Riese (2011), Rombandeeva (2017) sekä Skribnik ja Afanaseva (2004), mutta näissä teoksissa ei anneta tarkkaa kuvausta infinitiivin päätevarianttien jakaumasta.

Oma aineistoni todistaa, että kumpikaan edellä mainituista malleista ei täysin pidä paikkaansa. Aineistoni sisältää esimerkkejä, jotka todistavat sekä Kálmánin (1976) että Virtasen, Horváthin ja Merovan (2021) mallia vastaan. Sen sijaan esitän aineistoni perusteella, että säännöllisten verbien infinitiivin päätevarianttien vaihtelu on kompleksinen kahteen seikkaan perustuva ilmiö: 1) johtamattoman vartalon tavumäärä sekä 2) johdetun vartalon viimeinen johdin.

Kálmán, Béla (1976). *Chrestomathia Vogulica. Második, átdolgozott kiadás.* Budapest: Tankönyvkiadó.

Riese, Timothy (2001). *Vogul. Languages of the World/Materials 158.* München: Lincom.

Rombandeeva (2017) = Ромбандеева, Е.И. (2017). Современный мансийский язык лексика, фонетика, графика, орфография, морфология, словообразование. Тюмень: Обско-угорский институт прикладных исследований и разработок.

Skribnik & Afanaseva (2004) = Скрибник Е.К., Афанасьева К.В. (2004). Практический курс мансийского языка. Ханты-Мансийск: Полиграфист.

Virtanen, Susanna & Horváth Csilla & Merova, Tamara. 2021. Pohjoismansin peruskurssi: Pohjoismansin peruskurssin kurssimateriaali. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Yleistajuisten tiedejuttujen lukeminen: Pilottitutkimus Tampereen yliopiston opiskelijoilla

Elina Vitikka (Tampereen yliopisto)

Tarkastelen esitelmässäni Tampereen yliopistossa keväällä 2025 toteutetun pilottitutkimuksen havaintoja siitä, miten yleistajuisia tiedejuttuja tulkitaan ja millaisiin kielenpiirteisiin niissä kiinnitetään huomiota.

Tiedettä yleistajuistavien tekstien kielellisiä piirteitä on 2020-luvulla kartoitettu fennistisen lingvistiikan piirissä (esim. Satokangas 2021; Vitikka 2024). Nämä tutkimukset ovat keskittyneet tutkijoiden tuottamiin yleistajuisiin tietoteksteihin ja erityisesti niihin kirjoittuviin lukijapositioihin (reader-in-the-text, Thompson & Thetela 1995).

Pilottitutkimus ponnistaa tästä taustasta mutta kohdistuu autenttisiin lukijatulkintoihin: miten tieteen yleistajuistamisen kielelliset piirteet ymmärretään ja miten tekstin viesti, tekstissä rakennetut positiot ja siinä esitetyt perustelut välittyvät lukijalle. Luettavat tekstit ovat suurissa medioissa julkaistuja yleistajuisia tiedejuttuja, sillä ne ovat yksi suomalaisten tärkeimpiä tiedettä koskevan tiedon lähteitä (Tieteen tiedotus ry 2024).

Pilottitutkimuksessa eri alojen kandi- ja maisterivaiheen opiskelijoilla (N = 22) on luetettu yleistajuisia, eri tieteenaloja koskevia tiedejuttuja, ja opiskelijoita on pyydetty kertomaan kirjallisesti ensin omin sanoin, mihin he teksteissä kiinnittävät huomiota. Lisäksi opiskelijoita on pyydetty kuvailemaan muun muassa sitä, millaiselle lukijalle teksti on kirjoitettu ja edellyttääkö se lukijalta jonkinlaista toimintaa.

Suuren yleisön suhtautuminen tieteeseen ja sitä koskevaan tietoon kiinnostaa tutkijoita, ja Suomessakin tutkittu, minkälaisia asenteita tiedettä kohtaan hahmottuu tiedettä koskevissa verkkokeskusteluissa (esim. Kalja-Voima 2024). Lukijoiden taustatiedot, näkemykset ja uskomukset vaikuttavat tietysti myös tiedejuttujen tulkintaan. Kuitenkin myös sillä on väliä, miten tutkimustieto esitetään. Tutkimusta yleistajuisten tiedejuttujen luennasta tarvitaankin, jotta ymmärrettäisiin, miten kielelliset valinnat vaikuttavat lukijoiden käsityksiin tieteellisestä tiedosta ja sen luotettavuudesta. Tämä tieto on arvokasta niin tiedejournalismin kuin laajemminkin tiedeviestinnän kehittämisessä.

Lähteet

Kalja-Voima, J. (2024). Tieteen rajat ja olemus. Kansalaisten tiedekeskustelut Suomi24-keskustelupalstalla. *Puhe ja kieli* 2024 (1), 4–21.

Satokangas, H. (2021). Termien selittäminen tietokirjoissa. Helsingin yliopisto.

Thompson, G., & Thetela, P. (1995). The sound of one hand clapping: The management of interaction in written discourse. *Text*, 15(1), 103–127.

Tieteen tiedotus ry (2024). Tiedebarometri – Tutkimus suomalaisten suhteesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen 2022.

Vitikka, E. (2024). Yleistajuistaminen rajatyönä. Moniäänisyys ja vuorovaikutus tutkijalähtöisessä tiedeviestinnässä. *Dissertationes Universitatis Helsingiensis*, 96/2024. Helsingin yliopisto.

Tykkääminen ja partitiivi – Tarkoituksellinen polysemia kielenmuutoksen lähteenä

Max Wahlström (Helsingin yliopisto)

Tämä esitelmä käsittelee innovatiivista partitiivin käyttöä tykätä-verbin täydennyksenä sosiaalisen median tykkäystoimintoon liittyvissä yhteyksissä. Suomen kielen pitämisen ja rakastamisen verbit saavat joko partitiivi- tai elatiivitäydennyksen. Verbi pitää järjestyy yksinomaan elatiivilla, kun taas verbi digata voi saada joko partitiivin tai elatiivin. Verbi tykätä noudatti pitkään verbin pitää mallia esiintyen yksinomaan elatiivin kanssa, kunnes helmikuussa 2009 sosiaalisen median alusta Facebook lisäsi sivustolleen uuden ominaisuuden, joka mahdollisti käyttäjille määrittelemättömän positiivisen reaktion ilmaisemisen muiden käyttäjien julkaisuihin ja kommentteihin erityisen painikkeen avulla. Tämä toiminto esiintyi tyyliteltynä peukalokuvakkeena, ja sen yhteydessä käytettiin suomenkielisessä käännöksessä verbin tykätä toisen persoonan yksikön imperatiivia tykkää. Uuden käytön myötä tykätä-verbin täydennys alkoi satunnaisesti esiintyä partitiivissa.

Tarkastelen partitiivillisen konstruktion kehittymistä Suomi24-aineistossa ja verbin polyseemisen käytön muita piirteitä erityisesti transitiivisuuden näkökulmasta. Vaikka rakenteen esiintymistiheys on alhainen, sen olemassaolo muistuttaa transitiivisuuden kategorian kielispesifisyydestä. Pohdin lisäksi, olisiko muutosta hedelmällistä pitää kielikontaktin seurauksena, mutta päädyn esittämään, että ilmiö on parhaiten ymmärrettävissä tarkoituksellisen polysemian käsitteen avulla. Lopuksi esittelen toisen tarkoitukselliseen polysemiaan liittyvän ilmiön: suomen siili-sanan ei-standardinmukainen taivutus ennustaa erikoistermikäyttöä.

Kielten nimet – valintoja ja ratkaisuja suomen kieleen

Elina Wihuri (Kotimaisten kielten keskus) & Harri Kettunen (Helsingin yliopisto)

Kotimaisten kielten keskus ja Kansalliskirjasto aloittivat 2023 yhteisprojektin, jossa laaditaan päivittyvä suomenkielisten kielten nimien sanasto Kansalliskirjaston Finto-palveluun. Sanastossa esitetään suomenkielinen nimivastine kielten nimille (n. 7 900), joilla on kolmikirjaintunnus englanninkielisessä standardissa ISO 639-3. Sanastossa on myös tuhatkunta suomenkielistä kielikuntien ja kieliryhmien nimeä, joihin kielten nimet on kytketty. Projektissa tarkistetaan vanhastaan käytetyt nimet sekä luodaan runsaasti uutta kieltennimistöä suomen kieleen. Sanasto on tarkoitus julkaista loppuvuodesta 2026 siinä laajuudessa, mitä aineistosta on ehditty tarkistaa siihen mennessä. Loput suosituksista julkaistaan jälkikäteen osissa vuoteen 2029 mennessä.

Kielten nimet tarkistetaan mahdollisimman luotettavista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä. Tarvittaessa konsultoidaan myös kielten asiantuntijoita. Nimistä tutkitaan mahdollisuuksien mukaan niiden taustat (kirjoitus- ja ääntöasut, nimenosien suhde, käyttö, merkitykset). Kieliviranomaisen vastuulla on tarjota julkiseen kielenkäyttöön mahdollisimman asiallisia, selkeitä, tutkittuja, harkittuja ja helppokäyttöisiä nimiä punniten kuitenkin samalla myös nimien vakiintuneisuutta sekä sitä, että kielen nimi säilyisi tunnistettavana. Suositukset tarjotaan kaikille avoimena ja maksuttomana, ja hakuja

helpotetaan myös siten, että nimiä voi etsiä lisäksi nimen osalla, kolmikirjaintunnuksella, Glottologin koodilla sekä puhumavaltioilla.

Harri Kettunen on avustanut projektissa tuhansissa nimissä, varsinkin Amerikan kaksoismantereen kielten nimien sekä kieliryhmien nimien tarkistamisessa. Kielitieteilijä arvioi nimien vakiintuneisuutta ja tunnettuutta myös kielitieteen näkökulmasta ja myös kansainvälisesti. Yhteisesitelmässä on tarkoitus käsitellä sitä, miten vastuullisuus huomioidaan projektin käytännön ratkaisuissa ja linjauksissa, joita on luotu yhteisissä palaverissa ja projektin työryhmässä.

Vastuullisuus näkyy esimerkiksi siinä, miten punnitaan ja käsitellään käytössä jo olevia rinnakkaisia vaihtoehtoja. Nimet voivat olla merkitykseltään neutraaleja mutta myös alkuaan halventavia tai myöhemmin kielteisiä lisämerkityksiä saaneita. Projektissa pyritään tarjoamaan asiallinen ja eettisesti kestävä nimivaihtoehto, jos sellainen on jo käytössä. Vastuullisuuteen pyritään myös projektin kotoistamislinjauksissa. Huomioidaan, onko nimi vakiintunut jossakin asussa jo suomen kieleen. Jos taas kansainvälisessä käytössä on jo sellainen meille vieraampi nimi, jota voidaan suosittaa suomen kieleenkin, pyritään säilyttämään kirjoitusasu mahdollisimman samana, jotta nimi säilyy tunnistettavana. Tavoitteena ovat aikaa kestävin linjauksin tehdyt suositukset, jotka myös löytyisivät vaivattomasti ja leviäisivät laajalle.